

FINANSE

2 ⁽³⁾

MARZEC - KWIECIEŃ

1 9 5 1

**WYDAWCA:
POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE**

Treść numeru 2/1951 r. „FINANSÓW“ (Rok II)

K. Dąbrowski Minister Finansów	
Budżet Państwa na r. 1951	3
Edward Droźniak	
Zasady nowego systemu budżetowego państwa	14
Zbigniew Pirożyński	
Kierunki rozwoju systemu finansowego państwa a reforma budżetowa.	24
Jan Konopka	
W sprawie klasyfikacji dochodów budżetu państwowego.	42
Andrzej Wielowieyski	
Kontrola wykonania planów wpłat przedsiębiorstw państwowych do budżetu przez organy finansowe	52
Andrzej Szafran	
Pozabudżetowe środki specjalne	64
Lucjan Nawrocki	
Budżet państwowy ZSRR na rok 1951.	74
K. Płotnikow	
Budżet państwa socjalistycznego	82
Bolesław Marecki	
Przyczynki do terminologii finansowej rosyjsko-polskiej.	92
MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA	
Referat Podsekcji Finansów — Nauka finansów w Polsce.	93
Sprawozdanie z konferencji przewodniczących prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych i kierowników Wydziałów Finansowych w Warszawie.	109
PRZEGLĄD WYDAWNICTW	
J. B. Junik: „Kredyt i chłozraszczot w komunalnom choziajstwie“ (Rec. Z. Ra- jewski)	112
BIBLIOGRAFIA FINANSOWA	
Część I — Artykuły	115

KONSTANTY DĄBROWSKI
Minister Finansów

Budżet Państwowy na 1951 rok*)

Projekt Budżetu Państwa na rok 1951 jest zasadniczo odmienny od budżetów poprzednich 5 okresów budżetowych. W miejsce dotychczasowych budżetów o zakresie węższym, o treści obejmującej tylko część zadań finansowych i działalności Państwa Ludowego, przedstawiamy w 1951 r. nowy Budżet Państwa, o rozszerzonym zakresie i treści, o nowej konstrukcji, oparty o socjalistyczne metody planowania i wykonywania. Przeprowadzona reforma systemu budżetowego przekształciła bowiem zasadniczo zarówno treść, jak i formę budżetu.

W odróżnieniu od lat poprzednich Budżet Państwa na rok 1951 reprezentuje i zespala w jednolity system całość gospodarki finansowej Państwa, likwidując dotychczasową wielotorowość systemów finansowych. W roku bieżącym nie będzie żadnej jednostki gospodarczej, społecznej, kulturalnej czy administracyjnej, która nie byłaby włączona do budżetu lub z nim powiązana. W ten sposób realizuje się u nas zasadę jednolitej państwowej gospodarki finansowej. Zostaje ona osiągnięta przez objęcie budżetem Państwa na rok 1951 dotychczasowego budżetu państwowego, budżetów związków samorządu terytorialnego, budżetu ubezpieczeń społecznych, przez przejęcie na budżet funkcji spełnianych dotąd przez fundusz akcji socjalnej i rachunki specjalne środków obrotowych oraz narzutów administracyjnych, prowadzone dla przedsiębiorstw państwowych. Budżet Państwa na rok 1951 kładzie kres gospodarce pozabudżetowej i rozproszeniu dyspozycji finansowej.

Podstawą nowej konstrukcji budżetu jest reforma ustrojowa, powołująca rady narodowe, jako terenowe organy jednolitej władzy państwowej. Rady narodowe wykonują samodzielnie terenowe zadania Państwa Ludowego. W związku z tym włączone zostały do zbiorczego budżetu Państwa budżety terenowe gmin, miast, powiatów i województw.

Rozszerzenie zakresu budżetu i rosnące zadania narodowego planu gospodarczego we wszystkich działach naszego gospodarstwa powodują, że projekt budżetu Państwa na rok 1951 zamyka się kwotą niemal dwukrotnie wyższą od budżetu państwowego na rok 1950. Projekt ten obejmuje w dochodach kwotę 55.972 mln. złotych, w wydatkach kwotę

*) Przemówienie wygłoszone w Sejmie Ustawodawczym.

51.891 mln. zł, wykazując nadwyżkę 4.081 mln. zł to jest 7,3% ogólnej kwoty budżetu.

Dzięki rozbudowie i wzmocnieniu socjalistycznej bazy produkcyjnej 79,6% środków budżetowych pochodzić będzie w b. r. z akumulacji gospodarki uspołecznionej, a zaledwie 10,7% z podatkowych wpłat gospodarki nieuspołecznionej i ludności.

Trzonem akumulacji w gospodarce uspołecznionej jest socjalistyczny przemysł. Udział jego w globalnej kwocie planowanych dochodów z gospodarki uspołecznionej sięga 85,7%; na obrót towarowy przypada 11,2% na inne 3,1%. Z globalnej kwoty przyrostu akumulacji w gospodarce uspołecznionej przypada 37% na wzrost produkcji i obrotu, a 63% na obniżenie kosztów osobowych i materiałowych. Zestawienie tych dwóch liczb podkreśla szczególnie dobitnie finansowe znaczenie sprawy obniżenia kosztów. Obniżenie kosztów staje się w ten sposób jednym z podstawowych warunków powodzenia w gospodarce finansowej bieżącego roku.

Stały wzrost dochodów budżetowych z gospodarki uspołecznionej i wzrastający udział tych dochodów w całości dochodów budżetowych wskazuje, że rośnie i wzmacnia się nasza gospodarka socjalistyczna, że socjalizm w naszym kraju odnosi coraz większe sukcesy na wszystkich odcinkach naszego życia gospodarczego i społecznego. Stałemu rozszerzaniu się naszej gospodarki socjalistycznej towarzyszy również stały wzrost dochodu narodowego w takim tempie, jakiego nie znają kraje kapitalistyczne. Wzrost ten wynosił w 1949 r. — 17,8%, w 1950 r. — 21%, zaś na 1951 r. planujemy dalszy wzrost o 18,9%. Wskazuje na to również stale wzrastający udział gospodarki socjalistycznej w tworzeniu dochodu narodowego. Jeżeli w 1946 roku wynosił on 45,5%, w końcu planu 3-letniego 64%, w roku ubiegłym 70%, to na rok 1951 planujemy 75%.

Wzrost udziału gospodarki socjalistycznej w tworzeniu dochodu narodowego następuje przy równoczesnym stałym ograniczaniu i wypieraniu kapitalistów. Ma to podstawowe znaczenie dla wzrostu dobrobytu robotników i chłopów. Bez redukcji dochodów kapitalistycznych nie byłaby możliwa odbudowa naszego kraju, niemożliwa byłaby realizacja naszych planów, niemożliwy byłby stały wzrost budżetów, będących podstawą realizacji zadań ujętych w naszych planach gospodarczych.

Dzięki wzrostowi udziału gospodarki socjalistycznej w tworzeniu dochodu narodowego, dzięki szybkiemu tempu wzrostu dochodu narodowego oraz na skutek stałego ograniczania klas kapitalistycznych, możemy zapewnić w budżecie na rok 1951 takie dochody, jakie w pełni zabezpieczają realizację zadań drugiego roku 6-letniego planu gospodarczego.

Oprócz pełnego pokrycia wydatków, budżet zamyka się nadwyżką w kwocie 4.081 mln. zł. Istnienie tej nadwyżki zabezpiecza naszą gospodarkę finansową przed trudnościami związanymi z sezonowością niektórych dochodów i wydatków i daje całkowitą gwarancję na odcinku stabilizacji pieniądza.

Z ogólnej sumy preliminowanych dochodów w kwocie okragło 56 miliardów, na dochody z gospodarki socjalistycznej przypada 45 miliardów. Aby dochody budżetowe w tych granicach mogły być w pełni zrealizowane, potrzebny będzie wielki wysiłek w dwóch kierunkach, a mianowicie:

- 1) muszą być w pełni wykonane przewidziane w planie gospodarczym zadania produkcyjne i usługowe,

- 2) musi być zrealizowany niezbędny warunek poważnego obniżenia kosztów własnych we wszystkich działach naszego gospodarstwa narodowego.

Plan gospodarczy przewiduje na rok 1951 wzrost wartości produkcji przemysłu socjalistycznego o 23,4%, wartości produkcji rolnej o 10,2%, wzrost masy towarowej na rynku o 14%.

Zrealizowanie planów gospodarczych w tych rozmiarach jest pierwszym warunkiem osiągnięcia w pełni zaplanowanych dochodów budżetowych. Niemniej jednak istotnym warunkiem zapewnienia w pełni zaplanowanych dochodów budżetowych jest uzyskanie obniżki kosztów własnych w przemyśle, w budownictwie, rolnictwie i leśnictwie, komunikacji i łączności oraz w handlu — łącznie w kwocie 10,2 miliarda zł.

Ażeby uzmysłowić sobie ogrom zadania stojącego przed nami — wystarczy wymienić, że dodatkowa kwota 10,2 miliarda dochodów gospodarki socjalistycznej, jaką musimy w tym roku wygospodarować, stanowi blisko 19% całości dochodów budżetowych, w stosunku zaś do wydatków inwestycyjnych — stanowi ona ponad 44% całości planu inwestycyjnego.

Porównania te wskazują, jak wielkie znaczenie ma dla wykonania zadań zaplanowanych na drugi rok planu 6-letniego bitwa o zniżenie kosztów własnych.

W poszczególnych gałęziach gospodarki narodowej rozmiary zadań w dziedzinie obniżenia kosztów własnych określają następujące cyfry:

Obniżenie kosztów własnych w przemyśle wielkim i średnim winno wynieść co najmniej średnio 6,1%, w drobnym przemyśle uspołecznionym — 8%, w przedsiębiorstwach budowlano-montażowych — 9,1%, w rolnictwie — 8,2%, w leśnictwie — 6,7%, w komunikacji i łączności — 6,6%, w handlu — 15,2%.

Jak wskazują wymienione cyfry, mamy przed sobą wielkie i trudne zadania. Są one jednak w pełni realne. Wykonanie ich oparte jest o następujące zasadnicze założenia:

- 1) Musimy w dalszym ciągu mobilizować ciągle jeszcze tkwiące w naszej gospodarce narodowej nieczynne rezerwy. Przykłady nadmiernych remanentów, zbyt wolnej rotacji środków obrotowych, nieuzasadnione przestoje maszyn i urządzeń przemysłowych, nadmierne zużycie surowców stwierdzić jeszcze można w wielu zakładach produkcyjnych i usługowych. Walka o uruchomienie tego rodzaju rezerw, przenoszenie w tym względzie doświadczeń przodujących robotników i zakładów pracy na inne zakłady bardziej zaniedbane to tylko jeden z wielu sposobów wykorzystywania rezerw, które powinny być włączone w ogólny

proces realizacji zaszczytnych i ambitnych założeń naszych planów gospodarczych.

2) Następnym zadaniem w bitwie o zniżenie kosztów własnych to walka o nową technikę. Nowe wynalazki, ulepszenia, wielki wspaniały ruch racjonalizatorski naszych robotników i inteligencji technicznej, maksymalne wykorzystanie pracy maszyn — to wielkie źródło dalszego zwiększenia produkcji i obniżenia kosztów własnych.

3) Podstawowym źródłem obniżenia kosztów własnych jest wzrost wydajności pracy. Lepsza organizacja pracy, współzawodnictwo pracy, podnoszenie kwalifikacji, rewidowanie przestarzałych i hamujących postęp norm — to poważny czynnik w bitwie o zniżenie kosztów własnych.

4) Istotne znaczenie dla sukcesów w tej bitwie ma również dalsze pogłębienie i usprawnienie naszego planowania na odcinku kosztów. Pod tym względem pokutują u nas jeszcze w aparacie gospodarczym i administracyjnym fałszywe przestarzałe poglądy, wywodzące się stąd, że jakoby kwestia planowania kosztów — to sprawa wyłącznie służby finansowej. Nie trzeba udowadniać, że jest to pogląd całkowicie fałszywy. Jest aż nadto zrozumiałe, że w walce o realizację podstawowego prawa gospodarki socjalistycznej muszą brać udział wszyscy zatrudnieni w procesie produkcji i że kierownictwo oraz służba techniczna mają tutaj decydującą rolę do spełnienia.

Dalszym podstawowym warunkiem powodzenia w bitwie o zniżenie kosztów to rozszerzenie i ugruntowanie zasad rozrachunku gospodarczego jako prawa gospodarki socjalistycznej.

W tym zakresie stoją przed nami jeszcze bardziej poważne zadania. Znajomość zasad rozrachunku gospodarczego nie dotarła jeszcze do wszystkich ogniw naszej gospodarki narodowej; musimy dążyć, aby nie tylko każdy zakład pracy jako całość, ale również każdy zespół robotników i pracowników walczył o wykonanie swego planu w oparciu o zasady rozrachunku gospodarczego.

Wprowadzenie w życie tych wszystkich zasad, które gwarantują powodzenie w dziedzinie obniżenia kosztów własnych, musi stać się centralnym punktem w zakresie realizacji zaplanowanych dochodów budżetowych. Na podstawie doświadczeń całego ubiegłego okresu odbudowy naszego kraju, zapału, z jakim klasa robotnicza, pracujący chłop i postępową inteligencja podejmowali i realizowali kolejne zadania, wynikające z planów gospodarczych, możemy być pewni, że również i to ważne zadanie zostanie wykonane i zaplanowane dochody budżetowe w pełni zostaną osiągnięte. Ażeby jednak osiągnięte efekty były jak największe i jak najpełniejsze, bitwa o zniżenie kosztów własnych musi być prowadzona wszystkimi rozporządzalnymi siłami, winna ona stanowić treść pracy wszystkich naszych organizacji gospodarczych, administracyjnych, społecznych.

Wprowadzenie w życie wszystkich zasad, warunkujących osiągnięcie zaplanowanej obniżki kosztów własnych ma zasadnicze znaczenie nie tylko dla gospodarki budżetowej, jest ono również nierozzerwalnie związane z naszą polityką walutową. Po przeprowadzeniu reformy walutowej

będziemy konsekwentnie i nieugięcie zdążać drogą stałego podnoszenia siły nabywczej pieniądza będącego w obiegu, co jest nierozdzielnie związane z postępowaniem w dziedzinie walki o obniżenie kosztów własnych i zwiększenia produkcji.

Po przeprowadzonej reformie walutowej zaufanie do pieniądza wzrosło. Już dzisiaj obserwujemy poważny wzrost oszczędności pieniężnych ludności w Powszechnej Kasie Oszczędności. Liczba książeczek oszczędnościowych w I dekadzie marca br. osiągnęła 750 tysięcy, przeciętny zaś przyrost książeczek w miesiącu marcu br. wynosi 3 000 dziennie. W zjawisku tym odbija się przede wszystkim postępujący dalszy wzrost zarobków ludności pracującej, ponadto dążność u oszczędzających do coraz bardziej planowego gospodarowania budżetem rodzinnym, co ma ogromne znaczenie dla stabilizacji naszego rynku towarowego.

Przechodząc do omówienia pozostałej części dochodów budżetowych, należy wyodrębnić tutaj dwie grupy dochodów, a mianowicie dochody z opodatkowania gospodarki prywatnej w mieście i dochody podatkowe od ludności wiejskiej.

W zakresie opodatkowania gospodarki prywatnej w mieście w roku bieżącym nie zajdą zasadnicze zmiany. W dalszym ciągu zostaną utrzymane w zasadzie te same założenia polityki podatkowej, jakie były stosowane w 1950 r., ogólna jednak suma przewidzianych wpływów z tego źródła została zmniejszona, udział zaś w ogólnych dochodach budżetowych tej grupy dochodów zmalał do 3% — całości wpływów, co wypływa ze zmniejszenia się zasięgu tej gałęzi gospodarki.

Również dochody podatkowe od ludności wiejskiej będą pobierane na podobnych zasadach jak w roku ubiegłym. Wraz ze wzrostem przygruntowego. Podobnie jak w roku ubiegłym będziemy opierać politykę chodowości gospodarstw rolnych wzrastając także wpływy z podatku podatkową na wsi na ścisłym rozgraniczeniu klasowym małych rolnych i średniorolnych chłopów oraz bogaczy wiejskich.

Pozostałe 8,3% dochodów stanowią dochody z opłat, wpływy różne, pożyczki i lokaty. Największą pozycją w tych grupach dochodów wynoszącą 5,1% ogólnej kwoty dochodów budżetowych, to oszczędności powstałe wskutek realizacji zadań oszczędnościowych oraz obniżki cen materiałów budowlanych i dóbr inwestycyjnych.

Przechodząc do strony wydatkowej budżetu, zatrzymajmy się na zagadnieniach inwestycyjnych.

Nakłady inwestycyjne wzrosną w roku bieżącym w stosunku do roku ubiegłego z 23% do 25% dochodu narodowego. Z ogólnej kwoty 23,1 mld. złotych nakładów inwestycyjnych 85% znajduje pokrycie w środkach budżetowych, reszta zaś w środkach pochodzących z amortyzacji, środkach bankowych i środkach własnych inwestorów.

Na gospodarkę narodową wydamy w roku bieżącym z budżetu 21.100 mln. zł z czego 16.232 mln. zł na inwestycje i 4.876 mln. na finansowanie środków obrotowych przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym oraz finansowanie jednostek gospodarczych i budżetowych w rol-

nictwie, leśnictwie, komunikacji, handlu, gospodarce komunalnej i mieszkaniowej. W rolnictwie kładziemy szczególny nacisk na finansowanie tych zadań, które wiążą się bezpośrednio z podniesieniem produkcji rolnej i przebudową wsi. Wyrazem ich jest wzrost o 231% nakładów eksploatacyjnych Państwowych Ośrodków Maszynowych oraz niemal wszystkich wydatków na popieranie produkcji rolnej, a zwłaszcza zwierzęcej. W komunikacji wzrosną wydatki na utrzymanie dróg kołowych i wodnych. W gospodarce komunalnej wzrosną wydatki niemal na wszystkich odcinkach w związku z rozszerzeniem urządzeń komunalnych.

Z ogólnej kwoty wydatków na urządzenia socjalno-kulturalne 16.336 mln. zł przypada na wydatki inwestycyjne 1.691 mln. zł i na wydatki bieżące 14.645 mln. zł. Poważną część tych wydatków (37,8%) stanowią emerytury, renty i zasiłki. Wydatki na urządzenia socjalno-kulturalne wykazują znaczną dynamikę. W szczególności wzrosną w roku bieżącym wydatki na oświatę o 6,1%, naukę o 19,1%, szkolenie kadr o 21,1% na skutek wzrostu zadań rzeczowych w tych działach. Wydatki na ochronę zdrowia wzrosną o 11,4%, na kulturę fizyczną o 23,9%. Emerytury, renty i zasiłki wzrosną o 3,1%. Ogólny wzrost wydatków w tych działach wynosi 4,6%, tj. 642 mln. zł.

Wydatki na administrację i wymiar sprawiedliwości wynoszą 5.714 mln. zł. Wydatki administracji zmaleją w stosunku do roku ubiegłego o 1,5%, przy czym zmniejszenie to dotyczy głównie budżetu centralnego. Zmniejszenie to wiąże się zarówno z ogólną redukcją etatów osobowych, jak i zmniejszeniem wydatków administracyjno-gospodarczych. Zapoczątkowana akcja ograniczania etatów administracji, zredukowanie jej przerostów, potaniecie jej kosztów, będzie prowadzona z całą stanowczością. Będziemy przeciwdziałać tworzeniu zbędnych jednostek administracyjnych. Będziemy żądać, by tworzenie nowych jednostek administracyjnych wiązało się z uproszczeniem administracji. Zdajemy sobie sprawę, że walka z przerostami administracji musi się wiązać z uproszczeniem metod pracy i wzrostem wydajności pracy pracowników administracji. Jest to walka konieczna. Nie osiągniemy bowiem pełnego powodzenia na odcinku produkcyjnym, ani też nie wykorzystamy pełnych możliwości rozwoju gospodarczego, jeżeli nie będziemy mieli taniej administracji.

Z ogólnej sumy wydatków budżetu Państwa 51,9 mld. przewidzianych w budżecie na rok 1951 przypada na gospodarkę narodową 21,1 mld. na urządzenia socjalno-kulturalne 16,3 mld. łącznie więc na gospodarkę narodową, a więc na wydatki związane z podniesieniem naszego potencjału gospodarczego oraz urządzenia socjalno-kulturalne, a więc na oświatę, kulturę, zdrowie, emerytury itp. przypada 37,4 mld. tj. 72,2% całości wydatków budżetowych.

Wydatki na utrzymanie administracji i wymiar sprawiedliwości stanowią 12,9%, obronę narodową 7,2%, wszystkie pozostałe wydatki w tym również środki rezerwowe stanowią pozostałe 7,7% całości budżetu.

Wykazane proporcje poszczególnych grup wydatków budżetowych określają charakter tego budżetu, jako budżetu rozwoju gospodarczego, budżetu realizującego program uprzemysłowienia kraju, podniesienia na wyższy poziom zaspokojenia zbiorowych potrzeb społecznych we wszystkich dziedzinach i w rezultacie podniesienie zamożności i stopy życiowej ludności.

Nowy budżet zbudowany jest na założeniu, że każda jednostka gospodarcza czy budżetowa ma swój własny przez nią sporządzany i wykonywany plan finansowy, budżet zbliża się do bezpośrednich realizatorów zadań Ludowego Państwa, do przedsiębiorstw, instytucji, szkół, szpitali, jednostek administracyjnych.

Szczególną formą związania budżetu z masami ludowymi są jednak budżety terenowe. Włączone w system jednolitego budżetu Państwa umożliwiają one inicjatywę terenową w okresie planowania i wykonywania, aktywizują masy wokół zagadnień terenowych. Budżety terenowe są budżetami samodzielnymi, uchwalanymi przez rady narodowe w ramach jednolitego budżetu Państwa.

Udział budżetów terenowych w budżecie Państwa stanowi 16,2%. Niesłuszne byłoby jednak, aby tylko na podstawie wysokości tego odsetka urabiać sobie pogląd o znaczeniu budżetów terenowych w nowym systemie budżetowym. Jest bowiem oczywiste, że z budżetów terenowych nie mogą być i nie są finansowane ani przemysł o znaczeniu ogólnopaństwowym, ani obrona narodowa, ani też szereg innych działów centralnie zarządzanych. Z budżetów terenowych są finansowane przede wszystkim urządzenia socjalne i kulturalne. Udział tych wydatków terenowych w całości budżetu Państwa sięga 25% z tym, że udział ten podnosi się w dziale oświaty do 77%, w dziale zdrowia do 53%, w dziale pomocy społecznej do 29%. Wydatki na urządzenia socjalno-kulturalne w budżetach terenowych pochłaniają prawie połowę środków dysponowanych przez budżety terenowe, podczas gdy w budżecie centralnym stanowią one tylko 28%. Nie oznacza to jednak, że budżetom terenowym są obce zagadnienia gospodarki.

W roku 1951 został zrobiony pierwszy wstępny podział zadań pomiędzy centralne i terenowe organy władzy państwowej, w szczególności na odcinku gospodarki narodowej radom narodowym zostały przekazane w 1951 r.: przemysł miejscowy, przedsiębiorstwa handlu detalicznego, miejskie i powiatowe przedsiębiorstwa budowlane, gospodarka rzemieślnicza, przedsiębiorstwa komunalne, jak wodociągi, elektrownie lokalnego znaczenia, gazownie, zakłady oczyszczania miasta, hotele, miejsca komunikacja, gospodarka drogowa itp. W zakresie urządzeń zaś socjalno-kulturalnych rady narodowe będą obejmować przedszkola, szkoły powszechne, szkoły ogólnokształcące, biblioteki, muzea, ogniska kultury, szpitale, zakłady opiekuńcze itp.

Jak z tego niepełnego wyliczenia wynika, zakres działania budżetów terenowych został znacznie rozszerzony. Włączenie budżetów terenowych do jednostek systemu budżetowego ma doniosłe znaczenie dla cało-

kształtu gospodarki terenowej. Można powiedzieć, że po raz pierwszy w budżetach terenowych znajduje się pełny rejestr zadań gospodarczych terenu. Gospodarka terenowa będzie się kształtować w ten sposób, że każda rada terenowa posiadać będzie własny budżet i będzie na jego podstawie samodzielnie gospodarować, ponosząc oczywiście również całkowitą odpowiedzialność za tę gospodarkę.

Przez włączenie budżetów terenowych do budżetu Państwa została dokonana również bardzo głęboka zmiana w treści ekonomicznej tych budżetów. Wielkość wydatków budżetowych poszczególnych rad nie jest określona ani wielkością dochodów, jakie dana rada może zebrać, ani wielkością subwencji. Wielkość wydatków budżetowych jest określona według zadań, jakie dla poszczególnego terenu zostaną ustalone w planie gospodarczym, a wielkość dochodów kształtowana jest stosownie do potrzeb, jakie wynikają z zadań postawionych w planie poszczególnym radom terenowym.

Przy budowie Budżetu Państwa została zastosowana zasada zrównoważenia każdego terenowego budżetu oddzielnie. Wydatki każdego budżetu terenowego będą przyznawane przede wszystkim z własnych terenowych dochodów, a następnie z udziałów w podatkach państwowych. Stąd właśnie płynie zamieszczony w projekcie ustawy budżetowej plan regulacji budżetów terenowych poprzez udział w podatkach. Dzięki temu zniknie zagadnienie deficytów w budżetach terenowych oraz powstaną obiektywne możliwości stopniowego wyrównywania różnic w zagospodarowaniu poszczególnych terenów zacofanych i wyrównania regionalnych dysproporcji w naszym gospodarstwie.

Pomimo pełnego zrównoważenia budżetów terenowych, aby zainteresować ogniwa gospodarki terenowej walką o maksymalne wykorzystanie miejscowych rezerw i o jak najdalej idące oszczędności w wysokości kosztów własnych, system budżetowy przewiduje, że w przypadku wygospodarowania przez rady narodowe dodatkowych środków z miejscowych rezerw — w oparciu o te środki będzie można uchwalić dodatkowe budżety na rozszerzenie zadań w zakresie urządzeń socjalno-kulturalnych i mieszkaniowych.

W nowym układzie naszego systemu budżetowego, uchwalenie przez Sejm budżetu Państwa jest początkiem następnego ważnego etapu pracy w terenie. Na podstawie ustawy o budżecie Państwa będą rozpatrzone i uchwalone wszystkie budżety terenowe, poczynając od województwa poprzez powiatowe i miejskie aż do budżetów gminnych. Będzie to dalsza sposobność do dokładnego skontrolowania celowości wszystkich wydatków w budżetach terenowych i pełnego wykorzystania źródeł dochodów oraz pogłębienia zasad oszczędności w gospodarce budżetowej. Praca nad uchwalaniem budżetów terenowych będzie w tym roku wykonana przez rady narodowe według założeń nowego systemu budżetowego, po raz pierwszy. Należy liczyć się z tym, że w pracy tej terenowe rady narodowe mogą spotkać się z trudnościami, wyrażamy jednak przekonanie, że w ogniu tych trudności terenowe rady narodowe wzbogacą się w nowe

doświadczenia gospodarki finansowej i wyłonią nowe kadry w walce o akumulację socjalistyczną, o celowe i gospodarcze zaspokojenie potrzeb swego terenu, w walce z marnotrawstwem środków finansowych, ze zbędnymi i niepotrzebnymi wydatkami.

Wykonanie budżetu wymaga sprawnej i w pełni operatywnej działalności wszystkich organów naszej gospodarki narodowej i administracji. Wykonanie budżetu wymaga ścisłego przestrzegania zasad rozrachunku gospodarczego i powszechnej dyscypliny finansowej oraz walki w wszelkimi naruszeniami w tej dziedzinie. Wymaga ono usprawnienia operatywnej sprawozdawczości, która jest narzędziem kontroli wykonania budżetu, wreszcie — rzecz najważniejsza — wymaga mobilizacji w każdym zakładzie pracy, w każdej jednostce budżetowej najbardziej aktywnych ludzi, którzy żyliby sprawami budżetu i wpływającymi z jego realizacji zadaniami.

W 1951 r. w związku ze ścisłym powiązaniem budżetu z planem gospodarczym będzie możliwa wzmożona kontrola wykonania zadań narodowego planu gospodarczego poprzez kontrolę wykonania budżetu.

Realizacja dochodów budżetowych będzie wskazywać na przebieg wykonania planów produkcji i obrotu towarowego oraz wyników w walce o obniżenie kosztów własnych.

Wydatkowaniu środków budżetowych powinno towarzyszyć wykonanie zadań planowych. Wynika stąd konieczność stałego i wnikliwego badania proporcji wydatków do rozmiarów wykonywanych zadań.

W ten sposób wykonywanie budżetu staje się terenem walki o wykrywanie i mobilizację wszelkich zasobów i rezerw oraz kierowanie ich i zużytkowanie zgodnie z narodowym planem gospodarczym.

W związku z podziałem budżetu na budżet centralny i budżety terenowe, ważna rola w wykonywaniu budżetu przypada terenowym radom narodowym. Zadaniem rad narodowych w dziedzinie gospodarki budżetowej jest rozwinięcie jak największej gospodarności w sposobie wydatkowania środków pieniężnych. Trzeba, aby terenowe rady narodowe mobilizowały dodatkowe rezerwy gospodarcze znajdujące się na ich terenach, co łącznie z oszczędną gospodarką posiadanymi środkami budżetowymi powinno stworzyć dodatkową możliwość rozszerzenia wykonania zadań w dziedzinie urządzeń socjalno-kulturalnych, dodatkowego remontu mieszkań i innych najpilniejszych potrzeb terenowych lokalnego znaczenia. Wiele istotnych dla danego terenu zagadnień może być rozwiązane bez konieczności powiększania budżetów terenowych w drodze dotacji z budżetu centralnego, o ile terenowe rady narodowe będą prowadziły prawidłową gospodarkę budżetową i mobilizować miejscowe rezerwy.

Każdy, kto śledzi rozwój naszych budżetów w okresie ubiegłych sześciu lat, stwierdzić musi, że:

- 1) budżety nasze z roku na rok obejmują coraz szerszy zakres zadań, co wyraża się w stałym wzroście wydatków budżetowych, odpowiadających stałemu wzrostowi dochodu narodowego,

2) spośród wszystkich grup wydatków budżetowych najsilniej z roku na rok wzrastają wydatki na rozwój gospodarki narodowej i urządzenia socjalno-kulturalne,

3) budżet ogranicza wydatki administracyjne, hamując ich rozwój, a nawet, jak to ma miejsce w budżecie na 1951 r., zmniejsza o 1,5 % w stosunku do wydatków z r. 1950,

4) budżet uwzględnia również konieczny rozwój wydatków związanych z obronnością naszego kraju.

Taki kierunek rozwoju budżetów gwarantuje stały wzrost potencjału gospodarczego naszego kraju. Nowa Huta, odbudowa Warszawy, fabryki samochodów i maszyn rolniczych, produkcja traktorów i budowa ośrodków maszynowych, nowe mosty, nowe dzielnice mieszkaniowe, osiedla robotnicze i nowe wsie spółdzielcze, nowe kopalnie i stocznie i setki innych mniejszych i większych zakładów pracy — to są fakty, które stopniowo likwidują nasze zacofanie gospodarcze pozostawione przez stary ustroj kapitalistyczny.

Setki nowych szkół, szpitali, tysiące nowych bibliotek i świetlic, miliony nowych książek i czasopism, nowe teatry i kina, nowe uniwersytety i szkoły zawodowe, skuteczna walka z analfabetyzmem i chorobami społecznymi, rozwój akcji wczasów pracowniczych, miliony dzieci w przedszkolach, żłobkach i koloniach letnich — oto fakty, które z roku na rok biją coraz mocniej stale wzrastającymi cyframi i likwidują pozostałości starego kapitalistycznego ustroju opartego na krzywdzie i ucisku mas pracujących. Stwarzają one jednocześnie nowe, dotychczas nieznanne warunki dla rozwoju naszej kultury narodowej.

Osiągnięcia te zdobywa Naród Polski pod przewodnictwem klasy robotniczej, kierowanej przez jej Partię, w uporczywej twórczej pracy. Dzięki tej pracy rośnie i potężnieje nasz kraj, coraz wspanialsze otwierają się przed nim drogi i perspektywy.

Budując socjalizm w naszym kraju musimy być czujni wobec wroga klasowego, wobec ludzi bez ojczyzny, dla których obcy jest interes narodu i którzy gotowi są poświęcić najdroższe interesy narodu dla swoich egoistycznych celów.

Celem wroga klasowego jest powstrzymać nasz rozwój gospodarczy i kulturalny, nie pozwolić nam stać się narodem silnym gospodarczo i zwartym politycznie.

Na knowania te Naród Polski odpowiada wzmożeniem tempa pracy, podniesieniem świadomości politycznej i społecznej, podniesieniem wskaźników planów gospodarczych i budżetu.

Obywatel Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bolesław Bierut w swoim przemówieniu na VI Plenum PZPR tak powiedział:

„Niech każdy Polak, miłujący swój kraj, wzmacnia swą czujność wobec podstępnych knowań wroga, niech nie szczędzi wysiłku w umacnianiu sił gospodarczych Polski Ludowej, niech gotowością do ofiarnej

pracy dla swego narodu daje wzór i przykład swego patriotyzmu, niech gotowością do obrony pokoju służy ludzkości.

Silna gospodarczo, uprzemysłowiona i socjalistyczna Polska Ludowa — to potężna ostoja wolności i niezawisłości naszego narodu“.

Budżet na 1951 r. to budżet rozwoju gospodarczego naszej socjalistycznej ojczyzny, to dalszy rozwój naszej kultury narodowej, dalszy wzrost zamożności i stopy życiowej narodu.

Będziemy walczyć o pełne zrealizowanie tego budżetu, budżetu nowych fabryk, nowych szkół, domów, świetlic, przedszkoli, budżetu rozwoju socjalizmu w mieście i na wsi, budżetu rozwoju gospodarczego i pokoju.

EDWARD DROŻNIAK

Zasady nowego systemu budżetowego państwa

Na przełomie roku 1950/51 dokonaliśmy gruntownej przebudowy dotychczasowego systemu budżetowego. Przebudowę tę musieliśmy przedsięwziąć nie tylko w związku z reformą ustrojową i powołaniem w pierwszym półroczu 1950 rad narodowych jako terenowych organów jednolitej władzy państwowej, ale również i dlatego, że dotychczasowy system budżetowy pochodzenia kapitalistycznego przestał odpowiadać potrzebom naszego państwa ludowego. Przemiany gospodarcze, jakie zaszły i zachodzą w naszym kraju, rozszerzenie i umocnienie socjalistycznej części gospodarstwa narodowego, zadania 6-letniego narodowego planu gospodarczego, przesunięcie punktu ciężkości działalności naszego państwa z funkcji administracyjnych na funkcje organizacyjno-gospodarcze i wychowawczokulturalne sprawiły, że reforma dotychczasowego systemu budżetowego stała się pilną koniecznością. Jednolity plan gospodarczy wymaga jednolitego planu finansowego i jedności działania na tym odcinku. Od 1 stycznia 1951 r. został wprowadzony nowy, jednolity na socjalistycznych zasadach oparty system budżetowy. Przy budowie nowego systemu budżetowego czerpaliśmy pełną garścią z rozwiązań i bogatych doświadczeń Związku Radzieckiego.

Jakie są najogólniejsze zasady i cechy charakterystyczne nowego systemu budżetowego?

1. Budżet państwa w nowym systemie stał się podstawowym, nadrzędnym, kierującym i koordynującym państwowy planem finansowym. Zadaniem jego jest gromadzenie i rozdział środków na: a) finansowanie gospodarki narodowej, b) finansowanie potrzeb socjalnych i kulturalnych ludności, c) wzmocnienie obronności państwa i d) utrzymanie aparatu administracyjnego i wymiaru sprawiedliwości.

2. Zakres budżetu państwa został znacznie rozszerzony i objął: a) dotychczasowy budżet państwowy, b) dotychczasowe budżety związków samorządu terytorialnego, c) budżet ubezpieczeń społecznych, d) fundusz akcji socjalnej, e) rachunki wyrównacze różnic cen i sum obrotowych przedsiębiorstw państwowych działających na zasadzie rozrachunku gospodarczego, f) rachunki narzutów administracyjnych przedsiębiorstw państwowych, z których finansowane były centralne zarządy przemysłu.

Jest to bardzo znaczne rozszerzenie zakresu budżetu. Zaważyło ono poważnie na wzroście budżetu Państwa na rok 1951 w porównaniu z budżetem na rok 1950.

Z punktu widzenia terenowych rad narodowych szczególne znaczenie ma scalenie budżetu państwowego i dotychczasowych budżetów samorządowych. Od 1 stycznia 1951 r. znikł podział na dochody państwowe i samorządowe, a istnieją tylko dochody państwowe, dzielone między poszczególne szczeble organów jednolitej władzy państwowej *w e d ł e p o t r z e b*. Znikł również podział wydatków na państwowe i samorządowe, a są tylko wydatki organów władzy państwowej centralnych i terenowych, określane *w e d ł u g z a d a ń*, jakie organy te będą realizować. Znikło to rozszczepienie zadań finansowych między organy skarbowe Ministerstwa Finansów i organy finansowe samorządowe.

3. W nowym systemie budżetowym realizuje się zasada centralizmu demokratycznego, zabezpieczającego jedność systemu budżetowego i uwzględniającego samodzielność i inicjatywę władz terenowych. Jedność budżetu państwowego wywodzi się z politycznej i gospodarczej jedności państwa i konieczności jedności w planowaniu gospodarczym i finansowym. Lecz „jedność w tym, co jest istotne, podstawowe nie zostaje naruszona, ale zapewniona przez różnorodność szczegółów, właściwości lokalnych, sposobów podejścia do sprawy, sposobów realizacji kontroli”. (Lenin: Socz., t. XXII, wyd. 3, str. 166).

Dlatego w ramach jednolitego budżetu Państwa funkcjonują budżety terenowe, połączone ścisłymi więzami z terenem i wyposażone w samodzielność umożliwiającą dostosowanie zadań ustalonych w jednolitym budżecie Państwa do lokalnych warunków i potrzeb terenu.

4. Budżet Państwa na rok 1951 nie tylko obejmuje szerszy zakres zadań niż budżet państwowy na rok 1950, ale ponadto zostały mu podporządkowane plany finansowe poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej. Wyraża się w tym jego rola jako podstawowego, nadrzędnego, kierującego i koordynującego planu finansowego. Nastąpiło to nie przez włączenie do budżetu planów finansowych przedsiębiorstw państwowych lecz przez powiązanie ich z budżetem. Przedsiębiorstwa państwowe bowiem wchodziły do budżetu centralnego a terenowe do budżetów terenowych rozliczeniami z tytułu podatku obrotowego, wpłat zysków, nadwyżek środków obrotowych, dotacji na pokrycie strat, uzupełnienia środków obrotowych.

5. Budżet Państwa jest powiązany z narodowym planem gospodarczym. Stanowi to jedną z najistotniejszych cech nowego systemu budżetowego i decyduje o jego socjalistycznym charakterze. W budżecie będą preliminowane w zasadzie środki na cele i zadania określone w narodowym planie gospodarczym i w wysokości niezbędnej dla wykonania zadań objętych planami gospodarczymi. Budżet więc, oparty w swych podstawowych elementach o wskaźniki narodowego planu gospodarczego, jest wyrazem finansowym zadań narodowego planu gospodarczego.

W związku z tym wykonanie budżetu staje się kontrolą wykonania zadań planu gospodarczego. Nieprawidłowy na przykład przebieg wpływów podatkowych z gospodarki narodowej wykazuje nieprawidłowości w wykonaniu planów gospodarczych: planów produkcyjnych (podatek obrotowy), planów obniżenia kosztów (wpłaty zysków); nieprawidłowości bądź zaniedbania w wykonaniu określonych zadań np. w utrzymaniu dróg,

uruchomieniu szkół czy szpitali itd. znajdują wyraz w odpowiednich odchyleniach wykonania wydatków od kwot ustalonych w budżecie.

6. Oparcie budżetu na planach gospodarczych, na rosnącej z roku na rok bazie gospodarki uspołecznionej, a więc na dochodach z przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej, planowy i produktywny charakter wydatków — stanowią niewzruszony fundament i gwarancję realności, równowagi i zbilansowania naszych budżetów. Już w roku 1951 przeszło 80 % dochodów budżetu państwa stanowią dochody z akumulacji w uspołecznionej gospodarce narodowej. Są to głównie: a) wpływy podatku obrotowego, b) wpłaty z zysków z przedsiębiorstw państwowych oraz c) wpływy z podatku dochodowego z przedsiębiorstw spółdzielczych. Pozostałą część dochodów budżetu Państwa stanowią wpływy z gospodarki nieuspołecznionej i od ludności, jak podatki, opłaty i oszczędności ludności.

7. Nowy budżet Państwa został przebudowany gruntownie również pod względem formy. Nowy układ ekonomiczno-przedmiotowy wyłazuje jasno po stronie dochodowej źródła akumulacji, a po stronie wydatkowej kierunki wydatkowania. Układ strony wydatkowej budżetu na rok 1951 mówi nie tylko, ile kredytów przydzielono poszczególnym resortom czy organom, ale również i przede wszystkim na jakie konkretne cele. Wyrazem przedmiotowego układu strony wydatkowej budżetu Państwa jest wyodrębnienie czterech podstawowych grup zadań Państwa Ludowego, a mianowicie: a) gospodarka narodowa, b) urządzenia socjalno-kulturalne, c) obrona narodowa, d) administracja i wymiar sprawiedliwości.

II.

Zbudowany na takich zasadach ogólnych budżet Państwa dzieli się na: a) budżet centralny, b) budżety terenowe.

Budżet centralny obejmuje wydatki i dochody organów centralnych, podporządkowanych im instytucji oraz powiązanie finansowe podporządkowanych im przedsiębiorstw.

Budżety terenowe województw, powiatów, miast i gmin — obejmują wydatki i dochody poszczególnych terenowych rad narodowych, podporządkowanych im instytucji oraz powiązanie finansowe podporządkowanych im przedsiębiorstw. Każda rada narodowa ma zatem swój własny budżet, który stanowi podstawę finansową jej gospodarki. Każda rada terenowa gospodaruje w ramach swego budżetu samodzielnie i w pełni ponosi odpowiedzialność za swą gospodarkę. Budżety terenowe są polem do szerokiego zastosowania zasad demokracji socjalistycznej w rządzeniu i gospodarowaniu oraz polem dla inicjatywy władz terenowych.

Mimo podziału budżetu Państwa na budżet centralny i budżety terenowe i samodzielności budżetów poszczególnych rad narodowych jedność systemu budżetu jest zachowana przez zbiorczy charakter budżetu Państwa. Budżety rad narodowych niższego szczebla wchodziły zbiorczo do budżetów rad narodowych szczebla wyższego, a mianowicie

a) jednostkowe budżety gmin i miast nie stanowiących powiatu wchodziły do budżetu powiatowego; budżet więc powiatowy obejmować bę-

dzie jednostkowy budżet powiatu tj. dochody i wydatki rady powiatowej, a ponadto zbiorczo dochody i wydatki rad narodowych gmin i miast nie stanowiących powiatów;

b) budżety rad powiatowych oraz budżety miast stanowiących powiat wchodziły zbiorczo do budżetu wojewódzkiego; budżet wojewódzki obejmuje więc jednostkowy budżet województwa tj. dochody i wydatki rady wojewódzkiej, a ponadto zbiorczo wydatki i dochody powiatów i miast stanowiących powiat;

c) budżety wojewódzkie oraz jednostkowe budżety miast Warszawy i Łodzi wchodziły do budżetu Państwa; budżet państwa obejmuje więc budżet centralny tj. dochody i wydatki organów centralnych oraz zbiorczo budżety wojewódzkie oraz budżety miast Warszawy i Łodzi.

W ten sposób w budżecie Państwa znajdują się wszystkie budżety terenowych rad narodowych i budżet centralny, a więc całość gospodarki finansowej objętej systemem budżetowym Państwa.

W nowym systemie budżetowym zakres budżetów terenowych został znacznie rozszerzony kosztem dotychczasowego budżetu państwowego. Budżety terenowe w 1951 roku są trzykrotnie większe od dotychczasowych budżetów samorządowych. Obejmują one nie tylko dotychczasową działalność samorządu terytorialnego i organów administracji państwowej I i II instancji, ale ponadto szereg zadań i urzędzeń gospodarczych, społecznych i kulturalnych, należących dotąd do zakresu działania władz centralnych.

Na odcinku gospodarki narodowej rady narodowe objęły w roku 1951 państwowy przemysł miejscowy, przedsiębiorstwa miejskiego handlu detalicznego, miejskie i powiatowe przedsiębiorstwa budowlane, gospodarkę mieszkaniową, przedsiębiorstwa i urządzenia komunalne, jak: wodociągi, lokalne elektrownie i gazownie, zakłady czyszczenia miasta, lokalne rzeźnie, targowiska, hotele, lokalną komunikację, gospodarkę drogową, lokalną gospodarkę rolną, meliorację itp.

W zakresie urzędzeń socjalno-kulturalnych przeważająca ich część należy do rad narodowych, a tylko nieliczne kategorie urzędzeń socjalno-kulturalnych naszego państwa ludowego, jak np. szkolnictwo wyższe, szkolnictwo zawodowe, sanatoria — pozostają w zarządzie organów centralnych.

Zadania powierzone przez Państwo radom narodowym do wykonania włączone są do budżetu całością swych dochodów i wydatków (jak np. budżet szpitali). Natomiast przedsiębiorstwa prowadzone na zasadach rozrachunku gospodarczego zostają powiązane z budżetem tylko rezultatami swej działalności: przez wpłatę zysku lub wyjątkowe pokrycie straty i pewnymi elementami ich gospodarki, jak dotacje na inwestycje, na środki obrotowe, odprowadzenie nadmiaru środków obrotowych.

Budżet Państwa ma charakter budżetu zbiorczego. Ten sam charakter mają budżety powiatowe i wojewódzkie. Trzeba jednak zauważyć, że i w jednostkowym budżecie gminy, miasta, powiatu i województwa znaj-

dują się elementy składowe o charakterze zbiorczym. Już w budżecie gminy wydatki na kilka przedszkoli lub szkół, znajdujących się na terenie tej samej gminy, umieszczone są z b i o r c z o w jednym tytule wydatkowym. To samo występuje w budżetach miast w odniesieniu do szkół, szpitali itp.

Ten zbiorczy charakter budżetów wszystkich szczebli jest wynikiem podstawowego założenia reformy naszego systemu budżetowego. Oznacza to, że każda jednostka budżetowa, którą stanowi dostatecznie wykształcona i określona instytucja, a jest nią już szkoła, ośrodek zdrowia, szpital itd., ma w roku 1951 swój własny preliminarz dochodów i wydatków i według niego gospodaruje. W tej zasadzie budżetów jednostkowych mieści się jedna z istotnych cech nowego systemu budżetowego, a mianowicie bezpośrednie powiązanie z wykonawcami. Dzięki niej może być szeroko uwzględniona inicjatywa każdej najmniejszej jednostki budżetowej, zarówno w okresie opracowywania jak i wykonywania budżetu.

A teraz przyjrzyjmy się, jak powstaje budżet, jakie są zasady wiązania jego poszczególnych ogniw w ostateczną całość, którą nazywamy Budżetem Państwa. Zaczniemy od strony wydatkowej.

Wielki budżet Państwa rodzi się w małej gminie. Ale nie gmina jest jego najmniejszym ogniwem. Budżet Państwa składa się z budżetów zbiorczych, każdy zaś budżet zbiorczy składa się z indywidualnych budżetów jednostek i zadań tzn. z budżetów poszczególnych szkół, szpitali bibliotek, świetlic, ośrodków zdrowia itp. Te poszczególne budżety są następnie przy pomocy j e d n o l i t y c h dla całego państwa zasad wiązane ze sobą według ich rodzajów, tzn. szkoły podstawowe tylko ze szkołami podstawowymi, szpitale ogólne tylko ze szpitalami ogólnymi, szpitale psychiatryczne tylko z psychiatrycznymi, biblioteki tylko z bibliotekami itd. Tak powiązane jednorodne wydatki, a raczej wydatki na jednorodne cele, biegną przez cały budżet terenowy, podobnie jak i przez budżet centralny, o ile finansuje on te same zadania co i budżet terenowy. Gdy spojrzymy w końcu na budżet Państwa i w nim np. na dział 2 „Oświata“, dostrzeżemy tytuł np. Nr 7 „Szkoly podstawowe“ — będziemy od razu wiedzieli, że w wielomiliardowej kwocie, na jaką ten tytuł w budżecie Państwa opiewa, mieści się z całą pewnością szkoła każdej gminy lub miasteczka.

To wzajemne łączenie się wydatków na jednorodne cele i dodawanie ich w miarę łączenia w budżety coraz to wyższych szczebli umożliwia jednolity dla całego Państwa system klasyfikacji budżetowej, tzn. oznaczeń przy pomocy cyfr, nazw i symbolów poszczególnych celów wydatkowych według ich charakteru i rodzaju. Zasadniczymi oznaczeniami tej klasyfikacji są przede wszystkim tzw. t y t u ł y b u d ż e t o w e, określające po stronie wydatkowej podstawowe cele wydatkowe jako z a d a n i a finansowane przez państwo. Numeracja i nazwy tytułów ustalone są jednolicie dla wszystkich budżetów terenowych z tym, że w każdym budżecie stosowane są tylko te tytuły, które przejawiają się w działalności danej rady narodowej. Tytułami więc są: wydatki na szkoły podstawowe, wydatki na utrzymanie ulic i placów, wydatki na ośrodki zdrowia, na

utrzymanie administracji danego wydziału, wydatki na sfinansowanie przedsiębiorstw prowadzonych przez wydział itp.

Podstawą dla ustalenia wysokości sum dla poszczególnych tytułów są preliminarze jednostek i zadań budżetowych, a więc w naszym przykładzie szkół, kosztów utrzymania ulic i placów, ośrodków zdrowia, administracji wydziałów itd.

Tytuły grupują się w d z i a ł y, odpowiadające poszczególnym zagadnieniom budżetu i planu gospodarczego jako całości. Są to: gospodarka terenowa, oświata, nauka, szkolenie kadr, kultura i sztuka, zdrowie, pomoc społeczna i administracja. Każdy z tych działów oznaczony jest swoim numerem, jednakowym dla całego budżetu Państwa. Działy umożliwiają łączenie w jednorodne grupy wydatków zarówno terenowych jak i centralnych.

Budżety terenowe powiatowe i wojewódzkie dzielą się ponadto na r o z d z i a ł y, odpowiadające w zasadzie organizacyjnemu podziałowi prezydium powiatowej i wojewódzkiej rady narodowej na poszczególne wydziały. Podział ten ma wielkie znaczenie, ponieważ umożliwia pionowe — od góry do dołu — sumowanie budżetów resortowych poprzez całe województwo. Stosownie do tego rozdział np 9 odpowiada wydziałowi zdrowia prezydium powiatowej lub wojewódzkiej rady narodowej i grupuje w sobie wszystkie wydatki wydziału, a więc koszty administracji wydziału, dział „Zdrowie“ wraz ze swymi licznymi tytułami oraz — w razie potrzeby — także i inne działy jak np. „Szkolenie kadr“.

Tytuły, które — jak to powiedzieliśmy wyżej — są jednostkami lub grupują w sobie jednorodne jednostki i zadania budżetowe, dzielą się ostatecznie na p a r a g r a f y, których zadaniem jest określić ściśle postać i formę wydatku. Paragrafy stanowią elementy kalkulacyjne, jednolite dla całego budżetu Państwa, jak płace i świadczenia, podróże służbowe, wydatki biurowe, wydatki gospodarcze, wydatki transportowe, zakup książek, wyżywienie, zakup inwentarza itp. Każdy tytuł musi być rozbity na paragrafy, czyli że budżet szkoły oznaczony tytułem 7, musi być skalkulowany według paragrafów, wykazujących, z jakich elementów składają się koszty utrzymania szkoły.

Jeżeli teraz z kolei popatrzymy na schemat budżetu gminy lub miasta, to spostrzeżemy pewną różnicę pomiędzy nim a schematem budżetu powiatu. Mianowicie budżet gminy nie dzieli się na działy i posiada tylko rozdziały o charakterze przedmiotowym a nie organizacyjnym, nie w każdym bowiem prezydium koniecznie musi być referat handlu lub kultury jako komórka organizacyjna, natomiast w każdym prezydium muszą być ponoszone wydatki na handel i kulturę; ponadto często się zdarza, że kilka referatów jest administrowanych przez jednego pracownika, którego kosztów nie byłoby sensu dzielić na rozdziały. Stąd też nazwano „rozdziałami“ zagadnienia finansowane z budżetów gmin i miast według pionów resortowych, oznaczając je tymi samymi numerami, którymi oznaczone są rozdziały budżetów wyższych szczebli, koncentrując wydatki administracyjne całego budżetu gminy w rozdziale 13. W budżecie powiatu i województwa wydatki administracyjne poszczególnych wydziałów występują

w każdym rozdziale, zaś w rozdziale 13 skupione są wydatki na utrzymanie rady narodowej, prezydium i wydziałów administracyjnych działających w pionie Prezydium Rady Ministrów.

Strona dochodowa budżetu gminy i miasta dzieli się również na rozdziały, tytuły i paragrafy z tą tylko różnicą, że paragrafy służą tutaj do oznaczenia źródeł dochodowych, jak np.: opłaty dzierżawne, podatki, opłaty administracyjne, wpływy różne. Podobnie jak w klasyfikacji wydatków i tu numeracja i nazwy są jednolite i niezmiennie dla wszystkich budżetów terenowych.

Zawdzięczając takiej jednolitej klasyfikacji budżety poszczególnych gmin dają się łatwo zsumować za pomocą dodania do siebie jednakowych tytułów w ramach jednakowych rozdziałów. W ten sposób powstaje zbiorczy budżet gmin i miast, mający taki sam wygląd jak budżet jednej gminy lub miasta.

Przez dodanie do zbiorczych budżetów gmin i miast jednostkowego budżetu prezydium powiatowej rady narodowej powstaje zbiorczy budżet powiatu.

Budżet jednostkowy prezydium powiatowej rady narodowej dzieli się na rozdziały, odpowiadające w przeciwieństwie do budżetu gminy poszczególnym wydziałom resortowym prezydium. Jednakże połączenie tego budżetu ze zbiorczym budżetem gmin nie nastręcza żadnych trudności, gdyż jednakowe resortowe zagadnienia w obu budżetach grupowane są w rozdziałach, oznaczonych tym samym numerem. I tak np. rozdział 2 — „Gospodarka rolna“ — z budżetu gminy łączy się swymi tytułami z analogicznymi tytułami rozdziału 2 w budżecie powiatu, oznaczającym wydział rolnictwa i leśnictwa prezydium powiatowej rady narodowej. Rozdział 9 — „Zdrowie“ — dodaje swoje tytuły do tytułów działu „Zdrowie“ w rozdziale 9 budżetu prezydium powiatowej rady narodowej.

Jednakże budowa wewnętrzna budżetu jednostkowego prezydium powiatowej rady narodowej, jak to poprzednio wspomniano, jest nieco bogatsza od budowy budżetu gminy. W każdym rozdziale budżetowane są wydatki administracyjne na utrzymanie danego wydziału prezydium, ponadto niektóre wydziały obejmują swym wycinkowym budżetem wydatki niejednorodne pod względem ich przeznaczenia, tak np. wydział oświaty (rozdział 7) finansuje wydatki nie tylko na oświatę, ale również na szkolenie kadr (szkoły zawodowe), na kulturę i sztukę (biblioteki publiczne), na zdrowie (higiena szkolna) na kulturę fizyczną (zawody sportowe uczniów). Zachodzi więc konieczność rozdzielenia tych różnorodnych wydatków za pomocą działów. Stąd też budżet prezydium powiatowej rady narodowej dzielić się będzie na rozdziały, w ramach rozdziałów — na działy, te z kolei na tytuły a każdy tytuł na paragrafy. Nazwy i numeracja tytułów i paragrafów oraz numeracja rozdziałów pozostają oczywiście te same co i w budżecie gminnym.

Taka budowa jednostkowego budżetu prezydium powiatowej rady narodowej umożliwia zupełnie proste zsumowanie go ze zbiorczym budżetem gmin i miast, aby dać w efekcie zbiorczy budżet powiatowy, nie różniący się w swym wyglądzie i konstrukcji od budżetu jednostkowego prezydium powiatowej rady narodowej, ale obejmujący już całość gospodarki powiatu.

Budowa budżetu jednostkowego prezydium wojewódzkiej rady narodowej oraz budżetu zbiorczego województwa przedstawia się podobnie jak i budowa budżetu powiatu. Zbiorczy budżet województwa powstaje taką samą metodą jak zbiorczy budżet powiatu, to jest przez połączenie zbiorczych budżetów wszystkich powiatów, wchodzących w skład województwa, z jednostkowym budżetem prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

W ramach zrównoważonego wielkiego budżetu Państwa muszą być oczywiście zrównoważone budżety wszystkich rad narodowych i to każdy oddzielnie. Zasada zbilansowania budżetów terenowych rad narodowych jest podstawą nowego systemu budżetowego Państwa. Wiemy, że stopień zagospodarowania poszczególnych gmin, miast, powiatów i województw jest niejednorodny. Istnieją ogromne różnice między zagospodarowaniem poszczególnych województw (np. poznańskie i białostockie), istnieją ogromne różnice między zagospodarowaniem miast i dzielnic robotniczych a miast i dzielnic, w których skupiły się w minionej epoce interesy klas kapitalistyczno-obszarniczych. Wyrównanie tych różnic przez podniesienie stopnia zagospodarowania rejonów zaniedbanych, będzie zadaniem lat następnych, a jednolity system budżetowy umożliwi rozwiązanie tego zadania. Przed radami narodowymi nie stawia się bowiem postulatu, by ich budżety terenowe zamykały się w granicach ich własnych dochodów, lecz stawia się postulat realizacji zadań, określonych w planie gospodarczym.

Pokrycie dla planowanych wydatków budżetów terenowych stanowią przede wszystkim dochody własne a w szczególności podatki terenowe i dochody z przedsiębiorstw terenowych, a następnie dopiero udział w dochodach budżetu centralnego a w szczególności w podatku dochodowym i obrotowym z gospodarki nieuspołecznionej, w podatku gruntowym, w dochodach Państwowego Funduszu Ziemi oraz udział w podatku obrotowym z gospodarki uspołecznionej. Oczywiście rady terenowe otrzymują nie tylko sam udział w podatkach ale i zadanie ściągania ich. Udział ten jest procentowy i zróżnicowany w zależności od potrzeb każdego budżetu. Nadto budżety terenowe otrzymują z budżetu centralnego dotację wyrównawczą w tych przypadkach, gdy udziały nie pokrywają w pełni wydatków lub gdy oparcie budżetu wyłącznie na udziale prowadziłoby do powstawania przejściowych niedoborów kasowych w poszczególnych kwartałach roku.

Budżety terenowe korzystają więc w ramach budżetu Państwa z udziałów w dochodach budżetu centralnego i z dotacji wyrównawczych z tego budżetu. W ten sposób zagwarantowane będzie pełne pokrycie potrzeb terenu, ustalanych w planie gospodarczym i w ten sposób zostaje usunięte widmo niedoborów budżetowych, które tak silnie hamowało dotąd rozwój gospodarki terenowej. Otwarta została nowa droga do rozwoju gospodarczego rejonów zaniedbanych.

III.

Prace nad budżetem na rok 1951 trwały praktycznie do dnia 22 czerwca 1950 r. tj. od daty zarządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad i trybu opracowania projektu budżetu Państwa czyli tzw. „noty budżetowej“, oraz uchwalenia limitów budżetowych.

Limity uchwalone przez Rząd — są to cyfry określające granice, w których powinien się zamknąć projekt budżetu Państwa, a więc zarówno budżetu centralnego jak i budżetów terenowych. Rola limitów przy opracowywaniu projektów budżetów jest niewątpliwie przejściowa. Z chwilą osiągnięcia wyższej sprawności w zakresie terenowego planowania i wykształcenia systemu norm zbiorczych i jednostkowych, rola limitów zostanie ograniczona, bądź też staną się one zbędne.

Limity uchwalone przez Rząd na rok 1951 zostały w odpowiednim trybie podzielone na limity dla budżetu centralnego i budżetów terenowych. Limity dla budżetów terenowych zostały podzielone przez właściwe rzeczowo resorty i przekazane prezydiom wojewódzkich rad narodowych. Prezydya wojewódzkich rad narodowych podzieliły ze swej strony limity na budżet własny oraz budżety powiatowe i miast stanowiących powiaty. Prezydya powiatowych rad narodowych dokonały analogicznych czynności w stosunku do limitów otrzymanych, tzn. zatrzymały odpowiedni limit dla siebie tj. dla budżetu powiatowego i przekazały limity dla prezydentów gmin i miast nie stanowiących powiatu. Podział limitów na wszystkich szczeblach odbył się w oparciu o wytyczne planu gospodarczego na 1951 rok, a w terenie został dokonany na podstawie wskazówek odpowiednich resortów.

Z chwilą otrzymania limitów rady narodowe wszystkich szczebli przystąpiły do właściwej pracy nad ułożeniem projektów budżetów w granicach otrzymanych limitów, według szczegółowych wskazówek zawartych w nocie budżetowej. Dla rad gminnych i miast nie stanowiących powiatu została ponadto opracowana i wydana specjalna uproszczona instrukcja o sporządzaniu budżetu.

Dla każdego szczebla rad zostały wyznaczone terminy, do których projekty budżetów miały być opracowane i przesłane do prezydium rady wyższego szczebla z tym, że zbiorcze budżety wojewódzkie powinny się być znaleźć w Ministerstwie Finansów w dniu 1 października 1950 r.

Prezydya rad narodowych opracowały projekty budżetów przy pomocy swych referatów w gminie i wydziałów w mieście, powiecie i województwie. Projekty budżetów powinny być opracowywane przez wydziały fachowe dla samych wydziałów i jednostek im podległych: np. wydział oświaty powinien opracować projekt budżetu dla siebie i zbiorczy projekt dla wszystkich podległych mu szkół i urządzeń oświatowych. Natomiast do zadań wydziałów finansowych należało 1) układanie projektu jednostkowego budżetu rady narodowej na podstawie zgłoszeń poszczególnych wydziałów fachowych, 2) układanie projektu budżetu zbiorczego, 3) uzgadnianie preliminarzy z narodowym planem gospodarczym przy udziale terenowych komisji planowania gospodarczego, 4) nadzorowanie czynności układania budżetów przez prezydya rad narodowych niższego szczebla, 5) czuwanie nad zgodnością preliminarzy z budżetami, 6) czuwanie nad celowym i oszczędnym preliminarzowaniem wydatków i prawidłowym wykonaniem budżetu.

Projekt jednostkowych budżetów rad narodowych, jak również projekty budżetów zbiorczych zostały wstępnie przyjęte przez odpowiednie rady narodowe po zaopiniowaniu przez komisję budżetowo-finansową

w gminach i miastach nie stanowiących powiatów oraz komisje budżetu, finansów i planu w powiatach i województwach.

Ostateczne uchwalenie budżetów terenowych nastąpiło dopiero po uchwaleniu przez Sejm budżetu Państwa, według tej kolejności w jakiej powstał oddolnie projekt budżetów terenowych. Wojewódzkie rady narodowe uchwaliły zatem w ramach limitów wydatków i dochodów ustalonych w ustawie budżetowej na rok 1951 oraz udziałów i dotacji wyrównawczych z budżetu centralnego: a) jednostkowe budżety województwa, b) zbiorcze zestawienie budżetów powiatowych i miast stanowiących powiaty oraz c) wojewódzki plan regulowania, który ustala wysokość udziałów w dochodach budżetu centralnego dla poszczególnych powiatów oraz dotacji wyrównawczych.

Powiatowe rady z kolei uchwaliły w ramach kwot ustalonych przez rady wojewódzkie: a) swoje budżety powiatowe, b) zbiorcze zestawienia budżetów gmin wiejskich i miejskich, c) powiatowy plan regulowania. W ostatnim etapie uchwaliły swoje budżety rady narodowe gmin i miast nie stanowiących powiatów.

Uchwalenie budżetów terenowych kończy etap ustalania budżetu Państwa na wszystkich szczeblach organów jednolitej władzy państwowej. Ustalony w ten sposób budżet Państwa jest wykonywany i stanowi podstawę gospodarki finansowej Państwa.

ZBIGNIEW PIROŻYŃSKI

Kierunki rozwoju systemu finansowego państwa a reforma budżetowa¹⁾

Od 1 stycznia 1951 r. działa w gospodarstwie polskim nowy system budżetowy. Wyrasta on z bazy gospodarki polskiej, która od sześciu lat przechodzi kolejne fazy rozwojowe okresu przejściowego budowy ustroju socjalistycznego. Reforma systemu budżetowego dojrzała w toku przebudowy gospodarki polskiej, ostrej walki między elementami kapitalistycznymi i socjalistycznymi, ograniczania i wypierania elementów kapitalistycznych, wszechstronnego kurczenia bazy ekonomicznej elementów kapitalistycznych, wzrostu i wzmacniania bazy ekonomicznej socjalizmu. Poprzedziły ją likwidacja wielkiego kapitału i obszarnictwa przez nacjonalizację przemysłu, reformę bankową, reformę rolną i powstanie socjalistycznego sektora gospodarki narodowej, odbudowa gospodarki narodowej, wyparcie elementów kapitalistycznych z handlu i umocnienie spójni ekonomicznej między socjalistycznym przemysłem, a drobnotowarową gospodarką chłopską. Nastąpiła w tej fazie okresu przejściowego, gdy toczy się walka o socjalistyczną industrializację jako podstawę rozwoju sił wytwórczych i gdy rozpoczęła się walka o socjalistyczną przebudowę wsi.

Podobnie jak baza gospodarcza, stosunki ekonomiczno - społeczne i prawa ekonomiczne okresu przejściowego nie trwają w bezruchu, lecz ulegają zmianom, tak i system finansowy i system budżetowy, jako nadbudowa bazy gospodarczej, stosunków społeczno - ekonomicznych podlegają przemianom. Przemiany te nie mogą jednak oderwać się od przemian w bazie gospodarczej i stosunkach społeczno-ekonomicznych. Przebudowa systemu budżetowego nie mogła wyprzedzić przebudowy gospodarki i instytucji ustrojowych, nie mogła nastąpić również później, gdyż inaczej system budżetowy hamowałby rozwój bazy gospodarczej. Dlatego wydaje się celowe przedstawić wyrosłe z bazy ekonomicznej przemiany w systemie finansowym Państwa, które poprzedziły, spowodowały i towarzyszyły reformie systemu budżetowego. Zmierzały one do nadania — w walce z żywiołowością, którą wносиły do naszej gospodarki finansowej elementy

¹⁾ Artykuł niniejszy stanowi fragment przygotowywanej pracy o systemie budżetowym Polski.

kapitalistyczne miasta i wsi — coraz bardziej planowego charakteru gospodarce finansowej Państwa oraz do ujęcia jej w ramy jednolitego budżetu.

§ 1. Charakterystyka powojennego systemu budżetowego

1. W budżecie państwowym wyzwolonej Polski zachodziły na przestrzeni pierwszych sześciu lat (do roku 1950 włącznie) poważne zmiany ilościowe, spowodowane potężnym rozwojem polskiego gospodarstwa narodowego. Natomiast stosunkowo nikłe były zmiany jakościowe w metodach planowania i wykonywania budżetu państwowego. Brak również do roku 1950 zdecydowanej linii rozwojowej systemu budżetowego. Treść i układ budżetu państwowego nie podążały za rozwojem organizacji finansowej poszczególnych dziedzin gospodarstwa narodowego, a zwłaszcza za rozwojem i pogłębianiem w ich działalności zasady rozrachunku gospodarczego.

Gospodarka budżetowa wyzwolonego Państwa została odbudowana jeszcze w okresie działań wojennych na ziemiach polskich. Odbudowa nastąpiła przez wznowienie instytucji budżetowych wykształconych w okresie międzywojennym. Budżet państwowy w okresie po wyzwoleniu objął więc tradycyjne dochody i wydatki resortów państwowych. Nadto budżetem objęto saldo wpływów i rozchodów tych przedsiębiorstw państwowych, które wchodziły do budżetu już w okresie międzywojennym (kolej, poczta, lasy, monopole) oraz niewielką ilość innych przedsiębiorstw, o których włączeniu decydował często przypadek. Budżet nie obejmował w tym okresie przedsiębiorstw podlegających Ministerstwu Przemysłu i Handlu, do którego należał zarząd niemal wszystkich przedsiębiorstw znacjonalizowanych. Utworzony w roku 1945 w związku z reformą rolą Państwowy Fundusz Ziemi wszedł do budżetu również saldem (netto), uzyskując tą drogą autonomię kasową taką samą jaką posiadały włączone do budżetu przedsiębiorstwa.

Próba reformy budżetu państwowego podjęta z dniem 1 kwietnia 1945 r. polegająca na podziale budżetu na bieżący (konsumpcyjny) i majątkowy (inwestycyjny) w odróżnieniu od przedwojennego podziału na zwyczajny i nadzwyczajny, została po roku zaniechana wobec wyłączenia z budżetu państwowego wydatków inwestycyjnych i przeniesienia ich w całości do planu sfinansowania inwestycji, uchwalonego analogicznie jak budżet państwowy w formie ustawy przez Krajową Radę Narodową. Odrębne potraktowanie budżetu państwowego i planu inwestycyjnego w roku 1946 spowodowało powstanie odrębnego systemu sfinansowania inwestycji. Również w latach następnych nie nastąpiło trwałe i operatywne złączenie systemu finansowania inwestycji z budżetem państwowym. Związek budżetu z planem inwestycyjnym przechodzi różne koleje. W roku 1948 widzimy w budżecie tylko wydatki inwestycyjne jednostek budżetowych. W roku następnym mamy w budżecie wszystkie inwestycje finansowane ze środków bezzwrotnych, lecz nie posiada to znaczenia praktycznego w zakresie operatywności wobec istnienia niezależnego od

budżetu systemu finansowania inwestycji. W roku 1950 związek budżetu z planem inwestycyjnym ogranicza się do dopłaty globalnej do systemu finansowania inwestycji.

Podobnie różne etapy przechodziło powiązanie z budżetem przedsiębiorstw państwowych. Jednak linia rozwojowa jest na tym odcinku skryształizowana. Doskonalony z roku na rok system finansowy przedsiębiorstw państwowych zachowuje wprawdzie odrębność lecz jest w zasadzie już od roku 1948 przystosowany do złączenia z budżetem, w zakresie działania b. Ministra Przemysłu i Handlu, a w roku 1950 w zakresie innych resortów. Niepodatkowe rozliczenia z budżetem państwowym przedsiębiorstw podległych Ministerstwu Przemysłu i Handlu pojawiły się po raz pierwszy w wykonaniu budżetu na rok 1947 w związku z wydotowaniem niektórych gałęzi przemysłu w normatywne środki obrotowe zgodnie z zasadami systemu finansowego opartymi na zasadach ustalonych w uchwale Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1947 r. W następstwie rozwijania się systemu finansowego pojawiły się w następnym roku w budżecie wpłaty z tytułu różnic cen oraz wpłaty i dotacje związane z regulowaniem w tych przedsiębiorstwach normatywnych środków obrotowych. W roku 1949 przejęto przejściowo na budżet fundusze amortyzacyjne przedsiębiorstw jako częściowe pokrycie inwestycji tych przedsiębiorstw objętych w tym roku budżetem w pełnej kwocie, by w roku następnym wyłączyć je ponownie z budżetu w związku z globalnym (saldowym) rozliczeniem z budżetem systemu finansowania inwestycji. Całość wyników finansowych przedsiębiorstw rozliczała się w roku 1950 za pośrednictwem rachunku wyrównawczego środków obrotowych, z którym to rachunkiem rozliczano salda rachunków różnic cen i narzutów administracyjnych.

Również inne dziedziny gospodarstwa narodowego wiązały się stopniowo z budżetem państwowym. I tak: w roku 1948 włączono do budżetu saldo wewnętrzne obrotów z zagranicą, niedobory związków samorządu terytorialnego przez objęcie budżetem Komunalnego Funduszu Pożyczkowo-Zapomogowego, przekształconego później w Samorządowy Fundusz wyrównawczy, dochody i wydatki Funduszu Pracy; w roku 1949 włączono lokaty zakładów ubezpieczeń rzeczowych i społecznych. W roku 1950 zakres budżetu państwowego uległ już tylko nieznacznemu rozszerzeniu przez włączenie do niego niektórych wydatków kulturalnych pokrywanych przedtem z planów finansowych przedsiębiorstw lub samorządowych oraz włączenie utworzonego w roku 1948 Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej.

Mimo tych przemian budżet państwowy na rok 1950, ostatni budżet przed reformą, był jeszcze nadal budżetem dochodów i wydatków resortów państwowych oraz budżetem rozliczeń z systemem budżetów samorządowych, budżetem ubezpieczeń społecznych, planem finansowym ubezpieczeń rzeczowych, budżetami banków oraz rozliczeń globalnych z systemem finansowym przedsiębiorstw państwowych i systemem finansowania inwestycji. Globalne rozliczenia budżetu z systemami finansowymi nie dawały podstaw do operatywnego, bezpośredniego oddziaływania budżetu na gospodarkę finansową objętych nimi jednostek.

Ze zmianami zakresu budżetu nie wiązały się aż do roku 1949 włącznie bardziej zasadnicze zmiany w układzie budżetu. Budżet utrzymywał wykształcony w okresie międzywojennym podział na grupy (z pewnymi zmianami) oraz podział resortowy. Dopiero w budżecie na rok 1950 przeprowadzono próbę przedmiotowej klasyfikacji wydatków według działów gospodarstwa narodowego. Ze względu na brak wypracowania norm budżetowych, klasyfikacja ta wprawdzie miała znaczenie statystyczne, lecz była zapoczątkowaniem prac nad przedmiotowym układem budżetu i jego związaniem z narodowym planem gospodarczym.

2. Mimo formalnego powiązania z budżetem państwowym należy uznać istnienie do roku 1950 włącznie szeregu odrębnych systemów finansowych typu budżetowego, które z punktu widzenia ich treści ekonomicznej kwalifikowały się do bezpośredniego włączenia do budżetu państwowego. Wymienić tu należy:

- a) utworzone w roku 1948 rachunki różnic cen, środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych i narzutów administracyjnych oraz funduszu akcji socjalnej, dysponowane przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu, potem przez utworzoną w roku 1949 Państwową Komisję Planowania Gospodarczego, a dopiero po przekształceniu Ministerstwa Skarbu w roku 1950 w Ministerstwo Finansów — przez Ministerstwo Finansów,
- b) samodzielne budżety związków samorządu terytorialnego, zatwierdzone w pionie samorządowym i Kancelarii Rady Państwa oraz wyrównujący ich niedobory Samorządowy Fundusz Wyrównawczy, wyposażony we własny zarząd, w którym Minister Skarbu, a od roku 1950 Minister Finansów był reprezentowany tylko przez swego przedstawiciela,
- c) samodzielny budżet ubezpieczeń społecznych, funkcjonujący pod nadzorem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej,
- d) system finansowania inwestycji, uzależniony całkowicie od planu inwestycyjnego sporządzanego i administrowanego przez Centralny Urząd Planowania, przekształcony w roku 1949 w Państwową Komisję Planowania Gospodarczego,
- e) systemy funduszków (Państwowy Fundusz Ziemi, Fundusz Pracy, Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej) do czasu pozbawienia ich autonomii kasowej.

Wszystkie te systemy działały nawet w ostatnim etapie poprzedzającym reformę budżetu niezależnie od systemu budżetu państwowego. Budżet państwowy nie miał większego wpływu na gospodarkę w tych dziedzinach, zwłaszcza w okresie wykonywania. Było to więc w istocie rozproszenie dyspozycji finansowej. Faktu tego nie było w stanie zmienić formalne łączenie tych systemów z budżetem i dołączanie planów finansowych niektórych z nich do preliminarzy budżetowych.

3. Metoda preliminarzowa wydatków i dochodów budżetowych opierała się przede wszystkim na porównaniu z wykonaniem za okresy poprzednie lub bezpośrednim szacunku poszczególnych kredytów budżetowych. Zagadnienie powiązania budżetu z planem gospodarczym nie zostało rozwinięte.

Powojenne zarządzenia w sprawie opracowania budżetu państwowego do roku 1950 włącznie (noty budżetowe) nie zawierały wskazań metodologicznych rozwiązań tego zagadnienia. Operowanie ogólnymi wskaźnikami dopuszczalnego wzrostu wydatków w poszczególnych działach usług socjalnych i kulturalnych jako limitami, jak na przykład w uchwale Rady Ministrów z dnia 30 maja 1949 r. w sprawie wysokości zgłoszeń wydatków do preliminarza budżetowego na rok 1950 nie mogło się przyczynić do związania budżetu państwowego z narodowym planem gospodarczym. Budżet nie zawierał bowiem pełnej podbudowy preliminarzowych kwot siecią urządzeń planu gospodarczego zaś plan gospodarczy nie wykazywał, jaka ilość urządzeń jest finansowana z budżetu, a jaka z innych planów finansowych. W tych warunkach zestawienie budżetu z planem gospodarczym nie było możliwe. Metoda wskaźnikowego limitowania wydatków budżetowych ograniczająca się do działów odpowiadających działom narodowego planu gospodarczego stanowi sama w sobie wielkie uproszczenie zagadnienia wiązania budżetu z planem gospodarczym. Jednak i ta metoda nie była w pełni przestrzegana. Wspomniana wyżej uchwała Rady Ministrów dopuszcza na przykład preliminarzowanie przez poszczególne resorty wydatków przekraczających limity o wzrost ich dochodów. To postanowienie o czysto pieniężno-finansowym charakterze przekreśla ekonomiczną wartość limitu. Zarządzenia w sprawie opracowania projektów budżetów na poszczególne lata nie wymagały w zasadzie objaśnienia kwot budżetowych elementami planu gospodarczego. W nocie budżetowej na rok 1950 na przykład czytamy, że: „w zasadzie utrzymuje się na rok 1950 dotychczasowy zakres objaśnień szczegółowych Wydatki we wszystkich paragrafach rozbite być winny w objaśnieniach na pozycje z podaniem kwot (wzorować się należy na preliminarzu na rok 1949)“²⁾.

Elementy wyższego stopnia rozwoju metod planowania budżetowego spotykamy w systemie budżetowym związków samorządu terytorialnego w ostatnim etapie ich istnienia. Instrukcja Kancelarii Rady Państwa w sprawie układania budżetów związków samorządowych na rok 1950 wysuwała zasadę podbudowy preliminarzowych kwot elementami rzeczowymi i normami przez dołączenie do budżetu „planów zamierzonych osiągnięć w roku 1950“ w dziedzinie opieki społecznej (domy matki i dziecka, żłobki), oświaty (przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły średnie zawodowe, bursy, biblioteki), lecznictwa (szpitale ogólne, zakaźne, dziecięce, sanatoria i prewentoria, ośrodki zdrowia, poradnie), gospodarki mieszkaniowej, gospodarki drogowej oraz terenów zielonych. Plany te wychodziły z istniejącej sieci urządzeń, ich przelotności i faktycznego wykorzystania

²⁾ Okólnik Ministra Skarbu z dnia 31 maja 1949 r. w sprawie zasad ułożenia preliminarza budżetowego na rok 1950.

i miały przedstawić zamierzenia rozwojowe. W objaśnieniach wymagano podania norm. Na przykład w odniesieniu do przedszkoli należało podać ilość dzieci korzystających z dożywiania, ilość wydawanych posiłków, koszt przeciętny jednego posiłku. Zawarty w instrukcji postulat opracowania „planów zamierzonych osiągnięć” został jednak faktycznie przekreślony w okólniku do rad narodowych, który stwierdzał, że „wypełnienie tablic ilustrujących plan zamierzonych osiągnięć związków samorządowych w roku 1950 ...nie jest obowiązkowe. Pożądane jest jednak, aby plany te sporządziły przynajmniej miasta wydzielone i powiatowe związki samorządowe”³⁾.

Metody planowania rzutowały na metody wykonywania budżetu państwowego. Ustawy skarbowe, zawierające — wobec braku prawa budżetowego — przepisy o wykonywaniu budżetu państwowego, upoważniały Ministra Skarbu do kwartalnego lub miesięcznego otwierania kredytów budżetowych, nie ustalając zasad tych otwarć, głosiły, że wydatki mogą być czynione tylko na te cele i w tej wysokości, które ustalają odpowiednie paragrafy tylko do rąk wierzycieli, powoływały kontrolerów budżetowych jako organy Ministra Skarbu czuwające nad wykonaniem budżetu przez wizowanie asygnat, przez badanie projektów umów pod względem legalności, celowości i poprawności formalnej, przez badanie gospodarki etatami, przez opiniowanie rozdzielników kredytów budżetowych, przez czuwanie nad systemem oszczędzania, przez czuwanie nad pobieraniem dochodów⁴⁾. Stałe doskonalenie aparatu budżetowego, wyposażenie go w szerokie uprawnienia kontrolne przy wykonywaniu budżetu, ujednolicenie zasad wykonywania budżetu w latach 1949 i 1950 wzmacniało dyscyplinę budżetową w sensie prawidłowego, zgodnego z budżetem, gospodarnego wydatkowania środków budżetowych. W tym zakresie kontrola wykonania budżetu była „narzędziem całkowitego panowania nad przebiegiem gospodarki budżetowej”⁵⁾. Natomiast w toku wykonywania budżetu nie można było usunąć tych wad, które wywodziły się z metod planowania budżetowego nie uwzględniających wiązania budżetu z planem gospodarczym we wszystkich elementach składowych. Przy przedstawionym wyżej systemie planowania nie było warunków do przestrzegania podstawowej zasady wykonywania budżetu, a mianowicie: wykonywania budżetu w miarę wykonywania zadań rzeczowych, których wyrazem niezbędnym są kredyty budżetowe. Wykonywanie budżetu nie było więc w ręku aparatu budżetowego instrumentem kontroli wykonania planu gospodarczego.

4. Zasady rachunkowości budżetu państwowego i budżetów samorządowych opierały się na przepisach z okresu międzywojennego. Rachunkowość ta ujmowała w zasadzie wyłącznie obroty kasowe, nie oddając faktycznego (rzecowego) wykonania budżetu, a zatem i faktycznego

³⁾ Okólnik Kancelarii Rady Państwa z dnia 25 lipca 1949 r.

⁴⁾ Ustawy skarbowe na rok 1949 i na rok 1950.

⁵⁾ Prof. Dr L. Kurowski: *Zasady i struktura preliminarza budżetowego na rok 1949. „Gospodarka planowa” 1949, Nr 2.*

kształtowania kosztów działalności. Wydatki na utrzymanie szkół nie oddawały na przykład faktycznego kosztu utrzymania szkół, o ile w danym okresie sprawozdawczym nastąpiło zużycie zapasów (węgiel, artykuły spożywcze na akcję dożywiania itp.) z poprzedniego okresu lub też utworzenie zapasów dla następnych okresów. Brak rachunkowości w zakresie faktycznych kosztów uniemożliwiał zarówno prawidłowe planowanie jak i kontrolę wykonania budżetu. Z zagadnieniem faktycznego wykonania budżetu wiązała się sprawa rachunkowej kontroli majątku jednostek budżetowych. Brak syntetycznych kont nie dawał dostatecznych podstaw do rachunkowego ujęcia zapasów materiałowych, środków trwałych, należności i zobowiązań.

§ 2. Próby budowy Państwowego Planu Finansowego

1. Przedstawione wyżej niedomagania systemu budżetowego, a zwłaszcza rozproszenie dyspozycji finansowej w uspołecznionej części gospodarstwa narodowego między poszczególne sektory (państwo, samorząd, spółdzielczość) oraz w obrębie sektora państwowego (budżet, finanse przedsiębiorstw, inwestycje, ubezpieczenia społeczne) skłoniły do poszukiwania innych metod przezwyciężenia tych trudności. Wyrazem ich były próby budowy ogólnego planu finansowego. Uchwała Krajowej Rady Narodowej z września 1946 r. postawiła zadanie budowy takiego planu, który obejmie „wszelkie przychody i rozchody w dziale gospodarki publicznej dysponowane centralnie przez Państwo”. Zadanie to powtórzyła ustawa o Planie Odbudowy Gospodarczej, zapowiadając sporządzenie w drugim roku planu trzyletniego (1948) planu gospodarki finansowej, opartego o plany poszczególnych działów gospodarstwa narodowego i stanowiącego składową część narodowego planu gospodarczego. Rozwinęła je następnie programowa uchwała Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1947 r. wytyczająca zasady systemu finansowego Państwa. Ogólny plan finansowy zwany w Polsce Państwowym Planem Finansowym miał zająć czołowe miejsce w systemie finansowym Państwa jako plan łączący i koordynujący szereg szczegółowych planów finansowych celem osiągnięcia „koordynacji dyspozycji środkami pieniężnymi dla zaspokojenia potrzeb finansowych Państwa, związków publiczno-prawnych i gospodarstwa narodowego”.

Wytyczne zawarte we wspomnianej uchwale przewidywały budowę i działania dwunastu koordynowanych przez Państwowy Plan Finansowy szczegółowych planów finansowych, a mianowicie: budżetu państwowego, budżetu samorządowego, planu finansowego przedsiębiorstw państwowych objętych bezpośrednio budżetem państwowym, planu finansowego pozostałych przedsiębiorstw państwowych, planu finansowego spółdzielczości, planu finansowego obrotu towarowego i usługowego z zagranicą, planu sfinansowania inwestycji, planu finansowego ubezpieczeń rzeczowych i osobowych, planu finansowego ubezpieczeń społecznych, planu finansowego funduszy specjalnych, planu kredytowego i planu obrotu

gotówkowego (plan kasowy),⁶⁾ a nadto możliwość wyodrębnienia w miarę potrzeby dalszych planów finansowych. Wytyczne te ustalały jednostki organizacyjne odpowiedzialne za sporządzanie szczegółowych planów finansowych, nakładały na Ministerstwo Skarbu obowiązek opracowania Państwowego Planu Finansowego w porozumieniu z Centralnym Urzędem Planowania, dawały ogólne wskazania co do trybu sporządzania i zatwierdzania planów szczegółowych, lecz nie określały treści Państwowego Planu Finansowego i jego powiązania w okresie planowania i wykonywania z poszczególnymi planami szczegółowymi. Lukę tę częściowo wypełniła uchwała Rady Ministrów z 29 września 1948 r. w sprawie Państwowego Planu Finansowego na rok 1949.

2. W stosunku do zasad nakreślonych w uchwale Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1947 r. treść Państwowego Planu Finansowego na rok 1947 została ograniczona do redystrybucji dochodu narodowego w sektorach uspołecznionych eliminując z jego zakresu plan kasowy. Państwowy Plan Finansowy na rok 1949 — w ujęciu wspomnianej wyżej uchwały — był rozumiany jako zespół planów finansowych, szczegółowych, podmiotowych i przedmiotowych oraz zestawienia bilansowego. Plany szczegółowe były dostosowane do istniejącej gospodarki wielosektorowej z wyraźnym wyodrębnieniem planów przedsiębiorstw i planów budżetów zakładów i instytucji.

W szczególności Państwowy Plan Finansowy na rok 1949 miał objąć następujące plany szczegółowe:

- a) budżet państwowy, budżety samorządowe, plan finansowy ubezpieczeń społecznych, plan finansowy ubezpieczeń osobowych i rzeczowych, plan finansowy związków zawodowych, plan finansowy przedsiębiorstw państwowych działających na zasadzie rozrachunku gospodarczego i przedsiębiorstw państwowo-spółdzielczych, plan finansowy przedsiębiorstw spółdzielczych i spółdzielczo-państwowych,
- b) plan finansowania inwestycji, plan finansowania produkcji i wymiany (środki obrotowe),
- c) plan finansowy obrotu z zagranicą i plan operacji kredytowych.

Treścią zestawienia bilansowego miało być zestawienie gromadzonych środków finansowych według źródeł i form gromadzenia (przychody) oraz rozdzielanych środków finansowych (rozchody) według przeznaczenia na poszczególne przedmioty finansowania. Z wyliczenia przedmiotów finansowania oraz źródeł pochodzenia środków finansowych zawartego we wspomnianej uchwale Rady Ministrów z 29 września 1948 r. wynika, że zestawienie bilansowe pokrywa się z zakresem i treścią ogólnego planu finansowego, jako planu wtórnego podziału dochodu narodowego w uspołecznionej części gospodarstwa narodowego. Potwierdza to projektowany układ Państwowego Planu Finansowego na rok 1949. Zestawienie bilansowe miało bowiem przedstawić: a) z jakich źródeł, w jakiej

⁶⁾ Utrzymano terminologię planów zastosowaną w uchwale Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1947 r.

formie i w jakich planach finansowych gromadzą się środki finansowe, b) z jakich planów finansowych i jakie cele są finansowane z tych środków. Nie można było tego zrealizować przy pomocy jednej tabeli. Dlatego okazało się konieczne sporządzenie szegu tabel z których każda daje naświetlenie innej grupy zagadnień. Podstawowe znaczenie miała tabela ogólna, która jest łączną sumą wszystkich planów szczegółowych w niej wymienionych. Wykazuje ona po stronie przychodów źródła gromadzonych środków w poszczególnych planach finansowych (przedsiębiorstwa uspołecznione, gospodarka nieuspołeczniona i ludność, zagranica oraz przelewy z innych planów), zaś po stronie rozchodów przeznaczenie środków finansowych w poszczególnych planach finansowych (konsumpcja, inwestycje, wzrost środków obrotowych, spłata zobowiązań zagranicznych, przelewy na rzecz innych planów). Globalną kwotą środków finansowych dysponowanych w systemie finansowym uspołecznionej części gospodarstwa narodowego jest kwota przychodów po wyeliminowaniu przelewów między poszczególnymi planami finansowymi. Tabelami uzupełniającymi były zestawienia przychodów i rozchodów. Tabela przychodów wykazuje podział środków finansowych według form gromadzenia (podatki, opłaty, składki, odprowadzenie zysków, oszczędności przymusowe i dobrowolne, upłynnienie majątku) z zaliczeniem na odpowiednie plany finansowe. Tabela rozchodów wykazuje przeznaczenie środków finansowych na poszczególne działy gospodarstwa narodowego (gospodarka narodowa, usługi socjalne i kulturalne, obrona narodowa, administracja), z zaznaczeniem planu finansowego, z którego są finansowane.⁷⁾

3. Próby budowy ogólnego planu finansowego, zwłaszcza wobec niejasnego i zmiennego formułowania zakresu i treści planu oraz niewykształconych form, wywołały obawy, że niezbędna w gospodarce planowej jedność finansów realizowana będzie wyłącznie przez Państwowy Plan Finansowy z pominięciem wypróbowanych operatywnych możliwości systemu budżetowego i kredytowego. Obawy te potęgował fakt, że budżet państwowy działał nadal w ograniczonym zakresie i na wykształconych w okresie międzywojennym zasadach opracowywania i wykonywania. Dlatego próby te były poddawane uzasadnionej krytyce,⁸⁾ w której podkreślono przede wszystkim brak mocy dyrektywnej i siły operacyjnej Państwowego Planu Finansowego i niewłaściwość obranej drogi na tle doświadczeń poczynionych w latach trzydziestych w Związku Radzieckim. Wskazywano w szczególności, że Państwowy Plan Finansowy, tworząc syntezę ekonomiczną planów finansowych poszczególnych działów gospodarstwa narodowego, wykazując źródła akumulacji oraz przeznaczenie (cel) środków podlegających redystrybucji w gospodarce uspołecznionej, może spełnić rolę planu orientacyjnego, może być pomocny „w kształtowaniu ogólnego kierunku polityki ekonomicznej w pro-

⁷⁾ K. Łubieński: *Na drodze ku Państwowemu Planowi Finansowemu*. „Gospodarka Planowa” 1949, Nr 4.

⁸⁾ Prof. Dr J. Lubowicki: *Budżet w gospodarce planowej* „Wiadomości NBP” 1948, Nr 8.

porcji jej części składowych wyrażonych w pieniądzu, lecz nie będzie jej realizatorem finansowym“.

Realizacja polityki ekonomicznej Państwa przebiegała w ramach planów szczegółowych, będących operatywnymi planami poszczególnych systemów finansowych. Analizując, zestawiając i koordynując te plany, Państwowy Plan Finansowy akceptował ich istnienie i przyjmował w ten sposób do wiadomości rozproszenie operatywnego kierownictwa w toku ich wykonywania między poszczególne systemy finansowe. Przez koordynację planów finansowych Państwowy Plan Finansowy mógł usunąć sprzeczność między planami, lecz nie mógł zabezpieczyć jednności operatywnego kierownictwa, która jest warunkiem skoordynowanego wykonywania planów finansowych. Pozbawiony własnego aparatu Państwowy Plan Finansowy nie może stać się w istocie planem finansowym, od którego w gospodarstwie socjalistycznym wymaga się zawsze operatywności, lecz pozostaje zawsze programem finansowym, w którym kierownictwo gospodarstwa narodowego ustala ogólne dyrektywy, ramy i zadania w stosunku do operatywnych planów finansowych. Dlatego Państwowy Plan Finansowy, nie tworząc systemu, nie mógł zastąpić żadnego z koordynowanych przez niego planów, ani też wejść na miejsce żadnego z realizujących je systemów. Stąd też próby zastąpienia systemu budżetowego Państwowym Planem Finansowym⁹⁾ nie znajdują ani oparcia w istocie Państwowego Planu Finansowego, ani też potwierdzenia w jego praktyce.

W odróżnieniu od Związku Radzieckiego, w którym w okresie pierwszej pięciolatki realizowano w ciągu szeregu lat budowę rocznych powszechnych planów finansowych,¹⁰⁾ budowa Państwowego Planu Finansowego nie wyszła poza okres prób. Próby te posiadały charakter programów i odegrały szczególną rolę w okresie planu trzyletniego na tle ówczesnych warunków gospodarowania, organizacji gospodarstwa narodowego i związanej z tym organizacji gospodarki finansowej. Wobec różnych, często nieporównywalnych układów poszczególnych planów finansowych i braku dostatecznej podbudowy szeregu planów (np. budżet państwowy, budżety samorządowe) elementami planu gospodarczego, oddziaływanie kierownictwa gospodarstwa narodowego na rozmiary i kierunki finansowania w poszczególnych dziedzinach realizowany był przez: a) podporządkowanie planów szczegółowych (podmiotowych i przedmiotowych) limitom ustalonym w ramach wstępnych założeń programowych opartych o konstrukcję Państwowego Planu Finansowego, b) kontrolę wykonywania poszczególnych planów przez aparat finansowy, c) sporządzanie planów kwartalnych zawierających wytyczne względnie limity realizacji poszczególnych elementów Państwowego Planu Finansowego w okresach kwartalnych. W związku z odrębnościami poszczególnych systemów finansowych stopień oddziaływania kierownictwa oczywiście nie

⁹⁾ Z. Pirożyński: *Od budżetu do planu finansowego*. „Gospodarka Planowa” 1947, Nr 5.

¹⁰⁾ Prof. Dr J. Lubowicki: *Budżet w gospodarce planowej*. „Wiadomości NBP” 1948, Nr 8.

był jednolity. Zamykał się on w granicach od bezpośrednio podporządkowanego Ministrowi Skarbu budżetu państwowego do trudnych do ujęcia i wykonywanych całkowicie poza aparatem Ministra Skarbu budżetów samorządowych.

Specjalną rolę odgrywały w tym okresie kwartalne plany finansowe. Wyprowadziły one w czasie próby budowy ogólnego planu finansowego. Były one sporządzane począwszy od połowy 1946 r. przez ówczesne Ministerstwo Skarbu jako zestawienia przewidywanych dochodów i wydatków budżetu państwowego, środków na finansowanie inwestycji, wzrostu kredytów obrotowych oraz ważniejszych pozycji bilansowych Narodowego Banku Polskiego zwłaszcza rachunków wyrównawczych przedsiębiorstw i salda obrotów płatniczych z zagranicą. Plany te zawierały dyspozycje dla poszczególnych działów zarządu centralnego Ministerstwa Skarbu oraz banków. W wielu przypadkach stanowiły one podstawę dla decyzji finansowych kierownictwa gospodarstwa narodowego.¹¹⁾

Słabą stroną zarówno prób budowy Państwowego Planu Finansowego w sensie programu finansowego jako kwartalnych planów finansowych było niedostateczne powiązanie planowania finansowego z planowaniem gospodarczym. Zarówno Państwowy Plan Finansowy jako program jak i plany kwartalne były budowane przede wszystkim pod kątem obiegu pieniądza przy znacznej przewadze elementów techniczno-pięniężnych nad elementami ekonomicznymi. Próby budowy Państwowego Planu Finansowego i postulaty stawiane przez ten plan przyczyniły się do poznania całokształtu gospodarki finansowej Państwa, wykrycia błędów poszczególnych systemów finansowych, porzucenia techniczno-finansowych i przejścia do ekonomiczno-finansowych metod planowania. Próby te jednak nie doprowadziły i nie mogły doprowadzić do zjednoczenia systemu finansowego Państwa, do powstania operatywnego planu finansowego, który by kontrolował operatywnie całość gospodarki finansowej Państwa i czuwał nad gromadzeniem i rozdzielaniem środków finansowych zgodnie z zadaniami narodowego planu gospodarczego. Rozwiązanie tego zagadnienia zależało od przygotowania warunków dla budowy nowego jednolitego systemu budżetowego.

§ 3. Przygotowanie warunków do budowy nowego systemu budżetowego

1. Budowa jednolitego systemu budżetowego mogła być zrealizowana tylko w oparciu o odpowiednie warunki polityczne i gospodarcze i po dokonaniu szeregu przygotowań w zakresie organizacji finansowej i systemu finansowego. Dlatego reformę systemu budżetowego musiały poprzedzić przemiany polityczne i ustrojowe wyrosłe na bazie rozszerzania i umacniania socjalistycznej własności i dalszego ograniczania elementów kapitalistycznych w naszej gospodarce. Za podstawowe przemiany polityczne, które wywarły decydujący wpływ na przyspieszenie reformy, należy uznać przede wszystkim: zjednoczenie klasy robotniczej i utworze-

¹¹⁾ Z. Pirożyński: *Planowanie kwartalne w polskim systemie finansowym*. „Spółdzielczy Przegląd Bankowy”, 1948, Nr 2.

nie w grudniu 1948 r. marksistowsko-leninowskiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, następnie zaś zniesienie w pierwszym półroczu 1950 r. związków samorządu terytorialnego i terenowych ekspozytur aparatu centralnego i powołanie rad narodowych jako organów terenowych jednolitej władzy państwowej.

Bezpośrednie znaczenie dla przeprowadzenia reformy budżetowej miała reforma ustrojowa. Sens jej polega — jak sformułował Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut — na:

„1) silniejszym powiązaniu organów władzy państwowej z masami ludowymi, z ich potrzebami, ich interesami oraz ich wolą wyrażoną w bezpośrednim faktycznym obcowaniu między organami terenowymi państwa, a ludem pracującym, na pełniejszej i jeszcze bardziej konsekwentnej demokratyzacji państwa ludowego,

2) na wzmocnieniu władzy państwowej przez jeszcze silniejsze wciągnięcie milionowych mas pracujących do udziału w rządzeniu państwem,

3) na usprawnieniu działania całego mechnizmu władzy państwowej przez usunięcie podziału funkcji na ustawodawcze i wykonawcze, państwowe i samorządowe, ekspozytury władz centralnych i władze lokalne,

4) na ułatwieniu walki z biurokratycznymi wypaczeniami aparatu urzędniczego przez szerszą i bliższą kontrolę aparatu państwowego ze strony mas i ich przedstawicieli w radach narodowych,

5) na większym jeszcze rozwinięciu inicjatywy twórczej i aktywności mas ludowych w kierunku budownictwa nowego ustroju społecznego, w kierunku szybszego jeszcze pomnażania sił, dobrobytu i kultury narodu“.¹²⁾

Były to równocześnie postulaty postawione przed nowym systemem budżetowym, który z chwilą powołania rad narodowych jako organów terenowych jednolitej władzy państwowej stał się koniecznością ustrojową. Równocześnie dzięki reformie ustrojowej wprowadzenie nowego systemu stało się wykonalne wobec zniesienia odrębnego toru gospodarki związków samorządu terytorialnego.

2. Niemniej istotne przemiany zachodziły w poszczególnych obszarach gospodarki finansowej, zwłaszcza w zakresie finansów przedsiębiorstw państwowych oraz w metodach działania aparatu finansowego, zwłaszcza aparatu bankowego. Przejawiły się w nich trzy zasadnicze tendencje: a) stopniowego scalenia dotąd rozproszonych jednostek gospodarczych w ramach jednolitych i wiążących je systemów finansowych i organizacji finansowej dla poszczególnych działów gospodarki, b) stałego pogłębiania planowania finansowego w kierunku zwiększenia gospodarności poszczególnych jednostek i doskonalenie systemów finansowych oraz tworzenia nowych metod działania i kontroli finansowej aparatu finansowego, zwłaszcza aparatu bankowego.

¹²⁾ Przemówienie wygłoszone w dniu 15 kwietnia 1950 r. na konferencji szkoleniowej działaczy wojewódzkich rad narodowych. „Rada Narodowa“, 1950, Nr 8-9-10.

Przykładem tych przemian są finanse przedsiębiorstw państwowych, które przeszły ewolucję od organizacji koncernowej do socjalistycznego rozrachunku gospodarczego i socjalistycznej organizacji finansowej. Zapoczątkowana uchwałą Rady Ministrów z sierpnia 1947 r. budowa systemu finansowego w przedsiębiorstwach, podległych ówczesnemu Ministerstwu Przemysłu i Handlu, objęła w roku 1950 przedsiębiorstwa państwowe wszystkich resortów, a utworzone rachunki wyrównawcze dla rozliczeń z tytułu środków obrotowych i różnic cen tworzyły nadbudowę organizacji finansowej poszczególnych grup branżowych, koncentrując finansową dyspozycję centralną w stosunku do tych przedsiębiorstw. Przez dotacyjne finansowanie inwestycji, system cen i związanych z tym różnic cen między kosztami wytworzenia i cenami zbytu, odprowadzanie nadwyżek środków obrotowych i dotacyjne finansowanie niedoboru normatywnych środków obrotowych, zróżnicowanie podatku obrotowego, pobieranego najpierw w centralach zbytu, a potem (1950) w zakładach produkcyjnych, sprawowanie kontroli finansowej przez banki, umacniano rozrachunek gospodarczy w przedsiębiorstwach państwowych, pogłębiano planowanie finansowe i doprowadzono do takiej organizacji finansowej, która umożliwiła oparcie gospodarki finansowej na planach finansowych zatwierdzanych i kontrolowanych przez aparat finansowy.

W roku 1950 organizacja i gospodarka finansowa przedsiębiorstw państwowych była w zasadzie uporządkowana i oparta na jednolitych założeniach, które dają się sprowadzić do następujących punktów: każde przedsiębiorstwo spełniające funkcje operacyjne działało na zasadzie rozrachunku gospodarczego, rozliczało się z budżetem państwowym za pośrednictwem rachunków wyrównawczych, było samodzielną jednostką bilansującą, współpracowało bezpośrednio z bankiem finansującym je na podstawie planu gospodarczego i korzystało z kredytów bankowych na cele obrotowe.¹³⁾ Pozostawał do zrobienia następny krok: objęcie przez budżet dotychczasowych funkcji rachunków wyrównawczych, polegających na gromadzeniu środków finansowych i rozdzielania ich między poszczególne gałęzie gospodarki narodowej w miejsce systemu przejmowania przez budżet salda nadwyżek rachunków wyrównawczych.

W zakresie gospodarki związków samorządu terytorialnego, uważanej w okresie planu trzyletniego za odrębny sektor gospodarki, występowały błędne tendencje utrwalenia systemu oddzielenia gospodarki finansowej związków samorządu terytorialnego od państwa i odrębnego ustawienia w systemie finansowym państwa finansów samorządu terytorialnego. Wyrazem ich są dekrety z dnia 20 marca 1946 r. o finansach komunalnych i o podatkach komunalnych. Określały one zasady gospodarki finansowej samorządu, dążąc do oparcia finansów samorządowych na własnych, odrębnych od państwa, podstawach finansowych; odnosi się to przede wszystkim do podatków. Ponieważ system gospodarki planowej pojmo-

¹³⁾ Z. Augustowski: *Zasady systemu finansowego i organizacji finansowej przedsiębiorstw państwowych w latach 1950 i 1951*. „*Ekonomista*“ 1950, kwartał I-II, str. 41.

wany jako skoncentrowanie kierownictwa gospodarstwa narodowego w ręku państwa podważa niezależną funkcję gospodarczą samorządu, tworzenie odrębnych, niezależnych finansów samorządowych, rozdział źródeł podatkowych państwa i samorządu, realizowany u nas w okresie tworzenia planowej gospodarki uspołecznionej, jest jednym z paradoksów tego okresu.¹⁴⁾ W praktyce samodzielność finansowa samorządu terytorialnego nie była zrealizowana. Już wspomniane dekrety mimo zasadniczej koncepcji rozdziału źródeł dochodów między państwo i samorząd, przyznają państwu udział w samorządowym podatku gruntowym oraz wprowadzają obowiązek dotowania ze środków budżetu państwowego Samorządowego Funduszu Wyrównawczego, powołanego do udzielania pomocy finansowej poszczególnym związkom samorządu terytorialnego w formie dotacji i pożyczek.¹⁵⁾ Nadto samorząd terytorialny korzystał z licznych dotacji celowych z budżetu państwowego. Mimo tych powiązań system budżetów samorządowych utrzymał swą odrębność a tendencje wiązania gospodarki finansowej poszczególnych samorządów występowały raczej w ramach systemu. Pośrednikiem między budżetem państwowym a poszczególnymi związkami samorządowymi był bowiem Samorządowy Fundusz Wyrównawczy. Fundusz ten został włączony dochodami i wydatkami do budżetu państwowego, lecz dopiero w roku 1950 została zniesiona jego autonomia kasowa. Przeobrażenie w systemie budżetowym samorządu w tym okresie charakteryzuje zatem ujednolicenie gospodarki finansowej i powiązanie w system regulowany przy pomocy funduszu przy utrzymaniu odrębności od budżetu państwowego.

Scalenię gospodarki nastąpiło również w obrębie Państwowego Funduszu Ziemi i Funduszu Pracy. W roku 1949 fundusze te zostały włączone do budżetu państwowego, jednak bez konsekwentnego pozbawienia tych jednostek autonomii kasowej, co stwarzało w toku wykonywania budżetu odrębną dziedzinę gospodarki finansowej, wyłączonej z zakresu operatywnego działania Ministerstwa Skarbu.

3. Odrębną pozycję stanowią przemiany w systemie bankowym. Dotyczą one zarówno działalności jak i organizacji banków. Szczególna rola przypadła Narodowemu Bankowi Polskiemu. Opierając się na właściwej ocenie perspektywy rozwojowej i doświadczeniach Radzieckiego Banku Państwa, Narodowy Bank Polski już z dniem 1 lutego 1946 r. wszedł na drogę bezpośredniego kredytowania i kontroli finansowej przemysłu, obejmując obsługę kredytową przedsiębiorstw w zakresie finansowania produkcji, zaopatrzenia i zbytu (kredyt krótkoterminowy) oraz prowadzić bieżącą rewizję działalności gospodarczej w szczególności gospodarki finansowej i materiałowej, okresowe weryfikowanie stanu majątkowego, wy-

¹⁴⁾ Prof. Dr J. Lubowicki: *Ewolucja podstaw ustrojowych finansów komunalnych*. „Myśl Współczesna“, 1947, Nr 10.

¹⁵⁾ Prof. Dr L. Kurowski: *Charakterystyka ogólna prawa o dochodach komunalnych*. Wybrane źródła i literatura do obowiązującego prawa finansowego, Toruń, 1949, str. 569 i nast.

ników działalności i ustalanie prawidłowych kosztów własnych.¹⁶⁾ Przez odgrodzenie się od tradycyjnej roli banku biletowego jako „banku banków“, tj. banku nieprowadzącego bezpośredniej działalności kredytowej lecz finansującego tylko inne banki operacyjne oraz stałe rozszerzanie kontrolowanych i finansowanych przedsiębiorstw, następowała stopniowa lecz stała koncentracja bezpośredniej dyspozycji kredytem i pieniądzem w Narodowym Banku Polskim. Koncentracja dyspozycji przekraczała zarówno zakres przedsiębiorstw uspołecznionych jak i zagadnienie kredytu. Przez prowadzenie tzw. rachunków rządowych, a zwłaszcza rachunków wyrównawczych (różnic cen i środków obrotowych) oraz wpływ na wykonywanie planów finansowych przedsiębiorstw uspołecznionych, Bank stawał się rzeczywistym operatywnym dysponentem w zagadnieniach wykraczających poza tematykę kredytu krótkoterminowego, zwłaszcza, że w tym okresie nie było poza Bankiem żadnego innego aparatu finansowego, który byłby przygotowany i powołany do wykonywania tych zadań. Podległy bezpośrednio Ministerstwu Skarbu aparat podatkowy nie prowadził kontroli wykonywania planów finansowych przedsiębiorstw, zaś zarządzające przedsiębiorstwami Ministerstwo Przemysłu i Handlu nie miało aparatu terenowego. Kontrola finansowa gospodarki uspołecznionej spoczywała w całości na Narodowym Banku Polskim.

Ześrodkowanie w Narodowym Banku Polskim całości zagadnień pieniądza i kredytu krótkoterminowego znalazły wyraz w reformie bankowej, zrealizowanej na przestrzeni 1949 roku na podstawie dekretu z dnia 25 października 1948 r. Naczelną i nadrzędną instytucją bankową staje się Narodowy Bank Polski, powołany jako bank centralny do regulowania obiegu pieniężnego i kredytu oraz jako centrala rozrachunku pieniężnego w obrotach wewnętrznych i zagranicznych. Poza przywilejem emisji banknotów na prawach wyłączności Narodowy Bank Polski zaopatruje życie gospodarcze w środki obrotowe bezpośrednio lub za pośrednictwem innych banków, ześrodkowuje obroty kasowe Państwa, sporządza plany ogólne w zakresie spełnianych przez siebie zadań (plan kredytowy, plan kasowy, plan obrotów płatniczych z zagranicą), kontroluje gospodarkę pieniężną finansowanych przez siebie jednostek. Bank Inwestycyjny powołany w miejsce dawnego Banku Gospodarstwa Krajowego finansuje inwestycje i prowadzi ich kontrolę oraz zaopatruje w środki obrotowe i prowadzi kontrolę gospodarki finansowej przedsiębiorstw budowlanych. Pozostałe banki — Bank Rolny, Bank Komunalny, Bank Rzemiosła i Handlu oraz Bank Handlowy otrzymują charakter banków branżowych dla finansowania poszczególnych działów gospodarki narodowej w zakresie środków obrotowych i inwestycji. Powszechna Kasa Oszczędności ma za zadanie ześrodkowanie oszczędności oraz obrotu przekazowo-czekowego. Pełnej likwidacji uległy Bank Gospodarstwa Spółdzielczego oraz Komunalne Kasy Oszczędności. Pozostałe dawne instytucje bankowe (Państwowy Bank Rolny, dwa banki komu-

¹⁶⁾ Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1946 r. w sprawie kontroli finansowej przemysłu.

nalne, Bank Związku Spółek Zarobkowych S. A., Pocztowa Kasa Oszczędności) uległy przekształceniu w nowe, wyżej wymienione banki ¹⁷⁾). Nowa struktura bankowości, którą charakteryzował rozdział zadań poszczególnych instytucji bankowych, pozwalała na duże uproszczenie organizacyjne w bankach specjalnych, a na rozbudowę sieci najbardziej związanych z terenem banków, to jest Narodowego Banku Polskiego i Banku Rolnego. Rozbudowa Narodowego Banku Polskiego miała techniczne znaczenie dla przyszłego systemu budżetowego.

Nie mniejszym osiągnięciem w zakresie systemu bankowego była budowa w roku 1949 planu kredytowego, opartego na zasadach socjalistycznych oraz wprowadzenie w ciągu roku 1950 planowania kasowego ¹⁸⁾). Obydwa te plany współdziałały w realizacji zadań finansów w socjalistycznym gospodarstwie.

4. Ostatnia w porządku chronologicznym pozycja, której nie można pominąć wśród tych istotnych przemian, które umożliwiły budowę nowego systemu budżetowego, to przekształcenie urzędu Ministra Skarbu w urząd Ministra Finansów, dokonane na podstawie ustawy z dnia 7 marca 1950 r. w celu „spełnienia wielkich zadań 6-letniego narodowego planu gospodarczego o dokonania zasadniczej zmiany w zakresie finansowania gospodarki narodowej, stworzenia jednolitego budżetu państwowego, opartego na zasadach socjalistycznych, wzmożenia kontroli finansowej oraz ustalenia jej zakresu i form“. W myśl art. 2 tej ustawy Minister Finansów realizuje politykę finansową Rządu na podstawie narodowego planu gospodarczego oraz kieruje sprawami finansowymi gospodarstwa narodowego. Do zakresu działania Ministra Finansów przeszły sprawy gospodarki finansowej przedsiębiorstw uspołecznionych po wyłączeniu ich z zakresu działania Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego oraz sprawy budżetów terenowych należące dotychczas do Kancelarii Rady Państwa i Ministra Administracji Publicznej.

Z przekształceniem Ministerstwa Skarbu w Ministerstwo Finansów nastąpiła w pierwszym półroczu 1950 r. zmiana jego struktury przez dostosowanie jego układu organizacyjnego do przyszłej treści i przedmiotowej struktury ekonomicznej budżetu Państwa. Była to druga zasadnicza reorganizacja resortu finansów w okresie powojennym.

§ 4. *Ogólne kierunki przebudowy systemu budżetowego*

1. Z przeprowadzonej analizy przemian w systemie finansowym Państwa wynika, że reforma systemu budżetowego dojrzała w miarę narastania elementów socjalistycznych naszej gospodarki narodowej to jest rozszerzania się zasięgu socjalistycznych stosunków produkcyjnych oraz przebudowy ustroju władz terytorialnych.

¹⁷⁾ L. Makowski: *Reforma bankowa*. „Gospodarka Planowa“ 1948, Nr 8.

¹⁸⁾ Uchwała Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1949 r. w sprawie planowania kasowego.

Wobec ambitnych zadań Sześcioletniego Planu rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu, który w zakresie finansów nakazuje:

„umocnić złoty polski;

upowszechnić i umocnić rozrachunek gospodarczy w przedsiębiorstwach socjalistycznych;

wzmóc walkę z wszelkimi przejawami marnotrawstwa, rozrzutności i przerostów administracyjnych;

przyspieszyć obieg środków obrotowych, osiągnąć poważne obniżanie kosztów własnych, osiągnąć wysoki poziom i systematyczny wzrost socjalistycznej akumulacji we wszystkich gałęziach gospodarki.

i w tym celu:

„udoskonalic organizację i pogłębić metody socjalistycznego planowania jako podstawowe narzędzie kierownictwa gospodarki narodowej mobilizacji jej wewnętrznych rezerw“¹⁹⁾,—

przebudowa systemu budżetowego stała się koniecznością, by stworzyć z finansów istotne ramię wspierające realizację planu gospodarczego. Tylko bowiem zasadnicza przebudowa wyrosłego z bazy gospodarki kapitalistycznej systemu mogła usunąć: rozbicie tematyki gospodarki budżetowej na szereg odrębnych systemów luźno i nieoperatywnie ze sobą powiązanych, brak bezpośredniego związku między budżetem państwowym, a narodowym planem gospodarczym, brak wyraźnego obrazu kierunków finansowania w układzie przedmiotowym oraz centralizm biurokratyczny przejawiający się zarówno w metodach sporządzania jak i wykonywania budżetu. W tych warunkach przebudowa systemu budżetowego stała się problemem wykonania lub też niewykonania przez finanse ich zadań i to zadań podstawowych. Mogło się bowiem z łatwością zdarzyć, że pojawiły by się rozbieżności między gospodarką rzeczową a pieniężną, że finanse zamiast współdziałać w wykonaniu planu gospodarczego, zamiast koordynować i kontrolować plany gospodarcze, mogły się przyczyniać do łamania ich równowagi, powstawania dysproporcji i marnotrawstwa. Stąd reforma systemu budżetowego stała się koniecznością już w pierwszym roku Planu Sześcioletniego²⁰⁾.

2. Dlatego też Rada Ministrów dążąc do pełnego oparcia gospodarki finansowej Państwa na podstawach planowych, postanowiła uchwałą z dnia 17 kwietnia 1950 r. przebudowę dotychczasowego budżetu państwowego. Przebudowa ta ma realizować następujące podstawowe zasady:

- a) budżet otrzyma charakter podstawowego planu finansowego Państwa, którego zadaniem będzie finansowanie gospodarki narodowej, potrzeb socjalnych i kulturalnych ludności, wzmocnienie

¹⁹⁾ Ustawa z dnia 21 lipca 1950 r. o 6-letnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950 — 1955 (Dz. U. R. P. Nr 37, poz. 344, rozdz. 1, pkt. 3/15 i 17.)

²⁰⁾ Z. Pirożyński: Podstawowe zasady przebudowy systemu budżetowego. „Życie gospodarcze“, 1950, Nr 10.

obronności Państwa oraz utrzymanie administracji i wymiaru sprawiedliwości,

- b) plany finansowe poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej będą podporządkowane budżetowi,
- c) budżet oprze się w podstawowych elementach o wskaźniki narodowego planu gospodarczego,
- d) budżet będzie realizował zasadę centralizmu demokratycznego, wyrażającą się w jedności systemu budżetowego i szerokim demokratyzmie socjalistycznym, uwzględniającym najbardziej wszechstronnie inicjatywę władz terenowych.

W oparciu o te zasady nastąpiło: a) rozszerzenie zakresu dotychczasowego budżetu państwowego i nadanie mu jako budżetowi Państwa nowej treści, b) ustalenie nowej struktury budżetu, która zabezpiecza jedność systemu budżetowego, a równocześnie wspiera działalność terenowych rad narodowych i otwiera możliwości szerokiej inicjatywy, c) ustalenie nowej klasyfikacji dochodów i wydatków celem powiązania budżetu z planem gospodarczym oraz stworzenia możliwości kalkulowania i normowania dochodów i wydatków, d) dostosowanie zasad wykonywania budżetu do jego funkcji kontrolnych w zakresie wykonania planu gospodarczego oraz e) wprowadzenie jednolitej rachunkowości budżetowej.

Przez realizację tych postulatów powstał nowy system budżetowy oparty na zasadach socjalistycznych. Ma on do spełnienia czynną, aktywną rolę w urzeczywistnieniu historycznych zadań okresu przejściowego na drodze do socjalizmu. Wyrosły z bazy stosunków wytwórczych okresu przejściowego i będący jej nadbudową nowy system budżetowy stanie się instrumentem czynnej, planowej polityki Państwa oddziaływania i kształtowania bazy. „Nadbudowę stwarza baza po to właśnie — pisze Stalin — by aktywnie pomagała jej ukształtować się i utrwalić, by aktywnie walczyła o likwidację dawnej bazy, zbliżającej się do kresu swego życia z jej dawną nadbudową“²¹⁾.

²¹⁾ J. Stalin: *W sprawie marksizmu w językoznawstwie*. „Nowe Drogi“. 1950, Nr 3 (21), str. IV — V.

JAN KONOPKA

W sprawie klasyfikacji dochodów budżetu państwowego

Przepisy ¹⁾, które były podstawą sporządzenia i wykonania budżetu roku 1951, pierwszego polskiego budżetu o strukturze i w swej treści socjalistycznego potraktowały klasyfikację dochodów w sposób ramowy a nie wyczerpujący. Stąd potrzeba zwrócenia na to zagadnienie szczególnej uwagi w chwili obecnej, w której przystępuje się do ustalania zasad i trybu sporządzenia i wykonania budżetu na rok 1952.

Przez klasyfikację budżetową rozumiemy określone zgrupowanie dochodów i wydatków, ich oznaczenie oraz rozmieszczenie w budżecie. Klasyfikacja, tak dochodów, jak i wydatków oparta jest w ogólności na wspólnych przesłankach, które wypływają z podstawowych funkcji budżetu socjalistycznego. Znaczenie i rola klasyfikacji wynika z faktu, że budżet socjalistyczny stanowi bazę finansową narodowego planu gospodarczego. Budżet państwowy w gospodarce socjalistycznej (a) tworzy podstawowy fundusz środków pieniężnych, (b) finansuje z tych środków zadania narodowego planu gospodarczego wyrażające realizację funkcji Państwa Socjalistycznego ²⁾.

Zagadnienie klasyfikacji dochodów rozpatrywać należy w pierwszym rzędzie na tle funkcji redystrybucyjnej budżetu socjalistycznego, która wyraża rolę budżetu socjalistycznego w zakresie podziału dochodu narodowego.

Państwo Socjalistyczne przeprowadza w sposób planowy podział dochodu narodowego na konsumpcję oraz na akumulację (inwestycje i zapasy). Należy przy tym zaznaczyć, że wytworzony dochód narodowy nie zawsze odpowiada globalnej ilości środków, które zostają zużyte na cele akumulacji i konsumpcji. Jeśli bowiem gospodarstwo narodowe dokonuje obrotów towarowych i usługowych z zagranicą, rezultaty tych obrotów powiększają lub pomniejszają ilość środków materialnych będących do dyspozycji w danym okresie czasu na wymienione cele. Zasoby te ulegają powiększeniu jeśli rezultat wymiany z zagranicą zamyka się nadwyżką przywozu nad wywozem; natomiast nadwyżka wywozu nad przywozem oznacza, że „zagranica” uczestniczy w rozdziale wytworzonego dochodu narodowego.

Z uwagi na to, że chodzi nam o przedstawienie mechanizmu podziału dochodu narodowego nie będziemy w tym miejscu analizować zasad jego podziału opartych o jedno z podstawowych praw gospodarki socjalistycznej, prawo reprodukcji roz-

¹⁾ por. Instrukcja Ministerstwa Finansów z dnia 22.VI. 1950 r. (nota budżetowa na rok 1951).

²⁾ por. Prof. N. N. Rowiński — Budżet Państwowy ZSRR.

szerzonej, a wytyczonych i scharakteryzowanych przez J. Stalina³⁾ jako podziału dokonywanego w interesach systematycznego polepszenia materialnej sytuacji robotników i chłopów i rozszerzenia socjalistycznej produkcji w mieście i na wsi⁴⁾.

W gospodarce socjalistycznej podział dochodu narodowego przeprowadzany jest przez państwo, przy pomocy instrumentu pieniądza⁵⁾ w dwóch formach: pierwotnego i wtórnego podziału.

Pierwotny podział dochodu narodowego, który zostaje wytwarzany w systemie demokracji ludowej w przedsiębiorstwach produkcyjnych państwowych, spółdzielczych i prywatnych przedstawia się schematycznie jak następuje: „w socjalistycznych przedsiębiorstwach produkcyjnych następuje pierwotny podział dochodu na płace pracowników produkcyjnych oraz na produkt dodatkowy, który jest źródłem zysku, podatków nie płaconych od zysku, ale wchodzących w skład kosztów przedsiębiorstwa, a także płac pracowników nieprodukcyjnych.

W prywatno-kapitalistycznych przedsiębiorstwach produkcyjnych dokonywa się pierwotny podział dochodu na płace pracowników produkcyjnych i na wartość dodatkową, przywłaszczoną przez właściciela przedsiębiorstwa. Dochodem pierwotnym jest również zysk kapitalistycznych przedsiębiorstw handlowych, płynący z przywłaszczenia części produktu dodatkowego, wytworzonego w przedsiębiorstwach socjalistycznych. W drobnotowarowych przedsiębiorstwach produkcyjnych pierwotny podział obejmuje dochody czyste właścicieli tych przedsiębiorstw“⁶⁾.

W wyniku pierwotnego podziału dochodu narodowego powstają zatem pierwotne dochody indywidualne:

1) robotników i pracowników zatrudnionych w produkcji materialnej, członków spółdzielni oraz samodzielnych drobnych wytwórców (gospodarka drobnotowarowa),

2) właścicieli kapitalistycznych przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych pochodzące z przywłaszczanej przez nich wartości dodatkowej.

Dochód uzyskany w ramach pierwotnego podziału dochodu narodowego podlega również wtórnemu podziałowi. Polega on w szczególności na gromadzeniu przez państwo środków pieniężnych na sfinansowanie zadań określonych w narodowych planach gospodarczych. Formy i metody redystrybucji są wyznaczane przede wszystkim przez zasady organizacji finansów w poszczególnych dziedzinach gospodarki naro-

³⁾ J. Stalin dzieła tom XII, strona 321.

⁴⁾ A. A. Palcew charakteryzuje przeznaczenie dochodu narodowego w Związku Radzieckim jak następuje: „dochód narodowy w Związku Radzieckim wydatkuje się na następujące główne cele: 1) na inwestycje o charakterze produkcyjnym (fabryki, kopalnie itp.) jak i nieprodukcyjne (domy mieszkalne, urządzenia kulturalne itp.), 2) na powiększenie zapasów i rezerw w gospodarce narodowej, 3) na utrzymanie przedsiębiorstw handlowych i instytucji kredytowych tj. na koszty cyrkulacji towarowej i pieniężnej w kraju, 4) na indywidualną konsumpcję pracowników produkcyjnych czyli na bezpośrednią reprodukcję siły roboczej produkcji materialnej, 5) na usługi dla pracujących (gospodarka mieszkaniowa, zakłady oczyszczania miasta, kanalizacja, łaźnie, zakłady fryzjerskie itp.), 6) na naukę, oświatę, kulturę itp., 7) na opiekę społeczną, 8) na siły zbrojne, 9) na pokrycie strat w gospodarce narodowej“ (K woprosam teorii narodno dochoda ZSSR, Moskwa 1947, str. 63, 64 według cytatu zamieszczonego przez Br. Minca w „Zagadnienia dochodu narodowego“ Warszawa, 1950 r., str. 150).

⁵⁾ operacje w naturze mają charakter wyjątkowy.

⁶⁾ Prof. Br. Minc — Zagadnienia dochodu narodowego — Warszawa, strona 156.

dowej⁷⁾ oraz przez przystosowanie do aktualnego etapu budownictwa socjalizmu zasady polityki finansowej w odniesieniu do gospodarki nieuspołecznionej.

Główną rolę w mobilizacji i rozdziale środków pieniężnych zajmuje w gospodarce socjalistycznej budżet, przez który następuje redystrybucja zasadniczej masy akumulacji pieniężnej gospodarki socjalistycznej, to znaczy, że wtórny podział dochodu narodowego następuje głównie przez budżet państwowy.

Podstawa ekonomiczna państwa rozstrzyga o źródłach dochodów budżetu. Jeśli zatem podstawą ekonomiczną Związku Radzieckiego jest własność socjalistyczna środków produkcji, to podstawą dochodów budżetu państwowego w Związku Radzieckim jest gospodarka uspołeczniona. W systemie demokracji ludowej, gdzie istnieje jeszcze własność niesocjalistyczną (w znacznym stosunkowo zakresie na wsi) podstawą dochodów budżetu jest również prywatna własność środków produkcji. Uwzględniając zaś dużą rolę jaką zajmują obroty z zagranicą w stosunku do potencjału naszej gospodarki narodowej, wypadnie je potraktować jako trzeci element podstawy ekonomicznej naszego budżetu państwowego.

Stwierdzenie, że podstawą ekonomiczną budżetu państwowego jest własność socjalistyczna, własność prywatna i obroty z zagranicą, nie oznacza aby źródłem dochodów budżetu miały być wyłącznie dochody od przedsiębiorstw socjalistycznych (państwowych i spółdzielczych), przedsiębiorstw prywatnych (kapitalistycznych i gospodarki drobnotowarowej) oraz dochody z tytułu wymiany z zagranicą. W budżecie zostają bowiem również gromadzone środki pochodzące od ludności przeznaczone na cele finansowania zbiorowego spożycia.

Z roli budżetu jako systemu mobilizacji i podziału dochodu narodowego wynika konieczność zastosowania takiej klasyfikacji dochodów państwowych, która by uwzględniała poszczególne źródła tych dochodów w powiązaniu z ekonomiczną podstawą państwa demokratyczno-ludowego. W konsekwencji klasyfikacja winna wyraźnie rozgraniczyć wszystkie dochody budżetu na pochodzące z akumulacji gospodarki uspołecznionej, drobnotowarowej, kapitalistycznej i od ludności. Na przeszkodzie konsekwentnemu przeprowadzeniu tej zasady stoją następujące momenty:

1) Niektóre formy pobierania dochodów państwowych obowiązują zarówno gospodarkę uspołecznioną jak i nieuspołecznioną, inne dotyczą równocześnie gospodarki kapitalistycznej i drobnotowarowej oraz ludności;

2) Szereg dochodów budżetowych nie da się bezpośrednio odnieść do jednego z wymienionych elementów podstawy ekonomicznej dochodów budżetu (dotyczy to w szczególności wpływów osiągniętych przez jednostki budżetowe z zakresu administracji, wymiaru sprawiedliwości i urzędzeń socjalno-kulturalnych);

3) Dochody z gospodarki narodowej przejmowane są przez budżet w określonych formach (podatki, opłaty itp.), które stanowią, z punktu widzenia operatywnego, bezpośredni przedmiot działalności finansów w zakresie dokonywania rozdziału przez budżet dochodu narodowego oraz w zakresie kontroli wykonywania zadań objętych planami gospodarczymi.

Jeśli uwzględnić powyższe uwagi dochodzimy do wniosku, że podstawowym kryterium klasyfikacji dochodów winny być rodzaje dochodów budżetu, których pojęcie z punktu widzenia systemu budżetowego, z punktu widzenia operatywnych za-

⁷⁾ por. W. Batyriew — M. Usoskin — System bankowy ZSRR, str. 9.

dań budżetu jest zbieżne z pojęciem „źródeł dochodów budżetowych⁶⁾. Równocześnie winny być w ramach istniejących możliwości organizacyjno-technicznych wykazane w drodze klasyfikacji dochody od poszczególnych grup podmiotów w gospodarstwie narodowym, tak aby można było powiązać poszczególne dochody budżetu państwowego z ich podstawą ekonomiczną.

W szczególności w zakresie gospodarki uspołecznionej układ przedziałek budżetowych winien odpowiadać wymogom stawianym przez planowy system gospodarki narodowej, a mianowicie:⁷⁾

a) tytuły budżetowe winny odpowiadać w swej treści planom finansowym poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego i ich podstawowym składnikom tzn., że klasyfikacja budżetowa winna odzwierciedlać podstawową treść planów finansowo-wytwórczych. Za pomocą poszczególnych tytułów budżetowych plany te zostają powiązane z budżetem oraz dają podstawę do analizy finansowo-gospodarczej poszczególnych składników dochodowych budżetu,

b) z uwagi na to, że budżet Państwa jest planem operatywnym tworzoną i wykonywaną przy wciągnięciu do współudziału wszystkich ogniw aparatu gospodarczego i finansowego oraz szerokich warstw społeczeństwa, klasyfikacja winna dać obraz struktury dochodów budżetu i ich podstawy materialnej.

Postulaty powyższe podkreślają rolę klasyfikacji, organizacyjną i prawną, w zakresie sporządzenia i wykonania oraz w zakresie kontroli wykonania dochodowych zadań budżetu państwowego.

Charakter dyrektywny budżetu jest osiągany w drodze sporządzania i zatwierdzania budżetu nie tylko w ogólnej sumie, lecz również zgodnie ze specjalizacją uwzględnioną w klasyfikacji; w ten sposób nałożony zostaje na organy wykonawcze obowiązek wykonania ustalonych zadań dla każdego określonego źródła dochodowego budżetu, obowiązek podejmowania środków w celu ściągnięcia całości i we właściwym czasie przewidzianych w budżecie dochodów państwowych. Równocześnie specjalizacja budżetowa jest podstawą do określenia uprawnień poszczególnych organów władzy państwowej w dziedzinie wykonania budżetu.

Wreszcie klasyfikacja zapewnia kontrolę wykonania ustalonych dyrektyw zarówno przez organy ustawodawcze przy analizie i zatwierdzaniu sprawozdań o wykonaniu budżetu jak i przez organy finansowe.

4. Przejdziemy obecnie do określenia klasyfikacji dochodów budżetu Państwa, która realizowałaby postulaty wynikające z zadań klasyfikacji dochodów oraz z doświadczeń Związku Radzieckiego jak również z doświadczeń nabytych przy sporządzaniu i wykonywaniu budżetu państwowego 1951 r., przy równoczesnym jej przystosowaniu do potrzeb obecnego etapu budowy socjalistycznego systemu budżetowego. Z uwagi na to, że postulaty powyższe dotyczą pewnych również zmian w klasyfikacji dochodów ustalonej na rok 1951, a klasyfikacja na rok 1952 nie jest jeszcze ustalona, podkreślić należy dyskusyjny charakter dalszych rozważań w tej sprawie.

Oddzielnie omówimy klasyfikację dochodów budżetu centralnego i budżetów terenowych.

Wydaje się celowe zgrupowanie dochodów budżetu centralnego w następujące działy:

⁶⁾ por. N. N. Rowiński — Budżet państwowy ZSRR, Warszawa, 1950, str. 364 i 368.

⁷⁾ por. N. N. Rowiński — Budżet państwowy ZSRR, Warszawa, 1950, str. 363.

1. Podatek obrotowy od przedsiębiorstw uspołecznionych,
2. Podatek od operacji nietowarowych,
3. Wpłaty z zysku,
4. Podatek dochodowy od przedsiębiorstw spółdzielczych,
5. Różnice budżetowe,
6. Inne dochody z gospodarki narodowej,
7. Dochody z gospodarki nieuspołecznionej i od ludności,
8. Ubezpieczenia społeczne,
9. Pożyczki i lokaty,
10. Inne dochody,
11. Przelewy.

W zakresie działu 1—5 podział na tytuły odpowiadałby poszczególnym kierunkom działalności gospodarczej wykazując bezpośrednio powiązanie z bilansami dochodów i wydatków przedsiębiorstw (np. podatek obrotowy od przedsiębiorstw podległych Ministerstwu Przemysłu Lekkiego). Dalszy podział na jednostki podległe (Centralne Zarządy bądź przedsiębiorstwa bezpośrednio podległe Ministerstwom) następowałby w drodze przedziałki paragrafowej.

O ile dochody objęte działem 1—5 dotyczą w całości produktu dodatkowego, to działem 6 objęte zostają dochody również z zakresu gospodarki narodowej¹⁰⁾, lecz które nie dotyczą, lub też tylko pośrednio dotyczą produktu dodatkowego. Będą to w szczególności:

- a) nadwyżki środków obrotowych wpłacane do budżetu przez przedsiębiorstwa na rozrachunku gospodarczym,
- b) podatek gruntowy od gospodarstw uspołecznionych, który nie spełnia jeszcze funkcji podatku obrotowego, jako formy przejmowania przez budżet produktu dodatkowego,
- c) dochody brutto z działalności gospodarczej (które obejmują również dochody przedsiębiorstw budżetowych).

Podział podmiotowy, służący powiązaniu dochodów budżetu z bilansami dochodów i wydatków przedsiębiorstw, zostaje osiągnięty w ramach wymienionych tytułów w drodze podziału na paragrafy i ewentualnie na pozycje.

Jak widać z powyższego, podziałka klasyfikacyjna w ramach działu 1—6 nie jest jednolita (np. podatek obrotowy oznaczony jest jako „dział“, przy czym „tytuły“ odpowiadają poszczególnym podmiotom gospodarki; natomiast w zakresie działu 6 „tytuły“ odpowiadają rodzajom dochodów budżetu). Niewątpliwie ujęcie takie nie jest w pełni właściwie pod względem metodologicznym. Jednakże szczególna rola, jaką zajmują w dochodach budżetu wpłaty przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym, uzasadnia wyodrębnienie powyższych dochodów w oddzielne działy. Należy bowiem pamiętać, że nawet ogólne zestawienia dochodów budżetu winny dawać pogląd na strukturę dochodów. Znaczenie tych potrzeb, które znajdują wyraz tak w sprawozdawczości z wykonania budżetu, jak i w zakresie kontroli przebiegu jego wykonywania, zostało potwierdzone w ustalaniu klasyfikacji dochodów w Związku Radzieckim.

¹⁰⁾ przez pojęcie „dochody z gospodarki narodowej“ rozumiemy dochody osiągane z tytułu działalności gospodarczej.

W zakresie działu 7 podział na tytuły odpowiada poszczególnym rodzajom podatków i opłat, które obciążają w zasadzie wyłącznie gospodarkę nieuspołecznioną oraz ludność (np. podatek obrotowy, podatek gruntowy, podatek od wynagrodzeń, opłata skarbową itp.).

Składki na ubezpieczenia społeczne wymagają wyodrębnienia z dotychczas wymienionych dochodów budżetu. Składki te nie stanowią bowiem sensu stricto dochodów z przedsiębiorstw. Z drugiej strony składki tytułem ubezpieczeń społecznych wypłacane przez przedsiębiorstwa nie powiększają indywidualnych dochodów pracowników i robotników z uwagi na ich centralny rozdział przez Państwo na cele ubezpieczenia społecznego. Ten to fakt uzasadnia włączenie gospodarki finansowej w zakresie ubezpieczeń społecznych do systemu budżetowego z tym jednak, że włączenie to winno mieć ewidencyjny a nie operatywny charakter tzn., że dochody i wydatki budżetu państwowego z powyższego tytułu winny być wprowadzone do budżetu w sumach globalnych.

Dział 9 — pożyczki i lokaty obejmuje dochody budżetu o charakterze zwrotnym, jak np. wpływy z realizacji kredytów zagranicznych, lokaty z tytułu nadwyżek Społecznego Funduszu Oszczędnościowego pochodzące z wpłat ludności oraz przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych indywidualnych, lokaty instytucji ubezpieczeniowych, pochodzące z czasowo wolnych środków finansowych tych instytucji oraz lokaty instytucji oszczędnościowych, które dotyczą wolnych czasowo nadwyżek środków z indywidualnych oszczędności ludności.

Pozostałe dochody budżetu objęte zostają działem „inne dochody”. Będą tu zaliczone dochody z różnych tytułów, pochodzące od różnych podmiotów (w szczególności: jednostki budżetowe z zakresu administracji, wymiaru sprawiedliwości i z zakresu urzędów socjalno-kulturalnych), które w porównaniu z przedstawionymi już elementami dochodów budżetu mają stosunkowo małe znaczenie finansowe. W obecnym stanie rzeczy wchodzić tu będą w grę w szczególności:

- a) wpływy z tytułu korzystania przez ludność z urzędów socjalno-kulturalnych,
- b) wpływy z tytułu opłat o charakterze administracyjnym (np. opłaty sądowe, opłaty patentowe, opłaty konsularne, opłaty standaryzacyjne itp.),
- c) wpływy z tytułu zwrotów poniesionych wydatków budżetu (w przypadku gdy w świetle obowiązujących przepisów uzyskane przez jednostki budżetowe wpływy nie są przeznaczane na „wznowienie” kredytów budżetowych, jak np. częściowy zwrot kosztów umundurowania),
- d) wpływy z tytułu kar, grzywien, konfiskat,
- e) wpływy uzyskane w zakresie postępowania egzekucyjnego,
- f) wpływy o charakterze likwidacyjnym ze sprzedaży mienia ruchomego, mienia nieruchomego i wpływy z zarządu mienia państwowego,
- g) nadwyżki budżetowych środków specjalnych; co prawda wpływy z tego tytułu mogą również dotyczyć działalności gospodarczej, to jednak względy organizacyjne (budżetowe środki specjalne stanowią zakłady pomocnicze jednostek administracyjnych i urzędów socjalno-kulturalnych) przemawiają za ich włączeniem do działu „inne dochody”.

Należy zaznaczyć, że tytuły w ramach omawianego działu winny w zasadzie odpowiadać poszczególnym rodzajom wpływów, których realizacja wynika z określonego przepisu prawnego.

Umieszczanie w klasyfikacji dochodów działu „przelew” ma na celu wyodrębnić takie dochody, które nie zostają zakumulowane w danym roku budżetowych. Dotyczy to w szczególności:

- a) nadwyżek budżetu z roku poprzedniego,
- b) uruchomionych a niewydatkowanych środków z budżetów lat ubiegłych z chwilą wygaśnięcia kredytów budżetowych na wydatki bieżące i wydatki inwestycyjne oraz
- c) wpływów o charakterze rozliczeń z lat ubiegłych, w szczególności pozostałych sald środków na rachunkach w bankach z tytułu rozliczeń, które w latach ubiegłych nie były objęte budżetem.

Stosownie do istniejących potrzeb „tytuły” podlegają dalszemu podziałowi na paragrafy, które pozwalają wyodrębnić poszczególne składniki dochodów objętych danym tytułem. Specjalizacja dochodów według działów, tytułów, paragrafów ma w zasadzie charakter przedmiotowy wykazujący jednocześnie powiązanie z poszczególnymi planami gospodarczymi.

Podkreślenie obowiązków poszczególnych organów państwowych w zakresie realizacji odnośnych wpływów, ich ściągnięcia do budżetu, zostaje osiągnięte w drodze specjalizacji dochodów według „części”, które odpowiadają ministerstwu i innym urzędom centralnym. Podział na „części” jest wynikiem obowiązującej struktury organizacyjnej w zakresie wykonawstwa budżetowego, rachunkowości i sprawozdawczości z wykonania zadań dochodowych. Częścią „Ministerstwo Finansów” objęte zostają dochody realizowane przez organy finansowe. Dotyczy to zatem znakomitej większości dochodów budżetu centralnego. W pozostałych „częściach” ujęte zostają takie dochody, które z punktu widzenia wykonawstwa budżetowego są realizowane przez władze naczelne i podległe im jednostki na budżecie centralnym. Zgrupowanie dochodów według części ma zatem wyłącznie zastosowanie w układzie wykonawczym budżetu centralnego.

Należy zaznaczyć, że rozwiązanie omawianego zagadnienia dochodów budżetu centralnego w drodze podziału na „części” jest wyłącznie tym uzasadnione, że „części” w przedstawionym ujęciu były stosowane w dotychczasowej praktyce budżetowej.

Ze zbiorczego charakteru budżetu Państwa, obejmującego budżet centralny i budżety terenowe wynika postulat, aby klasyfikacja dochodów budżetów terenowych odpowiadała klasyfikacji w zakresie budżetu centralnego.

W związku z powyższym klasyfikacja dochodów budżetów terenowych winna mieć charakter przedmiotowy z uwzględnieniem kierunków działalności organów rad narodowych. Specyfikacja według form akumulacji środków w budżecie (które odpowiadają źródłom dochodów budżetowych) umożliwia — o czym była mowa — powiązanie budżetu z planami gospodarczymi i wynikającymi z nich zadaniami dla finansów. Należy tu przypomnieć, że klasyfikacja dochodów budżetów terenowych w roku 1951 jest podmiotowa, to znaczy, że podstawowa podziałka (rozdziały) odpowiada zakresowi działania poszczególnych wydziałów (oddziałów) prezydiów rad narodowych. W ramach rozdziałów następował podział na tytuły odpowiadające w zasadzie poszczególnym jednostkom budżetowym. Natomiast podział przedmiotowy (wg rodzajów dochodów) osiągany był dopiero w dalszej podziałce paragrafowej. Konstrukcja powyższa powodowała, że struktura dochodów była zaciemniona, nie dawała jasnego poglądu na treść materialną budżetu i nie dawała bezpośredniej od-

powiedzi na pytanie, z jakiego tytułu i w jakich rozmiarach osiągane są poszczególne dochody (gdyż do tego celu konieczne było operowanie szczegółowymi zestawieniami wykazującymi podział tytułów na paragrafy). Wskutek tego, zsynchronizowanie budżetu z planami gospodarczymi na etapie planowania (analizy i zatwierdzenia projektów budżetów przez organa wyższego szczebla) i kontroli wykonania dochodów budżetów terenowych było wysoce utrudnione. W związku z tym nie były np. dostatecznie jasno wyodrębnione osiągane przez daną jednostkę budżetową dochody z działalności gospodarczej i z działalności administracyjnej. Ponadto w przypadku różnego zakresu działania tego samego wydziału (oddziału) w różnych prezydiach rad narodowych, konsekwencją zgrupowania dochodów w rozdziałach odpowiadających zakresowi działania poszczególnych wydziałów (oddziałów) prezydiów rad narodowych, było objęcie w różnych budżetach terenowych takiego samego rodzajowo dochodu w różnych rozdziałach.

Ze względów praktycznych, potwierdzonych długoletnimi doświadczeniami Związku Radzieckiego postulat klasyfikacji przedmiotowej nie oznacza jednakże w odniesieniu do wszystkich dochodów budżetów terenowych identycznej klasyfikacji z klasyfikacją budżetu centralnego. Uwaga powyższa odnosi się do dochodów z gospodarki narodowej. Wydaje się być celowe podkreślenie w klasyfikacji budżetów terenowych w pierwszym rzędzie poszczególnych kierunków działalności (przemysł terenowy, rolnictwo i in.) rad narodowych, które znajdują wyraz w budżecie w różnych formach (wpłaty przedsiębiorstw na rozrachunku, wpływów brutto przedsiębiorstw budżetowych, wpływów z działalności gospodarczej poza przedsiębiorstwami np. opłaty dzierżawne). Przy postawieniu bowiem na pierwszym planie klasyfikacji wg „rodzaju“ dochodu, nie byłyby skoncentrowane wpływy uzyskiwane przez tę samą jednostkę budżetową co powodowałoby w zakresie budżetów terenowych utrudnienie i zwiększenie kosztów prac budżetowych.

W związku z powyższym:

- 1) dochody budżetów terenowych z gospodarki narodowej ująć by należało w „Rozdziały“, które odpowiadałyby poszczególnym kierunkom działalności gospodarczej (np. rolnictwo, handel, gospodarka komunalna itp.). W ramach rozdziałów biegłyby podział na tytuły odpowiadające poszczególnym rodzajom jednostek i zadań budżetowych (np. gospodarstwa rolne, torfowiska itp.). Wpływy objęte danym tytułem mogą być osiągane w różnych formach, co znajduje wyraz w podziale na następujące paragrafy: wpłaty zysku, dochody brutto z działalności gospodarczej, opłaty dzierżawne, nadwyżki środków obrotowych (podatek obrotowy od przedsiębiorstw terenowych stanowi dochód budżetu centralnego).
- 2) w zakresie pozostałych dochodów budżetów terenowych podział na rozdziały i tytuły odpowiadałby klasyfikacji dochodów budżetu centralnego, z tym, że nie przewiduje się dalszego podziału na paragrafy. Wydaje się to być celowe choćby w drodze ewentualnego rozszerzenia ilości tytułów z uwagi na uproszczenie prac nad budżetem oraz ułatwienie kontroli przebiegu jego wykonania. Odrębnym rozdziałem zostają objęte podatki terenowe (w ramach którego tytuły odpowiadają poszczególnym rodzajom podatków). Zasady klasyfikacji pozostałych dochodów budżetów terenowych są analogiczne jak w budżecie centralnym i nie wymagają dalszych wyjaśnień. W szczególności odpowiednikiem działu „inne dochody“ w budżecie centralnym jest „roz-

dział“ „inne dochody“ z tym, że tytuły odpowiadać winny poszczególnym rodzajom dochodów budżetów terenowych (nie wszystkie bowiem tytuły w budżecie centralnym mają zastosowanie do budżetów terenowych i odwrotnie).

Z uwagi na to, że niezależnie od omawianych dotychczas własnych dochodów, budżety terenowe obejmują również dochody regulujące i dotacje z budżetów wyższego szczebla, poszczególne rodzaje tych dochodów winny być objęte w odrębnych działach.

Z przedstawionej w ogólnym zarysie klasyfikacji dochodów budżetu państwowego wynika, że klasyfikacja jest jednolita w budżecie centralnym i terenowym, gdyż istniejące różnice, uzasadnione względami organizacyjnymi i technicznymi, mają nieistotny a raczej zewnętrzny charakter. Fakt, że klasyfikacja dochodów nie jest identyczna pod względem swej zewnętrznej formy w budżetach terenowych i w budżecie centralnym nie stanowi przeszkody w sporządzeniu zbiorczego zestawienia dochodów budżetu.

	Budżet Centralny	Budżety terenowe
I. Dochody z gospodarki narodowej	Dz. 1 — 6	Rozdz. 1 — 8 (Handel Rolnictwo itp.)
Podatek obrotowy	Dz. 1	—
Pod. od oper. nietow.	Dz. 2	—
Wpłaty zysku	Dz. 3	§ 1
Pod. dochod. przed. spółdz.	Dz. 4	—
Różnice budżetowe	Dz. 5	—
Dochody brutto	Dz. 6 tyt. 1	§ 2
Pod. gruntowy	Dz. 6 tyt. 2	—
Nadw. środ. obrotowych	Dz. 6 tyt. 3	§ 3
Oplaty dzierżawne	—	§ 4
itp.		
II. Dochody z gosp. nieuspoł. i od ludności	Dz. 7	Rozdz. 9 (pod. terenowe)
Pod. obrotowy	tyt. 1	—
„ dochodowy	tyt. 2	—
„ gruntowy	tyt. 3	—
„ od wynagrodzeń	tyt. 4	—
„ lokalowy	—	tyt. 1
„ od nieruchomości	—	tyt. 2
itp.		
III. Ubezpieczenia społeczne	Dz. 8	
IV. Pożyczki i lokaty	Dz. 9	—
V. Inne dochody	Dz. 10	Rozdz. 10
Odpłatność za korzystanie z urządzeń socj.-kult. ¹²⁾	tyt. 1	tyt. 1
Oplaty konsularne	tyt. 2	—
Sprzedaż ruchomości	tyt. 3	tyt. 2
Wpływy z inkasa składek PZUW	—	tyt. 3
Nadwyżki budżetowych środków specjalnych	tyt. 4	tyt. 4
itp.		
VI. Przelewy	Dz. 11	Rozdz. 11
Ogółem		

Połączenie w całość dochodów budżetu państwowego przedstawia się następująco¹¹⁾ (eliminując dochody regulujące oraz dotacje z budżetu centralnego dla budżetów terenowych)¹²⁾:

Przedstawione grupy dochodów, które ujmują dochody budżetu centralnego i budżetów terenowych w zestawienie zbiorcze, mają jedynie charakter statystyczny i w związku z tym podział na grupy nie jest zagadnieniem klasyfikacji.

Należy wyjaśnić, że różnorodność nazw poszczególnych przedziałek klasyfikacyjnych (dział — rozdział) znajduje uzasadnienie w postulatcie dokonywania w zakresie systemu budżetowego w porównaniu z obowiązującymi zasadami w roku 1951 jedynie zmian istotnie koniecznych a nie takich zmian, które mają tylko zewnętrzny charakter.

¹¹⁾ Zestawienie nie obejmuje wyczerpującej listy aktualnych tytułów. Numeracja tytułów i rozdziałów jest podana przykładowo.

¹²⁾ W wypadku gdy dane urządzenie jest włączone do budżetu pełnymi sumami dochodów i wydatków (brutto), a nie jest powiązane z budżetem jako budżetowe środki specjalne.

ANDRZEJ WIELOWIEYSKI

Kontrola wykonania planów wpłat przedsiębiorstw państwowych do budżetu przez organy finansowe

1. Sporządzenie planu jest dopiero początkiem planowania. Następuje bowiem po nim jeszcze szereg czynności, które wchodzą w zakres funkcji planowania jako części integralne.

„Tylko biurokraci mogą sądzić, że planowanie kończy się z chwilą sporządzenia planu — mówił J. Stalin. — Sporządzenie planu jest dopiero początkiem planowania. Rzeczywiste kierownictwo planowe rozwija się dopiero po sporządzeniu planu, po sprawdzeniu w terenie, w toku realizacji, usprawnienia i precyzowania planu¹⁾).

Plan nie wciela się w życie samorzutnie — należy organizować jego wykonanie. Nieodłącznym elementem tej organizacji jest kontrola wykonania planu²⁾).

Formy i zasięg kontroli budżetowej przedsiębiorstw państwowych są przede wszystkim uzależnione od struktury powiązań tych przedsiębiorstw z budżetem a także od wagi, jaką posiadają wpłaty przedsiębiorstw państwowych w ogólnej kwocie dochodów budżetu. Zasadnicze zmiany powstałe w strukturze powiązań przedsiębiorstw państwowych z budżetem w roku bieżącym muszą zatem spowodować odpowiednie zmiany w systemie kontroli finansowej przedsiębiorstw, a zwłaszcza kontroli sprawowanej przez organy finansowe.

Zmiany powyższe pozostają w ścisłym związku z reformą budżetową przeprowadzoną w roku 1951, która dzieli historię systemu budżetowego w Polsce Ludowej na dwa okresy. Budżet państwowy w pierwszym okresie — do roku 1950, można nazwać budżetem przejściowym. Na odcinku wpłat przedsiębiorstw państwowych nosi on jeszcze — prawie do końca okresu — cechy budżetu przedwojennego (np. wyodrębniona do roku 1949 pozycja monopolu, poważna ilość przedsiębiorstw budżetowych), chociaż waga wpłat tych przedsiębiorstw rośnie z roku na rok zmieniając zasadniczo strukturę strony dochodowej budżetu. Reforma w roku 1951 rozpoczyna drugi okres. Budżet państwowy jest już w tym czasie budżetem dostosowanym w swej strukturze do zadań, jakie mu stawia socjalistyczny ustrój polityczno-gospodarczy, jest budżetem socjalistycznym.

W okresie budżetu przejściowego dochody budżetu z przedsiębiorstw państwowych wpływały prawie wyłącznie w formie podatków obrotowego i dochodowego oraz

¹⁾ J. W. Stalin — Woprosy leninizma, wyd. 10, str. 413.

²⁾ por. N. N. Rowiński. Budżet Państwa ZSRR, Warszawa 1950, str. 399.

przelewów nadwyżek z rachunków wyrównawczych, prowadzonych przez Narodowy Bank Polski określonych w budżecie r. 1950 nazwą „wpłaty przedsiębiorstw działających na zasadzie rozrachunku gospodarczego“. W roku 1949 gromadzone były również w budżecie wpłaty z tytułu rat amortyzacyjnych — co zwiększyło odpowiednio wydatki budżetu na inwestycje.

W roku 1950 istniały dwa rachunki wyrównawcze: rachunek wyrównawczy cen i rachunek wyrównawczy środków obrotowych. Na rachunek wyrównawczy cen odprowadzana była przez przedsiębiorstwa ta część akumulacji, która pozostawała w przedsiębiorstwach, w przypadku gdy cena zbytu była wyższa od kosztów własnych plus podatki i planowany zysk (dodatnie różnice cen), równocześnie z rachunku pokrywane były niedobory, powstające w przedsiębiorstwach w wypadku odwrotnym (ujemne różnice cen). Na rachunku wyrównawczym środków obrotowych rozliczane były powstające w przedsiębiorstwach nadwyżki lub niedobory środków obrotowych. Przelewy do budżetu były w zasadzie dokonywane z rachunku wyrównawczego środków obrotowych.

Wielkość akumulacji na rachunkach wyrównawczych w ostatnich latach co najmniej odpowiadała, a często przewyższała wpływy podatkowe (budżet na rok 1950 preliminował 270 mln. zł wpływów podatkowych od przedsiębiorstw państwowych oraz 300 mln. zł przelewów nadwyżek z rachunków wyrównawczych).

Stawki podatku obrotowego ustawione były w ten sposób, że obejmowały tylko stosunkowo nieznaczną część akumulacji przedsiębiorstw. Równocześnie podatek dochodowy ustalony był w wysokości zaledwie 10% zysku (od roku 1949, poprzednio pewna ilość przedsiębiorstw płaciła wyższe stawki podatku dochodowego). Pozostała część zysku po potrąceniu kilku procent na specjalne fundusze, zwiększała środki obrotowe przedsiębiorstw. Tym samym kontrola gospodarki środkami obrotowymi oraz kontrola rozliczeń z tytułu różnic cen — sprawowana przez aparat bankowy — miała decydujące znaczenie i to nie tylko dla utrzymania dyscypliny finansowej w przedsiębiorstwach lecz również i dla zapewnienia planowanego przebiegu wykonania strony dochodowej budżetu.

Zadania kontrolne organów skarbowych ograniczały się w tym okresie do przeprowadzenia rejestracji i prowadzenia bieżącej ewidencji, dokonywanych zaliczkowo, miesięcznych wpłat podatkowych przedsiębiorstw oraz do ich następnej kontroli przy badaniu rocznych zamknięć rachunkowych i ustaleniu rocznych wymiarów podatkowych. Kontrola ta — do roku 1949 — polegała prawie wyłącznie na formalnym badaniu zamknięć rachunkowych przedsiębiorstw, przy czym ustalenie rocznych należności podatkowych, zwłaszcza w zakresie podatku dochodowego, dokonywane było prawie zawsze w formie wymiarów tymczasowych.

Powołanie w roku 1949 Komisji Bilansowych³⁾ zmieniło ten stan rzeczy o tyle, że organy skarbowe zostały zwolnione z obowiązku szczegółowego badania rachunkowości i bilansów przedsiębiorstw przy ustalaniu wymiarów. Wymiary były odtąd dokonywane na podstawie zatwierdzonych przez Komisje bilansów. W braku ich zatwierdzenia ustalono wymiary tymczasowe lub poprzestawano na wpłatach zaliczkowych.

³⁾ Komisje Bilansowe działały na zasadzie Uchwały KERM z dn. 9.XII 1948 r. i 21.VI 1949 r. Dz. Urz. Min. Skarbu 27/49. Niezależnie od składu komisji i podkomisji powoływanego przez właściwego ministra w skład ich wchodził przedstawiciel władz skarbowych i banków.

Równocześnie jednak przedstawiciele władz skarbowych wchodzili do Komisji Bilansowych jako pełnoprawni członkowie, mając tą drogą wgląd w całokształt gospodarki finansowej przedsiębiorstw i współdziałając w sprawowaniu w pewnym stopniu szerszej niż dotychczas kontroli następnej przedsiębiorstw.

Kontrola władz skarbowych w odniesieniu do przedsiębiorstw państwowych miała zatem charakter jednostronny w porównaniu z funkcjami spełnianymi przez banki finansujące, ograniczała się bowiem prawie wyłącznie do kontroli podatkowej. W przeciwieństwie do tego aparat bankowy, zaopatrując przedsiębiorstwa w środki obrotowe drogą dotacji lub kredytów oraz zapobiegając gromadzeniu przez nie nadmiernych środków przez odprowadzanie zbędnych nadwyżek środków obrotowych na rachunek wyrównawczy środków obrotowych, mógł sprawować w stosunku do przedsiębiorstw wszelkie formy kontroli wstępnej, bieżącej i następnej. Przy pomocy instrumentu polityki kredytowej mógł on zapewnić możliwie najlepszy przebieg procesu produkcji i wymiany, utrzymywać dyscyplinę finansową i wywierać nacisk na obniżenie kosztów własnych. Równocześnie przy pomocy aparatu bankowego wprowadzane były w życie coraz gruntowniej zasady rozrachunku gospodarczego i stopniowo coraz większa ilość przedsiębiorstw była obejmowana jednolitym systemem finansowym (tj. m. in. systemem rozliczeń w określonym trybie z rachunkami wyrównawczymi itd.).

W skomplikowanej mozaice form organizacyjnych i przy różnorodnych przepisach istniejących w pierwszym okresie istnienia Polski Ludowej praca aparatu finansowego była bardzo trudna. Rozpoczęcie od razu tworzenia odpowiednio rozbudowanego do zadań, jakie na nim ciążyą w gospodarce socjalistycznej, aparatu kontroli budżetowej przyczyniłoby się w pewnym stopniu do dublowania pracy kontrolnej. Brak jednolitego systemu i dyscypliny finansowej oraz powszechne nieuporządkowanie gospodarki środkami obrotowymi, przejawiające się w częstym braku wyposażenia w środki obrotowe lub przetrzymywanie zbędnych środków w przedsiębiorstwach uniemożliwiała zastosowanie form bezpośredniego odprowadzenia wygospodarowanej przez przedsiębiorstwa akumulacji do budżetu. Poza tym kontrola gospodarki środkami obrotowymi wiązała się w tym czasie ściśle z akcją kredytową i z całym zagadnieniem finansowania produkcji i wymiany. Z tych względów kontrola aparatu bankowego nad całokształtem gospodarki finansowej przedsiębiorstw musiałaby i tak być stosowana. Przekazanie więc bankom głównych funkcji kontrolnych było posunięciem umożliwiającym ujednolicenie systemu gospodarki finansowej i ugruntowanie dyscypliny finansowej i zasad rozrachunku gospodarczego. Banki bowiem posiadały aparat przygotowany do tych zadań oraz możliwość bezpośredniej sankcji, której najostrzejszą formą było zablokowanie rachunku operacyjnego i wstrzymanie kredytu. Nałożone na niego zadania wykonywał aparat bankowy w granicach możliwości z dużym powodzeniem. Można więc powiedzieć, że kontrola banków podprowadzała przedsiębiorstwa do tego momentu, w którym stało się możliwe ściśle powiązanie ich z budżetem i roztoczenie nad nimi odpowiedniej do tego powiązania kontroli budżetowej.

Niezależnie jednak od tego stwierdzić należy, że nawet w skromnych ramach zadań kontrolnych nałożonych na organy skarbowe działalność ich była mało wydajna. W okresie do roku 1949 poprzestawanie na „wymiarach tymczasowych“ było prawie regułą, a i potem zarówno w pracach Komisji Bilansowych jak i w zakresie ustalenia wymiarów aktywność ich była słaba. Świadczą o tym opóźnienia zarówno w pracach Komisji Bilansowych jak i w wymierzaniu podatków.

Ograniczenie funkcji kontrolnych aparatu finansowego pozostawało w ścisłym związku z przejściowym charakterem budżetu w latach 1945—1950. W gospodarce socjalistycznej bowiem podstawowe znaczenie budżetu w systemie finansowym nakłada na aparat finansowy niewspółmiernie większe zadania.

„Podstawową funkcją finansów jest funkcja redystrybucyjna“⁴⁾ czyli funkcja gromadzenia i rozdziału wytworzonego produktu dodatkowego. Funkcja ta spełniana jest przez aparat finansowy (budżetowy) i aparat bankowy (kredytowy). Jednakże rola aparatu finansowego jest bez porównania większa. Gromadzi on w budżecie w formie wpłat przedsiębiorstw i z kolei rozchodzi je przeważającą część produktu dodatkowego. Aparat bankowy natomiast dysponuje tylko nieznaczną częścią ogólnego funduszu środków redystrybuowanych, jak: czasowo wolne środki przedsiębiorstw państwowych na rachunkach operacyjnych, środki spółdzielczości, wkłady ludności itp. Z tego względu jego rola redystrybucyjna jest stosunkowo niewielka i ogranicza się do funkcji kredytowej. Z chwilą zatem wprowadzenia w Polsce systemu budżetowego zbudowanego na zasadach socjalistycznych następuje przesunięcie się wagi zadań kontrolnych z aparatu bankowego na aparat finansowy.

2. Reforma budżetowa w roku 1951 przeobraziła w znacznym stopniu strukturę dochodów budżetu państwowego, w którym dochody z gospodarki uspołecznionej stanowią już pozycję rozstrzygającą.

Strona dochodowa zamyka się cyfrą 54,5 mld. zł. W kwocie tej wpłaty gospodarkom uspołecznionym stanowią 44,1 mld. zł, tj. 80,9%. Bezwzględny wzrost wpłat gospodarki uspołecznionej do budżetu w porównaniu z budżetem roku 1950 wynosi 240%, udział ich w całości dochodów budżetu wzrósł z 72% w budżecie w 1950 r. do 80,9% w roku 1951, czyli o 8,9%.

Wpływy z gospodarki uspołecznionej zaplanowano w budżecie na 1951 rok w pełnym powiązaniu z zadaniami planu narodowo-gospodarczego.

Kontrola tych zadań poprzez budżet realizowana jest na odcinku przedsiębiorstw państwowych drogą wykorzystania zasady rozrachunku gospodarczego. Z interesującego nas punktu widzenia zasada rozrachunku gospodarczego polega na stosowaniu w gospodarce finansowej przedsiębiorstw szeregu ściśle określonych powiązań finansowych z budżetem państwowym (wpłat do budżetu i wypłat z budżetu) celem: 1) zgromadzenia w budżecie wygospodarowanej przez przedsiębiorstwa akumulacji (stanowiącej przeważającą część wytworzonego przez nie produktu dodatkowego), 2) zapobiegania gromadzeniu się nadmiernych środków w przedsiębiorstwach, 3) kontroli wykonywania planu produkcji i obniżenia kosztów własnych i 4) uzupełniania brakujących przedsiębiorstwom środków. Zależnie od swych funkcji wpłaty do budżetu występują w formie podatku obrotowego i podatku od operacji nietowarowych, wpłat z zysku, nadwyżek środków obrotowych oraz różnic budżetowych.

Podatek obrotowy w zakresie produkcji towarów i podatek od operacji nietowarowych w zakresie produkcji usług obejmują przeważającą część akumulacji przedsiębiorstw pozostawiając im jedynie część tej akumulacji w postaci planowego zysku. Podatek obrotowy jest zatem regulatorem rentowności przedsiębiorstwa a równocześnie, będąc pochodną wykonania planu zbytu, jest ważnym czynnikiem kontroli ich działalności produkcyjnej. Jest on ustalony bądź w procencie od ceny zbytu,

⁴⁾ J. Wiszniewski: Funkcje finansów socjalistycznych. *Finanse* nr 1/50 oraz *Dia-*
czenko: Funkcje i przeznaczenie finansów radzieckich. Gospodarka Planowa nr 6/50

bądź wyjątkowo w formie tzw. „stawki ruchomej“, tzn. w postaci różnicy między ceną zbytu a kosztami własnymi zwiększonymi o planowy zysk.

Wpłaty z zysku mają charakter zupełnie odmienny. Funkcją zysku w gospodarce przedsiębiorstw jest m. in. stworzenie bodźca do skuteczniejszego wysiłku w kierunku obniżenia kosztów własnych. Z wyjątkiem określonych wypadków (ruchomej stawki podatku obrotowego) wykonanie lub niewykonanie planu obniżenia kosztów własnych znajduje swój wyraz w większym lub mniejszym zysku. Szczegółowa kontrola nośników kosztów oraz wyników działalności przedsiębiorstw może łatwo wykryć niegospodarność w dysponowaniu posiadanymi środkami, brak wysiłku w kierunku zmniejszenia kosztów, wszelkiego rodzaju marnotrawstwo i nieuzasadnione straty. Wpłaty na budżet ustalane są u nas w wysokości nie mniejszej niż 10% zysku planowego (pozostała część zysku przeznaczona jest na Fundusz Zakładowy i ewentualnie, zależnie od potrzeb, na zwiększenie środków obrotowych przedsiębiorstwa). Pod względem wagi wpłat idą one daleko w tyle za podatkiem obrotowym, ale pod względem znaczenia dla kontroli przedsiębiorstw są pierwszorzędnym czynnikiem.

Wpływy z tytułu nadwyżek środków obrotowych i różnic wyrównawczych utraciły wagę, jaką posiadały jeszcze w roku ubiegłym i mają z punktu widzenia dochodów budżetowych znacznie mniejsze znaczenie. Nadwyżki środków obrotowych powstają w przedsiębiorstwie w wyniku przyspieszenia obiegu środków obrotowych. Różnice wyrównawcze cen powstają w przypadku konieczności planowego regulowania rentowności przedsiębiorstw metodą inną niż podatkiem obrotowym lub od operacji nietowarowych.

Zaprowadzony u nas w roku bieżącym system rozliczeń przedsiębiorstw z budżetem wiąże rozliczenia wpłat z tytułu zysku z rozliczeniami z tytułu dotacji na pokrycie strat oraz rozliczenia z tytułu nadwyżek z rozliczeniami z tytułu niedoborów środków obrotowych. Każda jednostka centralna (centralny zarząd lub jednostka równorzędna) posiada specjalny rachunek rozliczeniowy dla rozliczeń z tytułu zysków i strat oraz podobny rachunek dla rozliczeń środków obrotowych. Niewielka ilość przedsiębiorstw rozlicza się z budżetem bezpośrednio⁵⁾.

Wzmocnienie powiązań przedsiębiorstwa z budżetem, głównie przez zwiększenie znaczenia podatków, stawia przed organami finansowymi nowe poważne zadania. Muszą one przekształcić dotychczasowy system kontroli podatkowej na system bieżącego nadzoru nad gospodarką finansową przedsiębiorstw, tak aby zapewnić planowy przebieg ich rozliczeń z budżetem zwłaszcza w zakresie trzech głównych rodzajów wpłat podatku obrotowego, podatku od operacji nietowarowych i wpłat z zysku, które są podstawą strony dochodowej budżetu. Jednakże na tym się zadania organów finansowych nie kończą. Zadania w zakresie zabezpieczenia dochodów budżetowych łączy się z zadaniem kontroli całokształtu działalności finansowo-gospodarczej przedsiębiorstw, kontroli przy pomocy złotych planowego przebiegu procesów produkcji i wymiany, obniżenia kosztów własnych, wzmocnienia i pogłębienia rozrachunku gospodarczego.

3. Kontrola organów finansowych nad przedsiębiorstwami w socjalistycznym systemie budżetowym składa się z całego szeregu różnorodnych czynności. Tworzą one u nas jednolity system organizacyjny, który, znajdując się w chwili obecnej

⁵⁾ Uchwały nr 98 i 99 R M z dn. 10.II 1951 r. Mon. Pol. A-17.

w stadium rozbudowy, może korzystać z form kontroli wykształconych przez radziecki system finansowy.

Działalność kontrolna w stosunku do danego przedsiębiorstwa rozpada się na szereg konkretnych prac, które, chociaż często pokrywają się w czasie, są jednak odrębnymi zagadnieniami. Pierwszą z nich jest przeprowadzenie rejestracji podatkowej i bieżąca ewidencja wszystkich przedsiębiorstw na danym terenie. Należy odróżniać rejestrację podatkową od rejestracji państwowej. Rejestracja podatkowa ma bowiem na celu ewidencję wszystkich płatników zarówno podatków jak i wpłat z zysków, podczas gdy celem rejestracji państwowej jest sprawowanie kontroli nad przestrzeganiem zasad prawidłowego tworzenia przedsiębiorstw.

Zadanie rejestracji podatkowej ciąży na organach finansowych I stopnia.

Przedsiębiorstwa winny spełniać obowiązek rejestracji podatkowej co pewien okres czasu (u nas co 2 lata). Zgłoszenie do rejestracji obejmuje wyczerpujące dane odnośnie podstawy utworzenia, przedmiotu działalności i organizacji przedsiębiorstwa, wyszczególnienie rodzajów wpłat do budżetu oraz m. in. nazwiska i adresy kierownika i głównego księgowego przedsiębiorstwa. Zgłoszenie rejestracyjne podlega sprawdzeniu przez organy finansowe zarówno pod względem formalnym jak i co do zgodności danych z danymi posiadanymi przez organ finansowy.⁶⁾

Drugą z kolei czynnością organów finansowych jest możliwe gruntowne zaznajomienie się z przedmiotem działalności przedsiębiorstwa, z jego strukturą organizacyjną i sytuacją finansową. Do zadań kontrolnych w tym zakresie należy nawiązanie ścisłego kontaktu z kierownictwem i komórkami finansowymi przedsiębiorstwa oraz rozpatrzenie jego planów finansowo-gospodarczych, których wykonanie jest bezpośrednim przedmiotem kontroli.

Raz nawiązany kontakt musi być stale utrzymany z jednej strony ze względu na stałą możliwość odchyień od planu, trudności finansowe przedsiębiorstwa lub inne przeszkody w prawidłowym przebiegu procesów gospodarczych, z drugiej z uwagi na stale korygowane zasady i tryb dokonywania rozliczeń, zmiany stawek podatkowych itp. Z tych względów teoretycy radzieccy zalecają przeprowadzanie częstych narad z kierownictwem i aparatem finansowym przedsiębiorstw oraz ewent. przeprowadzanie instruktarzu w sprawie obowiązujących przepisów względnie techniki rozliczeń⁷⁾. Są nawet głosy wskazujące na konieczność codziennego kontaktu organów finansowych z płatnikiem, celem pogłębienia analizy ekonomicznej sytuacji przedsiębiorstw⁸⁾.

Zadanie stałego analizowania bieżącej sytuacji gospodarczej przedsiębiorstw pozostaje w ścisłym związku z kontrolą, jaką winien sprawować aparat budżetowy nad wykonaniem zadań narodowego planu gospodarczego. Organy finansowe nie mogą się zatem ograniczać do nadzorowania samego dokonywania wpłat do budżetu, ale powinny czuwać nad prawidłowym przebiegiem procesów produkcji i wymiany, który warunkuje wykonanie planu tych wpłat.

⁶⁾ por. I. A. Bronshtein i K. C. Titow. Organizacja raboty inspektora gosudarstwiennykh dochodov. Moskwa 1950, str. 26.

⁷⁾ A. K. Suczkow — Gosudarstwiennyje dochody SSSR. Moskwa 1949, str. 186—187.

⁸⁾ Uchwała nr 190 R M z dn. 10.II 1951 r. Mon. Polski A-17. Zarządzenie Min. Finansów z dn. 31.III 1951 r. Mon. Polski A-30. Instrukcja Min. Finansów z dn. 18.IV 1951 r. Dz. Urz. Min. Finansów nr 11.

„Istnieje bowiem prosta i bezpośrednia zależność pomiędzy wykonaniem planu obrotu towarowego a planem wpływów z podatku obrotowego — tego podstawowego źródła budżetu radzieckiego. Im więcej towarów wypuszczają fabryki, im więcej gospodarstwa rolne dają produkcji towarowej, im więcej towaru upłynnia się, mówiąc innymi słowy im pełniej i szerzej rozwija się hurtowy i detaliczny obrót towarowy, tym więcej środków wpływa do budżetu państwa socjalistycznego, z tym większym powodzeniem wykonuje się plany dochodów budżetowych.

W świetle powyższych wywodów staje się zrozumiałe, dlaczego walka pracowników finansowych o wykonanie państwowego planu dochodów budżetowych jest równocześnie walką o zwiększenie obrotu towarowego⁹⁾.

Aparat finansowy powinien więc analizować sytuację na odcinku organizacji i racjonalizacji zbytu, interweniować w wypadku zaorów zbytu, zaopatrzenia i transportu, wzrostu remanentów i wzrostu normatywów środków obrotowych i należności¹⁰⁾. Należy przy tym podkreślić szczególne znaczenie kontroli nad obrotem a tytułami powszechnego spożycia¹¹⁾, która może mieć również duże znaczenie dla planowego kształtowania się bilansu dochodów i wydatków ludności. Wszystkie powyższe zagadnienia mają bardzo poważne znaczenie dla wykonania planu akumulacji, której finansowym wyrazem są w przeważającej części wpłaty do budżetu, za które organy finansowe są odpowiedzialne.

Pełna i skuteczna realizacja tych zadań możliwa jest oczywiście przy wysokim stopniu organizacji i wysokich kwalifikacjach pracowników organów finansowych.

4. Kontrola finansowa obejmuje kontrolę wstępną, bieżącą i następną.

Wstępna kontrola organów finansowych nad przedsiębiorstwami polega na uprzednim zapewnieniu prawidłowego przebiegu planowanych procesów gospodarczych, a przede wszystkim przyszłych wpłat do budżetu. Przejawia się ona w dwóch formach. Pierwsza polega na czuwaniu nad tym, czy aktualna sytuacja orientacyjna, gospodarcza i finansowa przedsiębiorstw zapewnia uzyskanie planowanych wyników finansowych i czy istnieje dostatecznie sprawny system współpracy z przedsiębiorstwami i bankami, który będzie mógł skutecznie działać w przypadku trudności wykonywania planu. Pozostaje ona w związku z omówioną poprzednio ogólną kontrolą całokształtu działalności przedsiębiorstw. Drugą formą kontroli wstępnej jest opracowywanie konkretnych planów dochodów budżetu. Są one sporządzane przez organy finansowe na podstawie złożonych przez przedsiębiorstwa wniosków, odnośnie ich wpłat do budżetu w danym kwartale. Wnioski powinny być oparte o plany kwartalne zawarte w rocznych planach finansowo-gospodarczych przedsiębiorstw¹²⁾.

Organy finansowe kontrolują, czy mają one realne podstawy gospodarcze (zwłaszcza uzasadnienie cyfr planowego obrotu, obniżenie kosztów własnych itp.), czy są prawidłowe z punktu widzenia finansowego (np. prawidłowość stawek podatkowych) oraz, czy są zgodne z planami rocznymi. Należy przy tym zwracać szczególną uwagę na to, czy wnioski — co się często może zdarzać — nie opierają się wyłącznie

⁹⁾ Bronsztein i Titow jw. str. 19.

¹⁰⁾ por. Bronsztein i Titow jw. str. 21—22 oraz N. N. Rowiński: Gosudarstwiennij budzet SSSR. Moskwa 1950, str. 163.

¹¹⁾ por. Suczkow jw. str. 114.

¹²⁾ por. Rowiński. Budzet Państwa ZSRR. Warszawa 1950, str. 400.

na sprawozdawczości. Powinno się także w zasadzie badać realność i słusność przyjętych założeń gospodarczych (np. planowanego obrotu, wys. remanentów¹³⁾.

Kontrola bieżąca polega na prowadzeniu ewidencji wpłat, nadzoru nad terminowością wpłat i sprawozdań oraz nadzorze nad sprawnym dokonywaniem rozliczeń. System kontrolny powinien działać w oparciu o cztery podstawowe zasady: 1) zupełności podmiotowej, 2) zupełności przedmiotowej, 3) systematyczności i 4) szybkości.

Zupełność podmiotowa i przedmiotowa polega na ewidencji i kontroli wszystkich płatników i wszystkich rodzajów wpłat oddzielnie. Warunkuje to konkretność kontroli zwłaszcza w fazie następnej, przy badaniu sprawozdań płatników.

Systematyczność kontroli polega na tym, że kontrola (i ewent. interwencja) dokonywana jest stale, a nie dorywczo. Jedynie systematyczność kontroli zapewni utrzymanie przedsiębiorstw w dyscyplinie finansowej.

Wreszcie szybkość dokonywania kontroli warunkuje jej skuteczność tzn. przede wszystkim zapobieganie gromadzeniu się zbędnych środków w przedsiębiorstwie. Szczególnie ważna jest szybkość interwencji w wypadku opóźnień w dokonywaniu lub składaniu deklaracji podatkowych i sprawozdań.

Dla zapewnienia skuteczności szybkiej interwencji organy finansowe powinny mieć wypracowany system współdziałania w takich przypadkach z samymi przedsiębiorstwami, bankami finansującymi i z władzami nadrzędnymi przedsiębiorstwa. Poza samą kontrolą przedsiębiorstw powinny one również czuwać nad sprawnością funkcjonowania aparatu bankowego obsługującego kasowe wykonanie budżetu (terminowość i prawidłowość rachunkowo-budżetowa przelewów normalnych i ewent. przymusowych)¹⁴⁾.

Znaczenie kontroli bieżącej w naszym systemie budżetowym wzrosło znacznie po reformie w roku bieżącym. Wzrost wagi wpłat podatkowych przedsiębiorstw państwowych spowodował przyspieszenie wpłat podatku obrotowego i składania deklaracji — do terminów dekadowych¹⁵⁾ (w r. 1950 obowiązywały terminy miesięczne).

Kontrola następna opiera się głównie na deklaracjach i sprawozdaniach przedsiębiorstw. Szczegółowa ich analiza jest ważną czynnością kontrolną. Badanie sprawozdań składa się z kontroli formalnej¹⁶⁾ i dokumentalnej. Kontrola deklaracji podatkowych ogranicza się w zasadzie do kontroli formalnej.

Kontrola formalna polega na badaniu sprawozdań wzgl. deklaracji pod kątem ich zupełności (czy posiadają wszystkie załączniki i rubryki) i prawidłowości formalnej. Prawidłowość formalną sprawozdania bada się sprawdzając m. in. zgodność poszczególnych tablic między sobą, porównywalność wskaźników planu i wykonania za rok sprawozdawczy i ewent. lata ubiegłe. Oprócz tego należy zbadać prawidłowość formalnego ujęcia danych o obrocie, kosztach i rozliczeniach z dłużnikami i wierzycielami a zwłaszcza prawidłowość rachunku strat i zysków. Kontrola formalna powinna być dokonana w zasadzie w ciągu następnego dnia po złożeniu sprawozdania wzgl. deklaracji¹⁷⁾.

¹³⁾ por. Bronsztein i Titow jw. str. 18.

¹⁴⁾ por. Rowiński jw. str. 162.

¹⁵⁾ uchw. nr 62 R M z dn. 3.II 1951 r. Mon. Pol. A-12.

¹⁶⁾ Rowiński i Suczkow stosują w tym wypadku termin — kontrola wstępna, Bronsztein i Titow — kontrola prowizoryczna.

¹⁷⁾ por. Rowiński jw. str. 107 i nast.

Z kolei organy finansowe przechodzą do kontroli dokumentalnej. Wymaga ona z natury rzeczy dłuższego okresu czasu, jednak i tu szybkość przeprowadzenia kontroli gra dużą rolę. Należy bowiem pamiętać, że pozostawienie w przedsiębiorstwie zbędnych środków na skutek fałszywego sprawozdania ustalającego kwotę podatku czy zysku ze szkodą dla budżetu jest jednym z głównych czynników osłabiających dyscyplinę finansową przedsiębiorstwa i przekreśla całe znaczenie kontroli budżetowej przedsiębiorstwa.

Organy finansowe powinny sprawdzać — na podstawie dokumentów kasowych, faktur itp. — szczegółowo lub wrywkowo prawidłowość danych zawartych w sprawozdaniu. Szczególną uwagę należy poświęcić takim zagadnieniom, jak prawidłowości stawek podatkowych (zwłaszcza przy różnorodnym asortymencie i różnych stawkach) prawidłowości klasyfikacji obrotów na opodatkowane i nieopodatkowane (m. in. pod kątem pochodzenia ze skupu lub od dostawców państwowych, albo wyrobu z surowca pełnowartościowego, lub odpadków itd.), możliwości sprzedaży wewnętrznej w przedsiębiorstwie, poprawek do ceny zbytu wynikających z kosztów transportu, prawidłowości rachunku strat i zysków, prawidłowości odpisów amortyzacyjnych itp.

Dokładnemu badaniu należy zwłaszcza poddać prawidłowość rachunku strat i zysków. Stosunkowo łatwo jest wykryć w nim wszelkie naruszenia obowiązujących zasad gospodarki finansowej czy też odchylenia od planu. Z tego rodzaju przekroczeń można przykładowo wymienić np. zarachowywanie na straty przekroczenia norm wydatkowych, niewłaściwe zarachowanie na straty nieściągalnych należności, odnośnie których nie wyczerpano wszystkich możliwości realizacji itp.

W przedsiębiorstwach o niewielkim obrocie można przeprowadzać kontrolę dokumentalną w większych odstępach czasu (np. raz na kwartał lub nawet raz na rok)¹⁸⁾.

W zakresie sprawowania kontroli następnej w polskim systemie podatkowym rok 1951 przyniósł zasadnicze zmiany. Do roku 1950 ustalenie podatku obrotowego i dochodowego odbywało się w formie wymiarów dokonywanych przez organy finansowe (skarbowe). Obecnie obowiązek ustalenia należności podatkowych oraz wpłat z zysku spoczywa na przedsiębiorstwach (na głównych wzgl. starszych księgowych). Ustalone kwoty są sprawdzane przez organy finansowe w ramach ogólnej kontroli sprawozdań. Nowe przepisy w sprawie podatków i wpłat z zysku wydane w roku bieżącym¹⁹⁾ regulują tryb składania deklaracji przy podatku obrotowym oraz sprawozdań miesięcznych z tyt. wszystkich wpłat. Podczas gdy jednak przepisy o wpłatach zysku posiadają pewne wytyczne odnośnie metod i trybu kontroli oraz sankcji w stosunku do płatników, to w zakresie podatków obrotowego i od operacji nietowarowych brak dotychczas szczegółowych wytycznych w tej sprawie.

Dla utrzymania płatników w dyscyplinie płatniczej i sprawozdawczej muszą organy finansowe dysponować możliwością stosowania określonych środków przymusowych.

Sankcje mogą być stosowane zarówno w stosunku do przedsiębiorstw jak i w stosunku do ich odpowiedzialnych pracowników. W stosunku do przedsiębiorstwa można je stosować w formie odsetek za zwłokę lub grzywien.

¹⁸⁾ por. Rowiński jw. str. 86 — 93 i 110 — 111 oraz Suczkow jw. str. 112.

¹⁹⁾ Uchw. RM z dn. 3.II 1951 r. Mon. Pol. A-12, poz. 175 176. Uchw. RM z dn. 10.II 1951 r. Mon. Pol. A-17, poz. 225.

Odpowiedzialność osobista dotyczy kierownika przedsiębiorstwa²⁰⁾ oraz głównych wzgl. starszych księgowych. Główni i starsi księgowi są odpowiedzialni m. in. za prawidłowość i terminowość dokonywania wpłat do budżetu²¹⁾. Za przekroczenie w tym zakresie mogą być oni ukarani przez organ finansowy grzywną (od 150 do 3 tys. zł)²²⁾. Niezależnie od tego organ finansowy może wymierzać kary porządkowe (np. w wypadku uchyłania się od udzielenia informacji). W wypadku cięższych przekroczeń mogą wchodzić w grę sankcje sądowe.

Sprawa stosowania środków przymusowych przy realizacji zaległości budżetowych od przedsiębiorstw nie została jeszcze u nas uregulowana. Jedynie w zakresie wpłat poszczególnych przedsiębiorstw na rachunki rozliczeniowe centralnych zarządów z tytułu zysku, banki finansujące są zobowiązane do dokonania na wniosek władz finansowych gospodarczych lub we własnym zakresie przymusowego przelewu należności do budżetu z rachunku operacyjnego przedsiębiorstwa. Analogiczny przepis obowiązuje również w zakresie rozliczeń z tytułu nadwyżek środków obrotowych²³⁾. Jednakże sankcja ta nie jest przewidziana przy rozliczeniach centralnych zarządów z budżetem. W zakresie podatków obrotowego i od operacji nietowarowych brak dotąd przepisów w tej sprawie.

Zaznacza się, że poza przymusowym spisaniem z rachunku operacyjnego można wprowadzić stosowanie jeszcze całego szeregu innych środków przymusowych²⁴⁾.

Należności powinny być ściągane w następującej kolejności: 1) zaległości, 2) odsetki karne, 3) grzywny.

Równocześnie jednak trzeba pamiętać, że wprowadzenie przepisów odnośnie stosowania środków przymusowych bynajmniej nie ma na celu zalecenia częstego i co gorsza mechanicznego ich stosowania. Częste używanie ich bowiem może osłabić dyscyplinę finansową przedsiębiorstw, które nie będą dotrzymywać terminów płatności zakładając, że bank sam dokona automatycznie należnego przelewu. Natomiast jest rzeczą ważną, aby po wystąpieniu pewnych uchybień w pracy przedsiębiorstwa wpływać na sprawność działalności organów przedsiębiorstwa bezpośrednio lub przez władze nadrzędne i uniemożliwić powstawanie podobnych uchybień na przyszłość²⁵⁾.

²⁰⁾ Dekret o przeds. państw. z 26.X 1950 r. (Dz. U. R. P. nr 49).

²¹⁾ Uchwała R M z dn. 20.I 1950 r. w sprawie praw i obowiązków głównych (starszych) księgowych w przedsiębiorstwach i zakładach uspołecznionych (Mon. Pol. A-26).

²²⁾ Art. 40 dekretu o zob. podatk. z 26.X 1950 r. (Dz. U. R. P. nr 49).

²³⁾ Uchwała nr 98 i 99 R M z dnia 10.II 1951 r. Mon. Pol. A-17, poz. 225 i 226.

²⁴⁾ W ZSRR stosowane są następujące środki przymusowe: 1) spisanie przez bank finansujący z rachunku bieżącego przedsiębiorstwa, 2) zajęcie i pobór gotówki z kasy (wobec obrotu bezgotówkowego środek o małym znaczeniu), 3) przelew do budżetu sum należnych od dłużników przedsiębiorstwa, 4) przelew zaległości z rachunków organizacji gospodarczych wyższego szczebla (przelew z rachunku trestu lub zjednoczenia w przypadku niedokonania należnych wpłat do budżetu przez podległe mu przedsiębiorstwo), 5) przelew zaległości z rachunków z organizacji gospodarczych niższego szczebla (przelew z rachunku przedsiębiorstwa w przypadku niedokonania należnych wpłat do budżetu przez nadrzędne w stosunku do przedsiębiorstwa tresty lub zjednoczenia), 6) w wyjątkowych wypadkach przelew sum wypłaconych dłużnikom w trybie finansowania budżetowego, 7) opis oraz sprzedaż towarów należących do przedsiębiorstwa (por. Rowiński jw. 166—170 oraz Suczkow jw. str. 184).

²⁵⁾ por. Suczkow jw. str. 182, Rowiński str. 258.

Dla zganienia i udaremnienia na przyszłość nieprawidłowości i opóźnień w rozliczeniach z budżetem można także korzystać z gazetek ściennych w przedsiębiorstwach względnie nawet z miejscowej prasy²⁶⁾.

W wypadku stwierdzenia obiektywnych trudności w dokonaniu płatności przez przedsiębiorstwa organy finansowe mają możliwość rozłożenia zaległości na raty.

Podobnie, w wypadkach obiektywnych niemożliwości ściągnięcia zaległości organy finansowe powinny móc umorzyć należności przedsiębiorstw, z tym że od pewnej wysokości kwotowej decyzja winna należeć do Ministerstwa Finansów. Jako generalną zasadę w tym wypadku można przyjąć, że umarzanie zaległości powinno być dokonywane za zgodą organu finansowego odpowiedzialnego za budżet, do którego wchodzi swymi wpłatami płatnik (wpłatami zasadniczymi a nie regulującymi). Np. umorzenie zaległości z tyt. wpłat z zysku przedsiębiorstwa terenowego powinno podpadać kompetencji wydziału finansowego danego województwa. Umorzeniu powinny móc podlegać zarówno zaległości jak i odsetki i grzywny z wyjątkiem grzywien od odpowiedzialnych pracowników.

5. Kontrola przedsiębiorstw przez władze finansowe dokonywana jest przez specjalne komórki organów finansowych w terenie (I oddziały i referaty dochodów państwowych przy organach finansowych I i II stopnia). Są one w chwili obecnej w stadium rozbudowy.

Główny ciężar pracy kontrolnej będzie spoczywał na instytucji inspektorów przy organach finansowych I stopnia. Zarówno nadzór nad rejestracją i ewidencją przedsiębiorstw jak i dokonywanie inspekcji, przeprowadzenie kontroli dokumentalnej i powodowanie zarządzeń o sankcjach będą przez nich wykonywane. Na nich też przede wszystkim spoczywać będzie odpowiedzialność za planowy przebieg wpłat przedsiębiorstw do budżetu.

Z tego względu powinni inspektorzy dochodów państwowych posiadać odpowiednie pełnomocnictwa w szczególności lustracji przedsiębiorstw oraz interwencji w ich kierownictwie, władzach nadrzędnych i bankach finansujących. Pełnomocnictwa inspektorów powinny rosnąć w miarę wzrostu stawianych im zadań. Tak np. w Związku Radzieckim inspektorzy mają nawet obowiązek mobilizować w koniecznych wypadkach do pracy nad wykonaniem planu (zwłaszcza planu wpłat do budżetu) w danym przedsiębiorstwie lub na danym terenie zarówno władze gospodarcze jak i władze partyjne, administracyjne i aktyw społeczny.

Zwiększenie personelu inspekcyjnego, podnoszenie jego kwalifikacji i usprawnienie pracy w komórkach dochodów państwowych jest wielkim i niezmiernie ważnym zadaniem organizacyjnym. Należy prowadzić intensywną akcję szkoleniową w zakresie obowiązujących przepisów i techniki obrachunkowej, korzystać w jak najszerszym stopniu z czasopism finansowych i rachunkowych oraz literatury radzieckiej, wreszcie wykorzystywać własne doświadczenia zarówno organów finansowych jak i aparatu bankowego.

W zakresie usprawnienia pracy bieżącej stoją przed aparatem organów finansowych następujące zadania:

— zaprowadzenie i pogłębianie planowania okresowego (kwartalnego), które jest niezwykle ważnym instrumentem kontroli nad planowym przebiegiem wpłat przedsiębiorstw,

²⁶⁾ metoda wypróbowana przez inspektorów ZSRR (Bronsztajn i Titow jw. str. 26).

- usprawnienie techniki rozliczeń dokonywanych wpłat,
- usprawnienie metod badania deklaracji i sprawozdań,
- pogłębienie współpracy z przedsiębiorstwami, ich władzami nadrzędnymi i bankami finansującymi,
- pogłębienie analizy ekonomicznej sytuacji przedsiębiorstw.

Nad realizacją powyższych zadań powinien czuwać zgodnie ze swymi funkcjami aparat kontrolno-rewizyjny, do którego kompetencji należy m. in. kontrola finansowa przedsiębiorstw, kontrola kasowego wykonania budżetu przez działalność organów finansowych²⁷⁾.

Wydaje się, że wobec możliwości dorywczej jedynie kontroli finansowej przedsiębiorstw²⁸⁾ wysiłek inspektorów kontrolno-rewizyjnych powinien iść raczej w kierunku nadzoru nad organizacją pracy kontrolnej organów finansowych. Powinni oni przede wszystkim zwracać uwagę na to, czy aparat finansowy posiada personel odpowiadający ilościowo i pod względem kwalifikacji nałożonym na niego zadaniom, czy aparat finansowy poczynił wszystkie odpowiednie kroki w celu zapewnienia sprawnego regulowania należności budżetowych przez przedsiębiorstwa oraz czy istnieje należyta organizacja współpracy kontrolnej między organami finansowymi, władzami nadrzędnymi przedsiębiorstw i bankami finansującymi.

²⁷⁾ Rozp. R M z dn. 24.I 1951 r. w sprawie organizacji i zakresu działania organów kontroli i rewizji finansowej (Dz. U. R. P. nr 8, poz. 61).

²⁸⁾ Kontrola finansowa przedsiębiorstw rozliczających się z budżetem centralnym dokonywana jest centralnie przez Depart. Kontrolno-Rewizyjny Ministerstwa Finansów.

ANDRZEJ SZAFRAN

Pozabudżetowe środki specjalne

1. Rozpatrzenie zagadnienia pozabudżetowych środków specjalnych napotyka na trudności, wynikające ze względnej nowości tego zagadnienia na gruncie polskim. Trudności te polegają przede wszystkim na niejasności pojęć istniejących w tej dziedzinie. Sama nazwa „pozabudżetowe środki specjalne“ mogłaby stwarzać sugestię, że chodzi tu o środki, nie mające żadnego powiązania z budżetem. Sugestia ta byłaby całkowicie błędna i sprzeczna z zasadą jedności budżetu oraz z podstawowymi założeniami tej instytucji, tym niemniej dla jej uniknięcia wydawałoby się właściwe usunięcie słowa „pozabudżetowe“ i operowanie terminem „środków specjalnych“. Terminologii tej będziemy trzymali się w dalszym ciągu rozważań.

W naszej strukturze budżetowej obok środków specjalnych sensu stricto istnieje również zagadnienie zakładów i gospodarstw pomocniczych, które w pewnym zakresie wiąże się z zagadnieniem środków specjalnych.

Wprawdzie instytucja środków specjalnych, choć pod tą nazwą zjawiała się po raz pierwszy w nocie budżetowej na r. 1951, jednakże nie była całkowicie obca systemowi budżetowemu, istniejącemu do r. 1950. I tak np. opłaty dodatkowe, pobierane za czynności spełniane przez funkcjonariuszy administracji miar poza miejscem służbowym oraz po godzinach urzędowych zostały przeznaczone na zwrot kosztów podróży, diety oraz specjalne wynagrodzenia dla tychże funkcjonariuszy.¹⁾ Aż do końca roku 1948 wpływy te ani pokrywane z nich wydatki, nie były włączane do budżetu, lecz administrowały nimi na zasadach specjalnych przepisów rachunkowo-kasowych kasy poborowe urzędów miar. Tak więc sumy te stanowiły typowy przykład środków specjalnych. Jeśli zaś chodzi o preliminarze zakładów i gospodarstw pomocniczych, to nie wnikając w szczegóły stwierdzić można, że znajdują one daleko idącą analogię w całym szeregu tych typów planów finansowych i finansowo-gospodarczych przedsiębiorstw i instytucji rozliczających się netto z budżetem państwowym czy budżetami samorządowymi, jakie spotykaliśmy w okresie przed reformą budżetową roku 1951.

Nota budżetowa na rok 1951 definiuje środki specjalne jako określone środki finansowe wydatkowane na określone cele na zasadach i w trybie odmiennym od zasad ustalania i wykonywania budżetu. Środki specjalne mogą być stosowane w tych z góry określonych przypadkach, gdy jest celowe uzależnienie wysokości określo-

¹⁾ Podstawę prawną tych opłat stanowi obowiązujące dotychczas rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 22 lipca 1932 r. o opłatach za legalizację narzędzi mierniczych (Dz. U. 68/629/32) z późniejszymi zmianami (Dz. U. 32/281/38 i 36/311/8 oraz Dz. U. 23/159/48).

nego typu wydatków jednostki budżetowej od uzyskanych w związku z tymi wydatkami dochodów. Ma to miejsce w szeregu przypadków.²⁾

Szczególne rodzaje środków specjalnych występują: a) w akcji socjalnej, b) w inwestycjach pozalimitowych oraz c) w budżetowych zakładach i gospodarstwach pomocniczych.

Forma środków specjalnych dla finansowania akcji socjalnej została przewidziana dla zadań tzw. akcji socjalnej niescentralizowanej tj. zadań wykonywanych oddolnie przez poszczególne jednostki.³⁾

System ten jest skonstruowany w ten sposób, iż każda placówka akcji socjalnej (przyszkolowe przedszkole, żłobek itd.) ma posiadać własny preliminarz dochodów i wydatków, będący preliminarzem pozabudżetowych środków specjalnych. Preliminarz ten po stronie dochodowej oprócz dotacji z budżetu może zawierać również i wpływy własne, a mianowicie wpływy z opłat za świadczenia i ewentualnie inne wpływy, po stronie wydatków zaś — pełny koszt utrzymania placówki. Charakterystyczną cechą tych preliminarzy jest to że dotacje z budżetu zostały dla nich wyznaczone ogólnie na podstawie ustalonych a priori limitów, a nie w wyniku analizy poszczególnych preliminarzy.

Realizacja takiej konstrukcji natrafiła na niepokonane trudności. Spowodowała to przede wszystkim chęć utworzenia formy pośredniej pomiędzy dotychczasowym systemem finansowania akcji socjalnej (limity funduszu akcji socjalnej) a wymaganiami nowego systemu budżetowego odnośnie preliminarzy indywidualnych poszczególnych jednostek i zadań. Elementy, będące reminiscencjami z lat poprzednich, a mianowicie limity dotacji na akcję socjalną, dałyby się pogodzić z elementami nowego systemu budżetowego tylko wówczas, gdyby każdy zakład pracy (jednostka budżetowa czy przedsiębiorstwo na rozrachunku gospodarczym) posiadał wszystkie urządzenia akcji socjalnej w rozmiarach odpowiadających zapotrzebowaniu na nie ze strony własnych pracowników. Ponieważ rzeczywistość przeczy temu założeniu i w praktyce spotyka się często przypadki, że pracownicy jednej insty-

²⁾ Do środków specjalnych należą:

- a) Wpływy z gospodarki rolnej, ogrodniczej i hodowlanej prowadzonej przez jednostki budżetowe — z przeznaczeniem tych wpływów na wydatki eksploatacyjne, zagospodarowanie terenu oraz polepszenie wyżywienia w szpitalach, szkołach, zakładach opiekuńczych itp.
- b) Wpływy ze sprzedaży wyrobów, wytwarzanych przez uczniów i wychowanków w warsztatach i pracowniach szkolnych i zakładowych oraz opłaty za korzystanie z urządzeń tychże pracowni i warsztatów — z przeznaczeniem tych wpływów na zakup materiałów do wytwarzania, polepszenie wyposażenia warsztatowego oraz na wytwarzanie we własnym zakresie pomocy i sprzętów szkolnych.
- c) Wpływy za usługi na rzecz osób trzecich wykonywane przez warsztaty własne (np. PIHM) — z przeznaczeniem na zwrot kosztów materiałów i wyposażenia warsztatów.
- d) Wpływy za ekspertyzy, analizy oraz inne prace zlecone, wykonywane przez instytuty naukowo-badawcze przy ministerstwach i wyższych uczelniach na rzecz organizacji i osób prywatnych (w zasadzie ponad zaplanowany program prac badawczych) — z przeznaczeniem tych wpływów na pokrycie specjalnych kosztów ekspertyz, analiz i badań oraz kupno nowych instalacji.
- e) Wpływy zakładów i gospodarstw pomocniczych — z przeznaczeniem na wydatki eksploatacyjne tychże.
- f) Wpływy akcji socjalnej — z przeznaczeniem na koszty tej akcji.
- g) Wpływy pozalimitowych środków inwestycyjnych — z przeznaczeniem na te inwestycje.

³⁾ Szczegółowe postanowienia w tej materii zawiera instrukcja Ministra Finansów z dnia 24 lipca 1950 r. w sprawie budżetów akcji socjalnej na rok 1951, uzupełniona instrukcjami Prezydium Rady Ministrów Nr 9 z dnia 21 sierpnia 1950 r., Nr 10 z dnia 26 sierpnia 1950 r. i Nr 12 z dnia 30 października 1950 r.

tucja korzystają z urządzeń socjalnych innej instytucji, powstała konieczność wzajemnego dotowania się poszczególnych placówek akcji socjalnej, co oczywiście sztucznie podwyższa sumy ich preliminarzy. W przypadkach krańcowych, kiedy mianowicie instytucja nie posiada w ogóle pewnego urządzenia akcji socjalnej, dochodzi się do takiego wyniku, że jest ona obowiązana sporządzić preliminarz placówki nieistniejącej.

Następna trudność polega na tym, że częstokroć te same zadania państwowe finansowane są z budżetu w dwojaki sposób: w formie dotacji na akcję socjalną oraz drogą budżetowania brutto. Znajduje to swój wyraz w obowiązującej na r. 1951 klasyfikacji budżetowej, gdzie obok tytułów przeznaczonych na finansowanie pewnych zadań brutto występują tytuły oznaczone tą samą liczbą z literą a, przeznaczone na finansowanie akcji socjalnej.⁴⁾ Istnienie obok siebie dwóch form finansowania tych samych zadań powoduje poważne trudności w jednolitym planowaniu finansowym, w analizie ekonomicznej budżetu i w powiązaniu go z narodowym planem gospodarczym, trudności tym większe, że plan gospodarczy nie zna rozróżnienia między tymi samymi zadaniami finansowanymi brutto z budżetu i finansowanymi w ramach akcji socjalnej.

Drugim szczególnym rodzajem środków specjalnych są środki przeznaczone na sfinansowanie inwestycji pozalimitowych. Ramy możliwości tworzenia tego rodzaju środków specjalnych nakreśla uchwała Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1951 r. w sprawie inwestycji pozalimitowych⁵⁾, jednakże przewidziana notą budżetową na r. 1951 instrukcja w tej materii dotychczas nie ukazała się.

Trzeci wreszcie szczególny rodzaj środków specjalnych — to budżetowe zakłady i gospodarstwa pomocnicze, czyli zakłady i gospodarstwa, które a) są prowadzone ubocznie przez jednostki budżetowe i b) nie mają odrębnych od macierzystych jednostek zadań w planie gospodarczym. Dla tego rodzaju zakładów wprowadza nota budżetowa dwie możliwości powiązania z budżetem: albo dochodami i wydatkami brutto (jak przedsiębiorstwa budżetowe), albo wynikami ich działalności w sposób przewidziany dla środków specjalnych. Natomiast wykaz środków specjalnych zawarty w nocie budżetowej wymienia m. in. wpływy zakładów i gospodarstw pomocniczych z przeznaczeniem na wydatki eksploatacyjne tychże. Zestawiając powyższe należy wnioskować, że w rozumieniu noty budżetowej na r. 1951 wpływy z zakładów i gospodarstw pomocniczych są środkami specjalnymi, o ile zakłady te rozliczają się z budżetem netto.

⁴⁾ Np. tytuł 4 (ogródki jordanowskie) i tytuł 4a (dotacja na ogródki jordanowskie), tytuł 5 (przedszkola) i tytuł 5a (dotacja na przedszkola), tytuł 21 (domy turnusowe) i tytuł 21a (dotacja na domy turnusowe) itd.

⁵⁾ Jednostki budżetowe (włączone do budżetu pełnymi dochodami i wydatkami) mogą finansować inwestycje pozalimitowe:

1. ze środków budżetowych na zasadach i w trybie przewidzianym w przepisach wydanych na podstawie ustawy budżetowej,
2. z pozabudżetowych środków specjalnych, a w szczególności:
 - a) z wycenionych nieodpłatnych usług lub świadczeń w naturze lub z uzyskanych za nie środków pieniężnych,
 - b) ze zbieranych przez organizacje lub komitety społeczne ofiar społeczeństwa,
 - c) z równowartości wkładu dobrowolnej bezpłatnej pomocy obywateli do wykonania której zobowiązali się w celu realizacji danej inwestycji pozalimitowej,
 - d) z funduszy uzyskanych z tytułu likwidacji szkód przemysłowych lub ubezpieczeń majątku trwałego,
 - e) z innych pozabudżetowych środków specjalnych, do których określania upoważniony jest Minister Finansów (Mon. Pol. Nr A-9, poz. 140).

Brak ścisłego rozróżnienia między środkami specjalnymi a zakładami i gospodarstwami pomocniczymi jest poważnym błędem teoretycznym. Ponadto zasada ta ogromnie osłabiła wartość wykazu środków specjalnych, jako instrumentu ograniczającego możliwość tworzenia środków specjalnych, gdyż nie dość ściśle sprecyzowana definicja budżetowych zakładów i gospodarstw pomocniczych pozwoliła wprowadzać dużo dowolności w podciąganiu pod ich pojęcie całych poszczególnych jednostek gospodarczych, a nie tylko tych, które jakby przykładowo zostały w nocie uznane za zakłady i gospodarstwa pomocnicze, a mianowicie: gospodarstwa rolne przy zakładach naukowych, leczniczych, pracownie i warsztaty prowadzone przez szkoły w skali przemysłowej i półprzemysłowej, działalność produkcyjna instytutów badawczych.

Wadliwości strukturalne zostały powiększone przez niedociągnięcia natury praktycznej, do których w pierwszym rzędzie należy zaliczyć brak szczegółowych norm dotyczących zatwierdzenia, wykonywania i kontroli środków specjalnych, zwłaszcza, że obowiązujące przepisy o wykonywaniu budżetu Państwa oraz o rachunkowości budżetowej poruszają te zagadnienia tylko wycinkowo. Pośłkowo trzeba więc posługiwać się notą budżetową na r. 1951, mimo, że formalnie rzecz biorąc nie powinna ona już obowiązywać, ponieważ dotyczy tylko zasad i trybu opracowania projektu budżetu Państwa na r. 1951. Tymczasem nota budżetowa zawiera w tej materii tylko przepisy ramowe i posiada pewne luki, np. dopuszcza możliwość uzupełnienia listy środków specjalnych tylko do dnia 1 sierpnia 1950 r., nie wyjaśniając zagadnienia, jak należy postępować, jeśli uzasadnione wnioski wpłyną po tej dacie.

Powyższe rozważania tłumaczą, dlaczego w zakresie istniejących w r. 1951 środków specjalnych nie ma jednolitości. Na tle braku rozróżnienia między środkami specjalnymi a budżetowymi zakładami i gospodarstwami pomocniczymi występuje nagminne traktowanie wszystkich środków specjalnych jako zakładów i gospodarstw pomocniczych i obejmowanie preliminarzem środków specjalnych całości gospodarki finansowej pewnej jednostki (warsztatu, gospodarstwa itp.), a nie tylko pewnego odcinka. Praktyka nie dostarczyła dotychczas ani jednego przykładu ujęcia w preliminarzu środków specjalnych wyników finansowych tylko pewnego odcinka działalności jakiejś jednostki. Cały szereg jednostek został zaliczony do środków specjalnych zupełnie nieprawidłowo, a w szeregu wypadków przeniesienie jednostek i zadań na środki specjalne posłużyło jako sposób ominięcia wprowadzonych uchwałami Prezydium Rządu z dnia 10 i 21 czerwca 1950 r. restrykcji limitowych. Ponadto nie zostały w należyty sposób wykonane postanowienia noty budżetowej o obowiązku przedłożenia Ministerstwu Finansów zbiorczych preliminarzy środków specjalnych poszczególnych resortów i województw, w związku z czym zinventaryzowanie środków specjalnych z całego budżetu Państwa napotyka na wielkie trudności.

2. Na tle dotychczasowych doświadczeń można podjąć próbę sformułowania uwag mających na celu właściwe uregulowanie omawianego zagadnienia, zwłaszcza jeżeli omówimy przedtem system środków specjalnych w ZSRR.

Na wstępie trzeba stwierdzić, że radziecki system budżetowy odróżnia wyraźnie dwa rodzaje środków: środki pozabudżetowe oraz środki przedsiębiorstw pomocniczych.

Środki pozabudżetowe dzielą się na cały szereg typów, posiadających tę wspólną cechę, że nie są włączane do budżetu, lecz służą na pokrycie określonych wydatków poza budżetem.

Wśród środków pozabudżetowych odróżnić możemy takie, dla których sporządza się preliminarze oraz takie, dla których preliminarzy nie sporządza się. Do pierwszej kategorii zaliczyć należy: a) środki specjalne, b) środki na utrzymanie żłobków, przedszkoli i internatów, c) środki na masowe szkolenie kadr, d) środki na wypłatę zasiłków dla rodzin wojskowych, e) środki z samoopodatkowania ludności wiejskiej. Do drugiej kategorii należą sumy depozytowe oraz sumy na zlecenie.

Typem, który przedstawia największą różnorodność, są tzw. środki specjalne, określone przez ustawodawcę jako sumy, pochodzące z tych dochodów instytucji objętych budżetem państwowym, które na podstawie szczególnych postanowień organów prawodawczych mogą być wydatkowane przez te instytucje na cele specjalne bez włączenia do strony dochodowej i wydatkowej jednolitego budżetu ZSRR.⁶⁾

Poszczególne rodzaje środków specjalnych powołują uchwały rad ministrów ZSRR i republik związkowych.⁷⁾

Przytoczona definicja środków specjalnych posiada charakter formalny. Brak definicji materialnej jest rzeczą zrozumiałą, jeśli uprzytomnimy sobie olbrzymią różnorodność tych środków oraz to, że w wyodrębnieniu z budżetu tych czy innych dochodów i przeznaczeniu ich na cele specjalne decydują każdorazowo względy praktyczne. Przez wyodrębnienie środków specjalnych osiąga się uzależnienie pewnych wydatków od wpływu pewnych dochodów, a przez to stwarza się bezpośrednie zainteresowanie materialne jednostek budżetowych (lub nawet osób fizycznych) w należytych im pobieraniu.

Wszystkie te środki charakteryzują się tym, że dotyczą tylko pewnego zazwyczaj ubocznego odcinka działalności danej jednostki budżetowej, a w żadnym przypadku nie obejmują całości jej gospodarki finansowej.

Preliminarze środków specjalnych poszczególnych jednostek budżetowych stanowią nierozdzieloną całość z zasadniczymi preliminarzami indywidualnymi tych jednostek. Podobnie preliminarze i budżety zbiorcze każdego szczebla muszą posiadać w załączeniu zbiorcze preliminarze środków specjalnych. Preliminarze środków specjalnych instytucji, objętych budżetem związkowym zostają zestawione przez Ministerstwo Finansów ZSRR w jedno zestawienie zbiorcze, które jest obowiązującym załącznikiem do budżetu związkowego.

⁶⁾ Uchwała CKW i RKL ZSRR z dnia 12 grudnia 1930 r. o środkach specjalnych instytucji, objętych budżetem związkowym — (Zb. Pr. ZSRR 1931 r. Nr 1 poz. 3). Patrz „Finansирование просвещения и здравоохранения — сборник постановлений, распоряжений и инструкций“ — Gosfinizdat, Moskwa 1949, str. 412.

⁷⁾ Uchwała RKL RSFR z dnia 9 lipca 1944 r. zatwierdziła obszerne wykazy środków specjalnych. Przykładowo wymienić można:

- a) wpływy z pomieszczeń — na utrzymanie i remont pomieszczeń,
- b) wpływy z opłat bibliotecznych i odszkodowań za uszkodzenie i zagubienie książek — na uzupełnienie bibliotek,
- c) wpływy z użytków ubocznych i odpadków w rezerwach leśnych — na pielęgnację lasów, na ochronę zwierzyny, na instalację urządzeń przeciwpożarowych itp.,
- d) część wpływów z kar i konfiskat na terenie rezerwatów — na premiowanie osób, które wykryły przestępstwa,
- e) opłaty za pracę chorych, przebywających w szpitalach psychiatrycznych — na polepszenie ich warunków życiowych i kulturalnych,
- f) wpływy ze sprzedaży makulatury (w archiwach) — na koszty ekspertyzy, opakowania i przewozu zdezaktualizowanych materiałów archiwalnych. (Finansирование str. 414 i nast.).

Środki specjalne umieszczane są na oprocentowanych rachunkach bieżących w tych samych bankach, które wykonują obsługę kasową preliminarzy jednostek macierzystych. Wypłaty następują w zasadzie tylko pod warunkiem przedstawienia dowodu zatwierdzenia preliminarza środków specjalnych. Sumy wypłat ograniczone są z jednej strony kwotami określonymi w poszczególnych pozycjach preliminarza (ogólna zasada budżetowa), z drugiej zaś strony — stanem środków na rachunku. Nie stosuje się natomiast okresowego otwierania kredytów. Saldo środków na koniec roku budżetowego przechodzi zazwyczaj na wpływy preliminarza środków na rok następny. Poza tym w zakresie wykonywania, rewizji i kontroli oraz sprawozdawczości obowiązują te same przepisy, które dotyczą środków budżetowych.

Drugim typem środków pozabudżetowych w systemie radzieckim są środki na utrzymanie żłobków, przedszkoli, internatów przy szkołach dla dzieci upośledzonych oraz internatów przy wyższych uczelniach i szkołach zawodowych. Preliminarze tych instytucji stanowią jak gdyby pośrednią formę pomiędzy preliminarzami środków specjalnych a preliminarzami jednostek, objętych budżetem brutto. Do preliminarzy środków specjalnych upodabniają się przez to, że (oprócz dotacji z budżetu) posiadają dochody własne, składające się z opłat za korzystanie ze świadczeń oraz ewent. innych wpływów.⁸⁾ Dochody te na równi z dotacjami budżetowymi służą na pokrycie wydatków tych instytucji. Do preliminarzy jednostek objętych budżetem zbliża je ta cecha, że obejmują one tak po stronie dochodowej, jak i wydatkowej całość, a nie tylko pewien odcinek gospodarki finansowej danej instytucji. Układ pozycji wydatkowych (odpowiadających paragrafom w budżecie polskim) jest standardowy, obowiązujący w całym budżecie. Środki tych instytucji utrzymywane są na bezprocentowych rachunkach bieżących w instytucjach bankowych, a dysponowanie nimi odbywa się w zasadzie na tych samych warunkach, o dysponowanie środkami specjalnymi.

Przy określeniu ogólnej wysokości wydatków budżetowych na tego rodzaju instytucje uwzględnia się proporcjonalny udział rodziców lub samych korzystających, w związku z czym norma budżetowo-finansowa kosztów utrzymania wychowanka jest niższa od normy rzeczywistych kosztów utrzymania.⁹⁾

Z innych typów środków pozabudżetowych wymienić należy: środki na masowe szkolenie kadr w ministerstwach i wydziałach handlowych, uzyskiwane z procentowych narzutów przedsiębiorstw podległych, środki na wypłatę jednorazowych zasiłków dla rodzin osób powołanych do służby wojskowej, administrowane przez wydziały zabezpieczenia społecznego.

Szczególnym typem środków pozabudżetowych są wpływy z samoopodatkowania ludności wiejskiej. Powstają one na mocy uchwał zgromadzenia ogólnego obywateli gminy i przeznaczone są stosownie do potrzeb na cele budowy lub konserwacji lokalnych urządzeń użyteczności publicznej (dróg, mostów, szkół itd.). Cechą charakterystyczną tych środków jest brak powiązania ich preliminarzy z budżetem. Salda środków nie wygasają na koniec roku, lecz mogą być zużyte w roku następnym. Preliminarze środków sporządzają i wykonują rady

⁸⁾ Żłobki i przedszkola przy przedsiębiorstwach przemysłowych otrzymują również dotacje z tzw. funduszu dyrektora, przeznaczonego na cele rozwoju produkcji oraz na świadczenia socjalne i kulturalne, na rzecz pracowników danego przedsiębiorstwa.

⁹⁾ Finansирование... str. 427 i 428.

gminne. Sprawozdania rady gminnej o zużyciu środków rozpatruje ogólne zgromadzenie obywateli.¹⁰⁾

Do środków pozabudżetowych zalicza się również sumy depozytowe. Instytucja sum depozytowych znana jest od dawna polskim przepisom rachunkowo-kasowym. Przepisy radzieckie nie znają właściwych przepisom polskim ograniczeń co do możliwości przelewania na depozyt sum budżetowych, przewidują natomiast stosunkowo krótkie terminy obowiązku przechowywania sum depozytowych (zasadniczo od 1 do 3 lat) podczas gdy przepisy polskie sprawy terminów nie regulują.

Ostatnią wreszcie instytucją, którą prawodawstwo radzieckie zalicza do środków pozabudżetowych, są tzw. s u m y n a z l e c e n i e. Są to sumy przekazane jednostce budżetowej przez inną jednostkę budżetową lub przedsiębiorstwo w celu wykonania przez nią określonych zleceń (np. na scentralizowany zakup książek lub inwentarza). Instytucja ta znana jest systemowi polskiemu, który przewiduje możliwość przekazywania otwartych kredytów budżetowych jednej jednostki do dyspozycji innej jednostki, jednakże tylko w odniesieniu do kredytów objętych preliminarzami indywidualnymi zadań budżetowych, a nie preliminarzami samych jednostek. Dla sum depozytowych i na zlecenie nie sporządza się preliminarzy, a przechowywane są one na bezprocentowych rachunkach bieżących, otwieranych za zgodą właściwego organu finansowego w instytucjach kredytowych, wykonujących obsługę kasową preliminarzy jednostek, przyjmujących depozyty na przechowanie lub sumy na zlecenie.

Za przedsiębiorstwa pomocnicze uważane są przedsiębiorstwa tworzone przy instytucjach państwowych w celu bezpośredniego zaspokajania potrzeb gospodarczych, naukowo-szkoleniowych tych instytucji lub wykorzystania pracy osób, których zatrudnienie jest obowiązkiem danej instytucji¹¹⁾.

Przedsiębiorstwa pomocnicze tworzone są wówczas, gdy względy natury praktycznej przemawiają za wyodrębnieniem części działalności danej instytucji w osobną jednostkę gospodarczą.

Przedsiębiorstwa pomocnicze mogą istnieć nie tylko przy jednostkach budżetowych, lecz również i przy przedsiębiorstwach na rozrachunku gospodarczym. W rozważaniach niniejszych ograniczymy się jednak tylko do omówienia przedsiębiorstw pomocniczych tej pierwszej grupy.

Ze względu na charakter działalności możemy przedsiębiorstwa pomocnicze podzielić na przemysłowe i rolne, ze względu zaś na cel działalności — na gospodarcze (mające na celu zaspokajanie potrzeb gospodarczych jednostki macierzystej), naukowo-doświadczałne, szkoleniowe oraz takie, które mają za zadanie zatrudnienie pewnej kategorii osób. W ramach tego podziału do najbardziej typowych przedsiębiorstw pomocniczych należą: a) przedsiębiorstwa przemysłowo-doświadczałne przy przemysłowych instytucjach naukowo-badawczych, b) przedsiębiorstwa przemysłowo-szkoleniowe przy szkołach technicznych, c) gospodarstwa rolne, tworzone przy szkołach i szpitalach celem polepszenia wyżywienia słuchaczy, chorych i personelu, d) szkoleniowe gospodarstwa rolne przy szkołach rolniczych, e) gospodarstwa doświadczałne przy rolniczych instytucjach naukowo-badawczych, f) gospodarstwa rolne tworzone przy szpitalach psychiatrycznych celem terapeutycznego

¹⁰⁾ Rowiński: Budżet państwowy ZSSR, Warszawa 1950 r., str. 493.

¹¹⁾ Finansowanie... str. 430.

zatrudnienia chorych. Względy praktyczne powodują, że istnieją typy pośrednie, które wypełniają dwa lub trzy zadania równocześnie.

Przedsiębiorstwa pomocnicze mogą przeprowadzać tylko takie operacje, które są związane lub wynikają bezpośrednio z działalności jednostki macierzystej. Przedsiębiorstwa te, o ile szczególne przepisy nie stanowią inaczej, rządzą się ogólnie obowiązującymi zasadami rozrachunku gospodarczego i rozliczają się ze wszystkimi na zasadzie pełnej odpłatności za towary i usługi.

Niektóre przedsiębiorstwa pomocnicze posiadają atrybuty osób prawnych, a w pewnych przypadkach ich samodzielność prawna i gospodarcza posunięta jest tak daleko, że wyłączona jest odpowiedzialność przedsiębiorstwa za zobowiązania jednostki macierzystej i odpowiedzialność jednostki macierzystej za zobowiązania przedsiębiorstwa (np. gospodarstwa przy szpitalach).

Fundusz zakładowy wydziela przedsiębiorstwu ze swych środków jednostka macierzysta. Zysk przedsiębiorstwa pomocniczego może być przelany w całości lub w części na dochód budżetu, bądź pozostawiony do dyspozycji przedsiębiorstwa, bądź też przelany na rachunek środków specjalnych jednostki macierzystej. Decydują względy praktyczne.

3. Jak już wyżej wykazaliśmy, zagadnienie środków specjalnych zostało u nas w roku bieżącym pod wieloma względami postawione wadliwie. Naczelnym zadaniem, jakie jest w tej dziedzinie do zrobienia, to należyte usystematyzowanie pojęć — w pierwszym rzędzie całkowite oddzielenie teoretyczne i praktyczne zagadnienia zakładów i gospodarstw pomocniczych od zagadnienia pozostałych środków specjalnych.

Z omawianych wyżej definicji środków specjalnych (polskiej i radzieckiej) bardziej praktyczna wydaje się definicja radziecka, która może być i u nas przyjęta po dokonaniu drobnych modyfikacji. Środkami specjalnymi jednostek budżetowych byłyby sumy pochodzące z określonych dochodów, które na mocy szczególnych przepisów przeznaczone są na określone cele wydatkowe i nie są włączone do budżetu brutto.

Względy praktyczne nakazywałyby dążyć do jak największego uproszczenia systemu budżetowego, przynajmniej w pierwszych latach po jego reformie. Stąd też wynika postulat ograniczania do minimum tej części gospodarki, która byłaby finansowana na zasadach ustalonych dla środków specjalnych. Przemawia też za tym konieczność wdrożenia jednostek budżetowych w zasady ścisłej dyscypliny finansowej i nie dawania im zbyt wielkiej swobody gospodarowania, zanim zasad tych nie przyswoją sobie w dostatecznym stopniu. Doświadczenia budżetowe roku bieżącego wykazują zresztą brak zainteresowania instytucją środków specjalnych w ścisłym znaczeniu.

Środki specjalne powinny być dopuszczone tylko dla finansowania zadań, stojących na marginesie danej jednostki, względnie w tym przypadku, gdy uzna się za celowe umożliwienie zwiększenia pewnych wydatków ponad limit określony budżetem pod warunkiem wygospodarowania pewnych dochodów. W tym ostatnim przypadku jednakże środki specjalne stanowić powinny tylko uboczne, dodatkowe źródło finansowania i istnienie ich nie powinno wpływać na obliczenia budżetowe, które powinny być oparte na ogólnie przyjętych normach. W każdym jednak razie środki specjalne służyć powinny na finansowanie ściśle określonego i wąskiego odcinka działalności

jednostki, odpowiadającego jednemu, a co najwyżej paru paragrafom klasyfikacji budżetowej.

Środki specjalne nie mogą być nigdy i pod żadnym warunkiem dotacjami z budżetu. Dotowanie preliminarzy środków specjalnych nie ma żadnego gospodarczego uzasadnienia i godzi w istotę tej instytucji.

Powstaje natomiast zagadnienie, czy i w jakich warunkach nadwyżki środków specjalnych powinny być przelewane na dochód budżetu. W tym zakresie powinniśmy uzmysłwić sobie, że mogą istnieć dwa rodzaje środków specjalnych: a) takie których wpływ uzależnia dokonanie pewnych wydatków (np. wpływy z przedstawień amatorskich przeznaczone na zakup urządzeń świetlicowych) — w tym przypadku uzyskanie wpływu jest wynikiem starań i wysiłków tej jednostki, do której dyspozycji jest on przeznaczony, b) takie, których wpływ pozostaje w ściślejszej zależności od dokonanych lub mających nastąpić wydatków (np. wpływy za użytkowanie samochodu przez osoby trzecie) — tutaj chodzi w zasadzie tylko o zwrot kosztów, a starania inkasującej wpływy jednostki nie mają zasadniczego znaczenia. W pierwszym przypadku powinno być zasadą, że nadwyżka, zarówno zaplanowana jak i wygospodarowana, pozostaje w dyspozycji jednostki i przechodzi jako dochód do preliminarza środków specjalnych na rok następny. W drugim przypadku nadwyżkę planować nie powinno się wcale, a nadwyżka wygospodarowana powinna być przelewana na dochód budżetu.

Wykaz zawierający listę dopuszczalnych środków specjalnych oprócz elementów uwzględnianych zarówno w przepisach radzieckich jak i polskich, a mianowicie określenia dochodów i określenia wydatków, na pokrycie których dochody mogą służyć, powinien zdaniem naszym zawierać dodatkowo dokładne wyliczenie paragrafów i pozycji klasyfikacji wydatkowej, dopuszczalnych dla danego rodzaju środków. Zmniejszyłoby to znacznie możliwości niewłaściwego sporządzania i wykonywania preliminarzy środków specjalnych.

Uwagi powyższe nie dotyczą szczególnego rodzaju środków specjalnych, jak środki na finansowanie inwestycji pozalimitowych oraz środki ze świadczeń ludności w naturze¹²⁾, są to bowiem zagadnienia specjalne, które wymagałyby odrębnego omówienia.

Zagadnienie budżetowania akcji socjalnej w formie środków specjalnych, zostało już omówione. Zaznaczyć tylko należy, że wydaje się, iż w aktualnym stanie rzeczy nastąpi włączenie brutto akcji socjalnej niescentralizowanej do budżetu. Nie idziemy tu więc za wzorem radzieckim w zakresie budżetowania żłobków i przedszkoli, ponieważ nie pozwala na to zbyt małe wyrobienie kierowników placówek socjalnych w dziedzinie finansowej. Również nieaktualna jest u nas instytucja narzutów na masowe szkolenie kadr, ponieważ całe szkolenie zawodowe objęte jest budżetem brutto (w przeciwieństwie do Związku Radzieckiego, gdzie panuje zasada, że te formy szkolenia, które nie powodują przerw w pracy, finansowane są ze środków przedsiębiorstw).

W zakresie sum na zlecenie obowiązujący u nas przepis (§ 48 przepisów o wykonywaniu budżetu Państwa oraz o rachunkowości budżetowej) nie może sprostać wymogom, jakie często stawia życie, bowiem nadmiernie ogranicza możliwość prze-

¹²⁾ Ustawa z dnia 26 marca 1935 r. o świadczeniach w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. Nr 27/204) oraz rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 czerwca 1936 r. w sprawie sposobu wymiaru i poboru świadczeń w naturze na niektóre cele publiczne (Dz. U. Nr 52/377).

kazywania kredytów do dyspozycji innej jednostki budżetowej, sprowadzając ją tylko do preliminarzy zadań budżetowych, wyłącza natomiast możliwość przekazania kredytu z preliminarza indywidualnego samej jednostki. Często wyłania się np. potrzeba scentralizowanego zakupu inwentarza czy materiałów. W obecnej chwili rozwiązanie tego zagadnienia, jeśli zakup scentralizowany nie był z góry zaprelimirowany, jest niemożliwe.

Zagadnienie zakładów i gospodarstw pomocniczych, jak już wyżej nadmieniono, należy traktować zupełnie odrębnie od zagadnienia środków specjalnych.

W naszym systemie mówi się o „zakładach i gospodarstwach pomocniczych” podczas, gdy przepisy i literatura radziecka mówią o „przedsiębiorstwach pomocniczych” względnie o „gospodarstwach pomocniczych” w odniesieniu do gospodarstw rolnych i ogrodniczych. Różnica ta nie jest przypadkowa, lecz wynika ze znacznie większej niż u nas samodzielności, z jakiej korzystają na ogół w ZSRR pomocnicze jednostki gospodarcze. Zmiana naszego systemu nie wydaje się potrzebna, należałoby go tylko pogłębić i wprowadzić do niego szereg uzupełnień.

W szczególności konieczne jest podkreślenie i konsekwentne przeprowadzenie zasady, że zakład czy gospodarstwo pomocnicze rozlicza się z jednostką macierzystą na zasadzie pełnej odpłatności.

Wyjątki od tej zasady dopuszczalne byłyby tylko w szczególnych przypadkach, np. robocizna uczniów w warsztatach szkolnych. Wprowadzenie tej zasady ułatwi analizę gospodarki finansowej zarówno jednostki macierzystej (w szczególności w zakresie stosowania norm wydatkowych) jak też samego zakładu czy gospodarstwa. Logicznym następstwem zasady odpłatności byłoby wyłączenie dotowania zakładów i gospodarstw pomocniczych przez jednostkę macierzystą, względnie dotowanie tylko w przypadkach wyjątkowych.

Specjalnym zagadnieniem jest sprawa nadwyżek (zysków) zakładów i gospodarstw pomocniczych. Istnieją tu możliwości następujące: a) przekazanie na dochód budżetu, b) pozostawienie nadwyżki na zwiększenie środków zakładu czy przedsiębiorstwa, c) przelanie jej na rachunek środków specjalnych jednostki macierzystej (jeżeli lista środków specjalnych możliwość tę dopuści) oraz rozwiązania pośrednie. Wprowadzenie ogólnych zasad w tej materii byłoby jednak rzeczą trudną; wydaje się, że sprawę należy pozostawić do rozstrzygnięcia w każdym konkretnym przypadku.

LUCJAN NAWROCKI

Budżet państwowy ZSRR na rok 1951

W wywiadzie udzielonym korespondentowi „Prawdy” w miesiącu lutym br. Generalissimus Stalin podkreślił dobitnie, iż: „tylko państwo prowadzące politykę pokojową może rozwijać intensywnie przemysł cywilny, zamieniać pustynie na pola uprawne, obniżać systematycznie ceny towarów masowego spożycia”. Jak wielkie są osiągnięcia i możliwości rozkwitu takiego państwa wskazuje dowodnie rozwój budżetu ZSRR w ciągu lat powojennych.

Sprawozdania z wykonania budżetów za lata ubiegłe wraz ze sprawozdaniem o realizacji pierwszego powojennego planu 5-letniego za lata 1946—1950, wreszcie zatwierdzony na II Sesji Rady Najwyższej ZSRR w miesiącu marcu br. budżet na rok 1951, stanowią odzwierciedlenie wspaniałych sukcesów narodu radzieckiego, osiągniętych pod przewodnictwem partii Lenina-Stalina, na drodze dalszego postępu gospodarczego i kulturalnego oraz podniesienia dobrobytu radzieckich ludzi pracy.

Liczby budżetowe są najoczywistszym dowodem zdecydowanej przewagi ustroju społecznego i państwowego ZSRR nad ustrojem kapitalistycznym oraz wskazują na planową realizację gigantycznego programu rozwoju gospodarczego i kulturalnego, zmierzającego do zbudowania społeczeństwa komunistycznego. Wykonanie i przekroczenie powojennego stalinowskiego planu pięcioletniego umożliwiło nie tylko odbudowę zniszczonego przez wojnę kraju, ale doprowadziło do tego, iż ogólny poziom gospodarki ZSRR podniósł się znacznie w stosunku do przedwojennego roku 1940 i wszedł w nową fazę potężnego rozwoju.

Wielkie sukcesy osiągnięto w zakresie rozbudowy socjalistycznego przemysłu. Powojenny plan pięcioletni przewidywał w roku 1950 wzrost globalnej produkcji przemysłowej o 48% w porównaniu z rokiem 1940. W rzeczywistości produkcja przemysłu w ostatnim roku planu pięcioletniego przekroczyła poziom roku 1940 o 73% ¹⁾. Jest to tempo niebywałe, zwłaszcza jeżeli się weźmie pod uwagę ogrom zniszczeń wojennych w przemyśle radzieckim. Jest to tempo, jakiego nie jest w stanie osiągnąć żadne państwo kapitalistyczne.

Wzrost produkcji odbywał się przy intensywnej budowie nowych, odbudowie zniszczonych i unowocześnieniu istniejących zakładów przemysłowych. We wszystkich gałęziach przemysłu zastosowano na wielką skalę najnowsze zdobycze techniki, zwiększono mechanizację i automatyzację procesów produkcyjnych i robót wymagających szczególnie dużego nakładu pracy fizycznej. Spowodowało to, iż praca robotnika

¹⁾ wg danych Komunikatu Państwowej Komisji Planowania ZSRR i Centralnego Urzędu Statystycznego ZSRR o wynikach czwartego (pierwszego powojennego) planu 5-letniego za lata 1946 — 1950.

stała się lżejsza, zaś tempo rozwoju gospodarczego i industrializacja uległy znacznemu przyspieszeniu.

Dzięki potężnemu rozwojowi socjalistycznego współzawodnictwa, przedsiębiorstwa osiągnęły korzystniejsze wskaźniki ekonomiczne działalności. Znalazło to swój wyraz w przekraczaniu planów obniżki kosztów własnych, podniesieniu jakości produkcji, przyspieszeniu obiegu środków obrotowych i lepszym wykorzystaniu środków trwałych.

Imponujące są również sukcesy osiągnięte w powojennej pięcioletce w dziedzinie socjalistycznego rolnictwa. Z roku na rok dokonywana była i dokonywana jest nadal rozbudowa gospodarki rolnej. Ustalone przez plan pięcioletni zadania w zakresie zbiorów zbóż wykonano z nadwyżką. Zbiór globalny roślin zbożowych przekroczył już w roku 1949 poziom przedwojennego roku 1940, osiągając w roku 1950 cyfrę 7,6 miliarda pudów (121,6 miliona ton), tzn. więcej o 345 milionów pudów (ok. 5,7 miliona ton) niż w roku 1940. Wydajność roślin zbożowych z hektara była o 13% wyższa niż przedwojenna. Doskonale wyniki osiągnięto również w zakresie uprawy roślin przemysłowych — bawełny, lnu, buraków cukrowych itd. Podniósł się poziom technicznego wyposażenia rolnictwa, przeprowadzono masową elektryfikację kołchozów, sowchozów i stacji traktorowych, przez co stworzono podstawy do wzrostu mechanizacji robót rolnych i dalszego rozwoju socjalistycznego rolnictwa.

Rezultatem poważnego wzrostu produkcji przemysłowej i rolnej jest stały wzrost ilości sprzedawanych ludności artykułów spożywczych i przemysłowych. Pomyślny rozwój gospodarki stworzył warunki dla wprowadzenia obniżki cen na towary masowego spożycia. W latach 1947—1950 ceny obniżono 3-krotnie. Czwarta obniżka dokonana w roku bieżącym z dniem 1 marca przyniesie ludności w skali rocznej wzrost siły nabywczej równy 34,5 miliarda rubli. Obniżenie cen przyczynia się do dalszego, poważnego zwiększenia realnych płac robotników i pracowników umysłowych oraz zmniejsza wydatki chłopów na zakup towarów przemysłowych.

Plan pięcioletni wysunął zadanie przekroczenia przedwojennego poziomu dochodu narodowego o 38%, zaś faktyczny dochód narodowy powiększył się w roku 1950 w cyfrach porównywalnych o 64% w stosunku do roku 1940. Wzrost dochodu narodowego umożliwił poprawę sytuacji materialnej pracujących, dokonanie wielkich inwestycji oraz zmobilizowanie niezbędnych państwowych rezerw materiałowych i żywnościowych. W krajach kapitalistycznych przeszło 50% dochodu narodowego przywłaszcza sobie klasa kapitalistów. W Związku Radzieckim cały dochód narodowy należy do mas pracujących; w roku 1950 otrzymały one dla zaspokojenia swoich potrzeb materialnych i kulturalnych 74% dochodu narodowego, zaś 26% pozostało w dyspozycji państwa, kołchozów, organizacji spółdzielczych dla rozszerzenia produkcji oraz zaspokojenia innych potrzeb ogólnopaństwowych i społecznych.

Potężny rozwój socjalistycznej gospodarki, reforma pieniężna roku 1947, obniżki cen towarów umocniły i zwiększyły siłę nabywczą rubla. Związek Radziecki posiada najmocniejszą walutę na świecie, podczas gdy waluty państw kapitalistycznych systematycznie tracą na wartości. Zewnętrznym wyrazem wzrostu wartości rubla jest podniesienie jego urzędowego kursu w stosunku do walut zagranicznych oraz oparcie go na złocie. Wzrost dochodu narodowego, rozbudowa handlu, obniżki cen, wzrost siły nabywczej pieniądza — wszystko to razem wpłynęło na znaczne zwiększenie dobrobytu narodu radzieckiego, stając się bodźcem do dalszego zwiększenia wydajności pracy, rozmiarów produkcji i obrotu oraz przyczyniło się do dalszego utrwalenia finansów radzieckich. W pomyślnym rozwoju gospodarki i finansów ZSRR, we

wzroście dobrobytu i kultury narodu radzieckiego, we wzroście siły nabywczej rubla, w dobitny sposób przejawia się zdecydowana wyższość socjalistycznego systemu gospodarczego nad kapitalistycznym.

*

*

*

Charakterystyczną cechą budżetu radzieckiego, będącą jednocześnie wskaźnikiem trwałości finansów radzieckich, jest stały wzrost dochodów, których podstawą jest akumulacja gospodarki socjalistycznej.

W wydatkach budżetu stale wzrasta udział wydatków na finansowanie gospodarki narodowej i rozbudowę urządzeń społeczno-kulturalnych. Równocześnie wzrasta rola budżetu w realizowaniu kontroli wykonania planów produkcyjnych, obniżki kosztów własnych, lepszego wykorzystania środków trwałych i obrotowych przedsiębiorstw.

Wydatki budżetu na rozwój gospodarki narodowej wzrosły z 74,4 miliarda rubli w roku 1945 do 157,3 miliarda rubli w roku 1950, osiągając w ciągu pięcioletnia zawrotną sumę 708,1 miliarda rubli. Ze środków tych w latach 1946—1950 odbudowano, zbudowano i oddano do użytku przeszło 6.000 dużych przedsiębiorstw przemysłowych, nie licząc drobnych przedsiębiorstw państwowych, spółdzielczych i kołchozowych, oddano do użytku dziesiątki milionów metrów kwadratowych powierzchni mieszkalnej, realizowano gigantyczne plany przeobrażenia przyrody i dalszego rozwoju sił wytwórczych. W ciągu minionych 5 lat wydano na cele społeczno-kulturalne 524,5 miliarda rubli, w tym na oświatę — 258,9 miliarda rubli, na ochronę zdrowia — 94,4 miliarda rubli i na opiekę społeczną 102,0 miliardy rubli. Cyfry te stanowią najwymowniejszy dowód wyjątkowej troski rządu i partii o rozwój socjalistyczny kultury.

Na rok 1951 zaplanowane zostały olbrzymie zadania w dziedzinie dalszego rozwoju gospodarki narodowej. Dla zrealizowania zwiększonych zadań muszą być zmobilizowane potężne zasoby materialne oraz zwiększone wydatki pieniężne z budżetu państwowego.

Dla pomyślnego wykonania zadań rozwoju gospodarki narodowej, wykonania budżetu w roku 1951, umożliwienia dalszej obniżki cen, decydujące znaczenie posiada zmniejszenie kosztów własnych produkcji oraz dalsze polepszanie wskaźników techniczno-ekonomicznych pracy przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych.

Budżet państwowy ZSRR na rok 1951 uwzględnia polepszenie wykorzystania środków trwałych i obrotowych oraz poprawienie wskaźników zużycia surowców, materiałów, paliwa i energii elektrycznej na jednostkę produkcji.

Przedłożony do zatwierdzenia Radzie Najwyższej ZSRR projekt budżetu państwowego na rok 1951 wykazuje po stronie dochodów kwotę 457.992 milionów rubli, po stronie wydatków 451.503 milionów rubli, co oznacza nadwyżkę dochodów nad wydatkami w wysokości 6.489 milionów rubli. Porównanie powyższych cyfr z cyframi budżetu na rok 1950, ostatniego roku powojennej pięcioletki wykazuje preliminowany wzrost wpływów budżetowych o 8,5% a wydatków o 9,4%.

Wzrost wpływów w roku 1951 jest przede wszystkim rezultatem wzrostu wpływów z gospodarki socjalistycznej, uzyskanym dzięki dalszemu wzrostowi produkcji oraz obniżeniu kosztów własnych produkcji.

Struktura strony dochodowej budżetu w najogólniejszym podziale przedstawia się w porównaniu do roku 1950 jak następuje:

W y s z c z e g ó ł n i e n i e	w milionach rubli	
	1950 r.	1951 r.
Ogółem dochody	422.094	457.992
W tym:		
Podatek obrotowy	236.069	244.619
Odpisy z zysków	40.374	47.097
Podatki wpłacone przez ludność	35.771	43.095
Pożyczki wewnętrzne	31.013	33.287

Głównym źródłem dochodów budżetu państwowego są wpływy z gospodarki socjalistycznej z tytułu podatku obrotowego i zysków (łącznie z wycofaniem nadwyżki środków obrotowych). Stąd też wypływa ścisła współzależność pomiędzy realizacją planów gospodarczych przez przedsiębiorstwa a budżetem; wykonywanie i przekraczanie planów produkcyjnych i planów realizacji produkcji oraz zwiększenie zysków przez obniżenie kosztów własnych, pozwala przedsiębiorstwom na terminowe regulowanie zobowiązań finansowych wobec państwa, a tym samym zabezpiecza wykonanie budżetu w jego części dochodowej. Z drugiej zaś strony postawienie większych zadań przed przedsiębiorstwami, zwiększa zakres obowiązków aparatu finansowego, współodpowiedzialnego za mobilizację środków finansowych i ujawnienia rezerw wewnętrznych.

Minister Finansów ZSRR A. Zwieriew omawiając zagadnienie obniżki kosztów własnych w swoim referacie o budżecie na rok 1951, wygłoszonym na II Sesji Rady Najwyższej ZSRR wymienił przykładowo przedsiębiorstwa (przemysł leśny, niektóre przedsiębiorstwa przemysłu rybnego i inne), które nie prowadzą walki o zwiększenie rentowności, o lepsze wykorzystanie urządzeń, obniżenie kosztów własnych, eliminację strat i nieprodukcyjnych wydatków. Wzmoczenie walki o oszczędność w gospodarce jest doniosłym zadaniem kierowników przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych. Istniejące rezerwy należy ujawniać i wykorzystywać. W warunkach nieustannego wzrostu produkcji, wyposażenia wszystkich gałęzi gospodarki w nowoczesne urządzenia techniczne, wzrastających kwalifikacji zawodowych pracowników socjalistycznych przedsiębiorstw i rozwijającego się szeroko w całym kraju socjalistycznego współzawodnictwa o podwyższenie wskaźników wydajności pracy — istnieją wszelkie dane dla stałego obniżania kosztów własnych produkcji.

A. Zwieriew wskazuje na konieczność zwrócenia większej uwagi na zaniedbane niejednokrotnie zagadnienie pogłębiania znajomości ekonomiki produkcji, systematycznego kontrolowania przebiegu wykonania planu kosztów produkcji, pogłębiania w przedsiębiorstwach rozrachunku gospodarczego. Powodzenie walki o uzyskanie oszczędności będzie zapewnione, jeżeli kierownicy i pracownicy przedsiębiorstw będą zajmować się tymi sprawami codziennie, więcej uwagi poświęcą sprawom kalkulacji i finansów i stale czuwać będą nad wykonaniem zadań w zakresie obniżenia kosztów własnych.

Jednym ze źródeł dochodów budżetowych są środki otrzymywane z dobrowolnej subskrypcji pożyczek państwowych oraz środki zakumulowane przez kasy

oszczędności i państwowe zakłady ubezpieczeń, lokowane następnie w pożyczkach państwowych.

Dochody z subskrypcji pożyczek zaplanowano na rok 1951 w wysokości 33,237 milionów rubli. Pożyczki te są nie tylko źródłem finansowania inwestycji, lecz także źródłem zwiększenia dochodów ludności. W roku 1951 ludność otrzyma wygranych z wylosowanych obligacji pożyczek państwowych na sumę 5 miliardów rubli. Wzrost wkładów w kasach oszczędności jest jednym ze wskaźników stałego wzrostu zarobków mas pracujących oraz probierzem zaufania do pieniądza radzieckiego. Saldo wkładów oszczędnościowych ludności wzrosło z 7,3 miliarda rubli w roku 1910 do 18,5 miliarda rubli na 1.I.1951 r. W r. 1951 przewidziano wpływy do kas oszczędności od ludności w wysokości 3,5 miliarda rubli.

Podatki opłacane przez ludność zaplanowano na rok 1951 w wysokości 43,1 miliarda rubli. Pewien wzrost, w porównaniu z rokiem ubiegłym, tłumaczy się dalszym zwiększeniem funduszu płac robotników i pracowników umysłowych oraz korektą stawek podatku dochodowego w odniesieniu do niektórych grup ludności.

W przeciwieństwie do ZSRR, gdzie podatki pobrane od ludności są nieznaczne, w krajach kapitalistycznych stanowią one przeważającą część wszystkich wpływów budżetowych. I tak np. w USA w r. 1938/39, wpływy podatkowe wyniosły 4,73 miliarda dolarów, czyli 83,4% wszystkich dochodów, a w r. 1950/51 zapreliminowano je w kwocie 36,2 miliarda dolarów, czyli 96,9% wszystkich dochodów²⁾.

W ZSRR budżet na r. 1951 przewiduje wpłaty od ludności stanowiące jedynie 9,4% całości dochodów budżetowych. W państwach kapitalistycznych podatki są narzędziem dodatkowego wyzysku mas pracujących i obniżenia ich stopy życiowej. „Każdy nowy podatek spycha proletariat o jeden stopień niżej, zniesienie zaś jakiegokolwiek starego podatku przyczynia się do zwiększenia nie płac lecz zysków“³⁾.

*

*

*

Wzrost akumulacji wynikający z nieustannego wzrostu produkcji, wydajności pracy oraz związanego z tym obniżania się kosztów własnych umożliwił w budżecie państwowym ZSRR na rok 1951 dalsze zwiększenie wydatków na gospodarkę narodową i podniesienie materialnego i kulturalnego dobrobytu mas pracujących w porównaniu z rokiem ubiegłym. Globalna kwota wydatków budżetowych jak już wspominaliśmy wyżej, ustalona została w wysokości 451 miliardów 503 milionów rubli tj. wzrosła o 9,4% w porównaniu do roku 1950.

Wzrastające z roku na rok wydatki budżetu państwowego stanowią jeszcze jeden dowód olbrzymiej dynamiki budownictwa gospodarczego i kulturalnego państwa radzieckiego.

Struktura strony wydatkowej budżetu ZSRR na rok 1951, w porównaniu do roku 1950, w najogólniejszym podziale przedstawia się jak następuje:

²⁾ wg danych A. Zwieriewa: Budżet państwowy ZSRR w ostatnim roku powojennego stalinowskiego planu 5-letniego, „Planowoje Choziajstwo“, 1950 r. Nr 4.

³⁾ K. Marks i F. Engels, Dzieła, tom VIII (wyd. ros.) str. 311.

Wyszczególnienie	w milionach rubli	
	1950 r.	1951 r.
Ogółem wydatki	412.665	451.503
W tym:		
Gospodarka narodowa	157.312	178.474
Rozwój urządzeń kulturalno-socjalnych	116.818	120.785
Obrona narodowa	82.867	96.376
Administracja	13.846	14.295

Wydatki na finansowanie gospodarki narodowej stanowią w r. 1951 podobnie jak w latach ubiegłych, najważniejszą pozycję wydatków budżetu radzieckiego (39,5% całości wydatków budżetowych).

W związku z realizacją stalinowskiego programu stworzenia bazy materialnej komunizmu główna część środków na sfinansowanie gospodarki narodowej zostanie zużyta na cele inwestycyjne; na cele te przeznaczono 132 miliardy rubli, w tym 98 z budżetu a 34 ze środków własnych przedsiębiorstw. Niezależnie od tego 3,7 miliarda rubli pochłona prace projektowe.

Obniżenie kosztów robót budowlanych przez wykorzystanie istniejących w tej dziedzinie rezerw jest zagadnieniem nader ważnym. Z tego też względu Rada Ministrów ZSRR, zgodnie ze wskazaniami J. Stalina, nakreśliła w podjętych w roku ubiegłym uchwałach obszerny program prac, mających na celu ujawnienie i lepsze wykorzystanie rezerw oraz poważną obniżkę kosztów wykonawstwa inwestycyjnego.

Budżet ZSRR jest jednym z głównych źródeł finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw. System finansowy kontroluje stopień wykorzystania środków obrotowych przez poszczególne przedsiębiorstwa i oddziałuje na ich gospodarkę poprzez stosowanie odpowiednich metod finansowych i kredytowych mających na celu lepsze wykorzystanie środków, przyspieszenie ich obiegu, poprawę sytuacji gospodarczej i finansowej.

W roku 1951, w związku z dalszym wzrostem produkcji, normatywy środków obrotowych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych wzrosną o 11,3 miliarda rubli. Wzrost ten zostanie sfinansowany ze źródeł budżetowych w sumie 5,4 miliarda rubli, z zysków zaś i innych środków organizacji gospodarczych na sumę 5,9 miliarda rubli.

W r. 1949, a zwłaszcza 1950 w wyniku szeroko rozwijającego się socjalistycznego współzawodnictwa i akcji rządu, zmierzającej do likwidacji ponadnormatywnych zapasów materiałowych, nastąpiło znaczne przyspieszenie obiegu i usprawnienie wykorzystania środków obrotowych. W ciągu 9 miesięcy 1950 r. w porównaniu z takim samym okresem roku 1949, obieg normowanych środków obrotowych w przedsiębiorstwach przemysłowych został przyspieszony o 5,1%.

Zarówno w przemyśle, jak i w innych gałęziach gospodarki narodowej istnieją jeszcze duże możliwości dalszego przyspieszenia obiegu środków obrotowych. Wzmoczenie wysiłków nad dalszym przyspieszeniem obiegu jest ważnym zadaniem działalności przedsiębiorstw socjalistycznych, organów finansowych i Banku Państwa.

Wobec konieczności lepszego wykorzystania funduszy obrotowych uwzględniono w budżecie na rok 1951 dalsze przyspieszenie obiegu w porównaniu do roku 1950 przeciętnie o 4,6%.

Poważne środki finansowe przeznaczone zostały na gospodarkę rolną i leśną. Wynoszą one w tym roku 39 miliardów rubli, czyli o 4,8 miliarda rubli więcej niż w roku 1950. Umożliwi to wzrost kultury rolnej, realizację stalinowskiego planu przeobrażenia przyrody i trzyletniego planu rozwoju hodowli zwierząt w kołchozach i sowchozach oraz wzmoczenie mechanizacji i elektryfikacji gospodarki rolnej.

Podobnie jak w latach ubiegłych, dużo uwagi zwrócono na prawidłowe finansowanie wszechstronnego rozwoju detalicznego obrotu towarowego jako jednego z warunków dalszego wzrostu dobrobytu narodu radzieckiego. Znaczne obniżenie cen na artykuły masowego spożycia powoduje, że konsumenci stawiają aparatowi handlowemu coraz to większe wymagania. Od stałego podnoszenia jakości i rozszerzania asortymentu towarów zależy więc pomyślne wykonanie planu obrotu towarowego.

Jednym z warunków dalszego usprawnienia działalności organizacji handlowych jest pogłębienie rozrachunku gospodarczego i poprawa sytuacji finansowej tych organizacji osiągalne na drodze systematycznego obniżania kosztów obrotu handlowego. Rozszerzenie obrotu przy równoczesnym umocnieniu finansów handlu przyczyni się w dużym stopniu do pomyślnej realizacji budżetu w roku 1951.

Podniesienie dobrobytu i poziomu kulturalnego ludu pracującego było zawsze i jest w Związku Radzieckim przedmiotem szczególnej troski rządu i partii. Tym też tłumaczyć należy przeznaczenie w roku bieżącym na cele budownictwa urządzeń socjalno-kulturalnych wysokiej sumy 120,8 miliarda rubli, stanowiącej 26,8% całości wydatków budżetu państwowego.

Z ogólnej sumy wydatków na cele socjalno-kulturalne, na oświatę przeznaczono 59 miliardów rubli, na ochronę zdrowia i kulturę fizyczną — 21,9 miliarda rubli, na opiekę społeczną — 22,3 miliarda rubli i na zasiłki państwowe dla matek liczego potomstwa oraz dla matek samotnych — 4,1 miliarda rubli.

Fundusze powyższe zapewnią dalsze rozszerzenie sieci szkół, technikum, wyższych uczelni, instytutów naukowych, przedszkoli, domów wypoczynkowych, sanatoriów itd. Cyfry te stanowią żywą ilustrację stalinowskiej troski o rozwój socjalistycznej kultury.

Zupełnie inna sytuacja istnieje w państwach kapitalistycznych. Państwa kapitalistyczne wydają na cele wojskowe olbrzymie sumy, przeznaczając na cele kulturalne minimalne kwoty. Tak np. w USA w r. 1950/51, wydatki na oświatę wyniosły zaledwie 1% ogółu wydatków budżetowych i te już i tak nieznaczne fundusze zostały następnie pomniejszone przez rząd USA. Przeważającą część wydatków budżetu państwowego ZSRR przeznacza się na cele gospodarcze i kulturalne. Dokonując wielkich wysiłków gospodarczo-organizacyjnych i kulturalno-wychowawczych, rząd radziecki dba również o wzmocnienie obronności Związku Radzieckiego, przewodzącego w walce o trwały pokój na świecie.

Wydatki na obronę stanowią w r. 1951 — 21,3% całości wydatków budżetu w porównaniu z 32,5% w przedwojennym roku 1940.

Stanowi to odzwierciedlenie prowadzonej konsekwentnie przez rząd radziecki polityki pokoju. Polityka ta znajduje coraz potężniejsze poparcie całej postępowej ludzkości i wzmacnia rosnące z dnia na dzień siły obrońców pokoju na całym świecie.

Wręcz odmienny obraz przedstawiają budżety państw kapitalistycznych, przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji, gdzie sfery rządzące

otwarcie prowadzą politykę przygotowywania nowej wojny światowej. Prowadząc przygotowania do nowej wojny, państwa imperialistyczne ogromnie zwiększają wydatki wojskowe, przerzucając ich ciężar na barki mas pracujących, obniżając ich i tak już niski poziom stopy życiowej. W r. 1949/50 w USA wydatki na cele wojenne wyniosły 68% wszystkich wydatków, w roku 1950/51 aż 76%. W budżecie na rok 1951/52 jak to już wskazuje orędzie Trumana do Kongresu, wydatki na cele wojskowe zaplanowane zostały na 50 miliardów dolarów, czyli w kwocie prawie 50 razy większej niż w przedwojennym roku 1938/39.

W świetle powyższych cyfr staje się oczywista trafność określenia, iż budżet ZSRR na rok 1951 jest budżetem pokoju i nowym wymownym świadectwem pokojowej polityki Związku Radzieckiego.

Po szczegółowym przedyskutowaniu projektu budżetu, Rada Najwyższa ZSRR jednomyślnie zatwierdziła przedłożony projekt z poprawkami przyjętymi przez Komisję Budżetową. Ustawa o budżecie państwowym ZSRR na rok 1951 po uwzględnieniu przyjętych poprawek przewiduje ogółem po stronie dochodów 458.716 milionów rubli, ogółem po stronie wydatków 451.502 miliony rubli z nadwyżką dochodów nad wydatkami w wysokości 7.214 milionów rubli.

Rząd i Partia postawiły na rok 1951 wielkie zadania w dziedzinie rozwoju gospodarki i umocnienia radzieckich finansów. Budżet państwowy ZSRR musi zmobilizować środki finansowe potrzebne dla wykonania planu gospodarczego.

W podsumowaniu dyskusji w sprawie budżetu państwowego na rok 1951, Minister Finansów ZSRR A. Zwieriew powiedział m. in.

„Wykonanie budżetu państwowego przyczyni się do dalszego wzrostu sił wytwórczych i rozkwitu kultury narodów Związku Radzieckiego.

Nie ulega żadnej wątpliwości, że w 1951 roku naród radziecki zespolony wokół swej awangardy — partii bolszewickiej, osiągnie nowe wielkie sukcesy w budownictwie gospodarczym i kulturalnym, we wzmocnieniu potęgi naszej Ojczyzny, pewnie kroczącej do komunizmu pod kierownictwem wielkiego wodza i nauczyciela — towarzysza Stalina“.

Budżet państwowy ZSRR na rok 1951 odzwierciedla pokojową wolę narodu radzieckiego oraz wyniki konstruktywnej polityki rządu radzieckiego we wszystkich dziedzinach gospodarki narodowej.

K. PŁOTNIKOW

Budżet państwa socjalistycznego

Istota budżetu państwowego ZSRR wywodzi się organicznie z istoty ustroju socjalistycznego, z zadań i funkcji radzieckiego państwa socjalistycznego, z charakteru jego działalności gospodarczej. Związek Radziecki opiera się na bazie gospodarczej, która tworzy wyjątkowo sprzyjające warunki dla systematycznego wzrostu majątku społecznego oraz stałego rozwoju społeczeństwa socjalistycznego. Podstawą gospodarczą Państwa Radzieckiego jest socjalistyczny system gospodarki oraz socjalistyczna własność narzędzi i środków produkcji. Działalność gospodarcza Państwa Radzieckiego jest uwarunkowana istotą wyżej wymienionej podstawy ekonomicznej.

Jednym z najważniejszych narzędzi w urzeczywistnianiu gigantycznego planu budownictwa gospodarczego i kulturalnego jest budżet państwowy ZSRR — jako zasadniczy plan finansowy państwa socjalistycznego. Planowością socjalistycznego systemu gospodarki narodowej ZSRR jest też uwarunkowana planowość naszych finansów. Wynikający z narodowego planu gospodarczego radziecki budżet państwowy, który jest jednym z najważniejszych czynników realizacji tego planu, posiada moc prawną ustawy państwowej. Jest on dyrektywą decydującą o wykonaniu zadań rozszerzonej socjalistycznej reprodukcji, wszechstronnym zaspokojeniu wzrastających potrzeb społeczeństwa socjalistycznego.

Państwo Radzieckie posługiwało się budżetem w celu socjalistycznego przekształcania społeczeństwa oraz posługuje się nim i nadal dla budowy potężnego gmachu komunizmu. Przy pomocy systemu budżetowego Państwo Radzieckie dzieli wstępnie i wtórnie zasadniczą część dochodu narodowego, zgodnie z interesami i zadaniami budowy podstaw ustroju komunistycznego. Państwo mobilizuje określony fundusz środków pieniężnych kieruje go na finansowanie rozwoju sił wytwórczych, zwiększenie majątku społecznego, podniesienie dobrobytu narodu radzieckiego, wzmocnienie niezależności i obronności kraju. Budżet ZSRR odgrywa też ogromną rolę w realizacji leninowsko-stalinowskiej polityki narodowościowej. Rozdzielając planowo środki finansowe przy pomocy systemu budżetowego, Państwo Radzieckie w czasie historycznie bardzo krótkim wyzwoliło masy ludowe z ubóstwa i ciemnoty, na jaką były skazane przez rząd carski. Podniosło ono do niebywałego dotąd rozkwitu gospodarkę narodową oraz kulturę materialną i duchową społeczeństwa.

Zgodnie z narodowym planem gospodarczym budżet socjalistyczny ustala wysokość wydatków (kredytów), finansuje inwestycje, zapewnia wzrost środków obrotowych, oraz pokrywa inne potrzeby gospodarki narodowej, budownictwa społeczno-kulturalnego, administracji i obrony. Budżet odgrywa najważniejszą i aktywną rolę, jako narzędzie kontroli wytwórczości i obrotu przy pomocy rubla. Kontrolując pracę przedsiębiorstw socjalistycznych przy pomocy rubla, budżet przyczynia się do pogłębienia rozrachunku gospodarczego i do wzmocnienia planowej dyscypliny finansowej w gospodarce narodowej.

Socjalistyczny charakter budżetu państwowego ZSRR jasno odzwierciedla się zarówno w przeznaczeniu środków budżetowych jak i w charakterze źródeł dochodów budżetowych, wśród których przeważa akumulacja socjalistyczna. Potęgą gospodarczą państwa socjalistycznego zapewnia stałość i równowagę radzieckiego budżetu.

Budżet państwowy ZSRR służy interesom pracujących, interesom narodu radzieckiego. Zakumulowane i rozdzielone poprzez budżet środki pieniężne stworzyły potężną bazę finansową dla uprzemysłowienia kraju, dla socjalistycznej przebudowy gospodarki rolnej, dla dokonania rewolucji kulturalnej, dla utrwalenia potęgi ekonomicznej i wojennej Państwa Radzieckiego.

W ciągu pierwszej pięciolatki przeznaczono z budżetu ZSRR 53,8 miliardów rubli na potrzeby gospodarki narodowej, w ciągu drugiej pięciolatki — 181,0 miliardów rubli, tj. $\frac{3}{4}$ raza więcej. Za trzy lat trzeciej pięciolatki na pokrycie potrzeb gospodarki narodowej przeznaczono 170,4 miliarda rubli. W drugiej pięciolatce wydatkowano z budżetu na potrzeby socjalno-kulturalne łącznie ze środkami ubezpieczeń społecznych — 4,1 raza więcej aniżeli w pierwszej pięciolatce, a 14 razy więcej, aniżeli w okresie pięcioletnim poprzedzającym pierwszą pięciolatkę. W okresie wojny ojczyźnianej i w powojennym okresie odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej, budżet państwowy ZSRR wyraża stały wzrost potęgi Radzieckiego Państwa Socjalistycznego. Bardzo duże i zwiększające się z każdym rokiem kredyty budżetowe, są rzeczywistą gwarancją praw mas pracujących ZSRR do pracy, odpoczynku i nauki. Państwo wydaje ogromne sumy na uzdrowiska, sanatoria, domy wypoczynkowe i bezpłatną pomoc lekarską.

Radziecki system budżetowy, łącząc w budżecie państwowym ZSRR budżety poszczególnych republik i budżety miejscowe obok budżetu wszechzwiązkowego, zabezpiecza utrwalenie demokracji radzieckiej jako też wzrost gospodarki i kultury wszystkich narodów ZSRR.

Budżet ZSRR różni się zasadniczo od budżetów państw kapitalistycznych. Budżety kapitalistyczne służą interesom klas panujących, umożliwiając wciąż ekspansji imperialistycznej i chłopstwa pracującego, służąc rosnącej wciąż ekspansji imperialistycznej.

Rzeczywistość, fakty obalają pseudo-naukowe wymysły ekonomistów burżuazyjnych, twierdzących, jakoby budżety państw kapitalistycznych stanowiły formę zaspokojenia zbiorowych potrzeb społeczeństwa. Budżety państw kapitalistycznych podporządkowane są ściśle egoistycznym interesom imperialistycznych potentatów, ale nie zaspokojeniu zbiorowych potrzeb społeczeństwa. Świadczą o tym ogromne wydatki na zbrojenia i utrzymanie armii, które wykorzystywane są przez imperialistów dla wojen zaborczych oraz dla wyzysku narodów zależnych i półzależnych. Świadczą o tym ogromne sumy, wydawane przez państwa kapitalistyczne na utrzymanie kosztownego, rozbudowanego aparatu przemocy i ucisku mas ludowych.

Przygotowując nową wojnę światową, państwa imperialistyczne znacznie powiększają kredyty na cele wojenne. W USA wydatki wojenne lat 1949—1950 zwiększyły się w porównaniu z rokiem 1938—1939 14 razy. Ogólna suma wydatków wojennych w budżecie USA stanowi 28,4 miliarda dolarów, co wynosi ponad $\frac{2}{3}$ całego budżetu. W orędziu Trumana do Kongresu wykazano, że w 1950—1951 roku budżetowym wydatki wojenne USA wyniosą wraz z pomocą wojenną dla zmarszalizowanych krajów ponad 32 miliardy dolarów, albo prawie 76% całości budżetu. Wydatki wojenne Anglii przewyższają każdą inną pozycję budżetową. Wydatki na utrzymanie armii, marynarki wojennej, lotnictwa wojennego oraz inne wydatki wojenne wynosiły w 1949—1950 roku 30% całości wydatków budżetowych. Wydatki wojenne Francji w r. 1949 wzrosły w porównaniu z r. 1946 przeszło czterokrotnie. Kredyty na cele wojenne w Italii w r. 1949—1950 osiągnęły jedną trzecią budżetu. Wydatki wojenne Szwecji są obecnie 8 razy większe aniżeli przed wojną.

Skutkiem niepohamowanej gonitwy zbrojeń w państwach kapitalistycznych wydatki wojenne pęcznieją niepomiarnie, wydatki zaś na oświatę i ochronę zdrowia kurczą się do ostatecznych granic, stanowiąc minimalne pozycje w budżecie. W latach 1950—1951 wydatki na oświatę i ochronę zdrowia w USA stanowią zaledwie 2% całości wydatków. Około 20 milionów analfabetów w USA — oto wymowny wskaźnik „kultury” amerykańskiej. Około 6 milionów dzieci nie uczy się z powodu niedostatecznej ilości szkół, wykładowców i z powodu nędzy rodziców. Cyfry budżetowe wyraźnie wskazują, w jaki sposób koła rządowe USA „troszczą” się o oświatę ludową. W wielu państwach kapitalistycznych nie ma bezpłatnej pomocy lekarskiej. 50% ludności USA, której średni dochód nie osiągał 3 tysięcy dolarów (nie mówiąc już o milionach bezrobotnych), nie może sobie pozwolić nawet na nieznaczny wydatek na leczenie, ludność ta jest więc pozbawiona pomocy lekarskiej. Sieć szpitali w USA

jest zupełnie niewystarczająca. Sieć prywatnych, „dobroczynnych” szpitali jest pod groźbą likwidacji.

W naszym kraju podstawowym i decydującym źródłem dochodów budżetu państwowego jest produkt dodatkowy społeczeństwa socjalistycznego. Przy stałym wzroście dochodu społecznego, właściwym dla gospodarki socjalistycznej, istnieją warunki dla stałego wzrostu produktu dodatkowego, dla zwiększenia akumulacji socjalistycznej, głównego źródła dochodów radzieckiego budżetu państwowego.

Stosunkowo nieznaczące miejsce w porównaniu z dochodami z gospodarki uspołecznionej zajmują w budżecie radzieckim wpłaty ludności z tytułu podatków i opłat. Zresztą istota tych podatków oraz kierunek ich różni się zasadniczo od podatków państw kapitalistycznych. Wykonując swoje obowiązki podatkowe wobec państwa, obywatele radzieccy uczestniczą tym samym w tworzeniu bazy finansowej budownictwa socjalistycznego. Wpływy z podatków radzieckich mobilizowane przez budżet, ulegają wtórnemu podziałowi na cele produktywne społecznie potrzebne, w pełni odpowiadające potrzebom państwa socjalistycznego oraz potrzebom szerokich mas pracujących.

Zupełnie inny charakter mają dochody budżetowe państw kapitalistycznych. Podatki państw kapitalistycznych mają przeznaczenie nieproduktywne; obraca się je na utrzymanie armii, policji, więzień, aparatu biurokratycznego; służą one celom miażdżenia oporu proletariatu i pracujących mas chłopskich, przyczyniając się do bezwzględnej i względnej uboższyny proletariatu. Według informatora statystycznego „Księga faktów o pracy” wydanego w Nowym Jorku, same tylko federalne podatki w USA wzrosły z 8 miliardów dolarów w r. 1941 do 47,5 miliarda dolarów w 1950 r. Jednocześnie mimo ogromnego wzrostu zysków monopoli amerykańskich, wpływy z podatków od zysków skurczyły się.

Ciężary podatkowe grup ludności USA o niskim poziomie zarobków wzrosły w ostatnich latach czterokrotnie, natomiast ciężary podatkowe przypadające na kapitalistów skurczyły się o 44%. Jak zakomunikował przewodniczący narodowego związku przedsiębiorców, ogólna suma podatków we Francji osiągnie 2 tryliony 250 miliardów franków. Podatki wzrosły we Francji w porównaniu z okresem przedwojennym 30-krotnie, przy czym główny ciężar podatków spada na barki mas pracujących.

Pożyczki państwowe w krajach kapitalistycznych są formą dodatkowego wyzysku mas pracujących. Pożyczki te wykorzystuje się z reguły na pokrycie deficytu budżetowego, powstałego głównie z powodu nadmiernie rozdętych wydatków wojennych. Deficyt budżetowy stał się normalnym zjawiskiem w państwach kapitalistycznych. W minionym 32-letnim okresie po I wojnie światowej w Italii było 32 deficytowych budżetów, we Francji — 30, w Anglii — 24, w USA — 23. Budżet państwowy USA na rok 1949—1950 wykazuje deficyt 5,5 miliarda dolarów, a w r. 1950—1951 deficyt budżetowy osiągnie, według oceny prasy amerykańskiej, 6,7 miliarda dolarów, czyli wzrośnie o 1,2 miliarda dolarów. Spłata pożyczek i oprocentowanie odbywa się w państwach kapitalistycznych kosztem podatków: każda nowa pożyczka pociąga za sobą zwiększenie ciężaru podatkowego, spoczywającego na barkach mas pracujących.

Jak widzimy, charakter, kierunek i funkcje radzieckiego budżetu państwowego oraz budżetów krajów kapitalistycznych są diametralnie różne. Zdecydowana wyższość radzieckiego, socjalistycznego ustroju społecznego oraz państwowości radzieckiej nad kapitalistycznym ustrojem społecznym i państwowym m. in. opiera się o zdecydowaną wyższość budżetu radzieckiego w porównaniu z budżetami krajów kapitalistycznych. Budżet radziecki wynika w całej pełni z interesów narodu, sprzyja bezustannemu wzrostowi sił wytwórczych kraju oraz rozkwitowi kultury socjalistycznej, ciągłemu rozwojowi społeczeństwa socjalistycznego i wzmocnieniu Państwa Radzieckiego.

Zalety ekonomiki socjalistycznej stworzyły sprzyjające warunki dla ogromnego wzrostu dochodów w budżecie państwowym ZSRR. W czasie trzech stalinowskich pięcioletek budżet państwa radzieckiego wzrósł 24-krotnie. Żaden kraj nie zna takiego tempa wzrostu.

Ekonomiści burżuazyjni często zadają pytanie, skąd bierze Związek Radziecki setki miliardów rubli na gigantyczne inwestycje, na powszechne zaspokojenie potrzeb socjalno-kulturalnych narodu i na obronę kraju. Ekonomści burżuazyjni, żyjąc wśród pojęć rzeczywistości kapitalistycznej, nie mogą zrozumieć, że w warunkach kapitalizmu niemożliwe jest tak szybkie tempo akumulacji jak w ZSRR, ponieważ kapitaliści zagarniają sobie większą część dochodu narodowego i zużywają tę część nieproduktywnie.

Struktura dochodów budżetu państwowego ZSRR jest nierozłącznie związana z właściwościami ustroju społecznego naszego kraju i ze szczególnym charakterem państwa socjalistycznego, które jest właścicielem narzędzi i środków produkcji. Podstawowym źródłem dochodów budżetu państwowego ZSRR są dochody i akumulacja gospodarki socjalistycznej. Źródło to zwiększa się systematycznie wraz z rozwojem przemysłu, rolnictwa, wraz z rozwojem i wzmocnieniem ekonomii socjalistycznej. Ciężar gatunkowy dochodów z gospodarki socjalistycznej stanowił w budżecie 1949 r. około 90%. Wśród dochodów tych główne miejsce zajmuje podatek obrotowy i wpłaty z zysku. Charakterystyczne są dane o dochodach budżetu państwowego ZSRR za lata stalinowskiej pięciolatki powojennej (w miliardach rubli).

	1946 r.	1947 r.	1948 r.	1949 r.	1950 r.
Dochody ogółem	325,4	386,2	410,5	437,0	433,2
w tym:					
Podatek obrotowy	190,9	239,7	247,3	245,5	239,1
Wpłaty z zysku	16,6	22,6	27,2	42,2	40,0
Podatki i opłaty od ludności	22,7	28,0	33,2	33,7	36,4
Pożyczki państwowe	24,7	25,7	23,9	27,6	31,8

Jak widzimy, decydującą rolę w zakresie źródeł dochodów budżetu państwowego ZSRR odgrywa akumulacja gospodarki socjalistycznej. Ciężar gatunkowy podatku obrotowego i wpłat z zysków stanowi dwie trzecie ogólnej sumy dochodów w r. 1950.

Istota ekonomiczna podatku obrotowego i zysku jest jedna: są to dwie formy produktu dodatkowego, tworzonego w przedsiębiorstwach socjalistycznych, realizowanego w postaci różnicy między planowaną, hurtową czy detaliczną ceną towarów, a kosztem własnym towarów. Wielkość tej różnicy określa państwo, planując koszt własny i cenę towarów. Część tej różnicy, wydzieloną przez państwo w cenie towarów, odprowadza się do budżetu w formie podatku obrotowego, pozostała zaś część w postaci zysku zostaje w przedsiębiorstwie na uzupełnienie środków obrotowych, na finansowanie inwestycji oraz na tworzenie funduszu dyrektorskiego. Nadwyżkę, tj. zysk pozostały po pokryciu wyżej wymienionych potrzeb, przelewa się również do budżetu w formie wpłat z zysku.

Podatek obrotowy jest ściśle określoną częścią ceny towarów, którą przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze przelewają do budżetu niezależnie od wykonania jakościowych wskaźników planu. Wpływy z tytułu podatku obrotowego zwiększają się z roku na rok w związku ze wzrostem produkcji, rozszerzaniem obrotu towarowego i zwiększeniem akumulacji w gospodarce socjalistycznej. Jeżeli w r. 1933 na ogólną sumę 46,4 miliarda rubli dochodów budżetu państwowego ZSRR wpłynęło 27,0 miliardów rubli w formie podatku obrotowego, to w r. 1940 na ogólną sumę dochodów budżetowych w wysokości 180,2 mln. rubli, wpływy z tytułu podatku obrotowego wynosiły 105,9 mln. rub., co stanowi 58,7%. Wpływy z tytułu podatku obrotowego wyniosły w r. 1950 239,1 miliarda rubli, albo 55,2% ogólnej sumy dochodów budżetowych.

Wysokość wpłat z zysku zależy tak od wykonania ilościowych i jakościowych wskaźników planu produkcji jak od zapotrzebowania przedsiębiorstwa na środki dla reprodukcji rozszerzonej (nakłady inwestycyjne i zwiększenie własnych środków

obrotowych). Wysokość wpłat z zysku do budżetu państwowego ZSRR wzrosła z 3,3 miliarda rubli w 1933 r. do 42,2 miliarda rubli w 1949 r. — czyli 12,8 raza.

Potęga ekonomiki radzieckiej i ogromna przewaga socjalistycznego systemu gospodarki umożliwiły finansom radzieckim oraz budżetowi państwowemu ZSRR przezwyciężenie ciężkich doświadczeń Wielkiej Wojny Ojczyźnianej. Budżet radziecki stał się w warunkach wojennej ekonomiki jednym z najważniejszych czynników akumulacji środków na potrzeby frontu, dla zwycięstwa nad wrogiem. Podstawowymi źródłami dochodów budżetowych zarówno w okresie wojny jak i w czasie budownictwa pokojowego były wpływy z przedsiębiorstw państwowych i organizacji gospodarczych. Wpływy z tytułu podatku obrotowego i wpłat z zysku wynosiły w czasie wojny 473 miliardy rubli, czyli około 45% ogólnej sumy dochodów budżetowych. Suma dochodu z gospodarki socjalistycznej w okresie wojennym wyniosła ponad 70% całości dochodów budżetu ZSRR.

Bujny rozwój sił twórczych w latach powojennych i ciągle wzrastający twórczy wysiłek narodu radzieckiego, przyczyniły się do szybkiego wzrostu i wzmocnienia radzieckiego budżetu państwowego oraz zwiększenia środków finansowych dla przeprowadzenia wielkich prac Planu Stalinowskiego.

Budżet państwowy ZSRR wykonany był w r. 1947 po stronie dochodów w sumie 386,2 miliarda rubli, a po stronie wydatków w sumie 361,5 miliarda rubli. Nadwyżka dochodów nad wydatkami wyniosła w r. 1947 24,7 mld. rub. Stworzyło to, oprócz nagromadzenia rezerw materiałowych, warunki finansowe sprzyjające przywróceniu pełnowartościowego rubla radzieckiego oraz przejściu do wolnego handlu radzieckiego, bez kartek, z zastosowaniem jednolitych cen państwowych. Reforma pieniężna i zniesienie systemu kartkowego odegrały ogromną rolę w dalszym szybkim wzroście dochodów budżetu państwowego ZSRR. Zwiększenie akumulacji i podwyższenie rentowności w całej gospodarce narodowej znacznie wzmacniały bazę dochodową budżetu państwowego ZSRR. W 1948 r. budżet został zbilansowany nadwyżką dochodów nad wydatkami w sumie zł 39,6 mld. rubli. W r. 1949 dochody budżetowe wyniosły 437 miliardów rubli w stosunku do 410,5 miliarda rubli w r. 1948. Odpowiednio zwiększyły się też wydatki z 370,9 miliarda rubli do 412,3 mld. rubli. Nadwyżka dochodów nad wydatkami w r. 1949 równa się sumie 24,7 miliarda rubli. Liczyby te świadczą o ciągłym wzroście powojennej ekonomiki radzieckiej.

Z jednej strony powojenne osiągnięcia rozwoju gospodarki radzieckiej, z drugiej strony spadek kursu walut państw kapitalistycznych doprowadziły do tego, że siła nabywcza rubla stała się większa, aniżeli jego kurs oficjalny. W związku z tym z dniem 1 marca 1950 r. zaniechano określania kursu rubla w stosunku do walut zagranicznych na bazie dolara amerykańskiego. Kurs rubla oparto na bardziej trwałej podstawie, zgodnie z wartością jego w złocie. Jest to wymownym dowodem wzrostu potęgi ekonomicznej ZSRR i jego wielkiej przewagi nad państwami kapitalistycznymi.

Rok 1950 jest rokiem nowych, jeszcze większych zwycięstw gospodarki narodowej ZSRR, podwyższenia materialnego i kulturalnego poziomu dobrobytu narodu radzieckiego, wzmocnienia potęgi ekonomicznej państwa socjalistycznego. Pogłębienie rozrachunku gospodarczego, przyspieszenie obiegu środków obrotowych w przemyśle, podniesienie rentowności przedsiębiorstw, tworzą w r. 1950 warunki sprzyjające dalszej akumulacji socjalistycznej. W r. 1950 zysk przedsiębiorstw państwowych i organizacji gospodarczych wyniósł 70,7 miliarda rubli, tj. 3 razy więcej, aniżeli w pierwszym roku powojennej pięcioletki. Pozwoliło to znacznie powiększyć w r. 1950 nakłady na inwestycje i dało przedsiębiorstwom wzrost środków obrotowych na skutek wzrostu dochodów własnych.

Dochody budżetu państwowego ZSRR na r. 1950 określone zostały w kwocie 433,2 miliarda rubli; w tym wpływy z podatku obrotowego stanowiły 239,1 miliarda rubli, wpłaty z zysku — 40,0 miliardów rubli, wpływy z podatków i opłat od ludności — 36,4 miliarda rubli oraz wpływy z pożyczek państwowych 31,8 miliarda rubli.

Duże powodzenie pożyczek państwowych w naszym kraju świadczy o bezgranicznym zaufaniu narodu radzieckiego do swego państwa, o ogromnym zainteresowaniu

mas pracujących ZSRR w osiągnięciach socjalistycznego budownictwa oraz ich oddaniu organizatorowi zwycięstw socjalizmu — partii Lenina-Stalina. Za cały okres istnienia radzieckiego kredytu państwowego wypłacono ludności 27,5 miliarda rubli, wygranych łącznie z wartością umorzonych (wykupionych) obligacji. W samym tylko r. 1949 ludność otrzymała około 2,5 miliarda rubli, a w 1950 r. wypłacono wygranych na sumę 3,5 miliarda rubli.

Radzieckie państwo socjalistyczne wykorzystuje swój budżet dla rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej i zbudowania komunistycznego społeczeństwa. Środki państwowego budżetu ZSRR przeznacza się na finansowanie: 1) gospodarki narodowej, 2) urzędów społeczno - kulturalnych, 3) obrony Ojczyzny socjalistycznej, 4) na utrzymanie administracji państwowej. Te cztery podstawowe cele wydatkowania środków państwowych dzielą się dalej na różne dziedziny gospodarki, kultury i administracji.

Właściwości każdego z tych rodzajów wydatków wynikają z treści odpowiednich zadań, stojących przed naszym państwem. Nakłady na finansowanie gospodarki narodowej znacząco wzmacniają bazę materialną rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej. Finansowanie urzędów społeczno-kulturalnych zapewnia rozszerzoną reprodukcję wykwalifikowanych kadr, szybki wzrost poziomu kulturalnego mas ludowych, podniesienie zdrowotnych warunków pracy i polepszenie bytu świata pracy. Wydatki na obronę wzmacniają wojenno-ekonomiczną potęgę naszej Ojczyzny. Wydatki na administrację państwową zapewniają utrzymanie władz państwowych, organizujących i kierujących procesem materialnej wytwórczości socjalistycznej i budownictwa kulturalnego oraz stojących na straży rewolucyjnego porządku i praworządności w kraju.

Na finansowanie przemysłu skierowano poprzez system budżetowy ZSRR w latach 1923/1924/1927 — 2,2 miliarda rubli, w okresie pierwszej pięciolatki — 26,3 miliarda rubli, w okresie drugiej pięciolatki — 75,4 miliarda rubli, w ciągu zaś 3 lat trzeciej pięciolatki — 83,3 miliarda rubli. W ten sposób w ciągu drugiej pięciolatki wydatkowano na rozwój przemysłu socjalistycznego prawie 36 razy więcej, aniżeli w okresie pięcioletnim, poprzedzającym pierwszą pięciolatkę, i 2,9 raza więcej aniżeli w ciągu pierwszej pięciolatki.

Wydatki budżetu państwowego na finansowanie gospodarki rolnej wzrosły z 9,5 miliarda rubli w okresie pierwszej pięciolatki do 36,9 miliarda rubli w okresie drugiej pięciolatki. Taka sama suma skierowana była w ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki na finansowanie gospodarki rolnej.

W drugiej fazie rozwoju naszego socjalistycznego państwa podstawową jego funkcją stała się praca gospodarczo-organizacyjna i kulturalno-wychowawcza. Pociągnęło to za sobą ogromne zwiększenie wydatków na potrzeby społeczno-kulturalne. Wydatki budżetu państwowego na pokrycie potrzeb społeczno-kulturalnych wzrosły z 20,2 miliarda rubli w ciągu pierwszej pięciolatki do 93,7 miliarda rubli w okresie drugiej pięciolatki i do 113,6 miliarda za trzy lata trzeciej pięciolatki. Inwestycje te stokrotnie się opłaciły. Ogromne osiągnięcia kulturalne stały się do dyspozycji mas ludowych. W ZSRR miała miejsce prawdziwa rewolucja kulturalna, jednym z rezultatów której jest stworzenie wielomilionowej armii nowej, narodowej, inteligencji socjalistycznej. Ściśle związana z życiem i praktyką budownictwa socjalistycznego, nauka radziecka stała się w ZSRR naprawdę nauką postępową.

Ciągły wzrost wydatków budżetu państwowego ZSRR jest charakterystyczny dla lat powojennych. Stalinowski program wielkich robót znajduje jaskrawy wyraz w kredytach budżetowych na odbudowę i rozwój gospodarki narodowej, na najroźnorodniejsze urządzenia społeczno-kulturalne i na wzmocnienie potęgi obronnej państwa radzieckiego.

Jasny pogląd na dynamikę wydatków budżetu państwowego ZSRR w okresie powojennym, na ogromny wzrost tych wydatków w porównaniu z przedwojennym 1940 rokiem, dają następujące dane (w miliardach rubli)

Zatwierdzony przez I Sesję Rady Najwyższej ZSRR budżet państwowy, jak wynika z tablicy, przewiduje na rok 1950 dalsze ogromne inwestycje na gospodarkę narodową, które zapewniają z kolei dalszy potężny wzrost rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej.

	1940	1946	1947	1948	1949	1950
Wydatki — ogółem . . .	174,4	307,5	361,5	370,9	412,3	427,9
w tym:						
1) Gospodarka narodowa . . .	58,3	106,2	133,1	149,6	161,9	164,4
2) Urządzenia społeczno-kulturalne	40,9	80,0	105,9	105,6	116,0	120,7
3) Ministerstwo Obrony Narodowej i Marynarki Wojennej . . .	56,8	73,6	66,3	66,3	79,2	79,4
4) Wydatki na utrzymanie organów administracji państwowej . . .	6,8	11,8	31,0	13,1	13,5	13,9

Prawie dwie trzecie całości wydatków na finansowanie gospodarki narodowej przypada na inwestycje, tj. na zwiększenie majątku trwałego naszego kraju. Nakłady te wynoszą w roku 1950 po uwzględnieniu wzrostu zasięgu inwestycji i obniżki cen państwowych 106,5 miliarda rubli. Oprócz tego przeznaczają się na ten cel 29,1 miliarda rubli ze środków własnych przedsiębiorstw i organizacji gospodarczych.

Socjalistyczna gospodarka rolna jest ciągłym przedmiotem troski partii, rządu i osobistej troski tow. Stalina. O trosce w kierunku wszechstronnego wzmocnienia naszych kołchozów i sowchozów (kolektywnych i państwowych gospodarstw rolnych) oraz dalszego wzrostu socjalistycznej uprawy ziemi i hodowli, świadczą poważny wzrost kredytów na te cele w budżecie 1950 roku. W budżecie państwowym ZSRR na 1950 r. przewidziano na te cele 36,6 miliarda rubli zamiast 30,8 miliarda rubli w r. 1949. Równocześnie z poważnymi wydatkami na dalszą mechanizację gospodarki rolnej oraz innymi wydatkami, budżet państwowy przewiduje środki na realizację historycznego, Stalinowskiego Planu, przeobrażenia przyrody stepowych i leśno-stepowych rejonów europejskich części ZSRR. Atak na posuchę rozwija się w ogromnym zasięgu. Urzeczywistnienie tego wielkiego planu zapewni gospodarce rolnej obfite i stałe urodzaje, uczyni pracę kołchoźników jeszcze bardziej wydajną.

W roku 1950 znacznie wzrastają kredyty na urządzenia społeczno-kulturalne. Wydatki na te cele przewidziane są w wysokości 120,7 mld. rubli, tj. o 4,7 miliardów rubli więcej, aniżeli w roku 1949. Oznacza to rozszerzenie zasięgu bezpłatnej pomocy lekarskiej pracującym ZSRR, dalszy rozwój oświaty narodowej i różnego rodzaju usług kulturalnych, wzrost ilości domów wypoczynkowych i sanatoriów, kredyty na oświatę w roku 1950 zwiększają się prawie w trójnasób w porównaniu z rokiem 1940. Ciężar gatunkowy wydatków na naukę w ogólnej sumie wydatków budżetowych na oświatę w 1949 roku dwa razy przewyższa odnośny wskaźnik roku 1940. W roku 1950 zapewniona jest powszechna realizacja wykształcenia siedmioletniego i dalsze rozszerzenie zasięgu pełnego wykształcenia średniego. Wzrost wydatków na kulturę jest najzupełniej zrozumiały w Związku Radzieckim, albowiem nieodłączną cechą ustroju socjalistycznego jest coraz większy wzrost kultury narodowej oraz polepszenie warunków życiowych mas pracujących. W radzieckim budżecie państwowym znajduje swój wyraz wielka Stalinowska troska o rozwój kulturalny naszego kraju.

Partia i rząd realizując wspaniałe plany budownictwa gospodarczego i kulturalnego, mają jednocześnie na widoku wzmocnienie obronności kraju. W roku 1950 zaprojektowano na utrzymanie sił zbrojnych 79,4 miliarda rubli, tj. 18,5% wydatków budżetowych w stosunku do 32,6% w 1940 roku i 23,9% w 1946 roku. Liczby te świadczą wyraźnie o konsekwentnej polityce pokojowej Związku Radzieckiego, która znajduje silne poparcie całej postępowej, przodującej ludzkości.

* * *

Socjalistyczna istota naszego państwa przejawia się w specyficznej strukturze budżetu ZSRR, w zasadniczej różnicy między jego strukturą i strukturą budżetów państw kapitalistycznych. Budżet ZSRR jest głęboko i konsekwentnie demokratyczny.

Wszystkie organy władzy radzieckiej — Rada Najwyższa ZSRR, Rady Najwyższe republik związkowych i autonomicznych, wszystkie Rady delegatów pracujących — obdarzone są obszernymi uprawnieniami budżetowymi i mają swoje budżety. Podstawą prawną uprawnień budżetowych organów władzy państwowej ZSRR jest Konstytucja Stalinowska, która daje związkowym i autonomicznym republikom radzieckim oraz miejscowym Radom delegatów pracujących dużą inicjatywę w zakresie organizacji i prowadzenia ich gospodarki i finansów. Struktura budżetowa ZSRR zapewnia wszystkim ogniom władzy państwowej trwałą bazę finansową.

W państwach kapitalistycznym o ustroju federatywnym brak jest nawet aluzji do jedności demokratycznej systemu budżetowego, która by rzeczywiście oparta była o podstawowe interesy poszczególnych jednostek terytorialnych oraz która by zapewniała całkowitą organiczną bazę dla zaspokajania lokalnych potrzeb ludności. Przeciwnie, dla federacji burżuazyjnych charakterystyczną jest ciągła walka o źródła dochodów między ośrodkiem federatywnym, a członkami federacji: decydujące źródła dochodów zagarnia ośrodki dla siebie, reszcie ogniw federacji pozostają dochody mocno okrojone.

W radzieckiej strukturze budżetowej nie ma i nie może być takiej sytuacji. Budżet państwowy ZSRR, jednoczący wszystkie ognia systemu budżetowego Państwa Radzieckiego nie przeciwstawia interesom lokalnym interesów centrum lecz uwzględnia całkowitą organiczną jedność tych interesów. Struktura budżetowa ZSRR pozwoliła w krótkim historycznie okresie podnieść na wyższy poziom gospodarkę, kulturę wszystkich narodów i rejonów naszego kraju i zapewniła im zwycięski marsz ku komunizmowi.

Budżet związkowy finansuje podstawowe gałęzie przemysłu, rolnictwa, handel zagraniczny, transport kolejowy, wodny, samochodowy, powietrzny, łączność, Siły Zbrojne kraju, urządzenia społeczno-kulturalne o znaczeniu krajowym, pokrywa wydatki na utrzymanie zwierzchnich organów władzy i organów administracji państwowej ZSRR oraz pokrywa wydatki związane z tworzeniem państwowych rezerw materiałowych.

Budżety republik są bazą finansową dla związkowych i autonomicznych republik we wszystkich dziedzinach gospodarki, kultury i administracji. Istnienie samodzielnych budżetów republik związkowych i autonomicznych jest charakterystyczne dla suwerenności ich praw.

Budżety miejscowe (krajowe, obwodowe, okręgów autonomicznych, rejonowe, miejskie i gminne) są materialno-finansową bazą działalności Rad miejscowych, źródłem finansowania urządzeń gospodarczych i społeczno-kulturalnych o lokalnym znaczeniu. Rady delegatów pracujących, realizując operatywne kierownictwo gospodarką miejscową i budżetem miejscowym, muszą starać się o wydobycie wszystkich miejscowych dochodów oraz o racjonalne wydatkowanie środków państwowych w terenie. Miejscowe budżety są bazą finansową dla szerokiej realizacji demokracji radzieckiej. Są one ważnym ogniwem wciągnięcia mas do codziennego udziału w gospodarczym i kulturalnym budownictwie państwa socjalistycznego. Masy pracujące w mieście i na wsi, zorganizowane wokół Rad delegatów pracujących, biorą aktywny udział we wzmocnieniu gospodarki miejscowej i budżetu.

Z budżetu związkowego finansuje się najważniejsze gałęzie gospodarki narodowej, przedsiębiorstwa i urządzenia mające znaczenie ogólnozwiązkowe, a także obronę państwa. Za jego pośrednictwem wydatkuje się prawie trzy czwarte całości środków budżetu państwowego ZSRR.

Z budżetów republik i budżetów miejscowych wydatkuje się nieco mniej aniżeli jedną czwartą środków budżetu państwowego (ponad 93 miliardów rubli w r. 1949). W żadnym innym państwie ciężar gatunkowy tych wydatków w ogólnej sumie wydatków nie osiąga takiej wysokości. Około 68% wydatków budżetów republik i budżetów miejscowych płynie na pokrycie potrzeb społeczno-kulturalnych, a około 22% — na finansowanie gospodarki (wg budżetu 1949 r.). Taki podział środków na całym obszarze ZSRR i takie przeznaczenie wydatków budżetów republik i budżetów miejscowych wyraźnie odzwierciedla Stalinowską troskę o rozwój gospodarki i kultury całego kraju.

Dla finansowania przewidzianych w budżecie wydatków, państwo gromadzi w swym ręku niezbędne w tym celu środki finansowe przestrzegając ustalonej w Konstytucji jednostki bazy materialnej wszystkich budżetów radzieckich. W tym celu dochody i podatki, wpływające do budżetów: związkowego, republikańskich i miejscowych są zatwierdzane przez Radę Najwyższą ZSRR. Podziału dochodów budżetu państwowego między poszczególne budżety dokonuje się w taki sposób, ażeby zapewnić wszystkim republikom i Radom delegatów pracujących równowagę i rentowność ich budżetów. Każdemu z tych budżetów przydziela się określone źródła dochodów w postaci podatków i opłat, które w całości wpływają do odnośnych budżetów, a także w postaci określonych udziałów procentowych tych budżetów w ogólnozwiązkowych podatkach i opłatach, pożyczkach państwowych i in.

Budżet państwowy ZSRR obejmujący cały system budżetowy ZSRR uchwała Rada Najwyższa ZSRR w formie ustawy. Charakterystyczną cechą radzieckiego systemu budżetowego jest jego jawność i publiczność. Tak budżet jak i sprawozdanie o jego wykonaniu podaje się do publicznej wiadomości. Daje to wyraz prawdziwemu demokratyzmowi budżetu radzieckiego.

Radziecki budżet państwowy jak najściślej współdziała stale z życiem gospodarczym całego kraju. Tysiące nici wiąże go z organizacjami gospodarczymi, przedsiębiorstwami i instytucjami. Jest to jeden z najbardziej istotnych objawów, zasadniczo odróżniających budżet państwa socjalistycznego od budżetów państw kapitalistycznych. W procesie planowania budżetowego, rozpatrywania i zatwierdzania projektów budżetowych, a także w procesie wykonania budżetu, stosuje się kontrolę przy pomocy rubla, jako aktywne oddziaływanie państwa, przy pomocy sprężyn dyscypliny finansowej na działalność gospodarczą przedsiębiorstw i organizacji.

Zadaniem systemu finansowego ZSRR jest nie tylko zaopatrzenie naszego budownictwa gospodarczego i kulturalnego w środki pieniężne, nie tylko zaspokajanie we właściwym czasie i bez przerw zapotrzebowania gospodarki na środki, ale również codzienna walka o prawidłowe, celowe i wydajne wykorzystanie przydzielonych przez państwo środków.

Finansowanie inwestycji realizuje się poprzez system banków specjalnych stanowiących rozgałęziony, potężny aparat skutecznej kontroli nad przebiegiem budownictwa. Przy pomocy tego aparatu budżet radziecki walczy o podniesienie wydajności pracy w budownictwie, o usunięcie niepotrzebnych wydatków, o rygoroszczędnościowe i obniżenie kosztów robót budowlanych. Walczy on też z niepotrzebnym rozsiewaniem środków pieniężnych i materialnych oraz o jak najszybsze oddanie do użytku gotowych obiektów inwestycyjnych.

Budżet państwowy ZSRR jest narzędziem walki o wysokie wskaźniki jakościowe w gospodarce, o pogłębienie rozrachunku gospodarczego i dyscypliny finansowej, o najostrzejsze rygoroszczędnościowe, o obniżenie kosztów własnych produkcji i o wzrost akumulacji.

W r. 1949 na podstawie postanowienia Rady Ministrów ZSRR przyjętego z inicjatywy tow. Stalina, przeprowadzono bardzo poważną operację w dziedzinie gospodarki narodowej: likwidację systemu dotacji państwowych. W okresie wojny odczuwano wzrosty znacząco koszty własne produkcji w całym szeregu gałęzi przemysłu ciężkiego. Spowodowało to wzrost płac oraz inne wydatki wywołane warunkami wojny. Ceny zaś hurtowe i taryfy kolejowe, ustalone w latach 1939 i 1940 nie uległy zmianie. Rozpiętość między poziomem cen hurtowych, a kosztem własnym produkcji spowodowała deficytowość całego szeregu gałęzi przemysłu ciężkiego i wzrost dotacji z budżetu państwowego. System dotacji w okresie powojennym stał się hamulcem w utrwalaniu rozrachunku gospodarczego, przeszkadzał w walce o rygoroszczędnościowe i obniżenie kosztów wytwarzania, w walce o rentowność przedsiębiorstw socjalistycznych. Po zakończeniu powojennej przebudowy gospodarki narodowej stała się konieczna likwidacja dotacji państwowych, w drodze obniżenia kosztów własnych produkcji oraz częściowego podwyższenia cen hurtowych na wyroby szeregu gałęzi przemysłu ciężkiego. Podwyższenie cen hurtowych bynajmniej nie spowodowało podwyższenia cen detalicznych. Przeciwnie, ceny detaliczne ulegały systematycznie obniżce.

Likwidacja systemu dotacji oznacza przejście na rentowną, bezdeficytową pracę poszczególnych przedsiębiorstw i gałęzi przemysłu, wymaga więc natężenia walki o jakościowe wskaźniki produkcji. Dzięki zarządzeniom wydanym w 1949 r. przez partię i rząd, znacznie polepszyły się wskaźniki pracy przemysłu, wydajność pracy wzrosła w r. 1949 o 13% i przewyższyła poziom przedwojenny. Koszty własne porównywalnej produkcji towarowej zostały obniżone w r. 1949 o 7,3% zamiast planowej obniżki kosztów własnych o 6% (w cenach porównywalnych). Podjęty z inicjatywy przedsiębiorstw moskiewskich patriotyczny ruch o rentowną pracę i ponadplanową akumulację, dał w rezultacie w r. 1949 znaczną obniżkę kosztów własnych wytwórczości przemysłowej. Są jednak jeszcze olbrzymie możliwości, właściwe wykorzystanie których pozwoli znacznie wyżej podnieść poziom produkcji. Gdy jeszcze bardziej prawidłowo wykorzystamy zasoby materialne i środki finansowe, osiągniemy na tej podstawie dalszą obniżkę kosztów własnych produkcji, powiększenie ponadplanowej akumulacji i przyspieszenie szybkości obiegu środków obrotowych.

Właściwy, skutecznie działający system wykorzystywania środków obrotowych i przyspieszanie ich obiegu mają duże znaczenie dla budżetu państwowego i dla całej gospodarki narodowej. Im szybszy jest obieg środków, którymi dysponuje przedsiębiorstwo, tym więcej wyzwala się środków, których można użyć do rozszerzenia produkcji. Przyspieszenie obiegu oznacza zwiększenie produkcji na jednego rubla środków obrotowych, obniżkę kosztów własnych dzięki racjonalizacji procesu wytwórczego, uporządkowanie i ściśłą normalizację spraw zaopatrzenia i magazynowania. Przy przyspieszeniu obiegu środków obrotowych powstają przesłanki dla przekroczenia planu produkcji, dla wzrostu ponadplanowej akumulacji, dla pogłębienia rozrachunku gospodarczego i podwyższenia rentowności.

Przedmiotem codziennej troski organów finansowych powinny być takie środki, które prowadzą do skrócenia cyklu produkcyjnego dzięki opanowaniu nowej techniki i najbardziej efektywnemu jej wykorzystaniu oraz dzięki udoskonaleniu organizacji produkcji i procesu technologicznego. Organa finansowe walczą o zlikwidowanie zapasów ponadnormatywnych, zamrażających znaczną część środków obrotowych, o mobilizację wewnętrznych rezerw przedsiębiorstw, o likwidację strat produkcyjnych, o marnotrawstwa i nadmiernych wydatków, uporządkowanie sprawozdawczości, obiegu dokumentów i całej gospodarki finansowej przedsiębiorstwa. Właściwa organizacja finansów przedsiębiorstwa jest bodźcem do przyspieszenia obiegu zasobów materialnych i finansowych, do przestrzegania rygorów oszczędności, mobilizacji rezerw dla dalszego wzrostu produkcji. Właściwa organizacja finansów jest zarazem potężnym narzędziem kontroli rozchodowania środków materialnych i pieniężnych, nie tylko w produkcji, ale i w sferze urządzeń społeczno-kulturalnych oraz administracji. Metody finansowania budżetowego, udzielanie środków na potrzeby kultury i ochrony zdrowia zgodnie ze stanem faktycznym sieci i kontyngentów, poza tym działalność systemu kontrolno-rewizyjnego, sprawdzającego wykonanie budżetu we wszystkich jego ogniwach oraz specjalny system rejestracji etatów i preliminarzy wydatków administracyjnych — oto są środki zapewniające skuteczność kontroli finansowej.

Kontrolując przy pomocy rubla wykonanie planu, przyczyniając się do pogłębienia rozrachunku gospodarczego, walcząc o oszczędność, o wykonanie ilościowych i jakościowych wskaźników pracy, nasz system finansowy oraz budżet państwa socjalistycznego odgrywają ważną rolę w wykonaniu powojennej Pięciolatki Stalinowskiej, w zwycięskim marszu ZSRR do komunizmu.

Budżet państwowy ZSRR jest aktywnym narzędziem realizacji polityki finansowo-ekonomicznej naszej Partii Komunistycznej i Rządu Radzieckiego, zgodnie z wielkimi, historycznymi zadaniami budowy społeczeństwa komunistycznego w naszym kraju.

Tłumacz: A. L.

Przekład artykułu zamieszczonego w czasopiśmie „Bolszewik“ Nr 12, 1950 r.

Przyczynki do terminologii finansowej rosyjsko-polskiej

(CZEŚĆ II)

Jako ciąg dalszy „Przyczynków“ zamieszczonych w Nr. 1 (2) „Finansów“, podajemy poniżej szereg dalszych terminów rosyjskich oraz ich polskie tłumaczenia wraz z uzasadnieniem.

Do Redakcji „Finansów“ napłynęły już uwagi czytelników, którzy zajmują stanowisko w sprawie terminów podanych w poprzednich „Przyczynkach“.

Wypowiedzi te oraz ewentualne dalsze, zostaną omówione w jednym z najbliższych numerów „Finansów“.

T	R	E	Ś	Ć
---	---	---	---	---

Б

Бухгалтер, бухгалтерский учет

Кsięgowy, księgowość

W tłumaczeniach spotyka się określenie „buchalter“, „rachunkowość buchalteryjna“ lub „bilans buchalteryjny“¹⁾, które powinny zniknąć z nomenklatury polskiej wobec powszechnego przyjęcia terminów na wstępie przytoczonych.

В

Валовая продукция

Produkcja globalna

Przykład:

В валовую продукцию предприятия входят, кроме его товарной продукции, затраты предприятия на незаконченную продукцию, а также выпуск (увеличение

¹⁾ Prof. N. N. Rowiński: Budżet Państwowy ZSRR, Polskie Wyd. Gosp. 1950 r. str. 223.

N. R. Wajcman: Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych, wyd. j.w. str. 13.

остатков) инструментов, штампов, моделей и других приспособлений для нужд производственных цехов.²⁾

„Produkcja globalna przedsiębiorstwa obejmuje, oprócz jego produkcji towarowej, nakłady przedsiębiorstwa na produkcję w toku, jak również na produkcję (zwiększenie remanentów) sztanc, form i innych urządzeń stosowanych przy produkcji“.

Podany w nagłówku polski termin przyjęł się powszechnie w polskiej literaturze ekonomicznej, choć niekiedy tłumacze lansują niewłaściwe określenia w rodzaju: „produkcja brutto“ lub „produkcja ogólna“.

Д

Дебиторская задолженность

Należności

Przykład:

ненормальная дебиторская и кредиторская задолженность находится в прямом противоречии с основным принципом хозрас

²⁾ K. A. Fiedosiejew: Tiechprom-finplan predpriatija, Moskwa 1948 r. str. 36.

T	R	E	Ś	Ć
---	---	---	---	---

чета и задачами правильной организации Финансов.³⁾

„Utrzymywanie nadmiernych należności i zobowiązań pozostaje w całkowitej sprzeczności z podstawowymi zasadami rozrachunku gospodarczego i zadaniami prawidłowej organizacji finansów“. Określenie powyższe służy na oznaczenie pozycji aktywów bilansu.

System rozliczeń obowiązujący w gospodarce socjalistycznej stwarza wszelkie warunki dla stałego obniżania sum środków obrotowych, uwiązanych w należnościach przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych.

Proponowane określenie polskie odpowiada nomenklaturze JPK (vide wzór bilansu wg instrukcji 1 F PKPG i nie zwręca istotnego sensu przytoczonego w tytule terminu rosyjskiego w przeciwieństwie do takich określeń jak „dłużnicy“, który jest równoważnikiem słowa „дебиторы“⁴⁾

Całkowicie nietrafne i niezgodne z duchem języka polskiego jest spotykane niekiedy dosłowne tłumaczenie wymienionego w tytule terminu rosyjskiego „zadłużenie debetowe“.

K

Коммерческая себестоимость

Koszt własny zbytu

Przykład:

В состав коммерческой себестоимости, помимо фабрично заводской себестоимости, входят еще и так называемые внепроизводственные расходы.⁵⁾

Koszt własny zbytu obejmuje oprócz fabrycznego kosztu własnego również tzw. nakłady pozaprodukcyjne. Koszt własny zbytu określa wartość wyrobu na którą składa się:

1. koszt własny wytworzenia
2. koszty zbytu tj. koszty związane ze sprzedażą wyrobu, a mianowicie:
 - a) koszty magazynowania, opakowania, transportu.
 - b) koszty badań naukowych
 - c) narzuty na utrzymanie jednostek nadrzędnych.

W przykładach bardzo często tłumaczą „коммерческая себестоимость“ dosłownie jako „handlowy koszt własny“. Określenie to, jak nam się wydaje, zwręca znaczenie rosyjskiego terminu. Jako całkowicie niewłaściwy należy uznać termin „koszt handlowy własny“⁶⁾

Комплексные расходы

Koszty złożone⁷⁾

Przykład:

В себестоимости готового изделия неизбежно появление комплексных статей затрат, которые образуются из нескольких элементов затрат.⁸⁾

Koszty złożone stanowią sumę poszczególnych elementów kosztów prostych, np. koszty zakupu, koszty transportu, koszty remontów bieżących, koszty ogólno-zakładowe, koszty wydziałowe.

Koszty te stanowią część składową układu kalkulacyjnego.

Кредиторская задолженность

Zobowiązania

Pozycja pasywów bilansu.

Uzasadnienie polskiego terminu wynika z uwag zamieszczonych wyżej, przy omawianiu terminu:

»дебиторская задолженность«

³⁾ Prof. N. N. Rowiński: Gosudarstwiennyj Budżet ZSRR, str. 146.

⁴⁾ N. R. Wajcman: Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych, Polgos 1950 r. str. 170.

⁵⁾ M. Ch. Zebrak: Kurs promysłennogo uczota, Moskwa, Gosplanizdat, 1950, str. 315.

⁶⁾ R. Wajcman: Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych, Polgos, 1950 r. str. 185.

⁷⁾ Por. Br. Blass: „Koszty własne produkcji“, „Finanse“ Nr 1 1950 r. str. 46.

⁸⁾ M. Zebrak: Kurs promysłennogo uczota, Moskwa, Gosplanizdat 1950 r. str. 17.

T	R	E	Ś	Ć
---	---	---	---	---

Кредиторская задолженность по
степени готовности

Zobowiązania z tytułu zaliczkowania do-
staw wykonywanych sukcesywnie.

Przykład:

задолженности кредиторам по оплате частичной готовности могут иметь только те предприятия, где длительность производственного процесса превышает 4 месяца (машиностроительная и судостроительная промышленность).⁹⁾

Tego rodzaju zobowiązania występują w zakładach wytwórczych o długotrwałym cyklu produkcyjnym.

W zakładach tych wykonywanie zamówień odbywa się na przestrzeni dłuższego okresu czasu i wymaga zwykle poważnych nakładów finansowych.

W związku z tym umowy zawierane między dostawcą a odbiorcą, nakładają zwykle na zamawiającego obowiązek dokonywania wpłat zaliczkowych w miarę wykonywania obiektu (zaliczkowanie produkcji w toku) i w wysokości przewidzianej w umowie względnie ustalonej w zależności od współczynnika postępu odnośnych robót.

Przykładem tego rodzaju produkcji będzie wykonawstwo np. konstrukcji żelaznej mostu.

H

Незавершенное производство

Produkcja w toku

Przykład:

Норматив незавершенного производства зависит от длительности производственного цикла на предприятии.

„Normatyw produkcji w toku uzależniony jest od długotrwałości cyklu produkcyjnego w przedsiębiorstwie.“

Podane w tytule polskie określenie

przyjęte jest w oficjalnych publikacjach ekonomicznych, a w szczególności w JPK dla przedsiębiorstw przemysłowych.

W tłumaczeniach spotykamy bardzo często przekład dosłowny terminu rosyjskiego „produkcja niezakończona“.

O

ОСТ = Общесокюзный Стандарт

Ogólnozwiązkowy standart, ustalony przez Główny Komitet Normalizacyjny przy Radzie Ministrów ZSRR.

ОТК = Отдел Технического Контроля

Dział kontroli technicznej.

Komórka funkcjonalna zakładu produkcyjnego, której zadaniem jest czuwanie nad jakością produkcji, m. in. sprawdzanie, czy produkcja ta odpowiada standartowi ustalonemu przez Państwowy Komitet Normalizacyjny ZSRR.

П

Платежное требование

Zlecenie inkasowe.

Dla uzasadnienia tłumaczenia powyższego terminu, jak i innych pokrewnych terminów rosyjskich związanych z techniką rozliczeń finansowych, podajemy kilka wstępnych wyjaśnień.

W ZSRR rozliczenia bezgotówkowe między dostawcą a odbiorcą przebiegają w zasadzie w dwojaki sposób:

1. Dłużnik (odbiorca) sam zleca bankowi dokonanie przelewu określonej sumy z własnego rachunku rozliczeniowego na rachunek rozliczeniowy wierzyciela (dostawcy).
2. Wierzyciel (dostawca) zwraca się do banku z poleceniem zainkasowania od dłużnika (odbiorcy) określonej sumy i przelania tejże sumy z rachunku rozliczeniowego dłużnika na rachunek rozliczeniowy wierzyciela.

⁹⁾ N. N. Rowiński: Gosudarstwiennyj bjudzet SSSR str. 141.

T	R	E	Ś	Ć
---	---	---	---	---

Bank wypełnia polecenie wierzyciela jedynie na zasadzie zgody (akceptu) dłużnika właściciela rachunku rozliczeniowego, z którego przelew ma być dokonany.

Każdy z powyższych przypadków wymaga zastosowania odmiennych dokumentów. W pierwszym przypadku dłużnik (odbiorca) wypisuje

платежное поручение

zlecenie przelewowe, które stanowi skierowane do banku pisemne polecenie dokonania przelewu określonej sumy na rachunek kontrahenta (dostawcy). W drugim przypadku wierzyciel (dostawca) wypisuje

платежное требование

zlecenie inkasowe, które stanowi skierowane do banku pisemne polecenie zainkasowania od dłużnika (odbiorcy) określonej sumy i przelania jej na rachunek zleceniodawcy.

W ramach rozliczeń bezgotówkowych stosuje się *czeki rachunkowe* (*расчетные чеки*), które tym się różnią od czeków gotówkowych (*платежные чеки*), że banki nie wydają ich okazicielowi gotówki, lecz przelewają sumę na którą czek opiewa z rachunku rozliczeniowego wystawcy na rachunek rozliczeniowy wierzyciela.

W polskich przekładach „*платежные требования*” tłumaczone jest w rozmaity sposób, jak nam się wydaje niewłaściwie, jako:

„żądanie płatnicze”¹⁰⁾

„lista inkasowa”¹¹⁾.

Niekiedy w ogóle omijają tłumacze przekład powyższego terminu np.

задолженность поставщикам по акцептованным платежным требованиям

przełożono krótko jako: „zadłużenie w stosunku do dostawców”¹²⁾.

¹⁰⁾ N. R. Wajcman: Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych, Polgos 1950 r. str. 219.

¹¹⁾ K. A. Fiedosiejew: „Plan techniczno - przemysłowo - finansowy przedsiębiorstwa przemysłowego”, Polgos 1950 r., str. 137.

¹²⁾ N. N. Rowiński: „Budżet Państwowego ZSRR” (przekład prof. dr J. Lubowickiego) str. 157 i 158.

C

Смета производства

Plan kosztów produkcji.

Plan kosztów produkcji określa ogólną sumę kosztów, planowanych w celu wykonania programu produkcyjnego. Plan ten sporządzany jest w ramach każdego wydziału. Na podstawie planów kosztów wydziałowych sporządza się ogólnofabryczny plan kosztów produkcji.

T

Товарная продукция

Производство товарное.

Przykład:

Производственная программа включает плановое задание по выпуску товарной продукции т. е. готовых изделий и полуфабрикатов, предназначенных для отпуска за пределы данного предприятия.¹³⁾

„Plan produkcji obejmuje zadanie planowe w zakresie *produkcji towarowej* tj. wyrobów gotowych i półfabrykatów przeznaczonych do sprzedaży poza obręb danego przedsiębiorstwa.”

Y

Устойчивые пассивы

Пасыва стаё.

Pasywa stałe stanowią zobowiązania, które ze względu na obowiązujący system rozliczeń, figurują stale w bilansie przedsiębiorstwa.

Pasywa stałe stanowią źródło pokrycia normatywów środków obrotowych przedsiębiorstwa, na równi z funduszami własnymi.

¹³⁾ K. A. Fiedosiejew: *Tiechpromfinplan predpriatija*, Moskwa, Gosfinizdat, 1948, str. 36.

T R E Ś Ć

Ze względu na tę swoją właściwość pasywa stałe zaliczamy do funduszy zrównanych z własnymi.

Przykład:

Устойчивые пассивы являются источником покрытия нормативов оборотных средств.¹⁴⁾

Pojęcie to, zarówno w literaturze radzieckiej, jak i w polskich przekładach określane jest niejednolicie. Prof. Rowiński, Usoskin, Bakanow i in. ekonomisci używają stale terminu

Устойчивые пассивы

Określając szeroko funkcje pasywów stałych jako źródła finansowania środków obrotowych, zaliczają do nich:

1. stałe minimalne zadłużenie z tytułu zarachowanych płac i składek ubezpieczeniowych,
2. minimalną pozostałość rezerwy przewidzianej na przyszłe płatności (rezerwę tę tworzy się poprzez obciążenie kosztów własnych produkcji danego okresu sumą wydatku, która faktycznie wypłacona zostanie w następnym okresie rachunkowym),
3. zobowiązania z tytułu dostaw sukcesywnych (patrz wyżej omówienie terminu:

кредиторская задолженность по степени готовности).

4. stałe minimalne zadłużenie:
 - a) za energię elektryczną,
 - b) z tytułu zaliczek pobranych od zleceniodawców robót,
 - c) wobec dostawców z tytułu akceptowanych zleceń inkasowych (w części niepokrytej kredytem bankowym)¹⁵⁾,
 - d) minimalne zadłużenie z tytułu podatków.

Odmienne od wyżej wymienionych ekonomistów K. A. Fiedosiejew używa określenia

постоянная минимальная задолженность.¹⁶⁾

tj. stałe minimalne zadłużenie.

Do zobowiązań, stanowiących wewnętrzne źródło finansowania środków obrotowych przedsiębiorstwa Fiedosiejew zalicza jedynie stałe minimalne zadłużenie z tytułu płac należnych robotnikom i z tytułu zarachowanych składek ubezpieczeniowych.

Tym samym K. A. Fiedosiejew ścieśnia funkcje pasywów stałych jako źródła pokrycia środków obrotowych.

W przekładach polskich i polskiej literaturze ekonomicznej określenie „pasywa stałe” zdobyło już prawo obywatelstwa, choć tu i ówdzie tłumacze używają określić w rodzaju „zobowiązania stałe”, „minimalne zadłużenie”, „minimalne, przechodzące z okresu na okres zobowiązanie” itd.

II

Цех, цеховые расходы

Выdział, koszty выdziałовые

W Związku Radzieckim termin ten pojmowany jest bardzo szeroko. Używany on jest zarówno dla określenia komórek produkcyjnych i pomocniczo-produkcyjnych przedsiębiorstwa przemysłowego, jak również na oznaczenie komórek pozaprodukcyjnych przedsiębiorstwa.

Tak więc rozróżniamy:

цехи основные

(выдзідыі падставовыя),

które uczestniczą bezpośrednio w wytwarzaniu produkcji przeznaczonej na sprzedaż poza obręb przedsiębiorstwa (np. Tkalnia, Walcownia).

цехи вспомогательные

(выдзідыі абслуги), które obsługują wydziały podstawowe i przedsiębiorstwa

¹⁴⁾ M. M. Usoskin: Organizacja kredytowania i raszczotów, Moskwa 1950 r.

¹⁵⁾ Prof. Rowiński: Gosudarstwiennyj buǒdet ZSRR T. I str. 142.

M. M. Usoskin j. w. str. 32.

¹⁶⁾ K. A. Fiedosiejew: Techpromfinplan str. 113. K. A. Fiedosiejew: Oborotnyje sredstva promyslnosti str. 36.

T	R	E	Ś	Ć
---	---	---	---	---

jako całość (np. warsztaty remontu narzędzi w fabryce tekstylnej).

цехи подсобные (wydziały pomocnicze),

które wykonują wyroby w całości lub częściowo przeznaczone dla wydziałów podstawowych (np. wydział produkcji opakowań w fabryce farb).

цехи непромышленного характера

(*wydziały pozaprodukcyjne*), które zaspokajają życiowe potrzeby pracowników przedsiębiorstwa (np. pralnie, łaźnie itp. działające w ramach fabryk¹⁷⁾). Termin *цех* nie obejmuje natomiast komórek funkcjonalnych przedsiębiorstwa przemysłowego, które w ZSRR określa się jako *отделы*. Отделы odpowiadają wg naszej nomenklatury „działom“ np. dział planowania, dział księgowości, dział kontroli technicznej itd.

Podwaliny dla uregulowania struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa przemysłowego w Polsce, kładzie Uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12.V 1950 r. (Biuletyn PKPG Nr 12 z 1950 r. poz. 145).

§ 11 pkt. 1 powyższej uchwały głosi: „Komórki produkcyjne i produkcyjno-pomocnicze, zwane są w dalszym ciągu „komórkami ruchowymi“. Stanowią one części przedsiębiorstwa administracyjnie i technologicznie wydzielone, które bezpośrednio realizują procesy produkcyjne lub są czynne przy ich utrzymaniu np. *wydziały* (podkreślenie

moje — M.): Walcowni, Warsztatów Mechanicznych, Tkalni, Warsztatów Remontowych itp.).

Pkt. 2. W zależności od wielkości i znaczenia danej komórki ruchowej mogą być tworzone *wydziały* produkcyjne, jako komórki duże o podstawowym znaczeniu w produkcji przedsiębiorstwa lub odrębne *oddziały* produkcyjne, jako mniejsze komórki ruchowe; duże wydziały produkcyjne mogą dzielić się na oddziały produkcyjne...“.

Konkluzja:

1. Termin rosyjski *цех* należy w zasadzie tłumaczyć jako *wydział*; *цеховые расходы* jako koszty wydziałowe¹⁸⁾.
2. W tych przypadkach, gdy mowa jest o komórkach produkcyjnych mniejszych, działających w ramach wydziałów (nie oznaczających li tylko zespołu ludzi jak np. brygada) można używać określenia *oddział*.
3. Równoważnikiem rosyjskiego terminu *отдел* w znaczeniu komórki funkcjonalnej przedsiębiorstwa przemysłowego jest polski termin „dział“.

W przekładach polskich, które ukazały się już po opublikowaniu cytowanej wyżej uchwały KERM, tłumacze używają, naszym zdaniem niewłaściwie, wyłącznie terminu „oddział“ na oznaczenie rosyjskiego słowa *цех* w każdym jego znaczeniu¹⁹⁾.

Opracował: B. Marecki

¹⁷⁾ Por. M. Ch. Zembrak: Kurs przemysłennogo uczota, Gosplanizdat, Moskwa 1950 r., str. 22 i 23.

¹⁸⁾ Por. B. R. Blass: Koszty własne produkcji, Finanse Nr 1 1950 r.

¹⁹⁾ Prof. N. Rowiński: Budżet Państwowy ZSRR.

N. R. Wajcman: Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw przemysłowych, Polgost 1950 r.

Nauka finansów w Polsce*)

1. Zakres i podział nauki o finansach

Pierwszym zagadnieniem, jakie wyłoniło się przed Podsekcją i wymagało sprecyzowania, był zakres nauki o finansach. Nauka o finansach — w szerokim tego słowa znaczeniu — to nauka o stosunkach dotyczących całokształtu działalności instytucji systemu finansowego i można ją podzielić na dwie wielkie gałęzie: naukę o finansach sensu stricto, zajmującą się przede wszystkim budżetem oraz naukę o obiegu pieniężnym i kredycie.

W państwie naszym — państwie budującego się socjalizmu — system finansowy w sposób zasadniczy różni się od systemu finansowego państw kapitalistycznych. Instytucje socjalistycznego systemu finansowego nie służą już klasie kapitalistów, lecz działają w interesie klasy robotniczej i mas pracujących. W kraju z szeroko rozbudowanym i wciąż rozrastającym się sektorem socjalistycznym — treść i zakres działania systemu finansowego są inne niż w ustroju kapitalistycznym. Stwarza to konieczność innej klasyfikacji dyscyplin, niż klasyfikacja przyjęta w nauce burżuazyjnej.

Ponadto trzeba mieć na względzie, że „nauka o finansach“ jest nauką klasową, jak każda z nauk społecznych. Burżuazyjna nauka o finansach, jako nauka służąca interesom klasy kapitalistów, dąży do usprawiedliwienia kapitalistycznych stosunków produkcyjnych, do oddziaływania na praktykę w kierunku wytyczonym przez interesy klasy kapitalistycznej. Burżuazyjna nauka o finansach stanowi część nadbudowy kapitalistycznej, piętrzącej się nad kapitalistycznymi stosunkami produkcji, jako baza. Z tej bazy kapitalistycznej

wyrasta i tę bazę obsługuje. „Specyficzne cechy nadbudowy — pisze Stalin w pracy „Markeizm a językoznawstwo“ — polegają na tym, że obsługuje one społeczeństwo, dostarczając mu idei politycznych, estetycznych i innych oraz stwarzają dla społeczeństwa odpowiednie instytucje polityczne, prawne i inne“¹⁾. „Burżuazyjna nauka o finansach stwarza instytucje finansowe odpowiadające potrzebom burżuazji i jej aparatu przemocy — jakim jest państwo kapitalistyczne. Badania burżuazyjnej nauki o finansach nie są i nie mogą być obiektywne, gdyż służą one interesom ustroju nie postępowego, lecz schyłkowego i ten ustrój muszą wspierać, ukrywając niepowstrzymany napór wciąż narastających sprzeczności tego ustroju“²⁾.

Wychodząc z tych założeń Podsekcja odrzuciła dawny podział tych dyscyplin na „Skarbowość i Prawo Skarbowe“, „Prawo Budżetowe“, „Ekonomikę Pieniądza“, „Politykę Bankową“, jako podział typowy dla nauki burżuazyjnej. Sam termin „Skarbowość“ zacieśnia zakres nauki o finansach do badania stanu majątku skarbowego oraz dochodów i wydatków skarbowych, skłania do eliminowania z zakresu nauki objętej pracami Podsekcji, kredytu i pieniądza, a także finansów przedsiębiorstw.

Następnie podział ten, jak widać z nazw przedmiotów, jest zbudowany na zasadach eklektycznych; spotykamy w nim „ekonomikę“, „prawo“, „politykę“. Nie ma w tej klasyfikacji jednolitego criterium divisionis. Ten eklektyzm nie jest przypadkowy. Nauka burżuazyjna, dążąc do ukrycia istotnej, klasowej ro-

¹⁾ Stalin — Marksizm a językoznawstwo. Zeszyty filozoficzne Nowych Drog Nr 3 str. 21—22 1950 r.

²⁾ Jerzy Wiszniewski — „Funkcje finansów socjalistycznych“, *Finanse* Nr 1/1950 str. 25.

*) Referat Podsekcji Finansów Sekcji Nauk Ekonomicznych I Kongresu Nauki Polskiej.

li finansów kapitalistycznych najczęściej obierała formalno-dogmatyczną metodę przedstawiania finansów. Stąd wynika charakterystyczna dla niej skłonność do omawiania finansów w dyscyplinach prawnych, które właśnie w nauce burżuazyjnej cechuje skrajny formalizm, duszący w zarodku próby wykrywania istotnej, klasowej roli finansów kapitalistycznych. Tym samym należy tłumaczyć wprowadzenie terminu „polityka”. Termin ten pozwala na pseudonaukowy, wulgarny opis zjawisk finansowych, gdyż utarło się, że zadaniem dyscypliny zwanej „polityką” było badanie i opis środków działania poszczególnych instytucji, bez wnikania w ich istotę społeczną, w ich charakterystykę na tle toczącej się walki klas.

Klasyfikacja przeprowadzona przez Podsekcję, wyraźnie wyodrębnia podział na naukę o finansach w ścisłym tego słowa znaczeniu oraz na naukę o obiegu pieniężnym i kredycie. Po przeprowadzeniu idąc za wzorami radzieckimi, takiego podziału — Podsekcja uważa za możliwe objąć zakresem nauki o finansach sensu stricto naukę o budżecie, o dochodach i wydatkach państwa, o wydatkach państwowych i kasach oszczędności, o państwowym ubezpieczeniu osobowym i rzeczowym, państwowej administracji finansowej, kontroli finansowej i roli finansów w reprodukcji socjalistycznej.

Natomiast nauka o pieniądzu, jego istocie, naturze i funkcjach, zagadnienia organizacji obiegu pieniężnego i rozrachunków pieniężnych, stosunki pieniężne i kredytowe w kraju, a także stosunki pieniężne i rozrachunki z zagranicą — wszystko to należy do dyscypliny „obieg pieniężny i kredyt”. Do niej też należy badanie stosunków kredytowych państwowych przedsiębiorstw i organizacji, spółdzielczych przedsiębiorstw, gospodarstw i organizacji oraz ludności. Powyższe rozgraniczenie przedmiotów „Finanse” oraz „Obieg pieniędzy i kredyt” określa kolejność ich nauczania na wyższych uczelniach. Nauka o pieniądzu, jego istocie, naturze i funkcjach powinna wyprzedzać wykład przedmiotu „Finanse”. W poszczególnych przypadkach bowiem jedna i ta sama instytucja, jedno i te same stosunki pieniężne mogą wchodzić w przedmiot obydwóch dyscyplin, które jednakże rozpatrują je z różnych

stron (np. banki inwestycyjne jako organa budżetowego finansowania, a z drugiej strony jako organizacje kredytowania i rozrachunków; Narodowy Bank Polski jako organ kasowej obsługi budżetu, a z drugiej strony jako instytucja emisyjna i kredytowa itd.).

W wypadkach, gdy zachodzi konieczność połączenia tych obydwu zasadniczych przedmiotów można objąć je wspólnym wykładem „Finanse i Kredyt”.

Zakres stosunków, rozpatrywanych w ramach nauki „Finanse i Kredyt”, jest bardzo obszerny i stanowi przedmiot szeregu innych specjalnych dyscyplin. Zjawiska będące przedmiotem tej nauki powinny być w tym lub innym stopniu poruszane w innych wykładanych dyscyplinach, takich, jak: „Podstawy marksizmu-leninizmu”, „Ekonomia polityczna”, „Historia gospodarstwa narodowego”, „Planowanie narodowo-gospodarcze”, „Socjalistyczne prawo gospodarcze”, „Analiza bilansu i sprawozdawczość” (rachunkowość).

Nauka „Finanse i Kredyt” jest związana nierozdzielnie z marksistowsko-leninowską nauką o socjalistycznej reprodukcji i o socjalistycznym państwie, jako siłę kierującą rozwojem społeczeństwa. Stąd wypływa wzajemny związek, powiązanie nauki „Finanse i Kredyt” z ekonomią polityczną i podstawami marksizmu-leninizmu. Nauka „Finanse i Kredyt” jest specjalnym działem ekonomii politycznej socjalizmu, jej zaś metodologiczną bazą są podstawy marksizmu-leninizmu.

Podobnie jak w wykładzie ekonomii politycznej, zagadnienia „Finanse i Kredyt” rozpatruje się w takim zakresie, w jakim wiążą się one ze stosunkami społecznej reprodukcji; stanowią one zarazem jedną ze sfer stosunków dystrybucji — tak, jak w wykładach historii gospodarstwa narodowego, planowania gospodarczego, prawa socjalistycznego — zagadnienia „Finansów i Kredytu” stanowią część, która, choć zajmuje w poszczególnych działach tych dyscyplin bardzo poważne miejsce, to jednak pozostaje tylko częścią składową każdej z nich. Dyscypliny te przygotowują nieodzowną ogólną bazę dla nauki o „Finansach i Kredycie” i dlatego też wykład z ich dziedziny powinien poprzedzać wykład specjalnych dyscyplin z zakresu „Finansów i Kredytu”.

Zagadnienia „Finansów i Kredytu“ należy omawiać łącznie z zagadnieniami organizacji i wyników działalności socjalistycznych przedsiębiorstw, instytucji i organizacji oraz w związku z realizacją socjalistycznej zasady podziału wg pracy.

Warunek ten wynika bezpośrednio z miejsca i roli „Finansów i Kredytu“ w reprodukcji socjalistycznej. W ten sam sposób tłumaczy się związek „Finansów i Kredytu“ z wykładami poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej, a także z rachunkowością.

Zagadnienia organizacji i techniki pracy finansowej powinno się rozważać w ramach „Finansów i Kredytu“ tylko w tym stopniu, w jakim jest to niezbędne dla wyjaśnienia treści, roli i znaczenia „Finansów i Kredytu“ w budowie socjalizmu.

Nie dając systematycznego wykładu obowiązującej praktyki finansowej, dyscyplina „Finanse i Kredyt“ ujawnia zależność organizacji i techniki pracy finansowej od warunków ekonomicznych i politycznych. Systematyczny wykład organizacji i techniki pracy finansowej powinien znaleźć miejsce w odrębnych dyscyplinach takich, jak: „planowanie budżetowe“, „dochody budżetu państwowego“, „statystyka finansowa“, „finansowanie i kredytowanie inwestycji“, „technika kredytu krótkoterminowego“, „organizacja i technika operacyjna Narodowego Banku Polskiego“ itp.

2. Dotychczasowy stan nauki o finansach i kredycie w Polsce

Polska nauka o finansach (sensu largo) przechodziła w okresie powojennym dwie zasadnicze fazy rozwoju. W pierwszej, bezpośrednio po odrodzeniu państwa, regułą były próby kontynuowania przedwojennej burżuazyjnej myśli ekonomicznej również na odcinku finansów i kredytu.

Przedwojenna nauka burżuazyjna w Polsce, nastawiona kosmopolitycznie, nie rozwijała pięknych tradycji polskiej postępowej myśli finansowej Kopernika, Frycza-Modrzewskiego, Staszica, Skarbka, Kołłątaja³⁾, lecz przeżu-

wała koncepcje kapitalistycznej nauki zachodnio-europejskiej, zwłaszcza anglosaskiej, idąc służalczo jej śladami i nie wnosząc do niej zresztą nic nowego czy twórczego. Jedynym wyjątkiem były tu prace badawcze prowadzone przez M. Gutkowskiego w Seminarium Skarbowości i Statystyki Uniwersytetu Wileńskiego, z których można by tu wymienić pracę Jerzego Wiszniewskiego pt. „Budowa powszechnego planu finansowego ZSRR“ i rozprawę Stefana Jędrzychowskiego pt. „Zagadnienia terytorialnych planów finansowych z okresu przejściowego w ZSRR“.

Charakterystyczne jest, że ówczesna nauka w Polsce nie interesowała się, ani nie starała się zbadać i opracować polskiej postępowej myśli naukowej.

Miedzy innymi w powyższym stanie rzeczy należy dopatrywać się źródeł błędów, jakie ujawniły się w nauce polskiej w okresie powojennym.

W tym pierwszym okresie panował niemal wyłącznie idealizm, kosmopolityzm i apologetyzm. Znajdował on wyraz w wykładach o pieniądzu w ramach wykładów ekonomii politycznej na Uniwersytecie Łódzkim (Fabierkiewicz), w środowisku krakowskim (A. Krzyżanowski i F. Młynarski). Wygłaszano takie tezy, jak „Plan finansowy nie obowiązuje, lecz tylko orientuje, jest on tylko przypuszczeniem, że takie, a takie wydatki zaistnieją“⁴⁾. I. Czuma nauczał w r. 1946: „Obok podziału gospodarstw wg przedmiotów, np. państwowe, samorządowe, spółki akcyjne itd., możemy zastosować jeszcze inny podział: „gospodarstwo duchowe i materialne“. Podkreślam tu ważną rzecz: nie ma gospodarstw o wyłącznie duchowym lub wyłącznie materialnym pierwiastku. W każdym występuje bowiem jednocześnie jeden i drugi pierwiastek“⁵⁾.

Pseudonaukowe, idealistyczne poglądy reprezentował w tym okresie F. Młynarski. W książce wydanej w 1947 r. w Krakowie pt. „Pieniądz i gospodarstwo pieniężne“ F. Młynarski pisze: „Falowanie gospodarcze jest, jak wi-

³⁾ Andrzej Grodek — Polska postępowość myśli finansowa epoki feudalizmu i kapitalizmu. „Ekonomista“ 1950 r. w. IV str. 13—23.

⁴⁾ Skarbowość według wykładów prof. dr J. Czumy, Zeszyt I—skrypt przeznaczony i uzupełniony przez prof. dr J. Czumę w r. ak. 1946 Lublin 1946 str. 81.

⁵⁾ L. c. str. 24.

dzimy, falowaniem ducha przedsiębiorczości. Ruchy cen, wahanie rentowności, oszczędności lub rozmiarów inwestycji są zjawiskami występującymi na grzbiecie tej fali. Nie one jednak stanowią istotę rzeczy... Siła popędowa leży w duchu przedsiębiorczości, który raz nastawia się na tendencję zwyżkowaną, drugi na zniżkową" (str. 12). W tej samej książce znajdujemy jawny wręcz atak na ekonomię marksistowską, autor mianowicie pisze, ni mniej ni więcej: „Jeżeli prawdą jest, że zysk klasowy, czyli przyrost potęgi kapitałowej klasy przedsiębiorców, może powstać wyłącznie dzięki zwiększonemu dopływowi pieniądza w krążeniu międzysferyczne, o p a d a j ą i p s o f a c t o w s z y s t k i e t e o r i e w y z y s k u j a k o — ź r ó d ł a z y s k u k l a s o w e g o^{*)}. Podkreślam, że idzie o genezę zysku klasowego, a nie o zysk indywidualny przedsiębiorcy, który z zysku nie tylko powstać może, ale i często powstaje" (str. 67—68). F. Młynarski nieco dalej dodaje: „Zysk klasowy" rozumiejąc przez to większy dopływ pieniądza ze sprzedaży produkcji aniżeli wynosiły w danym roku koszty produkcji, jest możliwy tylko przy dopływie nowych środków pieniężnych z zewnątrz spoza jednosferycznego społeczeństwa.

Przedsiębiorca indywidualny może osiągnąć zysk dzięki wyzyskowi pracowników, płacąc ich gorzej niż należy. Klasa przedsiębiorców jednak nie może nigdy w ten sposób osiągnąć nadwyżki ponad swoje koszty produkcji. Zysk bowiem jednego będzie równoważny ze stratą innego jak długo zakładamy społeczeństwo jednosferyczne i jak długo w krążeniu nie ma innych pieniędzy poza kapitałem przedsiębiorców, którzy je w danym roku uruchamiają pod postacią swoich kosztów produkcji. Żadna, nawet n a j g e n i a l n i e j s z a, t e o r i a n a d w a r t o ś c i n i e m o ż e p r z e k r e ś l i ć powyższego stanu rzeczy, który jest prawdą naukową nie mogącą podlegać kwestii. Zysk klasowy może się zrodzić jedynie poza fabryką czy firmą handlową. Nie powstaje z wyzysku robotnika, bo w ten sposób w ogóle powstać nie może" (str. 72).

Kosmopolityzm w mniej lub więcej zakapturzonej formie daje się zauważyć nawet jeszcze w 1950 roku w szeregu wystąpień przedstawicieli naszej nauki. Klasycznym przykładem mogą być tu prace Polskiej Akademii Umiejętności. W sprawozdaniu PAU, tom II (1950 r.) nr 6, str. 352 czytamy, że członek Akademii F. Młynarski przedstawił i omawiał własną pracę o „Modyfikacji równania Irwinga Fishera". Skróć referatu rozsyłany w 1951 r. świadczy o tym, że w środowisku krakowskim co najmniej jeszcze w 1950 r. zdarzały się wypadki izolowania się od marksistowskiej postępowej myśli finansowej i pozostawania nadal w sferze doktryny burżuazyjnej i to nie najnowszej.

Wyrazem tego kosmopolityzmu była również niefortunna próba reedycji przedwojennej książki o Keynes'ie, dokonana przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w 1948 roku. Wydawane w tym okresie książki Młynarskiego były wręcz apologetyczne. W cytowanej już książce pt. „Pieniądz i gospodarstwo pieniężne" autor zajmuje się „falowaniem gospodarczym" i „zyskiem w ustroju kapitalistycznym".

W drugiej pracy pt. „Zagadnienia walutowe i kredytowe w ekonomie światowej" (Kraków 1947) F. Młynarski propaguje faktycznie uzależnienie waluty polskiej od głównych państw imperialistycznych. Praca ma charakter wyraźnie kosmopolityczny i apologetyczny. Napisana podczas wojny, lecz wydana w roku 1947, książka Zdzisława Morawskiego o pieniądzu reprezentuje typ burżuazyjnej ekonomiki pieniądza, obiektywistycznej i kosmopolitycznej. Praca Jana Czarkowskiego pt. „Teoria stopy procentowej", wydana z zasiłku Wydziału Nauki Ministerstwa Oświaty w 1947 r. w Krakowie, jest klasycznym przykładem eklektyzmu w naszej nauce.

Powyższe fakty wykazują, że zwłaszcza w tym pierwszym okresie spotykało się w naszych wydawnictwach finansowych zasadnicze błędy jak idealizm, eklektyzm, obiektywizm, kosmopolityzm i apologetyzm.

Podobny stan rzeczy obserwowaliśmy zresztą, jak to poniżej wykazemy, nie tylko w wydawnictwach zwartych, ale również na łamach czasopism ekonomicznych czy w rocznikach wyższych uczelni ekonomicznych z tego okresu.

^{*)} Podkreślenia nasze.

Burżuazyjna myśl finansowa pod wpływem krytyki marksistowskiej wycofuje się, a właściwie jest w ostrej walce wypierana z piśmiennictwa, znajdując jednak jeszcze swój wyraz w pozostałościach myślenia kategoriami burżuazyjnymi lub w próbach ucieczki w formalizm, obiektywizację lub wąską specjalizację i technycyzm.

Dopiero zorganizowanie w latach 1949—1950 polskiego rynku wydawniczego oraz reorganizacja czasopism finansowych doprowadza do uzdrowienia stosunków na tym polu.

W zakresie tłumaczeń na pierwszym miejscu stoją przekłady z literatury radzieckiej, które zapoczątkował swą szeroką akcją przekładową Narodowy Bank Polski, propagując tę literaturę w „Wiadomościach Narodowego Banku Polskiego” i powielanych przekładach.

Natomiast dobór przekładów z literatury finansowej innych krajów nie był szczęśliwy.

Przykładem może tu być wydany w 1949 r. przekład książki H. Daltona pt. „Zasady skarbowości”. Przekazanie czytelnikowi polskiemu współczesnej, uwikłanej w przeciwnościach kapitalistycznych, burżuazyjnej nauki o finansach może spełnić swój cel tylko przy krytycznym naświetleniu wydawanych przekładów. Redakcja natomiast tego przekładu nie dała należytego krytycznego oświecenia książki przed oddaniem jej w ręce polskiego czytelnika. Co więcej, ze wstępu w jaki zaopatrzonego przekład Daltona wynika, iż zawarty w nim materiał naukowy miałby rzekomo być przydatny do poznania finansów kapitalistycznych, a redakcja ograniczyła się jedynie do wskazania konieczności „ostrożnego i krytycznego podejścia”.

Przedstawiony powyżej ostry kryzys w polskiej myśli finansowej został mniej więcej od 1949 r. przewyciężony i na odcinku publikacji, skryptów oraz wykładów obserwujemy wielki postęp. Poważnie przyczynia się do tego reforma studiów ekonomicznych, nowy podział katedr, nowe programy, może nie zawsze jeszcze dostatecznie przemyślane, ale idące wyraźnie torowiskiem postępowej, marksistowskiej myśli ekonomicznej.

Po tych uwagach ogólnych przejdziemy do charakterystyki poszczególnych rodzajów publikacji.

Publikacje

a) Wydawnictwa zwarte:

Wśród tych wydawnictw trzeba różnić prace polskie oraz przekłady. W pierwszym zakresie dorobek jest bardzo nikły i o miernej wartości. Poza wspomnianymi już pracami idealistycznymi, apologetycznymi i kosmopolitycznymi, mamy parę prac publicystycznych przedstawiających w sposób opisowy obowiązujący w Polsce system pieniężny i zawierających nieraz poważne odchylenia z punktu widzenia metodologii i doktryny marksizmu-leninizmu.

Trochę lepiej przedstawia się sprawa przekładów, wśród których figuruje kilkanaście pozycji z literatury radzieckiej. Można tu wymienić Bogolepowa: „System finansowy ZSRR” (Warszawa 1948), Batyriewa i Usoskina „System bankowy ZSRR” (Warszawa 1949), Batyriewa i Sitnina „System finansowy i kredytowy ZSRR” (Warszawa 1950), „Finanse ZSRR w 30-lecie 1917—1947” (Warszawa 1949), N. N. Rowińskiego „Budżet państwowy ZSRR” (Warszawa 1950) i inne o tematyce finansowej, ogólnej lub specjalnej jak S. L. Jam-polskiego „Technika operacyjna i rachunkowość w Banku Przemysłowym ZSRR” (Warszawa 1949) i A. A. Afanasiewa „Zasady sporządzania bilansu” (Warszawa 1950). Poza jednak przekładem dzieła Rowińskiego o budżecie ZSRR, nie mieliśmy dotychczas przekładów podstawowych dzieł takich autorów radzieckich, jak: Kozłow, Trachtenberg, Bregiel, Diaczenko, Ikonnikow. Przekład podstawowego dzieła Diaczenki ma się ukazać dopiero w 1951 r.

Nie mamy również dotychczas żadnego nowoczesnego podręcznika poświęconego zagadnieniom finansów, ani obiegu pieniężnego i kredytu.

b) Czasopiśmiennictwo:

Publicystyka, omawiająca zagadnienia finansów, popełniała wiele błędów

i posiadała wiele braków, wymienionych wyżej przy ocenie prac naukowych, jednakże rozwój postępowej myśli w czasopiśmiennictwie odbywał się szybciej niż w wydawnictwach zwartych, a w szeregu zagadnień publicystyka wyprzedzała nawet praktykę w gospodarce finansowej.

Początkowo pojawiły się wszakże artykuły jawnie kapitalistyczne, reakcyjne, zalecające oparcie polityki gospodarczej na prywatnej kapitalizacji (A. Krzyżanowski — „Życie gospodarcze” 1946), bądź stwierdzające, że: „Sprawa odbudowy naszego gospodarstwa narodowego, wobec braku własnych kapitałów i niebezpieczeństw związanych ze sztuczną ich kreacją na dłuższą metę nie może być rozwiązana w sposób właściwy inaczej, jak przy pomocy zdobytych z zewnątrz kapitałów” (W. Fajans — „Życie gospodarcze” 1947).

Obok tego ukazywały się artykuły kosmopolityczne, dotyczące finansowej współpracy międzynarodowej (Jeżewski i Wyczałkowski w „Wiadomościach NBP” i Langrod w „Państwie i Prawie”).

Drugą grupę błędów stanowią poglądy na temat istoty planowej gospodarki finansowej. Nieznajomość nauki radzieckiej powodowała rozpowszechnienie poglądów o rzekomej ewolucji — od budżetu do planu finansowego i wskutek tego deprecjonowanie znaczenia budżetu (Z. Pirożyński — „Gospodarka planowa” 1947 i „Wiadomości NBP” 1948 oraz E. Rose — „Życie gospodarcze” 1948), rozpowszechnianie poglądów o pełnej samodzielnosci finansowej samorządu (K. Ostrowski — „Życie gospodarcze”, 1947) poglądów porównujących formalnie instytucje finansowe w Polsce przed wojną i obecnie (J. Koziński — „Gospodarka planowa”, 1947).

Dopiero od roku 1949 czasopiśmiennictwo wyraźnie wchodzi na tory myśli marksistowskiej. Wystarczy tu przytoczyć artykuły St. Rozmaryna w „Życiu gospodarczym” i „Wiadomościach NBP” (1948) oraz S. Żurawickiego w „Wiadomościach NBP” i „Państwie i Prawie” (1948). W tymże czasie daje

się obserwować żywsze zainteresowanie problematyką radziecką (prace B. Blassa, M. Orłowskiego, St. Rozmaryna).

Rok 1949 rozpoczyna okres zasadniczej poprawy. Można to zauważyć w najpoważniejszym naszym czasopiśmie finansowym, jakim były „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego”, które pierwsze zaczęły propagować myśl i doświadczenia finansów radzieckich.

Jednakże i „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego” nie ustrzegły się w szeregu przypadków od błędu zacieśniania się do momentów natury technicznej, nieraz sztucznie odrywając je od problematyki politycznej. Inne pisma finansowe, jak biuletyny banków „Spółdzielczy Przegląd Bankowy”, czy „Kwartalnik BGK” nie odegrały poważniejszej roli. Biuletyny bankowe, z uwagi na ich specjalizację i ograniczone koło czytelników, „Spółdzielczy Przegląd Bankowy” — także wskutek wąskiej specjalizacji i pozostawania w ramach błędnej koncepcji „samodzielnego” sektora spółdzielczego, a „Kwartalnik BGK” — z racji wyłącznie sprawozdawczego charakteru.

Poza tym sporadycznie ukazywały się artykuły z zakresu nauki o finansach w „Gospodarce Planowej”, „Życiu Gospodarczym”, oraz „Państwie i Prawie”. Większość tych stosunkowo nielicznych artykułów finansowych cechuje wąska specjalizacja i formalizm, a szczególnie ucieczka przed wiązaniem zagadnień finansowych z szerszym tłem rozwojowym. Pod tym względem można wskazać na „Gospodarkę Planową”, w której na ok. 20 artykułów na tematy finansowe, jakie ukazały się przez cały czas istnienia tego pisma, przyniatająca większość ma charakter opisowy i reprezentuje ciasny technycyzm.

Lata 1949 i 1950 przyniosła i na tym polu przełom. Myśl marksistowska i na tym terenie osiąga zdecydowaną przewagę. Wypowiedzi ogromnej większości przedstawicieli myśli finansowej cechuje już oparcie się na zasadach marksizmu. Wyrazem krystalizującej się polskiej finansowej myśli marksistowskiej są prace, które ukazywały się na łamach „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego”, a obecnie na łamach nowego czasopisma „Finanse” i in. (prace Blassa, Lindberga, Lubowickiego, Or-

łowski, Trąpczyński, Wiszniewski).

Jednakże przełom powyższy nie objął jeszcze pewnej niewielkiej wprawdzie, liczby autorów, którzy nie zajęli wyraźnego stanowiska i ujmują zagadnienia techniczno-finansowe w sposób formalny. Stosunkowo najwięcej tego rodzaju wypowiedzi ukazuje się w „Życiu Gospodarczym“, jakkolwiek pismo to stoi wyraźnie na gruncie marksizmu i zamieszcza nieraz wartościowe prace finansowe. Niedobrze się stało, że omówiony wyżej technicyzm i nieuwzględnianie momentów politycznych przedostawały się z łam naszych czasopism na teren uczelni. Za przykład służyć może wydawnictwo pt. „Wybrane źródła i literatura do obowiązującego prawa finansowego“ (Toruń 1949).

Wiele zamieszczonych w nim wypowiedzi cechuje technicyzm i formalistyczno-dogmatyczny stosunek do zagadnienia.

Walka z powyższymi błędami już się rozpoczęła. Zadaniem krytyki oraz samokrytyki, która powinna się rozwinąć w naszych pismach oraz w kołach naukowców i praktyków finansowych, jest właśnie zwalczanie tych przeżytków kapitalistycznego myślenia i ujmowania zjawisk finansowych.

Na samym początku 1951 roku ukazało się czasopismo „Finanse“, które ma odegrać rolę centralnego organu marksistowskiej myśli finansowej. Pierwszy numer tego czasopisma zawiera prace z zakresu teorii i praktyki naszych finansów. Ma ono przed sobą wielkie zadanie zmobilizowania polskiej myśli finansowej, zmobilizowania teoretyków i praktyków celem wspólnego tworzenia i krzewienia nauki o pieniądzu, kredycie i finansach, celem umacniania i pogłębiania zasad marksizmu w badaniach naukowych, polemikach, dyskusjach i pracach operacyjnych. „Finanse“ powinny stać się trybuną prawdziwej naukowej myśli finansowej, opartej na zdobycach Związku Radzieckiego i jego wielkiej, przodującej nauki oraz powinny upowszechniać osiągnięcia radzieckiego systemu pieniężnego, kredytowego i finansowego.

c) Przekłady radzieckie:

Pierwszą poważną próbę upowszechnienia znajomości radzieckiej literatury i radzieckiej doktryny finansowej

podjął Narodowy Bank Polski. Od 1946 roku tłumaczy on prace radzieckie i wydaje je w odrębnych wydawnictwach zwartych (Batyriew i Usoskin), inicjuje wydawanie ich przez inne instytucje (PTE, „Książkę i Wiedzę“), publikuje na łamach „Wiadomości NBP“ lub też powiela i rozsyła aparatowi finansowemu. W zakresie tych ostatnich przekładów NBP ma za sobą dorobek paruset pozycji. Wadą ich jednak jest z jednej strony ograniczenie tematyki do zagadnień interesujących ten bank, z drugiej strony — ograniczony krąg odbiorców. Za przykładem NBP analogiczną, choć w mniejszym zakresie, akcję prowadzi od trzech lat Bank Inwestycyjny. Również i czasopismo „Finanse“ zamieszcza tego rodzaju przekłady. Akcja powyższych przekładów, jak zresztą cała akcja wydawnicza w tym zakresie, była niezharmonizowana, cechowała ją „partyzantka“. W związku z przeprowadzoną w 1950 roku koncentracją akcji wydawniczej położono kres temu stanowi rzeczy i od tej chwili daje się zauważyć wyraźna poprawa również na tym odcinku.

d) Skrypty:

Skrypty z wykładów o pieniądzu, kredycie i finansach były odzwierciedleniem programu i poziomu wykładów. W pierwszych latach (w Poznaniu, Krakowie) praktykowano nieraz reedycję skryptów przedwojennych, a w Łodzi wydano po wojnie skrypty reprezentujące w zakresie nauki o pieniądzu i kredycie poglądy wręcz reakcyjne (Fabierkiewicz). Wystarczy przytoczyć tu cytowane już skrypty środowiska poznańskiego, krakowskiego oraz lubelskiego (I. Czumy z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego). Innym typem skryptu jest skrypt środowiska łódzkiego („Nauka Skarbowości i Prawa Skarbowego“, Łódź 1948 r. drugie wydanie — Wyższa Szkoła Nauk Administracyjnych), z którego wynika, że jeszcze w 1948 r. wykładano tam „Skarbowość“ przeważnie w ujęciu doktryny burżuazyjnej.

Również i na tym odcinku trzeba podkreślić postęp na przestrzeni ostatnich lat. W 1950 roku pojawia się wydany na ANP skrypt, obejmujący zbiór publikacji o finansach i kredycie, a bieżący rok przynosi zapowiedź wydania szeregu nowych skryptów, które powinny zrealizować postulat pełnego opar-

cia się na naukowych podstawach marksizmu-leninizmu. Wielką rolę odegra tu akcja koncentracji wydawnictwa skryptów prowadzona przez Ministerstwo Szkół Wyższych i Nauki.

N a u c z a n i e

Pierwszy okres nauczania charakteryzował do roku akad. 1950/51 chaos. Słuchaczom wyższych uczelni w całym szeregu przypadków zalecano stare przedwojenne podręczniki, skrypty reprezentujące przebrzmiałe, nieraz wręcz wrogie nam poglądy ekonomiki burżuazyjnej. W konsekwencji tymi właśnie kanałami i kanalikami przesączało się nauczanie zasad ekonomiki burżuazyjnej. Przejawem tego nastawienia była również tematyka prac magisterskich i doktorskich, zwłaszcza w ośrodkach poznańskim, krakowskim, lubelskim, a nawet częściowo łódzkim (prace pisane na temat pieniądza u prof. Fabierkiewicza). Tylko w Warszawie, Toruniu i Łodzi podjęte zostały już w roku akad. 1949/50 poważne i realne próby wyraźnego oparcia nauki o finansach i kredycie na marksistowsko-leninowskich podstawach.

Decydujący zwrot jednak przyniosła reforma wyższego szkolnictwa ekonomicznego, która zmieniła obsadę katedr, programy i metodykę nauczania. W tym ostatnim zakresie przodujące w marksistowskiej myśli ekonomicznej ośrodki SGPiS, SGSZ i Uniwersytetu Warszawskiego rozpoczęły już w r. 1950 zasadnicze badania nad rozwojem finansów i kredytu radzieckiego i przyjęły zdecydowanie metodykę radzieckiego nauczania.

W ciągu ostatnich dwóch lat w głównych ośrodkach marksistowskiej myśli ekonomicznej, również w zakresie finansów i kredytu zerwano z burżuazyjnym liberalizmem w nauce, zerwano z obojętnym stosunkiem do wyników nauczania, wprowadzono socjalistyczną dyscyplinę pracy profesorów, pomocniczych sił naukowych i studentów.

3. Organizacja

Organizację nauczania cechował do r. akad. 1950/51, poza SGPiS i ANP (SGSZ), tradycyjny układ z czasów jeszcze kapitalistycznych. Nauka o finansach i kredycie, którą wykładano na wszystkich wyższych uczelniach praw-

no-handlowo-ekonomicznych była rozproszona między wykładami teorii ekonomii, polityki finansowej (pieniężnej), historii doktryn, skarbowości i prawa skarbowego. To samo dotyczy zakładów naukowych uczelni, wobec braku samodzielnego Instytutu Naukowego, który by zajmował się badaniem z zakresu nauki o finansach i kredycie.

Ilość katedr, zakładów i seminariów była w zasadzie nie tylko dostateczna, ale nawet pozwalała w szeregu przypadków na celową komasację. Kadry, jakimi dysponuje nauka o finansach i kredycie, są minimalne. Obsadzone są właściwie dwie katedry na UW. Natomiast w Poznaniu, Krakowie, Wrocławiu oraz w SGPiS i SGSZ w Warszawie katedry obsadzone są kontraktowo lub zastępczo. W Łodzi i w Toruniu wykładają profesorowie warszawscy. W Lublinie katedra jest nieobsadzona. Ponadto nieliczni specjaliści-naukowcy albo przeszli do innych dyscyplin, albo objęli katedry ekonomii politycznej. Poza uczelniami liczba osób, które mogłyby pracować naukowo nad zagadnieniami finansowymi jest znikoma. Również jeśli chodzi o młode siły naukowe sytuacja jest wręcz zła. Wprawdzie etaty asystenckie są obsadzone, ale trudno byłoby wymienić poważniejszą ilość nazwisk, wymijających się ponad przeciętny poziom.

Zresztą nawet te pomocnicze siły naukowe przeciążone pracami zawodowo-zarobkowymi, nie mają czasu na swą własną pracę naukową.

Metodykę pracy, metodykę nauczania o finansach i kredycie, poza przytoczonymi wyjątkami, cechuje często skostnienie w starych, zrutynizowanych formach mało atrakcyjnego wykładu, brak skryptów nowoczesnie opracowanych, względnie współczesnego podręcznika, mała wydajność indywidualnej pracy naukowej profesorów i docentów, niedostateczne przygotowanie pomocniczych sił naukowych do pracy pedagogicznej oraz minimalny procent kończących prace magisterskie, dyplomowe, doktorskie. Przyczyną małej wydajności sił naukowych jest obciążenie ich (w przygniatającej większości przypadków), równocześnie z pracą naukową inną pracą zawodową na kierowniczych z reguły stanowiskach. Pomocnicze siły naukowe rekrutują się bądź to spośród młodzieży, nie zawsze dostatecznie

przygotowanej, bądź też spośród odpowiedzialnych pracowników resortów. Niemal regułą jest, iż adiunkci i asystenci są równocześnie dla celów zarobkowych zatrudnieni przez większą część dnia w szeregu instytucji i nie mają czasu ani na wyłączne poświęcenie się pracy pedagogicznej, ani na własną pracę naukową. Kierownicy zaś zakładów z tych samych przyczyn nie mogą im zapewnić właściwej, koniecznej opieki.

Stan bibliotek przedstawia się również źle. Wprowadzić zbiory są dość liczne, ale dobór raczej jednostronny. Fakt ten, sam przez się zrozumiały z uwagi na to, że biblioteki zawierają z reguły materiały przedwojenne, nie byłby szkodliwy, gdyby kierownictwo zakładów i pomocnicze siły naukowe nasświetlały studentom w sposób krytyczny literaturę np. burżuazyjną. Takie krytyczne naświetlenie literatury kapitalistycznej zdarza się niestety dość rzadko. I tu znów występuje „wąskie przejście” w postaci niedostatecznej wydajności pedagogicznej pomocniczego personelu naukowego.

W konsekwencji można stwierdzić, że dotychczasowy stan nauki o finansach i kredycie, jak to stwierdziliśmy już w uwagach ogólnych, jest zły. Brak poważnej pracy naukowej w uczelniach i zakładach, absolutny brak podręczników, niedostateczna ilość i jakość skryptów, wadliwe lub przestarzałe metody nauczania, przeciążanie personelu nauczającego i pomocniczego oraz, przytoczone na początku tego referatu, zasadnicze błędy ideologiczne polskiej nauki o finansach i kredycie.

4. Przyszła organizacja

Głównym trzonem nauki o finansach i kredycie powinny być: Wydział Finansów i Kredytu Instytutu Ekonomicznego przyszłej Akademii Nauk, Szkoła Główna Służby Finansowej, Uczelniane Zakłady Naukowe.

Wydział Finansów i Kredytu Instytutu Ekonomicznego powinien dzielić się na szereg sekcji, np. sekcję badań teoretycznych, sekcję bankową, rachunkowości, budżetową, finansów przedsiębiorstw itd. Wydział Finansów i Kredytu byłby placówką naukowo-badawczą, łączącą w swoim gronie sztabową, najlepszą grupę teorety-

ków, obsługującą wynikami swych prac wszystkie uczelniane zakłady naukowe oraz rozwiązującą koncepcyjne problemy praktyczne, zlecone jej przez aparat finansowy i kredytowy. Wydział Finansów i Kredytu łączyłby w sobie w ten sposób wysoki poziom naukowy z bezpośrednim kontaktem z codzienną praktyką gospodarki narodowej.

Wydział Finansów i Kredytu posiadałby centralną bibliotekę finansową, która w drodze wymiany międzybibliotecznej, zaspokajałaby potrzeby wszystkich placówek finansowych, naukowych i pozauczelnianych.

Organem tego Wydziału Finansów i Kredytu Instytutu Ekonomicznego powinny być „Finanse”, jako czasopismo poświęcone teorii i praktyce.

Wydział Finansów i Kredytu prowadziłby stale bieżące prace bibliograficzne z zakresu nauki o finansach i kredycie.

Zadaniem katedr i uczelnianych zakładów naukowych powinno być nauczanie, czyli przygotowanie kadr fachowców, a w niektórych zakładach naukowych — kadr naukowców.

Zachodzi konieczność zorganizowania przez Ministerstwo Szkół Wyższych i Nauki, w porozumieniu z Ministerstwem Finansów, specjalnej uczelni wyższej, typu akademickiego, Szkoły Głównej Służby Finansowej (SGSF), kilkuwydziałowej, trzyletniej, która by przygotowywała pracowników dla aparatu finansowego Państwa.

SGSF powinna mieć w pierwszym etapie trzy wydziały: budżetowo-podatkowy, bankowy i finansów przedsiębiorstw, a w dalszym rozwoju — również i wydział ubezpieczeniowy. Dyplom SGSF uprawniałby do ubiegania się o aspiranturę.

W uczelni specjalnej tego typu jak SGPiS należałoby utrzymać i rozbudować Wydział Finansowy z programem przewidującym na III rok studiów specjalizację według gałęzi gospodarstwa narodowego, a więc kierunki: finansów, przemysłu, transportu, handlu i usług itd.

W ten sposób SGPiS szkoliłaby finansowców dla poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego, SGSF zaś finansowców dla aparatu finansowego, kredytowego i ubezpieczeniowego.

W powyższych dwóch uczelniach specjalnych nauka o finansach i kredycie musi być rozłożona na cały szereg zespołów katedr, wyspecjalizowanych w poszczególnych dyscyplinach, wchodzących w jej zakres. W Szkole Głównej Służby Zagranicznej naukę o finansach i kredycie powinien reprezentować, z uwagi na specyfikę tej uczelni, dodatkowo wyodrębniony wykład, poświęcony technice operacyjnej rozrachunków i płatności z zagranicą.

Na pozostałych wyższych uczelniach nauka ta powinna być reprezentowana przez następujące przedmioty i katedry:

A. Uniwersytety:

- 1) jedną katedrę Finansów i Kredytu,
- 2) wykłady zlecone nauki rachunkowości.

B. Wyższe Szkoły Ekonomiczne:

- 1) katedrę Finansów,
- 2) katedrę: Obieg pieniężny i kredyt,
3. katedrę Finanse przedsiębiorstw (wg gałęzi gospodarki narodowej),
- 4) katedrę Rachunkowości.

C. Wyższe uczelnie techniczne:

1) akademickie (typ politechniki, SGGW itp.). Całokształt nauki o finansach i kredycie w ramach jednej katedry Finansów i Kredytu, wspólnej dla wszystkich Wydziałów Uczelni;

2) nieakademickie (typ Wyższa Szkoła Inżynierska w Poznaniu, Państwowa Szk. Budowy Maszyn itp.). Całokształt nauki o finansach i kredycie w ramach wykładów zleconych na ostatnim roku studiów.

Rachunkowość musi znaleźć swoje miejsce, bądź to w postaci katedry lub katedr (zakładów) w zespole katedr finansowych, bądź też, w przypadku istnienia jednej katedry finansów i kredytu, w specjalnych wykładach zleconych i ćwiczeniach z rachunkowości

W ten sposób przedmiot Finanse i Kredyt winien obejmować zawsze całokształt nauki o finansach i kredycie, a jedynie, w zależności od rodzaju i kierunku specjalizacji uczelni, finanse i kredyt powinny być nauczane w ramach jednej katedry lub szeregu (ze-

społu) katedr, jakie podzielią między sobą problematykę nauki o finansach i kredycie.

5. Główne problemy nauki o finansach i kredycie.

A. Problemy naukowe

Walka w wszelkimi przejawami burżuazyjnej ideologii w nauce o finansach i kredycie.

Wyższość socjalistycznego systemu finansowego i kredytowego nad kapitalistycznym.

Finanse w kapitalizmie, jako instrument przechwytywania przez burżuazję produktu dodatkowego i jako instrument finansowania wojen imperialistycznych.

Rola systemu finansowego w budownictwie socjalistycznym.

Rozrachunek gospodarczy z punktu widzenia finansów i kredytu.

Budżety terenowe i ich planowanie.

Planowanie podatków.

Reforma bankowości i jej rola w umocnieniu finansów socjalistycznych w pierwszym etapie socjalizmu.

Przebudowa ubezpieczeń w pierwszym etapie socjalizmu.

Metody akumulacji socjalistycznej.

Walka o systematyczne obniżenie kosztów własnych.

Obieg środków obrotowych w gospodarce socjalistycznej i jego problematyka.

Najwłaściwsze formy rachunkowości dla poszczególnych gałęzi gospodarstwa narodowego.

Metodyka kontroli wykonywania planów finansowych.

Metodyka planowania finansowego w przedsiębiorstwie.

Metodyka sporządzania bilansu pieniężnego dochodów i wydatków ludności.

B. Problemy naukowe z zakresu:

Metodyka nauczania uczelnianego (wraz z nauczaniem zaocznym, eksternistycznym) oraz pozauczelnianego.

Opracowanie podręczników z zakresu:

- a) Finansów i Kredytu,
- b) Budżetu,
- c) Systemu kredytowego,
- d) Systemu podatkowego,
- e) Finansów przedsiębiorstw,

- f) Planowania finansowego,
- g) Ubezpieczeń,
- h) Rachunkowości.

Programy nauczania poszczególnych dyscyplin.

Opracowanie historii polskiej postępowej myśli finansowej.

Zakres nauki o finansach i kredycie, linie graniczne dzielące ją od nauk pokrewnych, w oparciu o stalinowską naukę o bazie i nadbudowie.

Nawiązanie ścisłego kontaktu nauki o finansach i kredycie z praktyką oraz współudział w tworzeniu i rozwoju polskiego prawa finansowego.

Podsekcja Finansów uważa wreszcie za konieczne podjęcie na wielką skalę akcji popularyzującej zagadnienia finansowe wśród pracujących. W tym celu naukowcy i operacyjni pracownicy finansowi powinni wziąć udział w powyższej akcji w drodze opracowywania popularnych wydawnictw, broszur, artykułów i odczytów.

Sprawozdanie z konferencji przewodniczących prezydów Wojewódzkich Rad Narodowych i kierowników Wydziałów Finansowych w Warszawie

W dniach od 10 do 12 kwietnia 51 r. odbyła się w Warszawie konferencja przewodniczących prezydów WRN i kierowników Wydziałów Finansowych w sprawach planowania oraz aktualnych zagadnień finansowych.

Sprawozdanie niniejsze dotyczy tej części konferencji, która poświęcona była sprawom finansowym.

Na konferencji Minister Finansów K. Dąbrowski wygłosił referat pt. „Zadania rad narodowych w dziedzinie gospodarczej i finansowej”.

Nawiązując do ustawy budżetowej na rok 1951, którą Sejm Ustawodawczy R. P. uchwalił w dniu 23 marca b. r., min. Dąbrowski wskazał na zupełnie nowy system budżetowania, na który przeszliśmy w bież. roku.

Mimo, iż władze terenowe napotkały na duże trudności w pracy nad nowym budżetem, sporządzenie i przedłożenie Sejmowi preliminarza budżetowego nastąpiło w przewidzianym terminie.

Praca władz terenowych, wysilek całego aparatu umożliwiły — choć w ramach prowizorium — uruchomienie całości nowego systemu z dniem 1 stycznia 1951 r. Zaczął działać pierwszy budżet zbudowany na zasadach socjalistycznych.

Następnie min. Dąbrowski omówił spostrzeżenia i fakty, jakie się nasunęły w związku z wykonaniem budżetu w pierwszym kwartale. Zauważone usterki dotyczą przede wszystkim metodologii planowania budżetowego oraz dyscypliny finansowej.

Nota budżetowa na rok 1951 opierała się na słusznym systemie sporządzania budżetów terenowych a nie na planowaniu oddolnym. System ten dawał

gwarancję zbliżenia się do realnych potrzeb poszczególnych jednostek budżetowych.

Nie wszędzie jednak trzymano się tego systemu co spowodowało wiele usterek.

W wielu województwach dokonano niewłaściwej repartycji budżetów. Zauważono tendencję grupowania etatów na szczeblu wojewódzkim, powiatów i dużych miast, ze szkodą dla gmin.

Tego rodzaju działanie jest niewłaściwe z punktu widzenia ogólnej polityki etatów we władzach terenowych, wymagało ono korekty ze strony władz naczelnych.

Usterki natury porządkowej wyrażały się w niedotrzymywaniu wyznaczonych terminów, braku wyjaśnień i kalkulacji, pomijaniu wytycznych noty itp. Utrudniały one analizę zgłoszonych projektów budżetowych.

W zakresie dyscypliny finansowej mówca zwrócił uwagę na szczególną rolę władz terenowych na szczeblu wojewódzkim. Obowiązkiem ich jest czuwanie nad przestrzeganiem dyscypliny finansowej na terenie całego województwa. Podejmowane uchwały winny być oparte na obowiązujących przepisach. Brak zrozumienia dla postulatów dyscypliny finansowej może spowodować nieobliczalne straty dla gospodarki finansowej. Uchybienia w tej dziedzinie nie mogą się w przyszłości powtórzyć.

Aczkolwiek Ministerstwo Finansów nie dysponuje jeszcze szczegółowymi sprawozdaniami z wykonania budżetu w I kwartale ogólnie rzecz biorąc należy działalność rad terenowych na oddziaływanie budżetowym w ubiegłym okresie ocenić pozytywnie.

Wydatki budżetów terenowych wynoszą w bieżącym roku 16,2% całości budżetu Państwa.

48,0% kwot budżetów terenowych przeznaczone są na finansowanie urządzeń socjalnych i kulturalnych.

Chcąc w przyszłości uniknąć zaburzeń w finansowaniu trzeba, aby wydziały finansowe pozostawały w stałym kontakcie z wojewódzkimi komisjami planowania gospodarczego, a ponadto by przewidywały możliwość skupienia w pewnym okresie większej ilości środków pieniężnych na pewne akcje bez zmiany planu finansowego.

Przystępując do charakterystyki dochodów budżetów terenowych min. Dąbrowski stwierdził, że budżety terenowe są budżetami zrównoważonymi. Wydatki znajdują pokrycie w dochodach własnych budżetów terenowych, w udziałach w dochodach budżetu centralnego i dotacji wyrównawczej z budżetu centralnego.

Aby zrozumieć właściwie swe zadania należy zrozumieć, że limity wydatków stanowią górną granicę środków finansowych, którymi władze terenowe dysponują, natomiast przewidziane kwoty dochodów stanowią dolną granicę akumulacji środków, które powinny wpłynąć do budżetu.

Powaznym źródłem akumulacji są przedsiębiorstwa handlu detalicznego, przemysłu miejscowego i niektóre przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej. Stąd też szczególną dbałość należy wykazać w sprawie rozwoju tych przedsiębiorstw i w walce o obniżenie kosztów własnych przedsiębiorstw.

Dalszym instrumentem akumulacji to podatków terenowe. Dekret o podatkach komunalnych jako nieaktualny, ściśle związany z istnieniem b. związków samorządu terytorialnego został zastąpiony nową ustawą o podatkach terenowych.

Ustawa upoważnia rady narodowe do samodzielnego uchwalania obciążeń podatkowych. Opodatkowanie gospodarki nieuspołecznionej wymaga podkreślenia klasowego charakteru obciążeń. Wymierzając ostrze podatków przeciwko spekulantom, z jednej strony, należy z drugiej strony zwrócić uwagę, by nie zlikwidować tych funkcji gospodarczych, które na obecnym etapie mają jeszcze nadal działać w ramach gospodarki narodowej. Dotyczy to drobnej wytwórczości, działającej na zamówie-

nie gospodarki uspołecznionej oraz drobnych zakładów rzemieślniczych.

Na odcinku wsi akcja podatkowa w r. 1950 oparła się poraż pierwszy na wynikach szacunkowej klasyfikacji gruntów.

Uchwała Rządu z 1 lutego 1951 r. w sprawie powołania gminnych obywatelskich komisji podatkowych to dalszy czynnik powiązania rad narodowych i aparatu finansowego z masami.

Uchwalenie budżetu terenowego zamyka jeden etap otwierając równocześnie następny etap — etap walki o wykonanie budżetu, o zrealizowanie i przekroczenie planowanych dochodów oraz o oszczędne sfinansowanie zaplanowanych zadań w ramach przewidzianych kredytów. Będzie to okres codziennej trudnej pracy wszystkich pracowników finansowych. Okres ten będzie wymagał również dużego wysiłku przydiów rad narodowych.

Sprecyzowanie dochodów i wydatków nastąpi w momencie ustalenia budżetów przez Wojewódzkie Rady Narodowe. Do prac budżetowych włączają się Wojewódzkie Komisje Planowania Gospodarczego w celu zharmonizowania budżetu z terenowym planem gospodarczym.

Doświadczenia zdobyte w pracach nad tegorocznym budżetem będą podstawą opracowania budżetu na rok 1952. Zasadniczą jego cechą będzie dążność do ustabilizowania wprowadzonego systemu, systemu opartego na wzorach przodującego kraju socjalizmu.

Nowymi elementami będą przede wszystkim: podbudowa budżetu planem gospodarczym, ustalenie norm budżetowych, zmiana w systemie finansowania i powiązania z budżetem inwestycji, popierania systemu regulowania budżetów terenowych, większa samodzielność budżetów.

Terminy opracowania budżetów będą zbliżone do terminu roku 1951. W ostatniej dekadzie września powinny być przygotowane projekty oddolne.

Ministerstwo przygotowuje zarządzenie o zasadach i trybie sporządzenia budżetów, by w ten sposób umożliwić pracownikom terenowym zapoznanie się z formalno-technicznymi zasadami opracowania projektu budżetu.

Kończąc minister Dąbrowski podkreślił, że zadaniem rad narodowych jest pełne wykonanie wszystkich zadań pla-

nowych w ramach przyznanych środków budżetowych.

Cel ten zostanie zrealizowany przez obniżenie kosztów i walkę z marnotrawstwem na wszystkich odcinkach, mobilizowanie lokalnych rezerw na rozszerzenie działalności rad narodowych, ugruntowanie systemu budżetowego i wreszcie przez stałe czuwanie nad wykonaniem budżetu.

Realizując w ten sposób budżety terenowe, rady narodowe, ich prezydium i aparat finansowy włączają się do szerokiego frontu walki o pokój i realizację Planu 6-letniego.

Po referacie Ministra Finansów wywiązała się obszerna dyskusja w której udział wzięli: Kier. wydz. finansowego Ob. Rusin (m. Łódź), Przew. Minor, ob. Zakrzewski z Lublina, Kierownik Wydziału finansowego ob. Matkowski (Szczecin) Kier. Wydz. Finansowego ob. Korda (Rzeszów), wiceprzewodniczący Woj. Rady Narodowej ob. Jakubowicz (Bydgoszcz), ob. Kowalec z Kielc, ob. Zarebski z Rzeszowa itd.

W dyskusji zadawano szereg pytań z dziedziny codziennej praktyki. I tak np. Kier. Wydz. Finansowego ob. Partyka (Kielce) zapytuje czy istnieje możliwość przeniesienia sum z jednego tytułu na inny, w przypadku oszczędności na jakimś tytule oraz czy w wydatkach administracyjnych można przenieść sumy z rozdziału na rozdział.

Odpowiadając na pytania z ramie-

nia Departamentu Budżetu Państwa dyr. Al. Zawadzki wyjaśnił, że władze terenowe mogą dokonywać zmiany w tytułach we wszystkich działach z wyjątkiem działu administracyjnego.

Jeżeli chodzi o zmiany działów powiązanych z wykonaniem narodowego planu gospodarczego to wszystkie zmiany w tytułach powinny być uzgodnione z zainteresowanymi resortami.

W dalszym ciągu poruszono sprawę etatów osobowych i kwestię regulowania rachunków za rok 1950.

Kier. Wydz. Finansowego ob. Kimbura (Łódź) podkreślił, że pewne pozycje powinny być scentralizowane co umożliwiłoby poczynienie oszczędności w kosztach administracyjnych. Ministerstwo Finansów powinno w tym pomóc prezydiom rad narodowych. Zwraca uwagę na konieczność ściślejszego powiązania banków z władzami terenowymi.

Przedstawiciel NBP poruszył sprawę finansowania remontów kapitalnych, sprawozdawczości, sprawę powiązania aparatu bankowego z wydziałami finansowymi władz terenowych i szereg innych.

Dyrektor Generalny Zespołu II Prezydium Rady Ministrów inż. Tołwiński poruszył zagadnienie gospodarki funduszami na nowe zadania, sprawę terminów sesji budżetowych WRN oraz nowej siatki płac dla pracowników finansowych.

Na zakończenie konferencji dyskusję podsumował Minister Dąbrowski.

I. B. JUNIK. *Kredit i chozrazszzot w komunalnóm choziajstwie*. Gosfizdat 1949 r. str. 152.

Treść rozdziałów: 1. Banki komunalne i ich miejsce w systemie kredytowym ZSRR; 2. Rozrachunek gospodarczy i środki obrotowe przedsiębiorstw komunalnych; 3. Krótkoterminowe kredytowanie przedsiębiorstw komunalnych; 4. Rozrachunki w gospodarce komunalnej.

Gospodarka komunalna stanowi poważną gałąź całej gospodarki narodowej państwa socjalistycznego. Dlatego też jak najdokładniejsze poznanie organizacji, ekonomiki i funkcjonowania danej gałęzi gospodarki ma tak dla teoretyka, jak i praktyka zajmującego się zagadnieniami gospodarki komunalnej pierwszorzędne znaczenie.

Tematem rozważań autora jest zagadnienie kredytu i rozrachunku gospodarczego w gospodarce komunalnej.

We wstępie autor, porównując radziecką gospodarkę komunalną z kapitalistyczną, stwierdza wyższość gospodarki komunalnej państwa socjalistycznego. Wyższość ta konsekwentnie wynika z wyższości całego socjalistycznego systemu gospodarki. W państwach kapitalistycznych gospodarka komunalna jest dodatkowym środkiem eksploatacji mas pracujących. Eksploatacja ta ma swoje źródło w fakcie, że przeważającą część usług komunalnych w miastach kapitalistycznych opłacają masy pracujące zaś dochody przedsiębiorstw komunalnych płyną głównie na urządzenia dzielnic zamieszkałych przez burżuazję. Wywody powyższe ilustruje autor licznymi przykładami dotyczącymi warunków mieszkaniowych robotników Anglii i Stanów Zjednoczonych.

„Po Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej gospodarka miejska Moskwy i całego kraju Rad przestała być środkiem eksploatacji mas pracujących, lecz stanęła do służby ich

materiałnych i kulturalnych interesów“ (str. 5). W okresie panowania władzy radzieckiej obserwujemy ogromny wzrost gospodarki komunalnej i mieszkaniowej. Powojenny plan pięcioletni przewiduje na samo budownictwo mieszkaniowe 14,5% w stosunku do ogółu wydatków na inwestycje. Tak więc porównanie miast kapitalistycznych i socjalistycznych wybitnie podkreśla wyższość socjalistycznej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej.

Rozdział pierwszy omawia zagadnienia banków komunalnych i ich miejsca w systemie kredytowym ZSRR. Największą uwagę zwraca tu autor na organizację i funkcjonowanie systemu kredytowego w gospodarce komunalnej. Rozważania na temat obowiązującego systemu poprzedzone są przedstawieniem historycznych zmian w bazie finansowej gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz etapów rozwoju kredytu komunalnego.

Jeśli chodzi o funkcje kredytu komunalnego to autor kreśli je na tle ogólnie obowiązującego systemu kredytowego ZSRR. Tak więc radziecki system kredytowy jest zorganizowany na zasadzie funkcjonalnej, to znaczy, że istnieje rozgraniczenie funkcji banków w zakresie finansowania działalności eksploatacyjnej i inwestycyjnej. Udzielanie kredytów krótkoterminowych jest ześrodkowane w Banku Państwa, zaś finansowanie i kredytowanie inwestycji należy do banków specjalnych. Finansowanie budownictwa komunalnego dokonywane jest przez Centralny Bank Gospodarki Komunalnej i Budownictwa Mieszkaniowego (Cekombank) oraz podległą mu sieć banków komunalnych. Tak więc Cekombank i banki komunalne finansują: 1. budownictwo komunalne i mieszkaniowe rad lokalnych i ministerstw nieprzemysłowych (np. oświaty, zdrowia); 2. kredytują indywidualne budownictwo mieszkaniowe w miastach i osadach robotniczych.

Prócz tego do kompetencji banków komunalnych, w odróżnieniu od innych banków specjalnych, należy udzielanie kredytów krótkoterminowych oraz dokonywanie wszelkich operacji na rachunkach przedsiębiorstw i innych organizacji komunalnych.

Jeśli chodzi o organizację komunalnego aparatu bankowego to jest ona scentralizowana — banki komunalne są zależne z jednej strony od Cekom-banku, zaś z drugiej od komitetów wykonawczych rad lokalnych.

W rozdziale drugim omawiającym zagadnienia rozrachunku gospodarczego i środków obrotowych przedsiębiorstw komunalnych, autor rozpoczyna swe rozważania od ogólnej charakterystyki rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw socjalistycznych.

Przechodząc do omawiania rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwach komunalnych autor szczególnie nacisk kładzie na zagadnienie umocnienia rozrachunku gospodarczego. Ważną rolę w umocnieniu rozrachunku gospodarczego grają banki komunalne, przez dokonywanie kontroli rublem działalności przedsiębiorstw komunalnych. Kontrola ta sprowadza się przede wszystkim do systematycznej kontroli wykonania produkcyjno-finansowych planów przedsiębiorstw, przy czym nie powinna być ona tylko rejestracją wyników za ubiegły rok, lecz banki winny aktywnie wpływać na bieg pracy przedsiębiorstwa. Szereg przykładów cyfrowych podawanych przez autora odnośnie wykonania poszczególnych planów w 1948 roku świadczy dobitnie o umacnianiu rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw komunalnych w tym okresie.¹⁾

Drugim tematem tego rozdziału jest zagadnienie normowania środków obrotowych i zwiększenia ich obrotu. Na wstępie podaje autor ogólną charakterystykę środków trwałych i obrotowych, następnie przechodzi do kwestii ustalania wysokości normatywów środków obrotowych. Przy ustalaniu normatywów należy wziąć pod uwagę spe-

cyfikę procesu produkcji i zbytu przedsiębiorstw komunalnych, która jest strukturalnie odrębna od struktury tych środków przedsiębiorstwa przemysłowego. Jako ilustrację swych teoretycznych wywodów autor podaje konkretne przykłady ustalania wysokości dziennego normatywu środków obrotowych w przedsiębiorstwie komunalnym.

W dalszym ciągu omawia autor zagadnienie zwiększenia obrotu środków obrotowych. Za podstawowe rezerwy zwiększenia obrotu środków obrotowych przedsiębiorstwa komunalnego uważa autor następujące:

1. zmniejszenie wszystkich norm zapasów wartości materiałowych — wymaga to jednak znacznego usprawnienia zaopatrzenia przedsiębiorstw w paliwo, materiały pomocnicze i materiały do remontu;

2. oszczędne rozchodowanie materiałów pomocniczych, paliwa, energii elektrycznej, części zapasowych;

3. zmniejszenie strat w sieciach i w trakcie samego procesu produkcyjnego (elektrownia, wodociągi, tramwaje, zakłady kąpielowe);

- * 4. obniżenie norm zadłużeń abonentów i doprowadzenie zadłużenia faktycznego do przewidywanego normami (elektrownia, wodociągi, kanalizacja).

Przytoczone przez autora przykłady cyfrowe świadczą, że liczne przedsiębiorstwa komunalne osiągnęły w dziedzinie zwiększenia obrotu środków obrotowych bardzo poważne rezultaty.

Tematem rozważań rozdziału trzeciego są zagadnienia związane z krótkoterminowym kredytowaniem przedsiębiorstw komunalnych. Jak już wspomniano wyżej cechą charakterystyczną krótkoterminowego kredytowania gospodarki komunalnej jest to, że jest ono dokonywane przez banki komunalne, a nie przez Bank Państwa, jak to ma miejsce w innych gałęziach gospodarki. U podstaw krótkoterminowego kredytowania gospodarki komunalnej leży zasada, że banki komunalne udzielają kredytów w formie celowych, terminowych i zwrotnych pożyczek, które winny być zabezpieczone przewidywanymi w planie przedsiębiorstw sezonowymi zapasami towarów.

Celowy, terminowy i zwrotny charakter kredytu oraz przestrzeganie zasad zabezpieczania wydawanych po-

¹⁾ Szersze omówienie ogólnych zasad organizacji i funkcjonowania rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw komunalnych — patrz B. Wesołowski „Kurs ekonomiki i planowania gospodarki komunalnej — Moskwa 1945. Tłumaczenie na język polski 1950 r.), str. 337—348.

życzek są podstawą kontroli przez bank.

Zapotrzebowanie przedsiębiorstw komunalnych na kredyt bankowy jest związane przede wszystkim z sezonowym nagromadzeniem paliwa, materiałów podstawowych i pomocniczych, materiałów dla remontu itp.

Przechodząc do szczegółowego omawiania stanu kredytu krótkoterminowego radzieckich przedsiębiorstw komunalnych, autor uważa ten stan za niezadowolający. Analiza danych wykazuje, że stosunek środków pożyczonych do ogółu środków obrotowych przedsiębiorstw jest niewielki, że liczne przedsiębiorstwa nie korzystają z kredytu bankowego, co powoduje niedostateczne oddziaływanie kredytowe na wykonanie planów produkcji i akumulacji. Dlatego też — zdaniem autora — należy zmienić formy i metody kredytowania, a mianowicie przejść w podstawowych branżach gospodarki komunalnej na kredytowanie obrotu, co umożliwi zwiększenie kredytu bankowego, a zatem i większą kontrolę nad działalnością przedsiębiorstw.

W dalszym ciągu swych rozważań na ten temat autor przechodzi do zagadnień specjalnych, takich jak planowanie kredytu krótkoterminowego, sposób i warunki otrzymywania pożyczek, sposób zabezpieczania pożyczek, ustalanie ich wysokości, określanie terminów zwrotów itp.

Pozostałą część tego rozdziału autor poświęca na omówienie odrębności w kredytowaniu poszczególnych gałęzi gospodarki komunalnej, takich jak: komunalne przedsiębiorstwa transportowe, elektrownie komunalne, przedsiębiorstwa przemysłowe gospodarki komunalnej, miejskie plantacje i ogrody, gospodarka mieszkaniowa, lombardy miejskie itp.

W rozdziale czwartym autor omawia zagadnienia rozrachunków w gospodarce komunalnej. Rozrachunki te, ze względu na specyfikę procesu pro-

dukcji i zbytu przedsiębiorstw komunalnych, wymagają specjalnej organizacji. Podczas gdy produkcja przemysłowa zbywana jest niewielkiej liczbie przedsiębiorstw, czy organizacji, a rozrachunki dokonywane są tylko w formie bezgotówkowej, produkcję lub usługi komunalne zbywa się wielkiej liczbie konsumentów — przedsiębiorstwom przemysłowym i handlowym, kołchozom, spółdzielniom oraz całej ludności miejskiej, przy czym ta ostatnia rozlicza się wyłącznie w formie gotówkowej. Dlatego też formy rozrachunków przedsiębiorstw komunalnych nie są identyczne jak w przemyśle.

Dokonywanie rozrachunków przez banki komunalne ma bardzo duże znaczenie gdyż stwarza ono sposobność dla przeprowadzania kontroli każdej operacji, nawet jeśli dany podmiot nie otrzymuje kredytu bankowego.

Z kolei autor omawia stan rozrachunków między przedsiębiorstwami komunalnymi a konsumentami, stwierdzając ogólnie wielkie zadłużenie tych ostatnich i proponuje konkretne środki w celu usprawnienia tego stanu.

W zakończeniu autor przedstawia różne formy rozrachunków w gospodarce komunalnej, przeprowadzając ich klasyfikację na dwie zasadnicze grupy. Rozrachunki dokonywane w ramach jednego miasta i rozrachunki międzymiastowe.

Omówiona powyżej książka przedstawia w sposób jasny, prosty i wyczerpujący zagadnienia kredytu i rozrachunku gospodarczego w gospodarce komunalnej. Połączenie wywodów teoretycznych z licznymi przykładami praktycznymi powoduje, że praca ta jest cennym wkładem do nauki o gospodarce komunalnej państwa socjalistycznego oraz będzie stanowiła poważną pomoc tak dla teoretyków jak i praktyków pracujących nad budową i rozwojem polskiej gospodarki komunalnej.

Z. Rajewski

BIBLIOGRAFIA FINANSOWA

CZEŚĆ I — ARTYKUŁY *)

I

MARKSIZM - LENINIZM

STALIN JÓZEF: *Wyższość socjalistycznego systemu gospodarczego nad systemem kapitalistycznym. Fragment pracy: „Kapitalistyczny czy socjalistyczny system gospodarki”*. — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg”, 1950, Nr 2, str. 3—6.

ALEKSANDROW G.: *Nowy wkład do skarbnicy leninizmu. O pracach J. Stalina w sprawie językoznawstwa*. Wyj. z art. zamieszczonego w Nr 18 (1950) czas. „Bolszewik”. — „Nowe Prawo”, 1950, Nr 11, str. 7—11.

BACZKO BRONISŁAW: *Na marginesie publicznej sesji teoretycznej poświęconej pracom Stalina o językoznawstwie*. — „Nowe Drogi”, 1950, Nr 6, str. 108—121.

BERMAN JAKUB: *Baza i nadbudowa w świetle prac towarzysza Stalina o językoznawstwie*. — „Nowe Drogi”, 1950, Nr 6, str. 17—27.

EHRlich STANISŁAW: *Trzy kwestie z dziedziny problematyki bazy i nadbudowy*. — „Państwo i Prawo”, 1951, Nr 3, str. 448—460.

DENISOW A. J.: *Bezcenny wkład do skarbnicy marksizmu-leninizmu*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr. 9 (1950) czas. „Sowieckoje Gosudarstwo i Prawo”. — „Zeszyty Filozoficzne Nowych Dróg”, 1950, Nr 4, str. 50—70.

LANGE OSKAR: *O twórczym rozwoju teorii marksistowskiej*. — „Życie Nauki”, 1951, Nr 1—2, str. 24—34.

LIPiński EDWARD: *Prace Stalina o językoznawstwie a nauki ekonomiczne*

ne. — „Ekonomista”, 1950, Nr 4, str. 3—12.

II

PLAN 6-LETNI

BRUS WŁODZIMIERZ: *Plan Sześcioletni w świetle stalinowskiej nauki o socjalistycznej industrializacji*. — „Nowe Drogi”, 1950, Nr 5, str. 97—117.

CHOLIŃSKI TADEUSZ: *Zadania kontroli bankowej funduszu płac przy realizacji Planu Sześcioletniego*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego”, 1951, Nr 3, str. 159—163.

O Sześcioletni Plan ubezpieczeń. — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych”, 1950, Nr 11, str. 2—4.

WOJNAR JAN: *Zadania Banku Inwestycyjnego w Planie 6-letnim*. — „Finanse”, 1950, Nr 1, str. 88—99.

W sprawie realizacji zadań aparatu finansowego w 2 roku 6-letniego Planu Gospodarczego. Uchwała VI Plenum Zarz. Gł. ZZPF. — „Pracownik Finansowy”, 1951, Nr 2, str. 7.

Zadania Banku Rolnego w Planie 6-letnim. — „Wiadomości Banku Rolnego”, 1950, Nr 1, str. 6—26.

Zadania Ubezpieczeń Gospodarczych w okresie Planu 6-letniego. — „Wiadomości Ubezpieczeniowe”, 1950, Nr 10, str. 146—150.

III

DOCHÓD NARODOWY

GAJDA JÓZEF: *Obliczanie wartości globalnej produkcji*. — „Ekonomista”, Nr 4, str. 163—177.

KRONROD J.: *Dochód narodowy ZSRR*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr. 8 (1950) czas. „Bolszewik”. — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg”, 1950, Nr 2, str. 58—76.

*) Ogłoszone w czasopismach polskich w okresie od listopada 1950 r. do kwietnia 1951 r.

MINC BRONISŁAW: *Zagadnienia dochodu narodowego*. W-wa 1950. Książka i Wiedza. (Rec. Fraszczyk Janusz). — „Państwo i Prawo“, 1951, Nr 4, str. 718—724.

PIETROW A. J.: *Narodnyj dochod SSSR*. Moskwa 1949, str. 31. (Rec. Zagórski Józef). — „Studia i Prace Statystyczne“, 1950, Nr 1, str. 117.

PITIERNOW J.: *Wzrost dochodu narodowego ZSRR*. — „Wolność“, 1951, Nr 64 z dnia 21.3 1951.

IV

KADRY — SZKOLENIE — WSPÓŁZAWODNICTWO

BANASIŃSKI ANTONI: *Nowe reformy i warunki współzawodnictwa w PZUW*. „Wiadomości Ubezpieczeniowe“, 1950, Nr 10, str. 154—157.

GLAZER FRANCISZEK: *Ogólne wyniki i ocena wyników współzawodnictwa w IV kwartale 1950 roku*. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 2, str. 5.

GLAZER FRANCISZEK: *Wyniki współzawodnictwa w IV kwartale 1950 r. w bankach i PZUW*. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 3, str. 5.

GOLAŃSKI HENRYK: *O zadaniach wyższych szkół ekonomicznych w Planie Sześcioletnim*. — „Ekonomista“, 1950, Nr 3, str. 3—13.

GRUDZIEN T.: *Nowe normy organizacyjne współzawodnictwa w Banku Rolnym*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 11, str. 28—29.

J. S.: *Podsumowanie wyników 1950 roku*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 3, str. 26—28.

KAFTANOW S.: *O problematyce nauk ekonomicznych w ZSRR*. Wyj. z art. zamieszczonego w Nr. 9 (1950) czas. „Woprośy Ekonomiki“. — „Ekonomista“, 1950, Nr 4, str. 223—228.

Ogólne zasady socjalistycznego współzawodnictwa pracy w Narodowym Banku Polskim. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 1, str. 8.

SAWICKI FRANCISZEK: *Nasze zadania w realizacji planu gospodarczego 1951 r.* — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 3, str. 1—2.

S. S.: *Nowe zasady współzawodnictwa pracy w Narodowym Banku Polskim*. —

„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 50—51.

SZAŁOWSKI STEFAN: *Planowanie pracy w oddziale*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 41—44.

Szkolnictwo finansowe. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 164—166.

SZW.: *Brygady młodzieżowe w uparacie finansowym*. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 3, str. 3.

Wprowadzamy w życie nowe zasady współzawodnictwa. — „Pracownik Finansowy“, 1950, Nr 10, str. 6—8.

Współzawodnictwo w Oddziale Głównym Banku Rolnego. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 2, str. 4.

ZAWADA MICHAŁ: *Ekonomiczna ocena pomysłów racjonalizatorskich*. — „Przegląd Kolejowy“, 1950, Nr 12, str. 446—449.

Z prac Finansowej Komisji Programowej przy Ministerstwie Szkół Wyższych i Nauki. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 153—163.

V

SYSTEMY WALUTOWE

DĄBROWSKI KONSTANTY: *Reforma systemu pieniężnego*. Przemówienie wygłoszone w Sejmie Ust. 28.10 1950. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 3—17.

HEINZELMAN PAWEŁ: *Zakaz posiadania walut i złota w nowym systemie pieniężnym*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 12, str. 861—863.

HERER WIKTOR: *Reforma walutowa*. — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 54—70.

KŁOSIEWICZ W.: *Reforma waluty podstawą wzrostu dobrobytu*. — „Przegląd Związkowy“, 1950, Nr 11, str. 486—489.

MALICKI J.: *Reforma systemu pieniężnego*. — „Gospodarka Planowa“, 1950, Nr 11, str. 592—596.

MORAWSKI: *Rady narodowe w akcji reformy pieniężnej*. — „Rada Narodowa“, 1950, Nr 22, str. 5—7.

Nowy system pieniężny dźwignią postępu gospodarczego i dobrobytu mas pracujących. — „Pracownik Finansowy“, 1950, Nr 10, str. 3.

OHANOWICZ ALFRED: *Wierzytelności w walutach obcych w dekrete o zobowiązaniach pieniężnych.* — „Przegląd Notarialny“, 1950, Nr V—VI, str. 361—370.

Socjalistyczny charakter reformy pieniężnej. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 22, str. 1144—1146.

WISZNIEWSKI JERZY: *Funkcje finansów socjalistycznych.* — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 18—38.

VI

OBROT Y Z ZAGRANICĄ SPRAWY DEWIZOWE

HEINZELMAN PAWEŁ: *Zakaz posiadania walut i złota w nowym systemie pieniężnym.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 12, str. 861—863.

KARPIŃSKI ZYGMUNT: *Przyspieszenie obrotów zagranicznymi środkami płatniczymi.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 150—154.

MONTALBETTI EDWARD: *Konosament i jego znaczenie w transporcie morskim.* — „Wiadomości Ubezpieczeniowe“, 1951, Nr 2, str. 17—20.

POLACZEK STANISŁAW: *Zasady planowania obrotów płatniczych z zagranicą w r. 1951.* — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 2, str. 58—66.

RUECKER R. A.: *Akredytywa odnawialna w obrotach zagranicznych.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 2, str. 107—109.

VII

BUDŻETY — PODATKI

HARASIMOWICZ JERZY: *Zarys rozwoju prawa o podatkach terenowych w Polsce.* — „Państwo i Prawo“, 1951, Nr 4, str. 684—691.

HEBROWSKI A.: *Układanie i wykonywanie budżetów terenowych.* — „Rada Narodowa“, 1951, Nr 1, str. 5—10, Nr 2, str. 4—7.

HEBROWSKI A.: *Podatki terenowe.* — „Rada Narodowa“, 1951, Nr 7, str. 4—8.

LINDBERG STANISŁAW: *Zarys systemu podatkowego Polski Ludowej na*

wsł. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 60—87.

LISSOWSKI WITOLD: *Budżet Państwa — Plan sfinansowania inwestycji — Plan Inwestycyjny.* — „Inwestycje“, 1950, Nr 11, str. 29—35, Nr 12, str. 27—30.

MILKOWSKI WOJCIECH: *Obsługa budżetu państwa przez Narodowy Bank Polski.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 3—10.

NAWROCKI J.: *O uchwalaniu i rozpatrywaniu budżetów terenowych.* — „Rada Narodowa“, 1951, Nr 7, str. 1—4.

OPYDO JERZY: *Podatek od wzbogacenia.* — „Przegląd Notarialny“, 1950, Nr III—IV, str. 293—327.

OPYDO JERZY: *Zmiany na odcinku podatków w prawie karnym skarbowym.* — „Przegląd Notarialny“, 1950, Nr V—VI, str. 464—473.

Podatek od wynagrodzeń. Cz. I. Komentarz Opydy J. — Gajewskiego P. W-wa 1949. (Rec. Dubieński Aleksander). — „Przegląd Notarialny“, 1950, Nr V—VI, str. 473—477.

RATAJ JULIAN: *Prowizorium budżetowe.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 2, str. 85—86.

RATAJ JULIAN: *Budżet państwowy na rok 1951.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 8, str. 438—444.

SASIN W.: *Budżet związkowy na rok 1951.* — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 2, str. 9.

SIENNICKI LEON: *Budżet państwowy ZSRR na rok 1951.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 7, str. 408—410.

SOSZYŃSKI W.: *Wykonywanie preliminarza wydatków.* — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1951, Nr 3, str. 86—87.

TOMASZEWSKI BOLESŁAW: *Finansowanie pomocy społecznej w 1951 r.* — „Praca i Opieka Społeczna“, 1951, Nr 1, str. 81—83.

WEYMAN KAROL: *Ubezpieczenia społeczne na nowym etapie.* — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 22, str. 1147—1150. *Wskazówki do opracowania planów wykonania budżetu.* — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1951, Nr 2, str. 44—48.

Zasady podatku od obrotu w ZSRR. Opracowanie na podstawie książki A. K. Suczkow: *Gosudarstwiennyye dochody SSSR*, Moskwa 1949. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 36—40.

ZWIERIEW A.: *Budżet państwowy na rok 1951.* Referat wygłoszony na II Sesji Rady Najw. ZSRR w dn. 8.3 1951. — „Wolność“, 1951, Nr 55 z dn. 10.3 1951.

ŻELAWSKI K.: *Przejście z dotychczasowego systemu budżetowego do nowych zasad wykonywania budżetu terenowego.* — „Rada Narodowa“, 1951, Nr 2, str. 7—9.

VIII

BANKI — KREDYT — UBEZPIECZENIA

Bank Państwa ZSRR. Opracowanie na podstawie książki: M. Bogusławskij, J. Grebień, A. Prosiółkow: *Operatiwnaja technika i uczył w Gosbankie SSSR*, Moskwa 1946. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 8, str. 548—561, Nr 9, str. 631—636, Nr 10, str. 706—712, Nr 12, str. 869—872.

CHOLIŃSKI TADEUSZ: *Zadania kontroli bankowej funduszu płac przy realizacji Planu Sześcioletniego.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 159—163.

DUSZA J.: *Usprawnić obieg pieniędzy na wsł.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 12, str. 18—19.

E. K.: *Kredyty obrotowe dla spółdzielni produkcyjnych.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 12, str. 16—17.

FALKOWSKI STANISŁAW: *Zapasy — kredyt — środki płatnicze.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 12, str. 864—868.

F. T.: *Kredytowanie kolchozów przez banki Związku Radzieckiego.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 12, str. 28—30.

FRANKOWSKI JAN: *Budżet i narodowy plan gospodarczy na 1951 rok.* — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1951, Nr 4, str. 119—122.

GARLIICKI ROMAN: *Założenia i znaczenie obecnej reformy ustrojowej ubezpieczeń społecznych.* — „Praca i Opieka Społeczna“, 1950, Nr 3, str. 81—87.

HARASIMOWICZ R.: *Uwagi na tle stosowania sankcji bankowych.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 11, str. 11—15.

HUPERT JAN: *Opiniowanie planów techniczno - przemysłowo - finansowych na rok 1951.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 44—49.

IKONNIKOW W.: *Kredyt w kapitalizmie i jego wykorzystanie przy budowie socjalizmu.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 170—174.

Instrukcja w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji objętej planem inwestycyjnym na rok 1951. — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 41—48.

J. R.: *System finansowy banków państwowych.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 3, str. 22 — 24.

KAŃSKI E.: *Bank Rolny jako centrala finansowa gminnych kas spółdzielczych.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 12, 9—11.

KARCZMAR M.: *Zasady finansowania przedsiębiorstw z kredytów obrotowych.* — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 99—108.

KIZLER JAN: *Reforma bankowa.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 7, str. 399—401.

KOMAR STEFAN: *Kontrola bankowa w świetle instrukcji służbowej na rok 1951.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 87—100.

KOSTOWSKI M. L.: *Założenia nowej instrukcji kredytowej.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 11—21.

KOSTOWSKI M. L.: *Zasady systemu kredytowego.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 2, str. 76—80.

Legitymacja przedsiębiorstw państwowych do dysponowania rachunkami bankowymi. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 10, str. 144—146.

LENCZEWSKI H.: *Udział banku w walce o obniżenie kosztów własnych przedsiębiorstw.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 4, str. 3—6.

MADURA KAZIMIERZ: *Rola Narodowego Banku Polskiego w wykonywaniu ustawy i zmianie systemu pieniądza.*

nego. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 12, str. 851—859.

MICHAŁSKI STANISŁAW: *Bank jako organizacja gospodarcza*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 4, str. 230—233.

MILLER JÓZEF: *Formy umów ubezpieczenia (polis) w handlu zagranicznym*. — „Wiadomości Ubezpieczeniowe“, 1951, Nr 1, str. 7—12.

MILKOWSKI WOJCIECH: *Obsługa budżetu państwa przez Narodowy Bank Polski*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 3—10.

MISTEREK WITOLD: *Rozwój ubezpieczeń gospodarczych w Polsce Ludowej*. — „Wiadomości Ubezpieczeniowe“, 1950, Nr 10, str. 150—153.

ORŁOWSKI MIROSŁAW: *Bank finansowania budownictwa kapitalnego, handlu i spółdzielczości ZSRR*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 101—107.

O sześcioletni plan ubezpieczeń. — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1950, Nr 11, str. 2—4.

PODOBIŃSKI W.: *Kontrola finansowa inwestycji*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, str. 11, str. 4—8.

PODOBIŃSKI W.: *Kredyty inwestycyjne dla spółdzielni produkcyjnych i ich członków w roku 1951*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 3, str. 4—5.

Reorganizacja bankowości. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 1, str. 5.

Rola i funkcja kredytu i banków w systemie gospodarki radzieckiej. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 4, str. 234—243.

S. S.: *Operacje kasowe Narodowego Banku Polskiego*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 4, str. 255—258.

TYMAN F.: *Sielchozbank — Bank Rolny Związku Radzieckiego*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 4, str. 7—13.

USOSKIN N. M.: *Kredyt krótkoterminowy w gospodarce ZSRR*. W-wa 1950. PWG, str. 100. (Rec.) — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1301—1302.

WARMAN Z.: *Z zagadnień obrotu bezgotówkowego*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 11, str. 21—23.

WOJNAR JAN: *Zadania Banku Inwestycyjnego w Planie 6-letnim*. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 88—99.

WIERZBICKI JEREMI: *Kredyt inkasowy w ujęciu nowej instrukcji o finansowaniu i kontroli przedsiębiorstw*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 92—96.

Zadania Banku Rolnego w Planie 6-letnim. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 1, str. 6—26.

Zadania ubezpieczeń społecznych w okresie Planu 6-letniego. — „Wiadomości Ubezpieczeniowe“, 1950, Nr 10, str. 146—150.

ORGANIZACJA FINANSOWA I PLANOWANIE FINANSOWE

Aktualne zagadnienia planowania finansowego w gminnych spółdzielniach. — „Przegląd Spółdzielczy“, 1950, Nr 9—10, str. 481—482.

BERC EDWARD: *Podstawowe zagadnienia systemu finansowego*. — „Przegląd Komunikacyjny“, 1951, Nr 1, str. 13—17.

BŁANK G. J. — FALKOWICZ L. A.: *Organizacja gospodarki finansowej przedsiębiorstwa handlowego*. W-wa 1950, PWG, str. 104. (Rec.) — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 3, str. 195—196.

BOGUSŁAWSKI MIROSŁAW: *Akumulacja w spółdzielniach spóżywców i pracy*. — „Społem“, 1951, Nr 2, str. 2—3.

CZERWIŃSKI TEODOR: *Organizacja finansowa państwowych przedsiębiorstw handlowych*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 180—183.

Czynnik społeczny w walce o wzmocnienie dyscypliny finansowej. — „Pracownik Finansowy“, 1951, Nr 3, str. 2.

DOBERSKI W.: *Wstępna analiza planu finansowego na przykładzie planu dla przemysłu*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 65—68.

FIEDOSIEJEW K. A.: *Plan techniczno-finansowy przedsiębiorstwa przemysłowego*. (Rec. Z. Fedak). — „Ekonomista“, 1950, Nr 4, str. 235—240.

FRANK M.: *Istota i zadania analizy działalności gospodarczej*. — „Biuletyn

- Biura Organizacji Rachunkowości", 1951, Nr 2, str. 62—65.
- F. T.: *Kontrola wykonywania planów finansowo-gospodarczych w ZSRR.* — „Wiadomości Narodowego Banku Rolnego", 1950, Nr 11, str. 31—32.
- HERSZDERFER SZYMON: *Finansowa kontrola realizacji planu zaopatrzenia materiałowego w 1951 r.* — „Gospodarka Górnictwa", 1951, Nr 1, str. 15—22.
- HERSZDERFER SZYMON: *Ministerstwo Górnictwa zwiększa dyscyplinę finansową w zaopatrzeniu materiałowym.* — „Gospodarka Materiałowa", 1951, Nr 3, str. 76—81.
- hm: *Co to jest akumulacja socjalistyczna.* — „Ogólnopolski Informator Państwowego Przemysłu Miejskowego", 1951, Nr 4, str. 8—9.
- HUPERT JAN: *Opiniowanie planów techniczno - przemysłowo - finansowych na rok 1951.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego", 1951, Nr 1, str. 44—49.
- JEWENKO J.—MIROSZNICZENKO B.: *Kontrola wykonania planu — jedna z najważniejszych zasad planowania socjalistycznego.* Tłum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „Planowe Choziajstwo". — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg", 1950, Nr 2, str. 189—205.
- KMIOTEK A. J.: *Działalność i zadania Biura Organizacji Rachunkowości.* — „Pracownik Finansowy", 1950, Nr 10, str. 5.
- KOSTOWSKI M. L.: *Zasady systemu kredytowego.* — „Życie Gospodarcze", 1951, Nr 2, str. 76—80.
- KOZYRNA ZYGMUNT: *Komórka organizacji pracy i plac w przedsiębiorstwach handlowych.* — „Ekonomika i Organizacja Pracy", 1950, Nr 10, str. 400—404.
- KUNTZE J.: *Fundusz własny i stałe pasywa.* — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości", 1950, Nr 9, str. 391—395, Nr 12, str. 535—541.
- MAK ANDRZEJ: *Plan finansowo-gospodarczy jako podstawa działalności przedsiębiorstwa komunikacyjnego.* — „Miasto", 1951, Nr 2, str. 46—48, Nr 3, str. 41—45.
- MICHEJDA ROMAN: *System finansowy Polskich Kolei Państwowych w świetle doświadczeń 1950 r.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego", 1951, Nr 1, str. 22—35.
- MINC BRONISŁAW: *Statystyka a planowanie.* — „Studia i Prace Statystyczne", 1950, Nr 1, str. 68—69.
- MINC HILARY: *Zadania gospodarcze na 1951 rok.* — „Finanse", 1951, Nr 1, str. 4—42.
- OCHOCKI STANISŁAW: *Niektóre węzłowe zagadnienia gospodarki finansowej w przedsiębiorstwach handlu wewnętrznego.* — „Finanse", 1950, Nr 1, str. 100—114.
- Organizacja i system finansowy przedsiębiorstw terenowych.* — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości", Nr 10, str. 437—441.
- Organizacja pracy Inspektoratu dochodów państwowych w systemie finansowym ZSRR.* — „Pracownik Finansowy", 1950, Nr 11, str. 4.
- PANIN A. W.: — CHMIELOW N. W.: *Finansowanie, Rachunkowość, Sprawozdawczość w kolchozach.* W-wa 1950, PWG, str. 205, (Rec.) — „Życie Gospodarcze", Nr 24, str. 1300—1301.
- PAŹDZIÓR BOLESŁAW: *Nowy system finansowy spółdzielczości na rok 1951.* — „Przegląd Spółdzielczy", 1950, Nr 9—10, str. 481.
- PRZYWECKI STEFAN: *Zadania Przemysłu Miejskowego na odcinku usprawnienia gospodarki finansowej.* — „Ogólnopolski Informator Państwowego Przemysłu Miejskowego", 1950, Nr 43, str. 13—14, Nr 45, str. 9—10, 1951, Nr 46, str. 2—4.
- STEFANŃSKI FRANCISZEK: *Doprowadzać plany do miejsc roboczych.* — „Życie Gospodarcze", 1950, Nr 24, str. 1268—1270.
- TOMICZEK STANISŁAW: *Finansowanie produkcji przemysłu miejskowego.* — „Ogólnopolski Informator Państwowego Przemysłu Miejskowego", 1950, Nr 42, str. 3—6.
- Znaczenie planowania kasowego.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego", 1951, Nr 4, str. 219—221.

X

ROZRACHUNEK
GOSPODARCZY

ABRAHAM ANATOL: *Rola głównego księgowego w stosowaniu zasad rozra-*

chunku gospodarczego. — „Ogólnopolski Informator Państwowego Przemysłu Miejskowego“, 1951, Nr 4, str. 6—8.

BOGUSŁAWSKI MIROSŁAW: *Rozrachunek gospodarczy*. — „Społem“, 1951, Nr 7, str. 5—7.

CAP R.: *Doświadczenia z prowadzenia wydziałowego rozrachunku gospodarczego w hutnictwie żelaza*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 1, str. 17—20.

CHECHLIŃSKI JANUSZ: *Rozrachunek gospodarczy — metodą zarządzania radzieckim przedsiębiorstwem komunalnym*. — „Miasto“, 1951, Nr 1, str. 16—21.

HAENDEL IGNACY: *Rozrachunek gospodarczy i koszty własne*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1262—1264.

HOROCH L.: *Zakładowy i wydziałowy rozrachunek gospodarczy*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“ 1951, Nr 1, str. 14—17.

FEDAK Z.: *Metody wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego w Czechosłowacji*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 131—135.

J. L.: *Rozrachunek gospodarczy statku morskiego*. Opracowanie na podstawie książki J. J. Ginzburga—L. S. Tureckiego: *Chozrazszoł morskogo sudna*, Moskwa 1949, — „Gospodarka Morska“, 1950, Nr 4, str. 269—287.

KOŚCIELNIAK MARIAN: *Podstawy prawne rozrachunku gospodarczego*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 2, str. 80—83.

MAJZENBERG L.: *System cen hurtowych i wzmocnienie rozrachunku gospodarczego*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 4, str. 225—231.

M. B.: *Finansowy plan rejsu podstawą rozrachunku gospodarczego statku*. — „Gospodarka Morska“, 1950, Nr 4, str. 288—291.

MOSKWA RAJMUND: *Rozrachunek gospodarczy w przemyśle chemicznym*. — „Chemik“, 1951, Nr 2, str. 33—34.

MOSKWA RAJMUND: *Formy i metody rozrachunku gospodarczego w przedsiębiorstwie*. — „Chemik“ 1951, Nr 3, str. 80—81.

MRÓWCZYŃSKI BOGDAN: *Rozrachunek gospodarczy w państwowych przedsiębiorstwach handlowych*. — „Gospodarka Planowa“, 1950, Nr 12, str. 641—644.

REJS ROMAN: *Wydziałowy rozrachunek gospodarczy*. — „Hutnik“, 1951, Nr 1, str. 24—29.

SOPIŃSKI STANISŁAW: *Rozwój rozrachunku gospodarczego*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 4, str. 222—229.

SZYMAŃSKI WŁADYSŁAW: *Umocnienie rozrachunku gospodarczego i podniesienie rentowności w przedsiębiorstwie*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 154—158.

TENCZYN J. — WARMAN Z.: *Przedsiębiorstwa państwowe*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 12, str. 5—9.

Wewnętrzny rozrachunek gospodarczy w świetle literatury radzieckiej. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 1, str. 3—14.

WŁODARCZYK JAN: *Rozrachunek gospodarczy i jego zastosowanie w przedsiębiorstwach komunikacyjnych*. — „Przegląd Komunikacyjny“, 1951, Nr 3, str. 91—96.

WŁODARCZYK JAN: *Rachunkowość w gospodarce opartej na zasadach rozrachunku gospodarczego*. — „Przegląd Komunikacyjny“, 1951, Nr 4, str. 137—139.

XI

OBIEG ŚRODKÓW OBROTOWYCH

ANDRIANOW D.: *Zagadnienia metody obliczania szybkości obiegu środków obrotowych*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 7 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“ — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 153—171.

BIRMAN A.: *Uwzględnić nabyte doświadczenia*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 9(1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 232—247.

CHOLIŃSKI TADEUSZ: *Normowanie środków obrotowych — ważny czynnik ekonomiki i organizacji socjalistyczne-*

go przedsiębiorstwa przemysłowego. — „Ekonomika i Organizacja Pracy“, 1951, Nr 2, str. 54—61.

DIACZENKO W.: *Walka o przyspieszenie obiegu środków — nowym wyższym etapem opanowania produkcji*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 84—112.

Dyskusja nad referatem N. Lisicjan w Instytucie Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“ — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 138—152.

ETCZIN G.: *Teoria oderwana od praktyki*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 8 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 188—208.

ETCZIN G.: *Walka o przyspieszenie częstotliwości obrotu środków*. W-wa 1950, PWG, str. 50, (Rec. Werański M.). — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 265—266.

FALKOWSKI STANISŁAW: *Zapasy-kredyt-środki płatnicze*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 12, str. 864—868.

F. T.: *Przyspieszenie obiegu środków obrotowych w sowchozach*. — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1951, Nr 4, str. 30—32.

GERLICZ LUDWIK: *Zobowiązania stałe z tytułu dostw.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 183—184.

Jak poprawić wykorzystanie środków obrotowych. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 23, str. 1250—1254.

JANICKI ZBIGNIEW: *Centrala Handlowa Przemysłu Metalowego przyspiesza rotację*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1274—1276.

JASIEŃSKI TADEUSZ: *Przemysł chemiczny realizuje zobowiązania przyspieszenia obiegu środków obrotowych*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 23, str. 1208—1212.

KONKIN M. W.: *Przyspieszenie rotacji środków obrotowych w zakładzie przemysłowym*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 12 (1950) czas. „Automobilnaja i traktornaja promyslennost“, — „Ekonomika i Organizacja Pracy“, 1951, Nr 2, str. 61—65.

KOPNIAJEW W. P.: *Jak usprawnić wykorzystanie środków obrotowych*.

W-wa 1950, str. 96, (Rec. Werański M.). — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 266—267.

KUCHARSKI MIECZYŚLAW: *Finansowanie normatywnych środków obrotowych*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 85—92.

KUNTZE J.: *Fundusz własny i state pasywa*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 9, str. 391—395, Nr 12, str. 535—541.

LISICJAN N.: *O organizowaniu dalszej pracy przedsiębiorstw przemysłowych nad przyspieszeniem obiegu środków obrotowych*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 122—137.

KWIATKOWSKI WITOLD: *Drogi przyspieszenia obiegu środków obrotowych*. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 66—83. *O metodzie obliczania szybkości obiegu środków przedsiębiorstw przemysłowych*. Tłum. okólnika Min. Fin. i CUS ZSRR z dn. 14.4.1949 r. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 113—120.

OWCZYNNIKOW N.: *Przyczynek do zagadnienia obliczania szybkości obiegu środków*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 8 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 172—187.

PARFANIAK P. — MITELMAN E.: *O metodzie obliczania szybkości obiegu środków obrotowych*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 9 (1950) czas. „Woprosy Ekonomiki“. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 209—231.

PERESLEGIN W. J.: *Kontrola obiegu środków obrotowych w przedsiębiorstwie*. Tłum. z ros.: *Metody isliczenia oboracziwaemosti sredstw predpriatij Gosfinizdat. Moskwa 1950*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1278—1281.

REJS R.: *Z doświadczeń planistycznych Związku Radzieckiego. Przyspieszenie oraz analiza obiegu środków obrotowych*. — „Gospodarka Materiałowa“, 1950, Nr 4, str. 107—116, Nr 9, str. 249—259, Nr 12, str. 353—365.

S.: *Z radzieckich prac na temat przyspieszenia obiegu środków obrotowych*. — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 78—80.

SIEGENFELD: *Przyspieszenie obiegu środków obrotowych w przedsiębior-*

stwie budowlanym. — „Przegląd Budowlany“, 1950, Nr 10, str. 467—469.

SZER J. D.: Środki obrotowe i mobilizacja zasobów wewnętrznych w budownictwie. Tłum. VI rozdz. pracy Finansowanie promyslenowo stroitielstwa. — „Zagadnienia gospodarcze w świetle prasy i literatury ekonomicznej za granicą“ (Wyd. B. I.), 1950, Nr 24, str. 35.

SZIFRIN G.: Drogi wiodące do lepszego wykorzystania majątku trwałego i środków obrotowych w przedsiębiorstwie przemysłowym. — „Gospodarka Materialowa“, 1950, Nr 10 str. 289—298.

WIDLEWICZ STANISŁAW: O właściwą metodykę ustalania szybkości obiegu środków obrotowych. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 5, str. 302—306.

WINTER EMANUEL: Środki obrotowe przedsiębiorstwa przemysłowego. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 43—65.
Z prac Komisji Mobilizacji Rezerw drogą przyspieszenia, obiegu środków obrotowych w przedsiębiorstwach podległych Min. Górnictwa. — „Węgiel“, 1950, Nr 11, str. 24—26.

XII

CENY — KOSZTY — RENTOWNOŚĆ

ARAKELJAN A.: Walka o maksymalne wykorzystanie środków trwałych w przemyśle socjalistycznym. Fragment broszury: Wykorzystanie środków trwałych w przemyśle ZSRR. Moskwa 1950. — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg“, 1950, Nr 2, str. 77—115.

AUGUSTOWSKI ZBIGNIEW: Zmniejszenie kosztów własnych a obniżka cen. — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 11—14.

AUGUSTOWSKI ZBIGNIEW: Plan obniżenia kosztów własnych na rok 1951. — „Gospodarka Planowa“ 1951, Nr 3, str. 8—14.

A. W.: Ekonomiczny sens obniżki cen. — „Ogólnopolski Tygodnik Gospodarczy“, 1951, Nr 1, str. 6.

BARANOWSKI JAN: W walce o obniżenie kosztów własnych. — „Życie Partii“, 1951, Nr 3, str. 11—15.

BESSAGA MIECZYSLAW: Planowanie kosztów jednostkowych w resorcie ko-

munikacji. „Przegląd Komunikacyjny“, 1950, Nr 12, str. 443—447.

BLASS BRONISŁAW: Koszty własne produkcji. — „Finanse“ 1950, Nr 1, str. 39—59.

BOGUSŁAWSKI MIROSŁAW: Obniżenie kosztów głównym zadaniem w roku 1951. — „Społem“, 1951, Nr 5, str. 5—6.

DZIEWIEŃCKI MARIAN: Amortyzacja sprzętu budowlanego a jej wpływ na koszty wykonawstwa budowlanego. — „Przegląd Budowlany“, 1950, Nr 12, str. 553—554.

DZWONKOWSKI TADEUSZ: Dobra gospodarka taborem obniża koszty transportu. — „Społem“, 1951, Nr 7, str. 7—9.

FIEDOSIEJEW K.: Zagadnienie obniżenia kosztów własnych produkcji przemysłowej. Fragment wykładu wygłoszonego w Wyższ. Szk. Part. przy KC WKP(b). — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 85—92.

GLIŃSKI TADEUSZ: Graficzna metoda obliczania kosztów pracy sprzętu budowlanego. — „Przegląd Budowlany“, 1950, Nr 12, str. 554—556.

HAENDEL IGNACY: Rozrachunek gospodarczy i koszty własne. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1262—1264.

HUPERT J.: System rozliczeń w gospodarce mięsnej. — „Gospodarka Mięsna“, 1950, Nr 9—10, str. 36—40.

JANICKI ZBIGNIEW: Walka o obniżkę kosztów własnych w handlu. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 7, str. 391—393.

JAWORSKI KAZIMIERZ: Obniżenie kosztów w wykonawstwie budowlanym — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 5—20.

JAWORSKI KAZIMIERZ: O przełom w obniżeniu kosztów budownictwa. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 8, str. 444—450.

JĘDRZAK Z.: Przykład zestawienia wydziałowych planów kosztów. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 108—116.
Kontrola kosztów inwestycji budowlanych. — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 33—39, Nr 2, str. 32—37.

KOŚCIAŁKOWSKI WIKTOR: *Koszty własne budownictwa*. — „Inwestycje“, 1951, Nr 4, str. 35—39.

KOTYRŁO F.: *Próba walki maszynistów pięciosektników o obniżenie kosztów własnych przewozów kolejowych*. Tłum. art. zamieszczonego w czas. „Gudak“. — „Przegląd Kolejowy“, 1950, Nr 11, str. 402—403.

KOZŁOWSKI ST.: *Analiza kosztów przetrzymywania żywca w bazach zbiorowych*. — „Gospodarka Mięsna“, 1950, Nr 11—12, str. 34—46.

KRUK R.: *Sprawa „kosztów“ ubezpieczeń społecznych w Polsce przedwrześniowej*. — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1950, Nr 10, str. 6—8.

KRUSZEWSKI JAN: *Koszty własne w przemyśle leśnym*. — „Przemyśl Drzewny“, 1951, Nr 2, str. 35—37.

KUROWSKI STEFAN: *Możemy budować taniej*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 1, str. 3—5.

KWIATUSZYŃSKI WACŁAW: *Planowanie i kontrola kosztów własnych w żegludze śródlądowej*. — „Przegląd Komunikacyjny“, 1951, Nr 2, str. 59—66.

LIBERMAN E. G.: *Czynniki obniżania kosztu własnego*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 2, str. 104—106.

LIPSKI TADEUSZ: *Współpraca personelu technicznego z robotnikami w walce o obniżkę kosztów własnych*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 6, str. 333—336.

ŁAWRYNOWICZ WINCENTY: *Zagadnienie polityki cen drobnej wytwórczości*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 4, str. 220—224.

LEMPICKI JERZY: *Próba analizy kosztów materiałowych w kopalniach węgla kamiennego*. — „Węgiel“, 1950, Nr 11, str. 7—12.

MAKOWICZKA ZBIGNIEW: *Walka o obniżenie kosztów własnych w przemyśle wełnianym*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 8, str. 456—458.

MINC HILARY: *Zadania gospodarcze na 1951 rok*. — „Finanse“, 1951, Nr 1, str. 4—42.

Nakłady na uruchomienie nowej produkcji w czynnych przedsiębiorstwach przemysłowych. — „Biuletyn Biura Or-

ganizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 9, str. 395—402.

NIESZPOREK RYSZARD: *Walka o obniżenie kosztów własnych*. — „Gospodarka Górnicza“, 1951, Nr 3, str. 1—3.

NOSARZEWSKI EDMUND: *Kalkulacja kosztów własnych w rachunkowości przedsiębiorstw gospodarki komunalnej*. — „Miasto“, 1951, Nr 3, str. 18—20.

OTAWSKI ARTUR: *Dobra sprawozdawczość orężem w walce o obniżenie kosztów*. — „Społem“, 1951, Nr 6, str. 8—9.

PIĄTEK JOACHIM: *Zagadnienie kosztów budowy nowych kopalń*. — „Gospodarka Górnicza“, 1951, Nr 2, str. 1—6.

PODWYSOCKI STANISŁAW: *Układ taryfy towarowej PKP*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 5, str. 284—286. *Rozliczenia za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne wewnątrz gospodarki społecznej*. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 11, str. 159—173.

SADULSKI MICHAŁ: *Rok walki o obniżkę kosztów własnych produkcji*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 7, str. 395—398.

SIENNICKI LEON: *Przedsiębiorstwa radzieckie w walce o obniżanie kosztu własnego produkcji*. — „Ogólnopolski Informator Państwowego Przemysłu Miejsowego“, 1951, Nr 46, str. 6—8.

SIENNICKI LEON: *Kształtowanie cen w handlu radzieckim*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 3, str. 172—174.

SOKOŁOWSKI T.: *Koszty eksploatacji transportu samochodowego*. — „Transport i Spedycja“, 1951, Nr 2, str. 50—53.

STEFAŃSKI FRANCISZEK: *Walka o obniżenie kosztów własnych w ZSRR*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 6, str. 348—351.

STEFAŃSKI FRANCISZEK: *Przemyśl farmaceutyczny w walce o obniżenie kosztów własnych*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 7, str. 415—418.

SWORZEŃ JÓZEF: *Zmniejszenie kosztów własnych warunkiem dalszych zwycięstw*. — „Wiedza i Życie“, 1951, Nr 3, str. 200—206.

SZMAŃSKI EDWARD: *Zagadnienie kosztów własnych w budownictwie*. —

Przegląd Budowlany“, Nr 3, str. 108—114.

TOTA STANISŁAW: *Planowanie obniżki kosztów własnych*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 8, str. 451—453.

WIERZCHUCKA H.: *Koszty budowy tonażu na tle zjawisk kryzysu w żegludze*. — „Gospodarka Morska“, 1950, Nr 4, str. 292—301.

WITKOWSKI ZYGMUNT: *Zasady kontroli kosztów inwestycji budowlanych*. — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 33—39, Nr 3, 32—37.

Zmniejszenie kosztów własnych centralnym odcinkiem walki o plan 1951 r. — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 3, str. 2—3.

ZWIERIEW A.: *System oszczędności a dalsze obniżanie kosztów własnych produkcji*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 22 (1950) czas. „Bolszewik“, — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 71—84.

XIII

RACHUNKOWOŚĆ

BOCIAN M.: *Z zagadnień techniki prac bilansowych*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 71—73.

BOGDANOWICZ M.: *Rozliczenia międzywydziałowe*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 1, str. 20—29.

CEGIEŁA LEON: *Z praktycznych doświadczeń księgowości*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1259—1262.

DIACZKOW M. — KIPARISOW W.: *Rachunkowość inwestycyjna*. W-wa 1950, PWG. Nakładem B. Inw. (Rec.). — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 10, str. 156—157.

DZIEWIĘCKI MARIAN: *Amortyzacja sprzętu budowlanego a jej wpływ na koszty wykonawstwa budowlanego*. — „Przegląd Budowlany“, 1950, Nr 12, str. 553—554.

GINIATOWICZ M.: *Opakowania zwrotne w handlu*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 68—71.

HAENDEL IGNACY: *Zamknięcia rachunkowe za rok 1950*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 51—54.

HAENDEL IGNACY: *Bezkartotekowa rachunkowość materiałowa*. — „Ekonomika i Organizacja Pracy“, 1951, Nr 2, str. 80—83.

Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego na rok 1951. Tekst i Wyjaśnienia. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 12, str. 541—567.

Jednolity Plan Kont dla jednostek administracyjnych utrzymywanych z narzutów na 1951 r. Tekst i Objaśnienia. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 12, str. 567—572.

Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw przemysłu kluczowego z uwzględnieniem zmian i uzupełnień na 1 stycznia 1951 r. Tekst i Wyjaśnienia. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 11, str. 494—505.

Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw handlowych z uwzględnieniem zmian i uzupełnień na dzień 1 stycznia 1951 r. Tekst i Wyjaśnienia. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 11, str. 505—516.

Jednolity Plan Kont dla przedsiębiorstw przemysłowych usługowych podległych władzom terenowym i CUDW na 1951 r. Tekst i Wyjaśnienia. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 11, str. 516—525.

KANCZEWSKI PAWEŁ: *Rola głównego księgowego w przedsiębiorstwach i zakładach uspołecznionych*. — „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego“, 1951, Nr 2, str. 49—51.

KOWALEWSKI R.: *Technika inwentaryzacji w przedsiębiorstwie przemysłowym*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 10, str. 445—448.

Księgowania wynikające ze zmiany systemu pieniężnego. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 10, str. 464—472.

KUDREWICZ W.: *Perforowane karty pracy*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 9, str. 402—404.

KUJAWSKI J.: *Technika uzgadniania kont osobowych w księgowości*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 10, str. 450—454.

KUJAWSKI J.: *Rozliczanie zakupu materiałowego*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 74—79.

- KUJAWSKI J.: *Organizacja i kontrola zapisów księgowych w przedsiębiorstwie przemysłowym*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 121—124.
- KUNTZE J.: *Fundusz własny i stałe pa-sywa*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 9, str. 391—395, Nr 12, str. 535—541.
- LIPKA P.: *Wybrane zagadnienia z techniki inwentaryzacji w przedsiębiorstwach handlowych*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 10, str. 448—450.
- MARIAŃSKI HENRYK: *Znaczenie rocznych zamknięć rachunkowych*. — „Życie Gospodarcze“ 1951, Nr 2, str. 83—84.
- Nakłady na uruchomienie nowej produkcji w czynnych przedsiębiorstwach przemysłowych*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 9, str. 395—402.
- OCHOCKI STANISŁAW: *Zadania księ-gowości w walce o wysoki poziom pracy w aparacie handlu wewnętrznego*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 3, str. 152—156.
- PANIN A. W. — CHMIELOW N. W.: *Finanse, Rachunkowość, Sprawozdaw-czość w kołchozach*. W-wa 1950 PWG, str. 205, (Rec.). — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1300—1301.
- PAŹDZIÓR BOLESŁAW: *Usprawnienie rachunkowości w gminnych spółdziel-niach*. — „Przegląd Spółdzielczy“, 1950, Nr 9—10, str. 486.
- Przedmioty nietrawne*. — „Biuletyn Biu-ra Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 1, str. 29—34.
- ROSZKO TEODOR: *Nowa rachunko-wość sklepowa*. — „Społem“, 1951, Nr 6, str. 15—16.
- SIENKIEWICZ W.: *Projekt struktury organizacyjnej pionów księgowego i fi-nansowego w przedsiębiorstwach han-dlowych*. — „Biuletyn Biura Organiza-cji Rachunkowości“, 1951, Nr 2, str. 54—61.
- SŁAWIKOWSKI M.: *Zamknięcie ksiąg rachunkowych za rok 1950*. — „Biule-tyń Biura Organizacji i Rachunkowo-ści, 1950, Nr 12, str. 531—534.
- STADNIK E.: *Zmiana księgowości po-datku gruntowego i FOR w związku z reformą systemu pieniężnego*. — „Fi-nanse“, 1950, Nr 1, str. 136—141.
- STADNIK E.: *Prace przygotowawcze do zamknięć rachunkowych rad na-rodowych za r. 1950*. — „Rada Naro-dowa“, 1950, Nr 24, str. 3—7.
- ŚWIERK K.: *Ewidencja towarowa w przedsiębiorstwach handlowych na szczeblu hurtu*. — „Biuletyn Biura Or-ganizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 116—120.
- TRĄMPCZYŃSKI BOGDAN: *Podsumo-wanie akcji usprawnienia księgowości i sprawozdawczości*. — „Społem“, 1951, Nr 4, str. 3—4.
- WILKOSZ Z.: *Rozliczenie kosztów wy-działów przy pomocy współczynni-kogodzin*. — „Biuletyn Biura Organi-zacji Rachunkowości“, 1950, Nr 11, str. 490—494.
- Wytyczne inwentaryzacyjne*. — „Biu-letyn Biura Organizacji Rachunkowo-ści“, 1950, Nr 11, str. 525—527.
- ZBOROWSKI JERZY: *O socjalistyczną rachunkowość*. — „Życie Gospodarcze“, 1950, Nr 24, str. 1256—1259.
- Znaczenie i technika spisu inwentary-zacyjnego*. — „Biuletyn Biura Organi-zacji Rachunkowości“, 1950, Nr 10, str. 441—445.
- Znaczenie harmonogramu prac w dzia-łach księgowości*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1950, Nr 8, str. 370—376, Nr 9, str. 424—427, Nr 10, str. 472—480.

XIV

SPRAWOZDAWCZOŚĆ
I STATYSTYKA

- BABIŃSKI CZESŁAW: *Tezy w przed-miocie sprawozdawczości budowlanej*. — „Inwestycje“, 1950, Nr 12, str. 1—6.
- BIELECKI T.: *Sprawozdawczość G.U.S.* — „Ogólnopolski Tygodnik Gospodar-czy“, 1951, Nr 7, str. 23.
- BRZEZICKI I.: *Reforma pieniężna a sprawozdawczość statystyczna ubezpie-czeń społecznych*. — „Przegląd Ubez-pieczeń Społecznych“, 1951, Nr 1, str. 33.
- BRZEZIŃSKI S.: *Co to jest statystyka*. — „Wiadomości Korespondenta Rolne-go“, 1950, Nr 5, str. 7—10.

FISZ MAREK: *Projekt badania reprezentacyjnego spisu powszechnego*. — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 50—57.

FRANK MARIAN: *Rola analizy w kierowaniu usamodzielnionymi przedsiębiorstwami węglowymi*. — „*Węgiel*“, 1950, Nr 12, str. 19—22.

KARPIŃSKI ANDRZEJ: *O wysoki poziom kontroli wykonywania planów*. — „*Gospodarka Planowa*“, 1950, Nr 12, str. 645—655.

KOCZYWAŚ J.: *O potrzebie prowadzenia rachunkowości rolnej w gospodarstwach chłopskich*. — „*Wiadomości Korespondenta Rolnego*“, 1950, Nr 5, str. 5—7.

KOREC A.: *O lepszą jakość sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw*. — „*Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości*“, 1950, Nr 11, str. 484—490.

LIWSZYC F. D.: *Bankowaja Statistika, Gisfinizdat, Moskwa 1948*, str. 424, (Rec.). — „*Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego*“, 1950, Nr 12, str. 209—210.

MATYSIEWICZ J.: *Rozwój statystyki rolnej w ZSRR*. — „*Wiadomości Korespondenta Rolnego*“, 1950, Nr 9, str. 7—9.

MINC BRONISŁAW: *Statystyka a planowanie*. — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 68—69.

MORAWSKI WIKTOR: *Uwagi w sprawie badań warunków mieszkaniowych w ramach Narodowego Spisu Powszechnego 1950*. — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 32—45.

OTAWSKI ARTUR: *Dobra sprawozdawczość orężem w walce o obniżenie kosztów*. — „*Spółem*“, 1951, Nr 6, str. 8—9.

PADOWICZ ZYGMUNT: *Narodowy Spis Powszechny 1950 r.* — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 22—27.

PANIN A. W. — CHMIELOW N. W.: *Finanse, Rachunkowość, Sprawozdawczość w kolchozach*. W-wa, 1950, PWG, str. 205, (Rec.). — „*Życie Gospodarcze*“, 1950, Nr 24, str. 1300—1301. *Program prac statystycznych na 1950 r.* — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 73—97.

Radziecka statystyka społeczno-gospodarcza. *Zasady Ogólne* Tom 1, PWG, 1950. (Rec.). — „*Życie Gospodarcze*“, 1951, Nr 11, str. 65—66.

STEFANŃSKI FRANCISZEK: *Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstwa usprawnia pracę*. — „*Życie Gospodarcze*“, 1950, Nr 22, str. 1172—1176.

Studia i Prace Statystyczne, (Rec. Cielecki M.). — „*Finanse*“, 1951, Nr 1, str. 268—270.

S. W.: *Z zagadnień koordynacji statystyki*. — „*Gospodarka Planowa*“, 1951, Nr 3, str. 76—78.

SZULC STEFAN: *Jeszcze w sprawie przedstawiania wyników spisu powszechnego metodą reprezentacyjną*. — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 60—65.

SZURIG WACŁAW: *Zasady sprawozdawczości inwestycyjnej w roku 1951*. — „*Gospodarka Planowa*“, 1951, Nr 1, str. 29—31.

SZYMAŃSKI M.: *Narodowy Spis Powszechny 1950 r.* — „*Wiadomości Korespondenta Rolnego*“, 1951, Nr 1, str. 7—9.

TRAMPCZYŃSKI BOHDAN: *Podsumowanie akcji usprawnienia księgowości i sprawozdawczości*. — „*Spółem*“, 1951, Nr 4, str. 3—4.

WEJCMAN: *Analiza działalności gospodarczej przedsiębiorstw państwowych*, W-wa, 1950, PWG, str. 254. (Rec. Weralski M.). — „*Finanse*“, 1950, Nr 1, str. 170—173.

WERYHA ALEKSANDER: *Statystyka w Związku Radzieckim*. — „*Studia i Prace Statystyczne*“, 1950, Nr 1, str. 1—18.

XV

INWESTYCJE KAPITAŁNE REMONTY

CHACZATUROW T. S.: *Metody ekonomicznego porównywania wariantów inwestycyjnych*. Thum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „*Izwestia Akademii Nauk Otdielenie Ekonomiki i Prawa*“. — „*Ekonomista*“, 1950, Nr 3, str. 139—158.

CYBULSKI Z.: *Zmiany finansowe w rocznym planie inwestycyjnym.* — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1950, Nr 11, str. 15—16.

CYBULSKI Z.: *Zasady planowania inwestycyjnego na 1951 r.* — „Przegląd Ubezpieczeń Społecznych“, 1950, Nr 12, str. 7—10.

Instrukcja w sprawie finansowania i bankowej kontroli inwestycji objętej planem inwestycyjnym na rok 1951. — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 41—48.

Finansowanie indywidualnego budownictwa mieszkaniowego. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“ 1950, Nr 8—9, str. 128—130.

Finansowanie i kontrola inwestycji. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 12, str. 203—208.

DIACZKOW M. — KIPARISOW W.: *Rachunkowość inwestycyjna*, W-wa 1950, PWG. (Rec. P. W.). — *Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości*“, 1951, Nr 3, str. 138—140.

KRZYKALSKI TADEUSZ: *Finansowanie remontów.* — „Gospodarka Planowa“, 1950, Nr 12, str. 676—682.

LISSOWSKI WITOLD: *Budżet Państwa — Plan sfinansowania inwestycji — Plan inwestycyjny.* — „Inwestycje“, 1950, Nr 11, str. 29—35, Nr 12, str. 27—30.

LISSOWSKI WITOLD: *O planowe i sprawne przygotowanie realizacji Planu Inwestycyjnego na rok 1951.* — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 1—4.

MINC BRONISŁAW: *O efektywności inwestycji w gospodarce socjalistycznej* — „Ekonomista“, 1951, Nr 1, str. 115—161.

ORŁOWSKI MIROSŁAW: *Bank finansowania budownictwa kapitalnego handlu i spółdzielczości ZSRR.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 101—107.

PODOBIŃSKI W.: *Kontrola finansowa inwestycji.* — „Wiadomości Banku Rolnego“, 1950, Nr 11, str. 4—8.

RAKOWSKI MIECZYSLAW: *O ekonomicznym wyborze inwestycji.* — „Gospodarka Planowa“, 1950, Nr 12, str. 655—669.

Rozliczenia za dostawy, roboty i usługi inwestycyjne wewnątrz gospodarki

uspołecznionej. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 11, str. 159—173.

System sfinansowania inwestycji w roku 1951. — „Biuletyn Wewnętrzny Banku Inwestycyjnego“, 1950, Nr 12, str. 195—198.

SECOMSKI KAZIMIERZ: *Zagadnienia efektywności inwestycji w gospodarce socjalistycznej.* — „Ekonomista“, 1951, Nr 1, str. 162—176.

SZURIG WACŁAW: *Zasady sprawozdawczości inwestycyjnej w roku 1951.* — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 29—31.

T. P.: *Zasady planowania finansowego przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego.* — *Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości*“, 1950, Nr 10, str. 457—464.

WENTOWSKI FRANCISZEK: *Technika finansowa realizacji zadań oszczędnościowych w Planie Inwestycyjnym na rok 1951.* — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 21—26.

WITKOWSKI ZYGMUNT: *Zasady kontroli inwestycji budowlanych.* — *Gospodarka Planowa*“, 1951, Nr 1, str. 33—39.

WOLSZCZAN JERZY: *Przyczynek do zagadnienia badania efektywności inwestycji w przemyśle.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 6, str. 365—367.

XVI

O S Z C Z Ę D N O Ś C I

KIZLER JAN: *O rozwój wkładów indywidualnej oszczędności.* — „Gospodarka Planowa“, 1951, Nr 1, str. 44—45.

KONDRSKI WACŁAW: *Organizacja ruchu oszczędnościowego.* — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 1, str. 11—13.

LEWANDOWSKI TADEUSZ: *Projektowanie oszczędności a walka o oszczędność w eksploatacji.* — „Życie Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej“, 1951, Nr 1—2, str. 7—12.

ORLEWICZ TADEUSZ: *Radzieckie Kasy Oszczędności.* — „Pracownik Finansowy“, 1950, Nr 10, str. 3.

WENTOWSKI FRANCISZEK: *Technika finansowa realizacji zadań oszczędnościowych w Planie Inwestycyjnym na rok 1951*. — „Inwestycje“, 1951, Nr 2, str. 21—26.

msk: *Zobowiązania oszczędnościowe*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 6, str. 272—373.

ZWIERIEW A. *System oszczędności a dalsze obniżanie kosztów własnych produkcji*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr. 22 (1950) czas. „Bolszewik“. — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 71—84.

XVII

F I N A N S E Z S R R

Bank Państwa ZSRR. Opracowanie na podstawie książki: M. Bogusławskij, J. Grebień, A. Prosiółkow: *Operatiwnaja technika i uczt w Gosbankie SSSR*, Moskwa 1946. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1950, Nr 8, str. 548—561, Nr 9, str. 631—636, Nr 10, str. 706—712, Nr 12, str. 869—872.

FIEDOSIEJEW K.: *Zagadnienie obniżenia kosztów własnych produkcji przemysłowej*. Fragment wykładu wygłoszonego w Wyższ. Szk. Part. przy KC WKP(b). — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 85—92.

IKONNIKOW W.: *Kredyt w kapitalizmie i jego wykorzystanie przy budowie socjalizmu*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 170—174.

JEWENKO J. — MIROSZNICZENKO B.: *Kontrola wykonania planu — jedna z najważniejszych zasad planowania socjalistycznego*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 4 (1950) czas. „Planowoje Choziajstwo“. — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg“, 1950, Nr 2, str. 189—205.

KRONROD J.: *Dochód narodowy ZSRR*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 8 (1950) czas. „Bolszewik“. — „Zeszyty Ekonomiczne Nowych Dróg“, 1950, Nr 2, str. 58—76.

MAJZENBERG L.: *System cen hurtowych i wzmocnienie rozrachunku gospodarczego*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 4, str. 225—231.

ORŁOWSKI MIROSŁAW: *Bank finansowania budownictwa kapitalnego, handlu i spółdzielczości ZSRR*. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 2, str. 101—107.

Rola i funkcje kredytu i banków w systemie gospodarki radzieckiej. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 4, str. 234—243.

STEFAŃSKI FRANCISZEK: *Walka o obniżenie kosztów własnych w ZSRR*. — „Życie Gospodarcze“, 1951, Nr 6, str. 348—351.

WERYHA ALEKSANDER: *Statystyka w Związku Radzieckim*. — „Studia i Prace Statystyczne“, 1950, Nr 1, str. 1—18.

Wewnętrzny rozrachunek gospodarczy w świetle literatury radzieckiej. — Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości, 1951, Nr 1, str. 3—14.

Zasady podatku od obrotu w ZSRR. Opracowanie na podstawie książki A. K. Suczkow: *Gosudarstwiennyye dochody SSSR*. Moskwa 1949. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 1, str. 36—40.

ZWIERIEW A.: *System oszczędności a dalsze obniżanie kosztów własnych produkcji*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr. 22 (1950) czas. „Bolszewik“. — „Nowe Drogi“, 1950, Nr 6, str. 71—84.

ZWIERIEW A.: *Budżet państwowy na rok 1951*. Referat wygłoszony na II Sesji Rady Najw. ZSRR. w dn. 8.3.1951. — „Wolność“, 1951, Nr 55, z dnia 10.3.1951

XVIII

F I N A N S E K R A J Ó W D E M O K R A C J I L U D O W E J

ALEKSIEJEW A.: *Finanse krajów demokracji ludowej w służbie budownictwa socjalizmu*. Tłum. art. zamieszczonego w Nr 13 (1950) czas. „Bolszewik“. — „Finanse“, 1950, Nr 1, str. 115—131.

FEDAK Z.: *Metody wewnątrz-zakładowego rozrachunku gospodarczego w Czechosłowacji*. — „Biuletyn Biura Organizacji Rachunkowości“, 1951, Nr 3, str. 131—135.

IKONNIKOW W.: *Kredyt w kapitalizmie i jego wykorzystanie przy budowie*

socjalizmu. — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 170—174.

XIX

FINANSE KRAJÓW
KAPITALISTYCZNYCH

BIEREŻKOW W.: *O budżecie Anglii.* — „Nowe Czasy“, 1951, Nr 17, str. 29—31.

IKONNIKOW: *Kredyt w kapitalizmie i jego wykorzystanie przy budowie socjalizmu.* — „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego“, 1951, Nr 3, str. 170—174.

MICHALEWSKI F.: *Zmierzch dolara.* — „Nowe Czasy“, 1951, Nr 3, str. 10—14.

WEJCMAN N.: *Bilanse oskarżają.* — „Nowe Czasy“, 1951, Nr 15, str. 8—12.

KOMUNIKAT

Przypominamy naszym abonentom o odnowieniu prenumeraty na drugie półrocze rb.

Prenumerata w tym półroczu wynosić będzie zł. 30.—, cena numeru pojedynczego zł. 10.—

Zamówienia należy kierować do PPK „RUCH“ Warszawa, ul. Srebrna 12. Konto czekowe PKO nr I-17109.

Redaguje: Komitet Redakcyjny

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE
Przedsiębiorstwo Państwowe
Warszawa, ul. Poznańska 15
tel.: 736-46, 739-45, 813-20, 813-21 wewn. 15

Adres redakcji: Ministerstwo Finansów, Warszawa, ul. Targowa 74, pokój 302, tel. 10-62-47.

Warunki prenumeraty

Prenumerata roczna 45 zł, półroczna 22 zł 50 gr — Cena 1 egz. 7 zł 50 gr

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch“, Warszawa, ul. Srebrna 12

Konto czekowe PKO I-17109

Zakł. Graf. i Wydawn. „Dom Słowa Polskiego“, Pl. Kazimierza Wielkiego, Zam. 858.
Nakład 8.150 egz. Papier druk. sat. V kl. 70×100, 60 gr. 2-5-55040

Druk ukończono 30.VI. 51 r.

POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE

„Polgos” Warszawa

Poleca następujące książki z działu bibliograficznego

„FINANSE”

AFANASJEW A. A. prof., tłum. Kałużny J. — Zasady sporządzania bilansu.	7,50
BATYRIEW W. M., tłum. Krzyżanowska P. i Komarnicki J. — Planowanie kredytowe i kasowe.	20,20
BATYRIEW W. M. i SITNIN W. K. — System finansowy i kredytowy ZSRR.	7,50
BŁANK C. J. i FALKOWICZ L. A., tłum. Gruchała St. — Organizacja gospodarki finansowej przedsiębiorstwa handlowego.	4,80
DIACZKOW M. i KIPARYSOW W., tłum. zbiorowe — Rachunkowość inwestycyjna.	35,—
ETCZIN G. A., tłum. Ziemacki J. — Walka o zwiększenie częstotliwości obrotu środków.	6,60
FIEDOSIEJEW K. A. — Plan techniczno-finansowy przedsiębiorstwa przemysłowego. (Przekład i opracowanie: Główny Instytut Pracy).	4,50
GALIMOW L. S., tłum. Snitko-Pleszko A. — Dochody stacji maszynowo-traktorowych.	9,60
KASIMOWSKI E., tłum. Sławiński T. — System oszczędzania. Metoda socjalistycznego gospodarowania.	3,90
KAZARIN F. W., tłum. Januszewska J. — Finansowanie i kredytowanie Powiatowego Związku Spożywczego.	18,75
KOPNIAJEW W. P., tłum. Kossakowski M. S. — Jak usprawnić wykorzystanie środków obrotowych.	6,—
KORNIŁOW N., tłum. Łukawer E. — Rozrachunek gospodarczy i system oszczędności w gospodarce radzieckiej.	1,90
LACHOWSKI G. — Likwidacja dowodów rachunkowych w przedsiębiorstwie.	2,70
MICHAŁOWSKI T. L. i SZAŁOWSKI S. — Obrót bezgotówkowy.	9,60
NIEDIELIN S. J., tłum. Sukiennicki H. dr — Organizacja finansów w sowchozie.	9,—
PANIN A. W. i CHMIELEW N. N., tłum. Marek B. — Finanse, rachunkowość i sprawozdawczość w kolchozach.	7,20
PRACA ZBIOROWA pod redakcją Kmiotka A. — Ujednolicone druki rachunkowe i finansowe. Część A. — Opisy — i część B. — Wzory.	10,50
ROWIŃSKI N. N. prof. dr nauk ekon., tłum. Lubowicki — Budżet państwowy ZSRR.	36,—
SOWA K. — Elementy techniki księgowości przebitkowej.	6,40
SZUBARTOWSKI Z. dr i WIŚNIEWSKI M. mgr — Zbiór obliczeń podatku dochodowego i składek na SFO Uczestników Funduszu A.	4,80
USOSKIN M. M., tłum. Kroh Wł. — Kredyt krótkoterminowy w gospodarce narodowej ZSRR.	6,—

Powyższe książki są do nabycia we wszystkich księgarniach „Domu Książki”

Treść numeru 1/1951 r. „FINANSÓW“ (Rok II)

Apel Światowej Rady Pokoju w sprawie Paktu Pokoju	3
Hiłary Minc	
Zadania gospodarcze na 1951 rok	4
Emanuel Winter	
Środki obrotowe przedsiębiorstwa przemysłowego	43
Witold Kwiatkowski	
Drogi przyspieszenia obiegu środków obrotowych	66
DYSKUSJA NAD METODYKĄ OBLICZANIA SZYBKOŚCI OBIEGU ŚROD-	
KÓW OBROTOWYCH W ZSRR	
W. Diaczenko	
Walka o przyspieszenie obiegu środków — nowym, wyższym etapem	
opanowania produkcji	84
Okólnik Ministerstwa Finansów ZSRR i CUS ZSRR „O metodzie obliczania	
szybkości obiegu środków przedsiębiorstw przemysłowych“	113
Od redakcji „Woprosow Ekonomiki“	121
N. Lisicjan	
O organizowanie dalszej pracy przedsiębiorstw przemysłowych nad	
przyspieszeniem obiegu środków obrotowych	122
Dyskusja nad referatem N. Lisicjan w Instytucie Ekonomiki Akademii	
Nauk ZSRR	138
D. Andrianow	
Zagadnienia metody obliczania szybkości obiegu środków obrotowych.	153
N. Owczynnikow	
Przyczynek do zagadnienia obliczania szybkości obiegu środków	172
G. Etczin	
Teoria oderwana od praktyki	183
P. Parfaniak — E. Mitelman	
O metodyce obliczania szybkości obiegu środków obrotowych	209
A. Birman	
Uwzględnić nabyte doświadczenie	232
Przyczynki do terminologii finansowej rosyjsko-polskiej	248
SPRAWOZDANIA I MATERIAŁY	
Zjazd Ekonomistów Polskich	252
Sprawozdanie z prac podsekcji finansów, sekcji nauk ekonomicznych	
I Kongresu Nauki Polskiej	257
PRZEGLĄD WYDAWNICTW	
Przegląd radzieckich czasopism gospodarczych — J. Ziemacki	259
G. A. Etczin: „Walka o zwiększenie częstotliwości obrotu środków“ (Rec.	
M. Weralski)	265
W. P. Kopniajew: „Jak usprawnić wykorzystanie środków obrotowych“.	
(Rec. M. Weralski)	265
„Studia i Prace Statystyczne“. (Rec. M. Cielecki).	268
BIBLIOGRAFIA FINANSOWA	271

